

MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

çerçeve

ÜÇ AYLIK ÜCRETSİZ DERGİ YIL :5 SAYI : 18 AĞUSTOS- ARALIK 1996

Çağdaş teknolojinin kimliği / *The ıdentity of contemporary technology*

Panayırlardan dünya ticaret merkezlerine / *From local fairs to world trade centers*

Müslüman işadamlarının tarihi misyonu / *Historical mission of muslim businessmen*

Ekonomik hayatta müslümanın tutum ve davranışı
A Muslim man's attitude and behavior in economic life

FUAR / FORUM ÖZEL SAYISI

Aydınlı®

çerçeve

MÜSİAD
MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

YIL :5 SAYI : 18
AĞUSTOS-ARALIK 1996

MÜSİAD Adına Sahibi
Erol Yarar

Yazı İşleri Müdürü
Cihangir Bayramoğlu

Genel Yayın Yönetmeni
Erhan Erken

Yayın Koordinatörü
Hüseyin Kahraman

Yayın Kurulu
Mustafa Aycın, A. Hamdi Pınarcık, Abdurrahman Dilipak, Erol Dilaver, İlhan Soylu, Ömer Onay, Mustafa Akçay, Metin Kızmaz

Grafik Tasarım
Ömer Onay
Alternatif Tanıtım
544 24 50- 501 39 63

Dizgi
Birim

Baskı ve Cilt
Omaş Matbaacılık

Bu dergi MÜSİAD Yayın Tanıtım Komisyonu tarafından hazırlanıp bastırılmıştır. Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir. MÜSİAD'ı bağlamaz.

Merkez
Mecidiye Cad. No: 7/50
Mecidiyeköy / İstanbul
Tel: 0212. 267 40 37 - 38
Fax: 0212. 267 49 41

Ege Bölgesi
Ş. Eşref Blv. Ragıp Şanlı İş Merk.
No: 6/304 Çankaya / İzmir
Tel: 0232 489 22 37 489 08 00

Ankara
Kumrular, Adem Yavuz Sk. No: 17
Kızılay / Ankara
Tel: 0.312 441 70 90 (3 hat)

Bursa
Kırcaali Mah. Kayalı Sk. Tuğcu
Plaza 1 No: 52 Bursa
Tel: 0224. 256 54 43 - 44

Kayseri
İstasyon Cad. No: 11 / 3 Kayseri
Tel: 0.352 222 59 05 - 06

Kocaeli
Karbaş Mah. Belde Sk. Ekşiler
İşmerk. Kat: 7 Kocaeli
Tel: 0.262 325 99 57

Konya
Nalçacı Cad. Babür Sk. No: 28 Konya
Tel: 0.332 236 42 18

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

Fuar Özel Sayısı'nda
yazılarıyla yeralan değerli
ilim adamlarımıza başta olmak üzere
yaptığı katkılardan dolayı
Ayşe Aslı SANCAR'a,
Kemal KAHRAMAN'a,
Ebru ERKAÇAN'a
ve diğer emeği geçenlere
teşekkürü
bir borç biliriz.

İstanbul'u Ticaret ve Finans Merkezi Haline Getireceğiz

We are going to make Istanbul a trade and finance centre

Erol YARAR
MÜSİAD Genel Başkanı
President, MÜSİAD

Teknoloji, rahat seyahat ve modern haberleşme imkanları bugün ülkelerin birbirlerini tanımalarına, kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda birbirlerini analiz etmelerine imkan sağlamıştır. Günümüzde, ülkeler ne kadar coğrafi sınırlılıklara ve kültürel farklılıklara sahip olursa olsun, global pazarlama mantığı ile çalışan firmalar sınır tanımadan hızla dünya pazarlarını blok halinde birbirleri arasında paylaşmaktadır.

İslam ülkelerine bakıldığında ise, bırakın bir global entegrasyonun düşünülmesini, iç ve dış çekişmeler nedeni ile bu ülkeler hep birbirlerine mesafeli durmuştur. Elbette, bir çok tarihi, siyasi ve 3. ülkelerin etkilerinden doğan sebepler bulunmaktadır. Ancak, bugün üzerinde durulması gereken çok önemli bir gerçek vardır. Birbirlerini tanımayan, anlamayan hatta ne ürettiklerini dahi bilmeyen müslüman ülkeler pahalı olsa bile ticaretlerini de birbirleri yerine gelişmiş ülkelerle yapmaktadır. Tüm dünyayı hızla saran modern yönetim, pazarlama ve iletişim teknikleri ile dev firmalar rekabet savaşına dahi girmeksizin pazarları ele geçirirken, bizim gibi ülkelerin firmaları bu paylaşımları sadece seyretmekle yetiniyor.

Türkiye'nin dış ticaretine baktığımızda Müslüman ülkelerle yapılan ticaret oranının geliştirilemediğini görüyoruz. İslam ülkelerinin Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı 1982'de %50'lere yaklaşırken, günümüzde bu oran %17'ler mertebesindedir. İthalatta da İslam ülkelerinin payı %43'lerden %13'lere inmiştir.

1,5 milyarlık nüfusu ile Müslüman ülkelerin birbirlerine yönelik ticaretlerinin bugüne kadar yeterli düzeyde olmaması, diğer batılı ülkeler tarafından ya sömürülmesine ya da istismar edilmesine yol açmıştır. Bunun en belirgin sonucu da kaynaklarını kendi iradelerine göre değerlendirememeleridir.

MÜSİAD bu gerçekler doğrultusunda siyasi yönetimlerin birbirlerine yakınlaşmasını beklemeksizin bu yıl tüm dünyadaki müslüman işadamlarını İstanbul'a davet etti. Ticaretin artık siyasetin önünde gittiği ve firmaların devletlerden daha etkin hale geldiği bu ortamda, müslüman müteşebbisler bu vesile ile rekabet güçleri ölçü-

Technology, comfortable travel and communication possibilities today have enabled countries to know one another and to analyze each other in the cultural, political, social and economic spheres. Today no matter how geographically limited country is or what cultural differences it possesses, firms knowing no bounds and working with a global marketing mentality are quickly staking out their block of the world markets.

When Islamic nations are examined, forget about the idea of global integration, these countries have always remained distant from each other due to internal and external bickering. Of course, there are many historical and political reasons and there are effects born from being 3'rd world countries. But there is a very important truth that needs to be dwelt upon today. Not knowing or understanding one another and, in fact, not even knowing what each other produces, Muslim countries today do business with developed countries instead of each other even if it is more expensive to do so. While utilizing modern management, marketing and communication techniques which are rapidly spreading all over the world, huge companies are capturing markets without even entering a war of competition; all that firms like those in our country can do is be satisfied with watching the take-overs.

When we look at Turkey's foreign trade, we see that the percentage of trade with Muslim countries has not increased. While Muslim nations' share of Turkey's total exports was close to 50% in 1982, it is around 17% today. In imports Islamic countries' share has decreased from 43% to 13%.

Trade among Muslim countries with a population of 1.5 billion not being adequate enough until now has opened the way to exploitation by western nations. The most obvious result of this is that natural resources are not able to be utilized according to a country's own will.

Not waiting for political administrations to get together regarding these realities, this year MÜSİAD invited all of the

sünde birbirleri arasında işbirliğine gitme fırsatlarını güzel şehrimizde yakalamma imkanı bulacaktır.

Bir yılı aşkın hazırlık çalışmalarımız ile MÜSİAD 20-24 Kasım 1996 tarihlerinde gönüllü teşekkül olarak Türkiye'de Uluslararası 2 büyük organizasyonu birarada ilk defa gerçekleştiriyor.

İlki geçen yıl Pakistan'da yapılan 'Uluslararası İş Forumu'nun ikincisi, 20-22 Kasım 1996 tarihlerinde İstanbul Lütfi Kırdar Kongre Sarayı'nda MÜSİAD'ın ev sahipliği ile yapılacaktır. Forum'da müslüman işadamları arasında ortak bir haberleşme ağının kurulması ve sektörel iş toplantıları ile de karşılıklı ticaret ve yatırım imkanları geliştirilecektir. Dünyanın dört bir köşesinden gelen akademisyen ve işadamları ekonomik işbirliği, organizasyon, pazarlama etikleri ve bölgesel pazarlar ile ilgili tebliğler sunacak.

Eş zamanlı olarak MÜSİAD'ın 2. organizasyonu ise CNR - Dünya Ticaret Merkezi'nde 21-24 Kasım tarihlerinde düzenlediği "4. Uluslararası MÜSİAD Fuar"dır. 10.000 m^2 kapalı alanda, 30 İslam Ülkesinden 52 katılımcı ve 500 ziyaretçi ile 320 MÜSİAD üyesinin katılımı ile düzenlenen Fuar, 4 ayrı İhtisas Fuar'ını içermekte. Elektrikten Makinaya, Tekstilden İnşaata, Gıdadan Ambalaja kadar birçok sektör bu fuarda temsil edilecektir.

Tüm bu hazırlıklarımızın temel amacı müslüman ülkelerin birbirleri ile olan ticari ilişkilerini geliştirmelerine katkı sağlamak ve İstanbul'un ticari ve finans merkezi olduğu mesajını vermektir.

432 yıl İslam'ın Payitahtlığını yapmış olan İstanbul, tarih boyunca tüm ticaret yollarının kesiştiği ve 1,5 Milyarlık İslam alemine yön veren bir şehir olarak tüm müslüman milletler tarafından bilinmektedir. Sık sık ziyarette bulunduğumuz İslam ülkelerinin işadamları bizlere tarihi ve sosyal bağlarımız nedeni ile büyük bir muhabbet ve saygıyla yaklaşmaktadır. İşte bu birikim ve potansiyelin maddi kazanca dönüşmesine yönelik yapılan MÜSİAD'ın faaliyetleri her yıl katlanarak gelişecektir.

Her yıl milyonlarca işadamının İstanbul'a gelerek fuarlara, ticari görüşmelere ya da finans hareketlerine iştirak etmelerini sağlamak için yoğun tanıtım kampanyalarımızın yanısıra fuara gelen yabancı sanayici ve işadamlarına fabrika ve tesislerimiz gezdirilecek. Ayrıca toplu olarak İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına götürülerek, İstanbul'un Finans Potansiyeli kendilerine aktarılacaktır.

Ticari ve ekonomik ağırlıklı etkinliklerimizi kültür ve sanat faaliyetlerimiz ile zenginleştireceğiz. Hat-Tezhib-Ebru-Minyatür-Resim ve Kalem İşi Sanatı Sergileri, Türk Müziği Konseri, tarihi mekanlarda ziyaret ve toplantılar ile medeniyetimizden çeşitli esintiler sunulacaktır.

İnşaallah en büyük temennimiz İstanbul'u 10 yıl içinde Newyork, Londra, Tokyo, Frankfurt veya Rotterdam gibi ticaret ve finans merkezi haline getirmek olacaktır. MÜSİAD, Müslüman ülkelerdeki nüfuzumuzu değerlendirerek bir başlangıç yapmakta ve bu sürecin tüm dünyaya dalga dalga yayılması için tüm müteşebbislerini göreve çağırmaktadır.

world's Muslim businessmen to Istanbul. In an environment where business precedes politics and where business firms are more effective than states, in this beautiful city Muslim entrepreneurs will find an opportunity to cooperate among themselves as much as rival powers do .

With preparations which have lasted almost a year, MÜSİAD is bringing together two big international organizations during November 20-22 , 1996. It is the first time a volunteer organization has done this in Turkey.

MÜSİAD will host the 2nd International Business Forum, the first of which was held last year in Pakistan, on October 20-22, 1996, at the L¸tfi K˝rdar Congress Saray. At the Forum the possibilities of a communications network among Muslim businessmen and sectoral meetings with mutual trade and investment will be developed. Academicians and businessmen coming from the four corners of the globe will present papers on economic cooperation, organization, marketing ethics and regional markets.

MÜSİAD's second organization at the same time is the Fourth International MÜSİAD Fair to be held at the CNR -World Trade Center on November 21-24. Covering an area of 10,000 m2, the Fair will include 52 participants from 30 Islamic countries, 500 visitors and 320 MÜSİAD members. There will be 4 Special Fairs. Sectors ranging from Electric to Machines, Textiles to Construction, Food to Packaging will be represented at the Fair.

The main goal of all these preparations is to contribute to the development of relations among Muslim businessmen and to give the message that Istanbul is a trade and finance center.

Istanbul, which was Islam's capital for 432 years, is known by all Muslims to have been a trade crossroads throughout history and a city which has given direction to the Islamic world of 1.5 billion . During frequent visits to Islamic countries, we are approached with great affection and respect by businessmen there because of our historical and social ties. Every year MÜSİAD's activities aimed at transforming this heritage and potential into material profit will develop several fold.

In addition to our intense advertising campaigns to enable the millions of businessmen who come to Istanbul each year to attend fairs, business meetings or financial activities, we are going to give the foreign industrialists and businessmen a tour of our factories and facilities. Also we are going to take them as a group to the Istanbul stock market and inform them of Istanbul's financial potential.

Our business and economic programs will be enriched by cultural and artistic activities. Various aspects of our civilization will be presented by art displays of calligraphy, illumination, marbled paper, miniatures, painting and ornamentation; Turkish music concerts; and visits and meetings at historical sites.

God willing, our biggest desire is within 10 years to make Istanbul a trade and finance center like New York, London, Tokyo, Frankfurt or Rotterdam. Using our influence in Muslim countries, MÜSİAD is making a beginning and we are calling to duty all enterprising people to extend this effort wave by wave all over the world.

21. Yüzyılın Greenwich'i

Greenwich of the 21st century

Natık AKYOL

MÜSİAD Genel Başkan Yardımcısı
Organizasyon Komitesi Başkanı

MÜSİAD Vice Presiedent and the
Director of Organization Committee

Yüzyıllar boyunca bazı merkezler taşıdıkları aktivitelerle anılır oldu. New York Wall Street ile, Londra "City" finans merkezi ile, Bermuda Off Shore finans kuruluşları ile, Avrupa Birliği Brüksel ile, Zamanın 0'ı Greenwich ile.

Sanayileşmenin, teknolojinin, bilimin bölgeleri, anılan isimleri de yıllar boyu el değiştirdi.

Tanımlar zaman içinde çalışan, birikimini değerlendiren, ilmini pekiştiren coğrafyalar üzerinde odaklaştı. Zenginleşen, ağırlıklarını ve siyasetlerini hissettirenler bu isimlerle özdeş oldular.

Hamasi duygular ve meziyeti sadece tarihi ile övünmek olmayan duygularla, tarihimizin belli dönemlerinde anılan, kendinden sözettiren Medine'den, Bağdat'tan, Granada'dan da kendimi soyutlayamıyorum.

Her kemalin saltanata dönüştüğü nokta, tarihte kendini bir fetret ve gerileme süreciyle karşı karşıya buldu. Bunların yerleri kendilerini yenileyen, adil olan, ilmi faaliyetleri öne çıkaran ve azimle çalışanlarla ikame olmuştur.

Bu bağlamda isminin anılmasına 21. yüzyılda aday olan bölgeler ve şehirler var. Pasifik ülkeleri belirli bir gelişmenin içindeyken, Türkiye, dolayısıyla İstanbul, 2004 Olimpiyatları için aday olduğu kadar, finans ve ticaret merkezi olma noktasınnda daha hazır bir konumdadır. Uluslararası platformda sözü çokça edilen İstanbul özellikle İslam alemi çerçevesinde ekonomik başkent olma yolunda adımlarını sıklaştırıyor.

İşte MÜSİAD bu konjonktürde sorumluluk bilinci ile, kurulduğu yıldan beri uluslararası seviyede bu oluşuma ivme kazandırmak, İslam alemi içindeki iktisadi birlikteliği oluşturmaya yönelik akademik ve pratik temellere dayalı entegrasyonları başarmak için, olanca gücü ile çalışmaktadır.

Türkiye'deki geniş üye kitlesi ve coğrafi sınırlarımız dışında kalan ülkelerdeki ortakları, temsilcilikleri ve benzeri yapılarla MÜSİAD, İstanbul'da bilimsel ve ticari bir buluşma sağlamıştır. Geçmiş üç yılda yaptığı milli fuar tecrübesiyle bu yıl, uluslararası seviyede ikincisi yapılacak Uluslararası İş Forumu ve 4. MÜSİAD Uluslararası Fuarı'na ev sahipliği yapacaktır.

Ülke potansiyellerini tanıma fırsatını bulacağına inandığımız bu organizasyon çerçevesinde ayrıca akademisyenlerimiz, siyasilerimiz ve işadamlarımızın da katılacağı konferansta ise son yıllarda sıkça sözü edilen "Globalleşme"nin MÜSİAD perspektifi ile yeni bir anlam kazanacağına inanıyorum.

Bu globalleşme parantezinde kaynakların efektif olarak kullanılması, finans, doğal kaynak, işgücü, teknolojinin İslam Ülkeleri arasında uyumlu bir şekilde kullanımını sağlama, stratejik bir

Some centers have been well-known for their prominent activities throughout the centuries: New York with its Wall Street, London with its 'City' finance center, Bermuda with it's off-shore banking institutions and the Union of Europe with it's capital Brussels and Greennwich with it's mean time.

The regions of industry, technology and scinence as well as their fame have also shifted from one place to another for years.

In the course of time, fame concentrated on the regions whose peopple were hard-working and able to evalhvate their heritage and knnowledge. Those who became rich and ppowerful identifed themselves with these good names.

Here my aim is not to boast with heroic feelings of historical events, but I couldn't refrain from Medina, Bagdad and Granada which have a great historical and cultural meaning for us.

At the point where perfection or maturity changes into despotism, there a process of disorder, dispute and deterioration begins. But this can be replacced by determined, fair, hard-working peoople who are willing to renew themselves.

In this context there are some regions and cities which are candidate for fame in the world in the 21st century. For example, while Pacific countries are in a position of rapid development, Turkey and especially Istanbul are also going to become a finance and trade center. And here I kindly remind you that Istanbul is also a candidate for the Olympic Games of 2004. I believe that Istanbul will be an economic capital in the Islamic world. In international platforms. I have witnessed many times speeches underscoring this hope.

MÜSİAD , conscious of ıts great responsibility in this conjunccture, has striiven with all its might since its foundatiion to accelerate economic integration inn the Islamic world basedon acedemic and pratical foundations.

MÜSİAD, with its vast local membership and partners and agents abroad has provided an opportunity for a scholarly and commercial meeting in Istanbul. In addition to experience in national fairs which were hosted by MÜSİAD in the past three years, MÜSİAD has undertaken the organisation of the 2nd International Business Forum and the 4th MÜSİAD International Fair this year.

I hope that in the frame of this organisation the potential economic resources and possibilities of our country would be brought to the attention of participants. Also in the conferencewhich will be held with participated in by academicians, politicians and businessmen in Istanbul will be discussed, the concept of 'globolization'

I believe Musiad's perspective will give new meaning to "globalization".

This concept of 'globolization' should include utilization of

altyapı temeline dayandırma, yatırım birlikteliği hedefinde olmalıdır.

Günlük düşünce içerisinde fuarın, işadamları arasında yeni ticari ilişkilerin kurulmasındaki önemi ise inkâr edilemeyecek büyüklüktedir.

Özetle, ufuklar genişletilmedikçe ve geleceğimize ait temelleri atılmadıkça üzerimizdeki sorumluluğumuzu tamamlayamayacağız.

Böylesine özlemlerle 2. Uluslararası İş Forumu'nun ve 4. Uluslararası MÜSİAD Fuarı'nın İslam alemine hayırlı başlangıçlar oluşturmasını ümid ederek, başarı temennilerimi Allah C.C.'dan diliyorum.

21. yüzyıl Greenwich'i İSTANBUL'a doğru...

resources , finance, natural resources, manpower and technology properly among Islamic countries. The goal should also include establishing a strategic infrastructure on a sound foundation and investment unity.

It's generally accepted that a fair is obviously very important for developing new commercial dealings among businessmen.

In short, unless we expand our vision and laydown a solid foundation for our future, we will not have fulfilled our responsabilities.

With best wishes and hope that the 2nd International Business Forum and the 4th MÜSİAD International Fair will create auspicious beginnings for the Islamic world, I seek success from God.

Toward the 21'st century Greenwich-ISTANBUL

PRODUCT CATALOGUE
ÜRÜN KATALOĞU

Gökkuşağı Kimya San. Tic.Ltd.Şti

Merkez: Gürsel Mah. Özoğul Sok.
Sentez İş Merkezi No: 2
Çağlayan / Kağıthane

Tel: (0212) - 221 96 26
221 96 23
220 41 47

Fax: (0212) - 220 34 12

Fabrika: Akşemseddin Mah.
Fatih Cad. No: 582
Sultanbeyli / İSTANBUL

Tel: (0216) - 398 60 65

Gökkuşağı Chemical Industry & Trade CO

Center: Gürsel Mah. Özoğul Sok.
Sentez İş Merkezi No: 2
Çağlayan / Kağıthane

Tel: (0212) - 221 96 26
221 96 23
220 41 47

Fax: (0212) - 220 34 12

Fabrik: Akşemseddin Mah.
Fatih Cad. No: 582
Sultanbeyli / İSTANBUL

Tel: (0216) - 398 60 65

Uluslararası İslam Bankacılık ve Finans Sempozyumu Yapıldı

Londra'da yayınlanan İslamic Banker Dergisi ve ünlü İngiliz organizasyon kuruluşu International Business Coferences'in düzenlediği ve MÜSİAD'ın destekleriyle gerçekleşen "İslam Bankacılık ve Finans Semppozyum"u"Hilton Oteli'nde yapıldı. Sempozyum, Devlet Batkanı Abdullah Gül'ün açılış konuşmasıyla başladı. Sepozyuma ayrıca MÜSİAD Genel Başkanı Erol Yarar, İran, İngiltere, S. Arabistan, Bahreyn ve Türkiye'deki Finans kurumlarının genel müdürleri katıldı.

Devlet Bakanı Abdullah Gül: "GELİŞMİŞ ÜLKELER VE TÜRKİYE" ARASINDAKİ FARK AZALMIŞTIR

Sempozyumun açılış konuşmasını yapın Devlet Bakanı Abdullah Gül, teknolojik gelişmelerin iş dünyasına yeni gelişmelerin yeni istihdamlar sağladığını belirterek, bugünkü ortamda rekabetin kızıştığını, hemen hemen her saat başı yeni teknolojik gelişmelerin ortaya çıktığını söyledi. İşadamlarının ve şirketlerin kendilerini yenilemek şartıyla iş dünyası pazarında yer alabileceklerini söyleyen Gül " Türk halkı ve politikacılar bu değişimin farkındadır. Gelişmiş ülkeler ve Türkiye arasındaki fark giderek azalmıştır, bazı kentlerimiz ekonomik güç sahibi olmuşlardır. Türkiye , arktık küresel dünyaya açılmaktadır." dedi. Yüksek enflasyon ve yüksek faizin bütçe açığını büyük bir yük haline getirdiğini de belirten Gül, "Hükümetimiz, 1. ve 2. kaynak paketlerini açıklıyarak ekonomiyi düzeltme yoluna gitmiştir ve bu paketlerin devamı olacaktır. "Devlet Bakanı Abdullah Güll Türkiye'de vergii yönetiminin zayıf kaldığına da dikkat çekerek,Türkiye'de vergilerin OECD ülkelerinde alınan vergilerden çok yüksek olduğunu, bunu dengelemek için de hızlı bir özelleşttirme politikası gütmenin şart olduğunu ifade etti. Gül, dış denge için gerçekçi kur politikasının şart oldugunu, ülkemizde kullanılmayan atıl kaynakların kullanıma gerçirilmesinin de gerektirdiğini belirterek, kendi hükümetlerinin bunun için yoğun bir çalışma temposu içinde olduklarını vurguladı. Koalisyon hükümetinin uyumlu bir şekilde çalıştığına da dikkat çeken Gül, "Türkiye'deki finansların büyük çoğunluğunun da ticari bankaların elinde olduğunu ve gelirlerinin de faizden geldiğini " söyledi.

MÜSİAD Başkanı Yarar: "İSLAM ÜLKELERİNDEKİ FONLARIN OPTİMUM ŞEKİLDE KULLANIMI FAİZSİZ BANKACILIĞIN ÖNEMİNİ ARTTIRMAKTADIR"

MÜSİAD Genel Başkanı Erol Yarar , sempozyumda yaptığı konuşmada İslam Bankacılık ve Finans sektörü'nün stratejik boyutlarının bulunduğuna dikkat çekerek , sermayenin müslüman ülkelerin çoğunda kıt üretim faktörü olması gerçeğinin İslam ülkelerindeki mevcut fonların en optimum şekilde kullanımı, bu alanda faizsiz bankacılığın önemini arttırmaktadı,dedi. Yarar, İslam bankacılık ve finans alanındaki hedefleri de şöyle sıraladı"Sermayesi bol ülkelerden sermaye kaynakları kıt olan ülkelere fon akışının sağlanması herdeflenmeli, bu kuruluşlár kendi ülkelerini dünya finans sisteminde temsil ettiği kadar, tüm müslüman dünyasını temsil ettiklerinin bilincinde olmalı. Faisiz finans kuruluşları yalnızca bu alanda işi yapmayı amaçlamamalı, ayrıca keşif rekabet şartlarında İslam dünyasının sınai ve teknolojik gelişimini başarma rolünü de üstlenmelidirler".

Sempozyuma katılan Muslim Colleğe Rektörü Dr. M.A. zeki Badawi, İslam bankacılığında işin boyutunun ahlaki boyutta ve kişinin vicdanında olduğunu söyleyerek , Türkiye'ye güven ve ümitle baktıklarını belirtti.

Malezya Abrar Group Internatinal Başkanı Dr. Wan Muhammad Hasni, İslam ümetinin ihtiyaçlarına cevap vermek için çalıştıklarını belirterek , İslam 'ın bir din oluğunun, önerdiği kurallar arasında İslami bankacılık ve faizsiz finans isisteminin de olduğunu, bu sistemin müslüman ve müslüman olmayanlar için iyiyi ve doğruyu öngördüğünü söyledi.

Internatıonal Islamic Banking and Finance Symposium Was Made

With MÜSİAD's support, the International Banking and Finance Symposium was made in the Hilton Hotel. It was organized by the Islamic Banking Magazine published in London and the famous English organizational group, International Business Conferences. It began with State Minister Abdullah Gül's opening address. MÜSİAD's General Chairman, Erol Yarar, and the general chairmen of finance institutions in Iran, England, Saudi Arabia, Bahrain and Turkey are participated.

State Minister Abdullah Gül: "The gap between developed nations and Turkey has decreased."

Making the opening address, State Minister Abdullah Gül stated that technological developments had changed the business world and saying that new developments provided new areas for employment, he said that competition had heated up and new technological developments were occurring almost on the hour. Pointing out that businessmen and companies could find a place in the market only by renewing themselves, Gül stated, "The Turkish people and politicians are aware of this change. The gap between developed nations and Turkey has continued to decrease. Some of our cities have become economically strong. At last Turkey is reaching the global world." Indicating that high inflation and high interest have made the budget deficit a heavy burden, Gül said, "Having explained the first and second economic packages, our government has begun to go towards improving the economy and these packages are going to continue." State Minister Gül, pointing out that the management of taxes is weak in Turkey and that taxes here are much higher than in other OECD countries, stated that in order to balance this situation it was necessary to rapidly push a policy of privatization. Pointing out that a realistic rate of exchange policy is a must to establish external balance and that idle resources in our country must begin to be used, Gül emphasized that his government was working hard to bring this about. Stressing the point that the coalition government was working in harmony, Gül said, "Most of the finance in Turkey is in the hands of commercial banks whose income is from interest."

MÜSİAD Chairman Yarar:

"Funds in Islamic countries being used in an optimum way is increasing the importance of interest-free banking."

Pointing out in his speech to the symposium that the Islamic banking and finance sector had strategic dimensions, MÜSİAD General Chairman Erol Yarar said that the reality of most Muslim countries having limited capital that leads to scarce production is one of the important points which enhances interest-free banking in Muslim countries which have to use their funds in an optimum manner. Yarar listed the goals of the Islamic banking and financing sphere as follows: "It should be an aim of the nations with abundant capital to channel the flow of funds to countries whose sources of capital are scarce. The financial institutions should be conscious that just as they represent their nations in the world finance system, they represent the Muslim world as well. Interest-free financial institutions should not only be active in this area, but should take on the role of developing industry and technology in the Islamic world under exploratory and competitive conditions."

Participating in the symposium, Muslim College President Dr. Zeki Badawi stated that in Islamic banking the more important dimension is the moral one, and that he looked towards Turkey with trust and hope.

The Malaysian Abrar Group International Chairman Dr. Wan Muhammed Hasni said that they were working to meet the needs of the *ummah* and that Islam is a universal religion. He continued that they recommend interest-free financing and Islamic banking and that this system is good and true for both Muslims and non-Muslims.

Batı bankaları faizsiz bankacılığa yöneliyor

BATI BANKALARI DA FAİZSİZ BANKACILIĞA YÖNELİYOR...

Avrupa'daki büyük bankaların, özellikle Ortadoğu'daki Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerdeki büyük tasarrufları çekmek için faizsiz bankacılığa yöneldikleri bildirildi.

Avrupalı bankaların kendi aralarında rekabete girdiklerini ifade eden İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Haşmet Başar, Türk bankacıları ve özel finans kurumlarının piyasadaki gelişmeleri gözardı etmemeleri gerektiğini ve onların da bundan pay almaları gerektiğini söyledi.

Özel finans kurumlarının yalnız Türkiye'de değil, dünyanın hemen hemen her tarafında özel kararname ve kanunlarla çalışan müesseseler olduğunu belirten Prof. Başar, "Şu anda dünyada 150'ye yakın özel finans kurumu mevcut. Amerika'da, Avrupa'da, Lüksemburg'da, Danimarka'da ve İngiltere'de faizsiz finans kurumları var. Yani bunlar Müslüman olmayan ülkeler oduğu halde, kendi ülkelerindeki Müslüman kesimin tasarruflarını almaya çalışıyorlar. Finans kurumları bu ülkelerin kendi kadroları taafından açılmış, Müslümanlar da ortak olmuşlar" dedi.

BİR MERKEZDE İKİ FARKLI SİSTEM

Batı ülkelerinde açılan mevcut faizsiz finans bankaları yanında, faiz sistemine göre çalışan büyük bankaların da faizsiz finans işine girdiklerini hatırlatan Başar şunları söyledi: "Faizci bankalar bunlara büyük önem veriyorlar. Bu bankalar kendi bünyelerinde İslâmi bankacılık bölümünü açıyorlar. Bir yandan normal faiz bankacılığına, bir yandan da faizsiz işleyen bankacılığa yöneliyorlar. Ayrıca bina içerisinde iki işlem yapıyorlar. Buradaki amaç, belli bir görüşe sahip faizsiz bankacılığı tercih eden kimseleri kendilerine çekebilmektedir.

100 MİLYAR DOLARLIK ORTADOĞU TASARRUFU

Ortadoğu'daki tasarruf sahiplerini çekebilmek için Amerika ve Avrupa'daki bankaların, Windows ismi altında özel bölümler açıp faizsiz bankacılık ilkesi doğrultusunda çalışan müşterileri kendilerine çektiklerini ifade eden Prof. Dr. Haşmet Başar şöyle devam etti: "Ortadoğu'da aşağı yukarı 100 milyar dolarlık bir piyasa var. Bu parayı çekebilmek için piyasaya müdahale ediliyor. Batı'nın sanayileşmiş bölgelerindeki büyük bankalar faizsiz bankacılığa ilgi gösteriyorlar. Çünkü, ortada 100 milyarı aşkın bir kaynağın paylaşımı sözkonusu. Bu yüzden Avrupa ve Amerika'daki ünlü bankaların her biri özel bölümler açmakta ve gerektiğinde Ortadoğu ülkelerinde kendilerine özgü faizsiz bankacılık müesseseleri kurmaktadırlar. Bunun için eğer Türkiye'deki Özel Finans Kurumları da (ÖFK) kendilerine çeki düzen vermezlerse, bir süre sonra uluslararası rekabetin gerisinde kalırlar. Bizim özel finans kurumlarımız bu gelişmelerden haberdar olmak zorundalar."

ÖFK'LAR 10 MİLYAR DOLARI AŞABİLİRLER

Türkiye'deki mevcut özel finans kurumlarının, tahminen 1 milyar dolarlık tasarrufu ellerinde tuttuğuna dikkat çeken Prof. Başar, "ÖFK'lar eğer bir kaç sene içinde plan ve projeli çalışmalar yaparlarsa 10 milyar doları aşabilirler. Bu potansiyel Türkiye'de mevcut, yeter ki bu kurumlar mevcut potansiyeli kullanabilsinler. Bunun için yeni kurumların ortaya çıkması rekabeti kızıştırabilir. Ancak, yenileri açılırken bu ÖFK'ların belli birtekelleşme içinde olmaması gerekiyor. Türkiye'de Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın öngördüğü yasal koşulları yerine getiren kurumların piyasaya çıkması ve mevcutlarla rekabet etmesi yararlı olur. Ancak, bu yolla müşteriye daha iyi hizmet verilir ve bankalarla rekabet edilebilir" şeklinde konuştu.

ÖFK'LAR '94 KRİZİNDE GÜVEN SAĞLADILAR

Ayrıca 1994'teki ekonomik krizden sonra bir çok banka kriz yaşarken ÖFK'ların böyle bir tehlike ile karşılaşmadığını açıklayan Prof. Haşmet Başar, bunu ÖFK'ların kâr-zarar ortaklığına göre çalışmalarına bağlayarak, "Bunlar müşterilerin anında paralarını vererek güven sağladılar. Kriz döneminde güven sağlamak çok önemli bir olay dedi.

ÖFK'LAR SORUNLARINI BAŞ BAKANA SUNACAKLAR

Öte yandan, ÖFK'lar için önemli problemlerden birinin de sermaye piyasasında çalışamamaları olduğunu aktaran Prof. Başar, "ÖFK'lar özel sorunlarını bir deklarasyon halinde Başbakan'a sunacaklar. Bu kuruluşların diğer problemi, vakıflar ve belediyelerin paralarını buralara yatıramayıp, sadece bankalara yatırmak zorunda kalmalarıdır" görüşünü dile getirdi.

Western banks are Turning towards Interest-Free Banking

It has been made known that Europe's big banks are turning to interest-free banking in order to attract big saving deposits from Middle Eastern countries where there are dense Muslim populations.

Professor Haşmet Başar, a faculty member of the Economics Department at the Istanbul University, stated that European banks have begun competing with each other and that Turkish bankers and private financial institutions should not close their eyes to these developments but that they should get their share.

Indicating that private financial institutions did not only exist in Turkey, but that they were functioning by means of special laws and regulations in almost all parts of the world, Professor Başar stated, "At this moment there are close to 150 private financial institutions in the world. Interest-free institutions exist in America, Europe, Luxembourg, Denmark and England. Even though these are non-Muslim countries, they are trying to get the savings of Muslims. Financial establishments are opened by the country's own groups and Muslims become partners.

TWO DIFFERENT SYSTEMS IN ONE CENTER

Dr. Başar remarked that in addition to interest-free banks which have opened in the West, big banks working within the interest system also offer interest-free services. He continued, "Interest banks are giving this matter a lot of importance. These banks are opening Islamic sections within their own organizations. On the one hand, they provide normal banking with interest, and, on the other hand, they give interest-free banking services. Both procedures take place within the same building. Their goal here is to attract customers who prefer interest-free banking."

100 BILLION DOLLARS OF MIDDLE-EASTERN SAVINGS

Stating that in order to attract Middle-Eastern holders of savings American and European banks have opened special Windows which give interest-free service, Professor Başar said, "There is an approximately 100 billion dollar market in the Middle-East. In order to attract this money, the market is being interfered with. Large banks in Western industrialized areas are showing interest in interest-free banking because it's a matter of sharing more than 100 billion dollars. Because of this, famous European and American banks are all opening special sections; if necessary, they are opening independent interest-free institutions in Middle-Eastern countries. For this reason, if private financial institutions in Turkey don't act quickly, shortly they will be behind international competition. Our private finance houses must be aware of this."

PRIVATE FINANCIAL INSTITUTIONS CAN EXCEED 10 BILLION DOLLARS

Estimating that private finance houses in Turkey hold approximately 1 billion dollars in their hands, Professor Başar remarked, "If they plan and form projects within the next several years, the private financial institutions can exceed 10 billion dollars. This potential exists in Turkey if the existing institutions can only use this potential. If new finance houses are established, competition can increase. However, when they are opened they should not be within a particular monopoly. It would be beneficial for institutions which meet the regulations of the Turkish Ministry of Finance to come out and compete with existing institutions."

PRIVATE FINANCIAL HOUSES GAINED TRUST IN THE 94 CRISIS

Dr. Başar also explained that after the 1994 economic crisis, the private financial houses did not experience the same crisis that many banks did. Tying this to their profit-loss operation, he said, "They gained the confidence of their clients by paying them on the spot."

WILL TAKE THEIR PROBLEMS TO THE PRIME MINISTER

Indicating that, on the other hand, one of these institutions' biggest problems is not being able to work in the capital market, Professor Başar stated, "These financial houses are going to present their special problems in the form a declaration to the Prime Minister. One of their other problems is that private foundations and city governments not putting their money in these institutions but having to use banks only."

Milli Gazete / September 16, 1966

Ekonomik konjonktür
Türkiye Ekonomisindeki son durum ve gelişmeler

M. İbrahim TURHAN

1. REEL KESİM

1.1.Milli Gelir

GSMH 1996 yılının Ocak - Haziran döneminde reel olarak % 10.3 büyümüştür. Daha önce yılın ilk üç aylık dönemi için % 9.9 olarak açıklanan GSMH artışı % 12.2 olarak revize edilmiş; bu oran, yılın ikinci çeyreği için ise % 86 olarak hesaplanmıştır. Böylece yılın ilk yarısında büyüme hızı % 10,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde GSMH cari fiyatlarla % 87.9 artarak 5 katrilyon 333 trilyon 908 milyar TL. düzeyine yükselmiş; buna göre milli gelir deflatörü % 70.4 olmuştur.

Sektörler itibarıyla Reel Milli Gelir Büyüme Hızı
(sabit fiyatlarla, %)

SEKTÖRLER	I. DÖNEM	II. DÖNEM
Tarım	-1.3	3.2
Sanayi	8.8	7.4
İnşaat	-1.4	1.2
Ticaret	15.3	11.5
Ulaştırma-Haberleşme	14.4	9.8
Mali müesseseler	0.8	3.5
Konut sahipliği	2.4	2.4
Serbest meslek ve hizmetler	9.0	7.4
Devlet hizmetleri	0.3	0.7
Kar amacı olmayan kuruluşlar	2.8	1.4
İthalat vergisi	43.4	35.2
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)	10.3	8.2
Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)	12.2	8.6

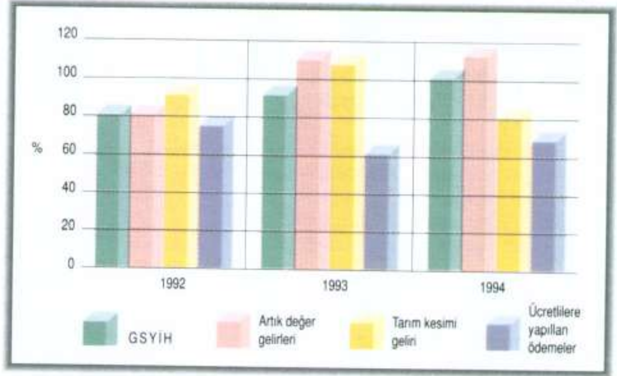
Milli gelirdeki artışı etkileyen en önemli iki faktör; Ticaret ve Gümrük Birliği'ne girilmesi sebebiyle patlama gözlenen ithalattan alınan vergiler olarak göze çarpmaktadır. Ticaret sektörünün %10.3'lük büyüme içindeki payı 2.8 puan iken, sanayi sektörünün üretim artışı büyümeye 2.6, ithalat vergilerindeki artış ise 1.3 puanlık katkı sağlamıştır. Gümrük Birliği ve TL.'nin diğer paralara karşı reel olarak değer kazanması ithal mallara olan talebi arttırmıştır. Artan ithalatın ticaret sektörüne sağladığı canlılığın yanısıra ithalattan alınan vergilerde kaydedilen %39.3'lük büyüme de GSMH büyüme oranına önemli bir katkı sağlamıştır. Bu durumda, önce % 4.5 olarak açıklanan ve daha sonra da % 5.5 olarak revize edilen 1996 GSMH büyüme hızı hedefinin üzerinde bir büyüme gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

GSMH, gelir dağılımı bakımından incelendiğinde ise Türkiye'nin son derece olumsuz bir durumda olduğu göze çarpmaktadır. Nüfusun %39'luk bölümünü oluşturan ücretle geçinenler GSYİH'dan % 22.2 oranında ve % 49.3'ünü oluşturan tarım kesimi ise sadece % 12 düzeyinde pay alırken, % 15.6'sını oluşturan "artık değer*"le geçinenler ise gelirin % 49.3'ünü almaktadır.

1993'ten sonra GSYİH'daki ve ekonomideki kesimlerin milli gelirden aldıkları paylardaki artışlara bakıldığında gelir dağılımındaki çarpıklığın özellikle 1994 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra daha vahim bir hale geldiği açık bir şekilde görülmektedir.

** Meydana getirilen katma değerden; net dolaylı vergiler, sabit sermaye tüketimi ve iş gücü ödemelerinin düşmesiyle bulunan değer, istatistiklerde **"işletme ortağı"** veya **"artık değer"** olarak adlandırılmıştır*

GSYİH ve Ekonomik Birimlerin Gelirlerinin Nominal Büyüme Oranları

Nominal büyüme oranı %

	GSYİH	Artık değer gelirleri	Tarım kesimi geliri	Ücretlilere yapılan ödemeler
1993	81.3	81.2	91.9	76.7
1994	95.2	113.1	111.5	61.4
1995	100.7	117.1	81.0	74.3

GSMH gelişme sonuçları incelenecek olursa 1995 yılındaki milli gelirin %59.4'ünün İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir, Bursa, Adana, İçel, Antalya, Manisa ve Konya illerinde üretildiği; Muş, Ağrı, Bitlis, Şırnak, Gümüşhane, Bingöl, Iğdır, Tunceli, Hakkari, Ardahan ve Bayburt illerinin her birinin milli gelire katkısının ise ancak %0.1 oranında kaldığı görülmektedir.

1995 Yılında Bölgeler İtibariyle GSYİH (%)

BÖLGELER	Sabit fiyatlarla GSYİH'deki payı
Marmara	36.7
Ege	17.2
İç Anadolu	16.0
Akdeniz	12.2
Karadeniz	9.2
Güneydoğu Anadolu	5.2
Doğu Anadolu	3.5

DİE verilerine göre 1995 yılında kişi başına düşen milli gelir Türkiye genelinde 2.759 dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu değer; en yüksek ve en düşük olarak gerçekleştiği iller için ise;

Kocaeli'nde	$ 7,349
İzmir'de	$ 4,093
İstanbul'da	$ 4,037
Ankara'da	$ 3,996
Kırklareli'nde	$ 3,945
Şırnak'ta	$ 877
Bingöl'de	$ 849
Bitlis'te	$ 765
Ağrı'da	$ 666
Muş'ta	$ 660

1.2 Sanayi Üretimi

Sanayi sektörünün üretimi ikinci çeyrekte geçen yılın aynı dönemine göre %6.5 artış kaydetmiştir. Böylece yılın ilk altı aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre sanayi üretimindeki artış %7.9 olarak gerçekleşmiştir. İlk altı ayda özel sektörün üretimi %12.5 oranında büyürken kamu sektöründe %0.8'lik azalma gözlenmiştir. Temmuz ayında ise artış hızı pozitif olmakla berabe düşmüştür. Sanayi üretiminde Haziran'a göre artış %0.8 düzeyinde, 1995 yılı Temmuz'una göre ise %4.3 düzeyinde gözlenmiştir. Temmuz ayında imalat sanayi üretimi ise Haziran'a göre %1 civarında gerilemiştir.

Sanayi Üretim Endeksi Değişimi (%) *1996 Temmuz İtibariyle*

	Önceki yılın aynı ayına göre	Bir önceki aya göre	7 aylık ortalama
SANAYİ TOPLAM	4.3	0.8	6.4
Madencilik	-2.6	6.3	2.5
İmalat Sanayi	3.8	-0.9	5.9
Gıda - İçki - Tütün	-2.2	8.0	2.1
Tekstil, Giyim	6.7	-2.5	6.3
Kağıt ve Basım	-30.5	11.0	-33.3
Kimya	0.7	0.7	2.0
Taş - Toprağa dayalı ürünler	11.8	6.1	5.1
Metal Ana Sanayi	6.5	-0.2	3.5
Metal Eşya, Makina	14.0	-12.3	24.8
Elektrik, Gaz, Su	11.0	10.9	11.1

İmalat sanayinde kapasite kullanım oranları değerlendirildiğinde, yılın ikinci çeyreğindeki oranın geçen yılki değerinin altına düştüğü dikkat çekmektedir. Geçen yılın ilk üç ayında %79.4 olan imalat sanayii kapasite kullanım oranı bu yıl %77.9'a gerilemiştir. Bu yılın ilk üç aylık döneminde ise bu değer %76.7 ile geçen yılın aynı döneminin (%75.3) 1.4 puan üstünde olmuştu.

Nisan-Haziran Döneminde Kapasite Kullanım Oranları (%)

	1995	1996	Değişim
Kamu Kesimi	80.9	82.8	2.4
Özel Kesim	78.8	75.9	-3.7

Nisan-Haziran arasını kapsayan, yılın ikinci üç aylık döneminde kapasite kullanım oranı:

Taş ve toprağa dayalı ürünler	% 86.9
Metal ana sanayiinde	% 86.5
Kimyada	% 80.5
Tekstil, giyim ve deride	% 82.2
Kereste ve kereste ürünlerinde	% 72.5
Metal eşya, makina ve techizat imalatında	% 69.8
Gıda-içki-tüttün imalatında	% 72.1
Kağıt, kağıt ürünleri ve basımda	% 71.1

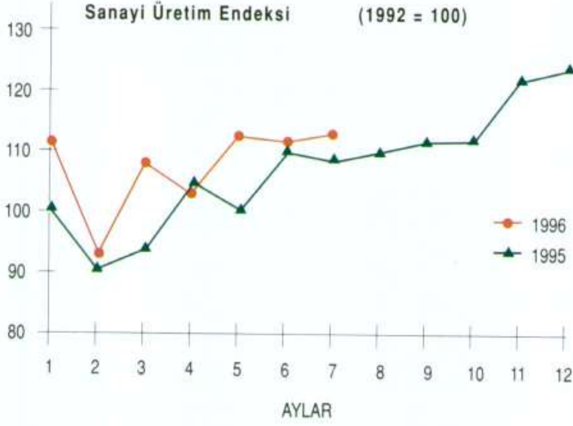
olarak gerçekleşmiştir.

Tam kapasite ile üretim yapamama nedenleri arasında iç pazardaki talep yetersizliğinin payı geçen yılın aynı döneminde %52.9 iken artmış ve %52.2'ye çıkmıştır. Diğer nedenler ve ağırlıkları ise; dış pazardaki talep yetersizliği %14.1, mali imkansızlıklar %4.3, yerli mallarda hammadde yetersizliği %3.3, ithal mallarda hammadde yetersizliği %1.8, işçilerler ilgili sorunlar %2.7 olarak bildirilmiştir.

1996 yılı ikinci çeyreği itibariyle bir sonraki döneme ilişkin beklentiler ise şöyledir:

Beklenen durum	Artacak (%)	Azalacak (%)
Üretim	47.5	24.4
Yurtiçi satış	61.6	11.6
Satış fiyatları	68.0	0.6
Hammadde fiyatları	71.9	1.9

Tam kapasite ile üretim yapmama nedenleri arasında iç pazardakki talep yetrsizliğinin payı geçen yılın aynı döneminnde % 52.9 iken artmış ve % 55.2' ye çıkmıştır. Diğer nedenler ve ağırlıkları ise; dış ppazardaki talep yersizliği % 14.1, mali imkansızlıklar % 4.3, yerli mallarda hammadde yetersizliği % 3.3, ithal mmallarda hammadde yetersizliği % 1.8, işçilerle ilgili sorunllar % 2.7 olarak bildirilmiştir,

	Ocak	Şubat	Mart	Ni san	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1995	99,7	90,8	95,2	104,5	98,5	110,6	108,7	111	113,1	113,4	123,5	124,3
1996	111,8	92,4	107,6	102,9	113,2	112,5	113,4					

1.3 Teşvikler-Yabancı Sermaye İzinleri

Yılın ilk yedi ayında yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklara rağmen yatırım eğiliminde bir artış gözlenmiştir. Bu dönemde, toplam tutarı 1 katrilyon 35.5 trilyon TL.'yi bulan 2.868 yatırım projesi teşvik belgesine bağlanmış, böylece teşvik belgesi alınan yatırım tutarı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık iki katına çıkmıştır. Söz konusu yatırımlarda en büyük pay %69.5 ile imalat sanayiine düşmüştür. İmalat sanayii içindeki dağılım göz önüne alındığında ise imalat sanayii içindeki %40.1'lik ve toplam yatırımlar içinde de %27.9'luk payı ile tekstil alt sektörü ilk sırada gelmektedir. Toplam yatırım teşvik belgelerinin %21.1'i hizmetler, %5.7'si enerji, %2.6'sı tarım ve %1.2'si de madencilik alanınlarına verilmiştir.

Yatırım teşviklerinde bu yıl da bölgesel olarak en büyük ağırlığın Marmara bölgesinde olduğu gözlenmektedir. Toplam yatırımların dağılımı ise sırasıyla şöyle olmuştur:

Yatırım Teşvik Belgeleri (Ocak - Temmuz 1996)

SEKTÖRLLER	TOPLAM YATIRIM (milyar TL.)	SABİT YATIRIM (milyar TL.)	İSTİHDAM (kişi)
TARIM	**27,316.8**	**24,949.0**	**4,037**
MADENCİLİK	**12,237.2**	**11,733.9**	**2,503**
İMALAT SANAYİİ	**719,211.0**	**688,625.0**	**103,476**
Dokuma-Giyim	288,566.1 (%40.1*)	273,013.6 (% 36.7)	38,159 (% 36.9)
Gıda-içki	95,510.8 (%13.3)	90,351.2 (%13.1)	19,110 (%18.5)
Taşıt Araçları	60,411.8 (% 8.4)	59,060.1 (% 8.6)	5,902 (% 5.7)
Çimento	41,959.8 (% 5.8)	40,827.9 (% 5.9)	2,906 (% 2.8)
Madeni Eşya	31,678.3 (% 4.4)	31,110.8 (% 4.5)	5,355 (% 5.2)
ENERJİ	**58,466.3**	**56,587.4**	**350**
HİZMETLER	**218,231.3**	**216,790.8**	**42,078**
Ulaştırma	139,704.8	139,090.8	21,161
Sağlık	21,636.4	21,570.8	4,669
Turizm	14,511.6	14,086.6	6,583
Ticaret	8,760.3	8,632.8	3,553
TOPLAM	**11,035,462.6**	**998,686.2**	**152,444**

(*Parantez içindeki rakamlar, ana grup (örneğin imalat sanayii toplamı) içindeki %'lik paylarını göstermektedir.)

%45.1'i Marmara, %13.3'ü Akdeniz, %13'ü İç Anadolu, %11'i Ege, %7.4'ü Güneydoğu, %5.3'ü Karadeniz ve %2.3'ü de Doğu Anadolu'ya, %2.6'sı ise çok bölgeli yatırımlar.

Yabancı Sermaye izinlerine bakıldığında; 1996 yılında Ocak ayında 105 milyon, Şubat'ta 56 milyon, Mart'ta 161 milyon, Nisan'da 233 milyon, Mayıs'ta 80 milyon, Haziran'da 128 milyon, Temmuz'da 129 milyon ve Ağustos ayında da 150.3 milyon dolarlık izin verildiği görülmektedir. Böylece yılın ilk sekiz aylık döneminde verilen toplam yabancı sermaye izni; 1 milyar 43.2 milyon dolara ulaşmıştır.

İzinlerin yapısı itibariyle en büyük pay 355.8 milyon dolarla (%34.1) portföy yatırımlarına ait olmuştur. Ayrıca sermaye artırımları için 322.6 milyon (%31), yeni yatırımlar için 214.3 milyon (20.5) ve tevsi yatırımları için de 150.8 milyon dolarlık (14.5) izin verilmiştir.

***Yabancı Sermaye İzinlerinin Sektörlere Göre Dağılımı** (1996, Ocak-Ağustos)*

SEKTÖRLER	İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYE (TOPLAM İÇİNDE %)
TARIM	% 3.6
MADENCİLİK	% 0.6
İMALAT SANAYİİ	% 48.5
	(Çimento % 29.5, taşıt araçları ve yan sanayii % 15.7, gıda-tütün % 10.3, kimya ve kimyasal ürünler % 10.1, tekstil % 6.8)[a]
HİZMETLER	% 47.3

***Yabancı Sermaye İzinlerinin Ülkelere Göre Dağılımı** (1996, Ocak - Ağustos)*

ÜLKELER	İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYE (TOPLAM İÇİNDE %)
OECD ÜLKELERİ TOPLAMI	% 81.7
AB Ülkeleri	% 68.4 (Hollanda % 33, Almanya % 22.2, İngiltere % 21.6)[b]
Diğer OECD Ülkeleri	%13.3 (ABD % 73, İsviçre %21.7
İSLAM ÜLKELERİ	% 8.4 (Libya % 23.3, Bahreyn % 21.1, Suriye % 11.6)
DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ	% 1.1 (Azerbaycan % 54.7, Rusya % 25.8
DİĞER ÜLKELER	% 8.7 (Güney Kore % 32.9, Singapur % 14.9, İsrail % 7.9)

([a]Parantez içindeki italik rakamlar, imalat sanayii toplamı içindeki %'lik paylarını göstermektedir.

[b]Parantez içindeki italik rakamlar, ana grup (örneğin AB ülkeleri toplamı) içindeki %'lik paylarını göstermektedir.)

1.4 İnşaat Sektörü

1996 yılının ilk altı aylık ortalamasında, brüt 100 m2'lik bir apartman dairesinin arsa bedeli dışındaki inşaat maliyeti 1 milyar 354 milyon TL. olarak hesaplanmıştır. Geçen yılın aynı döneminde ise verilen yapı ruhsatları kapsamında bu değer 788 milyon TL. olmuştu. Bu ise %72'lik bir artışa karşılık gelmektedir. Ocak-Haziran döneminde inşaat sektörü, bir yandan bu maliyet artışı, diğer yandan da talep daralması sebebiyle durgun bir devre geçirmiştir. Geçen yılın ilk altı ayında 57.321 adet olan inşaat ruhsatı sayısı bu yıl 51.791'e gerilemiştir. Buna karşılık yapı kullanma izin belgelerinde küçük bir artış kaydedilmiştir.

	1995'in aynı dönemine göre değişim (%)	
İNŞAAT RUHSATI		-11.1
Devlet Sektörü	7.8	
Özel Sektör	-4.3	
Yapı Kooperatifi	-38.0	
KULLANIM İZİN BELGESİ		24.8
Devlet Sektörü	84.5	
Özel Sektör	11.2	
Yapı Kooperatifi	56.7	

1.5 Otomotiv Sektörü

Otomotiv sanayiinin toplam üretimi Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına göre %14 artarak 29.566 adet olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Temmuz dönemini kapsayan ilk altı ay için ise toplam taşıt üretimi yine 1995'in aynı dönemine göre %16'lık bir artışla 193.532 adet olarak kaydedilmiştir.

1996 yılının ilk yedi aylık bu döneminde toplam otomotiv sektörü üretiminin %68'6'sı otomobil, %14'ü traktör, %7.3'ü kamyon ve %5.5'i de kamyonet olarak gerçekleşmiştir. Geçen yılın aynı dönemine göre kamyon üretimi %58, traktör üretimi %42, kamyonet üretimi %27 ve otomobil üretimi de %6 artış göstermiştir.

Bu yılın ilk yedi aylık döneminde yerli otomobil satışları geçen yılın aynı dönemine göre %6 gerileyerek 96.061'e inmiştir. Buna karşılık ithal otomobil satışları %200'lük bir artışla 24.112 adede yükselmiştir. Bu ithalat içinde AB ve EFTA ülkelerinin payı %63'e ulaşmıştır.

Otomotiv sektörünün ihracatı ise yine Ocak-Temmuz döneminde geçen yılın aynı dönemine göre %31 oranında artarak 822.5 milyon dolara ulaşmıştır. Bu meblağın, 480.5 milyon dolarını yan sanayi, 342 milyon dolarını ise ana sanayi ürünleri oluşturmuştur. Bu veriler yan sanayiinde %61, ana sanayiinde ise %15'lik ihracat artışına tekabül etmektedir. Ana sanayiin ihracatı içinde otomobil %58.5'luk, otobüs ise %32.4'lük paya sahip olmuştur. Yan sanayii ihracatında ise iç ve dış lastik %29.6'lık pay ile birinci sırada gelmektedir.

1.6 Protestolu Senetler

Ekonomideki genel büyüme trendine rağmen, protestolu senetlerde bu yılın ilk yedi aylık dönemi itibariyle geçen yılın aynı dönemine göre %78'lik bir artış yaşanmıştır. Protestolu senet tutarı bu yılın Temmuz ayında 7 trilyon 494 milyar TL. ile geçen yılın aynı ayına göre %68.1 oranında artarak bugüne kadarki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Protestolu senetlerin tutarı Temmuz sonu itibariyle 1995 yılı toplamına yaklaşmıştır.

***Protestolu Senetler** (milyar TL.)*

	1995	1996	Değişim %
Ocak	3,226.7	6,123.0	89.8
Şubat	2,967.6	5,487.0	84.9
Mart	3,485.8	5,191.2	48.9
Nisan	2,737.2	4,917.4	79.7
Mayıs	3,239.7	6,476.8	99.9
Haziran	3,348.8	6,182.0	84.6
Temmuz	4,458.0	7,493.9	68.1
Ocak-Temmuz	23,463.8	41,871.3	78.5

1.7 Fiyat Endeksleri ve Ticaret Hadleri

1996 yılının ilk sekiz ayında toptan eşya fiyatlarındaki artış %52.7, tüketici fiyatlarındaki artış ise %46.2 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık artış oranları ise, Ağustos sonu itibariyle; toptan eşya fiyatlarında %79, tüketici fiyatlarında ise %81.9 olmuştur.

Ağustos ayında tüketici fiyatları %5.7 ile an hızlı artışı Adana ve Ankara'da gösterdi. Sekiz aylık veriler incelendiğinde ise:

Konya %51, Antalya %50.4, Denizli %49.3, Kocaeli %48.7 ile en yüksek artışın gözlendiği; buna karşılık

Diyarbakır %40.2, Bursa %41.2, Malatya %41.6, İçel %41.9 ile en düşük artışın gözlendiği iller olmuştur.

1995 ve 1996 yıllarını fiyat endeksleri bazında karşılaştıracak olursak

	Toptan Eşya %			Tüketici %		
Aylar	1995	1996	Değişim	1995	1996	Değişim
Ocak	10.2	9.8	(-3.9)	7	8.3	18.6
Şubat	7.1	5.8	(-18.3)	4.9	4.5	(-8.2)
Mart	5.5	7.0	(-27.3)	4.5	5.6	24.4
Nisan	5.1	8.1	58.8	5.8	6.7	15.5
Mayıs	1.8	4.1	127.8	3.3	4.5	36.4
Haziran	1.3	2.7	107.7	2.6	2.5	(-3.9)
Temmuz	2.3	2.4	4.3	3.1	2.1	(-32.3)
Ağustos	2.3	3.8	65.2	4.3	4.8	11.6

1995 Sonunda 107.4 düzeyinde olan TÜFE/TEFE, Temmuz 1996'da 101.9'a kadar düşmüştü. Tüketici fiyat endeksi sonu itibariyle, yeniden toptan eşya fiyat endeksinin %102.9'u düzeyine yükselmiştir.

Toptan eşya fiyat endeksindeki değişimin sektörler bazındaki yapısı ise şu şekilde olmuştur:

DİE Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki
(1994=100) Değişim, Ağustos 1996 itibariyle, %

	Sekiz aylık			Yıllık		
	Toplam	Devlet	Özel	Toplam	Devlet	Özel
GENEL	52.7	67.8	48.7	79.0	85.5	77.1
Tarım, avcılık ormancılık,balıkçılık	52.7	-	52.7	95.2	-	95.2
Madencilik	57.5	53.4	69.2	95.9	92.1	106.1
İmalat sanayii	50.6	64.5	46.5	71.7	80.7	68.9
Elektrik, gaz, su	92.0	92.0	-	104.4	104.4	-

Fiyat Artışı (%)

	Tarım	Sanayi
Ocak	10.0	9.2
Şubat	10.9	3.6
Mart	9.1	6.3
Nisan	10.5	7.1
Mayıs	2.6	4.7
Haziran	-0.3	3.7
Temmuz	-0.6	3.3
Ağustos	2.2	4.2
TOPLAM	44.4	42.1

Son olarak; iç ticaret hadleri incelenecek olursa tarım lehine olan üstünlüğün -hala devam etmekle beraber- bir azalma gösterdiği görülmektedir. Nisan ayında 135.1'e kadar yükselen tarım/sanayi endeksi Ağustos 1996'da 120.0 olarak gerçekleşmiştir.

2. DIŞ KESİM

2.1 İhracat

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre, 1996 yılı Ağustos ayında ihracat 2 milyar 11.4 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu rakam, 1995 yılının aynı ayında 1 milyar 879.3 milyon dolar olarak gerçekleşmişti. Yine Türkiye İhracatçılar meclisi'nin açıkladığı kesin olmayan verilere göre 1996 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat geçen yılki 14.1 milyar dolarlık seviyesine göre %6'lık bir artış göstermiş ve sekiz aylık toplamı 14.9 milyar dolar ulaşmıştır. Ağustos ayı itibariyle son 12 aylık ihracat göz önüne alındığında ise geçen yılın Ağustos ayına göre bir yıllık ihracat tutarı %8'lik artışla 23 milyar 250.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

DİE verilerine göre, 1996 Ocak ayında ihracat fiyatları %7 artarken, ihracat miktarında ise %7.4 oranında gerilemiştir. Ocak sonu itibariyle son bir yıllık dönemin ortalamasında bir önceki döneme göre ihracattaki fiyat artışı %13.8 olurken aynı dönemde ihracat miktarı da %2.2 artış kaydetmiştir. İhracattaki bu fiyat artışının temelinde, kur artışının ABD ve Türkiye enflasyon farkından daha düşük olması sebebiyle yerli girdi ile çalışan sanayici ve ihracatçıların döviz cinsinden maliyetlerinin artması yatmaktadır.

2.2 İthalat

Bu yıl, Gümrük Birliği'ne girilmiş olması sebebiyle dış ticaret verilerinin oluşturulmasında zorluklar yaşanmaktadır. DİE henüz Ocak ayı dışında dış ticaret istatistiği yayımlayamamıştır. Bununla birlikte; ithalattan alınan KDV'den ve ithalatın geçen yıllardaki sene içi seyrinden yola çıkarak bazı tahminlerde bulunmak mümkündür.

GSMH içinde ithalattan alınan vergiler, 1996 yılı Ocak-Mart döneminde cari fiyatlarla %55.5'lik bir büyüme göstermiştir. Bu ise ithalatın söz konusu dönemde, 10 milyar ABD doları seviyelerine ulaştığını göstermektedir. Bu yılın ikinci çeyreğinde ise ithalattan alınan vergilerdeki büyüme hızı %73.8 olarak gerçekleşmiştir. Maliye Bakanlığı verilerine göre; 1996 yılının Ocak-Ağustos döneminde ithalattan alınan KDV tahsilatı 187 trilyon TL.yi bulmuştur. Geçen yılın aynı döneminde ise bu değer 79 trilyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Ağustos dönemi ortalama dolar kuru üzerinden ifade edilecek olursa; 1995 yılının sekiz aylık döneminde 1 milyar 848 milyon dolarlık KDV tahsilatı gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Bu verginin sağlandığı geçen yılın sekiz aylık ithalat tutarı ise yaklaşık 21.5 milyon dolar olarak hesaplanmaktadır. Bu da -geçen yılki verilere göre bir simülasyon yapılacak olursa- yılın ilk sekiz aylık dönemi itibariyle toplam ithalatın yaklaşık olarak 29.6 milyar doları bulduğunu göstermektedir.

DİE verilerine göre Ocak sonu itibariyle son 12 aylık döneme göre ithalat fiyatları %17.2'lik bir artış kaydetmiştir. 1996 Ocak ayında ise ithalat fiyatlarındaki artış %13 seviyesinde gerçekleşmiştir. İhracat ve ithalat fiyatları arasındaki dengeyi ifade eden "dış ticaret haddi"ndeki değişim ise şöyle olmuştur:

Dış Ticaret Haddi (ihracat endeksi/it halat endeksi)

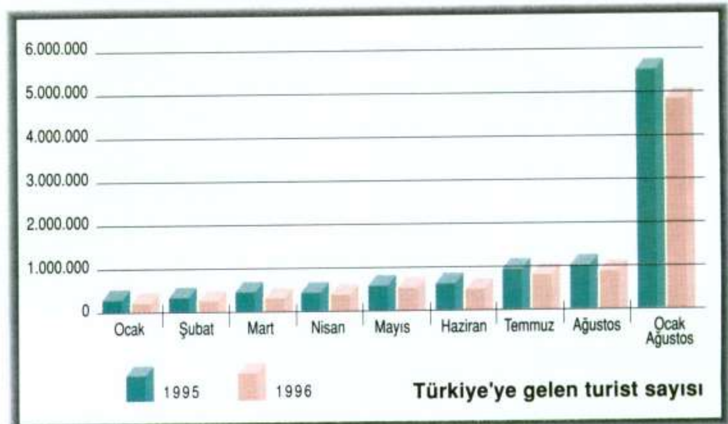
	1996	1995
Ocak	104.4	110.3
Nisan		109.0
Temmuz		102.2
Ekim		109.9
Aralık		104.4

Dış Ticaret Dengesi Ocak-Ağustos Dönemi, *milyar dolar*

	1996	1995	Değişim
İthalat	21.5	29.6[a]	% 37.7
İhracat	14.1[b]	14.9[c]	% 5.7
Dış ticaret dengesi	(-7.4)	(-14.7)	% 98.7

([a]İthalattan alınan vergilere bağlı tahmin.
[b]1995 yılı ihracatçı birlikleri verileri
[c]1996 yılı ihracatçı birlikleri verileri)

	1996	1995	Değişim
Ocak	2833280	274680	3,1 %
Şubat	324374	302407	7,3 %
Mart	537452	368195	46,0 %
Nisan	556076	535462	3,8 %
Mayıs	872705	732394	19,2 %
Haziran	902015	810419	11,3 %
Temmuz	1106177	1008709	9,7 %
Ağustos	1153565	1070234	7,8 %
Ocak-Ağustos	5735644	5102500	12,4 %

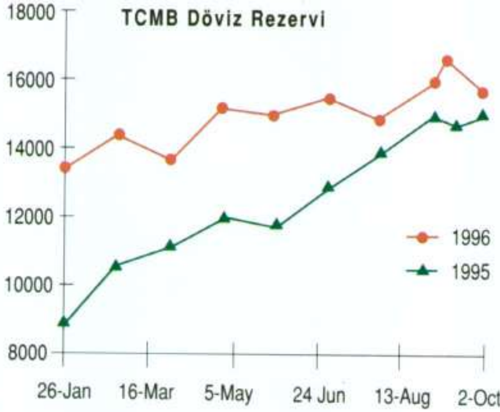
Türkiye'ye gelen turist sayısı

2.3 Turizm

Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre; Türkiye'ye bu yılın ilk sekiz aylık döneminde gelen turist sayısı geçen yıla göre %12.5 oranında artarak 5 milyon 737 bin 869 olarak gerçekleşmiştir.

3. FİNANSAL KESİM

T.C.M.B. rezervleri, 20 Eylül itibariyle 15 milyar 943 milyon dolar seviyesindedir. Merkez Bankası'nın döviz rezervleri yılbaşındaki seviyesinin 3 milyar 858 milyon, RP-DYP koalisyonunun göreve başladığı 28 Haziran'daki seviyesinin 74 milyon dolar üzerinde bulunmaktadır. Merkez Bankası'nın 1 milyar 383 milyon dolar olan altın mevcutlarında bir değişiklik yaşanmamıştır. 31 Aralık 1995'te -(2.230) milyon dolar olan net döviz pozisyonu ise 20 Eylül 1996 itibariyle +16 milyon dolar olarak hesaplanmıştır.

	1996	1995
26-Ocak	13609	9138
23-Şubat	14407	10455
29-Mart	13915	11292
26-Nisan	15423	12314
31-Mayıs	15188	12259
28-Haziran	15869	13350
26-Temmuz	15299	14550
30-Ağustos	16215	15361
6-Eylül	16781	15396
20-Eylül	15943	15561

Merkez Bankası verilerine göre 1996 yılının Ocak-Ağustos döneminde bankacılık sistemindeki mevduat cari olarak %69.3 artarak 1 katrilyon 896.3 trilyon TL.'ye ulaşmıştır. Bu ise %10.9'luk bir reel artışa karşılık gelmektedir. 1995 yılının aynı döneminde mevduat artışı reel olarak %25.5 olarak gerçekleşmiş olduğundan bankacılık kesiminin mevduat artış performansının geçen yıla göre daha düşük olduğu görülmektedir. 1996'nın ilk sekiz ayında, reel olarak, vadeli mevduatlar %15.7, vadesiz tasarruf mevduatları ise %1.9 oranında bir artış göstermiştir. Ağustos sonu itibariyle toplam mevduatın %60'ı kamu, %39.3'ü özel ve %7'si de yabancı bankalarda bulunmaktadır. İlk sekiz aylık dönemde kamu bankaları mevduatı %9.2 reel artış kaydederken özel bankalardaki artış %14.1'i bulmuştur.

Mevduat bankaları kredi stoku 1996 Ağustos sonu itibariyle 2 katrilyon 5 trilyon 142 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu değer, 1995 sonuna göre %1.2'lik bir reel artışa karşılık gelmektedir. Özel bankalar tarafından kullandırılan krediler sekiz ayda reel olarak %16.7 artarken kamu bankaları kredileri ise reel olarak %16.6 oranında gerilemiştir. 1995 yılının ilk sekiz ayında ise kredilerin reel olarak %21.8'lik bir artış göstermiş olduğu hatırlanacak olursa, bankacılık sisteminin kredi performansı da yine geçen yılın altında kalmıştır.

M3 tanımlı en geniş para arzı 1996'nın Ocak-Ağustos döneminde 927 trilyon (7.2 reel artış) artarak 2 katrilyon 280 trilyon 316 milyar TL.'ye ulaşmıştır. M2 tanımlı geniş para arzı ise sekiz ayda reel olarak %6.4 artışla 2 katrilyon 123.7 trilyon seviyesine çıkmıştır. M2 tanımlı geniş para arzı ise sekiz ayda reel olarak %6.4 artışla 2 katrilyon 123.7 trilyon seviyesine çıkmıştır. M2'nin M2'ye, yurt içi kaynaklı DTH'lerin eklenmesiyle elde edilen M2Y'ye oranı ise (M2/M2Y) %51.2 olmuştur. Buradan Türkiye'de %48'i aşan bir "dolarizasyon" veya asimetrik para ikamesi olduğu sonucu çıkmaktadır. 1995 Aralık sonu itibariyle %2.9 olan emisyonun GSMH'ye oranının, 1996 sonunda %2.4'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Seçilmiş Parasal Büyüklüklerle İlgili Oranlar %

	30 / 12 / 1994	29 / 12 / 1995	31 / 12 / 1996[a]
Emisyon / GSMH	3.1	2.9	2.4
M1 / GSMH	6.1	5.2	4.2
M2 / GSMH	16.5	16.6	15.4
M2 / M2Y	50.5	48.4	50.9

([a]Tahmin)

Türkish economy: An overview of today and the near past

M. İbrahim TURHAN

MAIN ECONOMIC INDICATORS OF THE TURKISH ECONOMY

Turkey achieved considerable structural changes in the economy in the post-1980 era: Open market economy was adopted, so instead of a central administrative decision mechanism, in both macro and micro levels, prices are henceforth determined market dynamics; domestic financial markets were reorganized and restructured. The growth of GNP, industrial production, capacity utilization in manufacturing and foreign trade volume are some of the several results of this successful trend. However, the country faces some problems such as a chronic hyperinflation, serious public sector deficit, high real interest rates, and an increasing trade deficit.

National Income, Employment, Production and Price Indexes

The growth rate of national income, although the volatility is significantly high, is almost equal to 5% on the average over a ten year period. However, since this growth is mainly stimulated by consumption and imports the Turkish economy ought to cope with hyperinflation and budget deficits problems, due to thesupply-side of the real economic sector. Private and public sector consumption expenditures occupy the main share among the demand factors that affect economic growth.

Employment

Civilian employment in the domestic labour market is over 21.5 million people in Turkey. The unemployment rate was 8.1% in 1992 (April), 7.6% in 1993, 8.4% in 1994 and 7.2% last year. The latest figures (April, 1996) on employment and labour force statistics show that the unemployment rate has decreased to 6.3% on the average in Turkey. However, this figure may be misleading, because rural unemployment which is officially recorded as low as 3% diminishes the average, and the unemploymet rate significantly varies from urban to rural areas. For instance, the urban unemployment rate is 9.3% (it was 10.7% in April, 1995) and yet "educated young-unemployment" is even higher as 29%. When the underemployment rate, which is quite high in Turkey, is introduced into consideration as well, the idle labour force (both unemployment and/or underemployment) arrives to 15%.

45-48% out of the total civil employment is employed in agriculture. This figure is about 5% for developed industrialized countries of the world. Employment in mining and energy sectors remains under 2% and in manufacturing industry it is about 15% of total employment. The share of services sector in total employment varies between 30-35%.

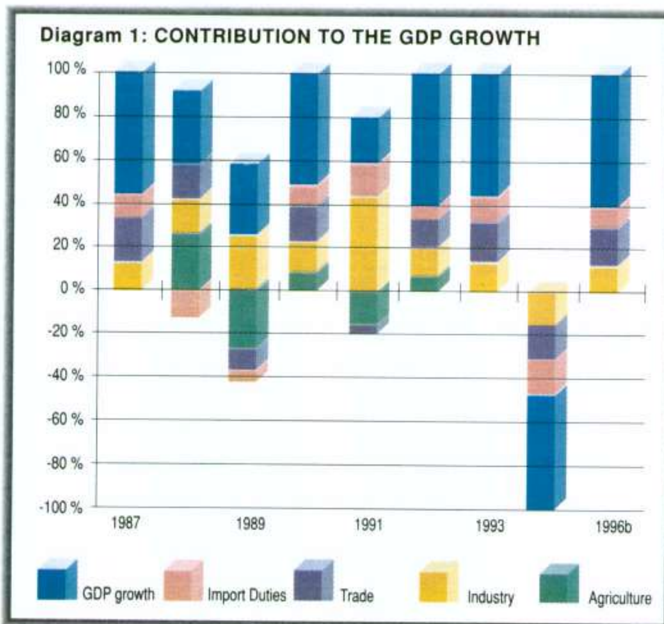
Gross Domestic Product and Its Composition

Table 1: ECONOMIC GROWTH AND NATIONAL INCOME

	GROSS DOMESTIC PRODUCT in billions of USD	GROWTH RATE %	PER CAPITA INCOME in USD
1987	87.3	9.5	1.629
1988	91.0	2.1	1.685
1989	107.2	0.3	1.933
1990	150.7	9.3	2.655
1991	151.1	0.9	2.603
1992	159.2	6.0	2.682
1993	180.4	8.0	2.981
1994	130.2	(-6.0)	2.173
1995	169.8	7.2	2.727
1996[a]	180.1	8.2	2.840

[a] *Realization estimate*

When the value added sectoral shares in GDP are considered; agriculture has a weight of 17.8% in 1987, and it diminishes to 17.5% in 1990, 15.4% in 1993, but it is 15.7% for 1995. The share of the manufacturing industry is respectively 21.8% in 1987, 22.0% in 1990, 20.8% in 1993 and it increases to 22.6% in 1995. For mining and energy, this figure is 4% in 1987, 3.6% in 1990, 4% in 1993 and 3.7% for the last year. Services sector has a share of 58% on the average in GDP. The most important sub-group within services is trade, whose share is 20% of total GDP. One interesting remark about the Turkish economy is that, although industrial goods form more than 80% of total exports of the country, the share of industry in gross national output only remains at 22%. On the other hand, despite the high agricultural employment rate, the share of agriculture is relatively low. The contribution of different sectors of the economy to the Gross National Product growth can sometimes widely vary .

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1996[b]
Agriculture	0.1	1.4	-1.4	1.2	-0.2	0.7	-0.2	-0.005	
Industry	2.4	0.5	1.2	2.3	0.7	1.6	2.2	-1.5	2.6
Trade	3.5	0.7	-0.5	2.4	-0.1	1.4	2.3	-1.5	2.8
Import Duties	0.9	-0.4	-0.1	1.4	0.2	0.5	1.4	-1.9	1.3
GDP growth	9.8	1.5	1.6	9.4	0.3	6.4	8.1	-6	10.3

([b]January-June)

[a]Realization estiamet

The industrial production index, is one of the most important leading indicators of the Turkish economy. Since the industrial sector occupies a determinative position in both national income and exports of the country, the Turkish economy is naturally very sensitive to this sector. For example; in 1994 the most serious financial and economic crisis of the whole Republican era happened, and that year the manufacturing industry capacity utilization (which was equal to 82.2% the previous year) sharply decline to 73%. In 1995, however, the economy moved out of the crisis and after a recession of (-6%), performed a growth of 8%, while capacity utilization was increasing to 79.8% again. As of September 1996, the nine months average capacity utilization rate is 79.3%.

Table 2: PRODUCTION INDEX OF INDUSTRY (Percentage Annual Change, %)

	Mining	Manufacturing	Energy	TOTAL
1989	12.8	1.2	8.1	2.8
1990	8.5	10.0	10.8	10.1
1991	7.7	2.6	3.8	3.1
1992	-2.3	4.5	12.4	5.2
1993	-9.3	6.4	9.7	5.9
1994	9.2	-8.6	6.2	-6.3
1995	0.1	8.9	10.2	8.6
1996b	3.3	7.7	11.2	7.9

Price Index and Real Return of Investment Instruments

The yearly percentage change in wholesale price indices is an appropriate indicator that represents the chronic hyperinflation Turkey is suffering. The annual increase in wholesale prices, according to the State Statistical Institute is as follows: 67.9% in 1988, 62.3% in 1989, 48.6% in 1990, 59.2% in 1991, 61.4% in 1992, 60.3% in 1993, 149.6% in 1994, and 64.9% in 1995. As regards September 1996, the percentage change over the same month of the previous year in wholesale prices is announced as 79.8%. The 9 months inflation rate is 60.5; that was 47.8% last year.

According to these figures, the real rate of return

		January-September 1996	Last 12 months
Bank Deposits			
	3 months	8.2	8.9
	6 months	6.6	6.5
	1 year	7.0	1.5
Foreign Currencies			
	US Dollar	-1.1	4.2
	DM	-7.2	-3.0
Istanbul Stock Exchange Market Index		16.8	-3.0
Treasury Bills			
	3 months	28.7	34.0
	6 months	34.2	30.9

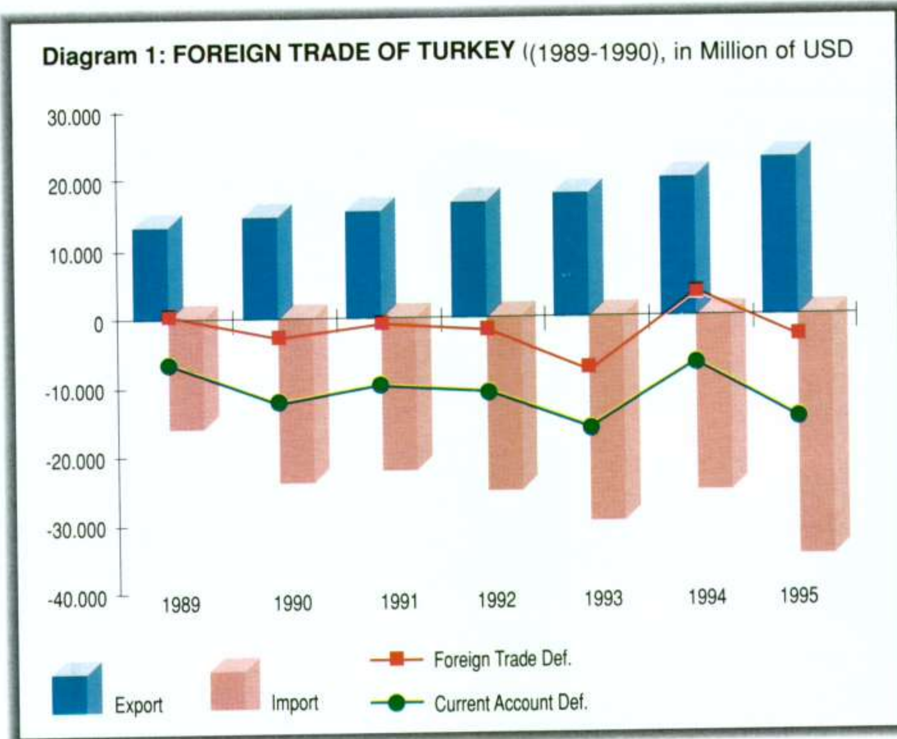
for main investment instruments in Turkey is calculated as follows (in percentage):

Foreign Trade and Balance of Payments

Turkey left the import substitution system in 1980 and has followed internal demand based economic growth policies since the late 1980's. The foreign exchange regime was totally liberalized; flexible exchange rate and perfect capital mobility system were adopted. Relative amelioration in foreign exchange reserves position on one hand, and high demand for domestic currency because of increasing public sector borrowing requirements on the other, led a real appreciation of TL. against FXs. Hence, except 1994, when an economic crisis caused a foreign exchange -especially USD- appreciation by 300% against TL. in the first three months of the year and thus a dramatic decrease in imports, Turkey has suffered a "chronic" current account deficit. With the destablizing effects of both the "Gulf Crisis" of 1990 and contemporaneous recession in developed countries, this trend was strengthened. The ratio of exports over imports showed wide fluctuations: This was 73.6% in 1989, and sharply decreased to 57.7% in 1990. The proportion of exports to imports was recorded as 65.1% in 1991, 64.5% in 1992, and again fell to 52% in 1993; it was followed by the economic crisis of 1994 as mentioned before. The recession of 1994 ended in a relative improvement in X/M ratio that increased as high as 81.5%. However for the last year, this ratio declined again to 62.5% and for 1996, it is expected to decline even more (approximately 50%).

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
EXPORTS	11.780	13.026	13.667	14.891	15.611	18.390	21.975
IMPORTS	-15.999	-22.58	-21.007	-23.081	-29.771	-22.606	-35.187
FOREIGN TRADE DEF	-4.219	-9.555	-7.340	-8.190	-14.160	-4.216	-13.212
CURRENT ACCOUNT DEF	961	-2.2625	250	-974	-6.433	2.631	-2.339

Diagram 1: FOREIGN TRADE OF TURKEY ((1989-1990), in Million of USD

The foreign trade volume of Turkey amounted to USD41 billion in 1994 and 57.5 billion in 1995; that is respectively equal to 31.3% and 33.4% of GNP. The Turkish ecomony seems to suffer a foreign trade problem for the year 1996. Because of the difficulties in calculation of foreign trade statistics due to "Custom Union Agreement" (between Turkey and European Union), the State Planning Organization could announce only the first two months export & import figures. The official data shows a USD 289 million current account surplus for January 1996 and

a USD 138 million deficit for February, 1996, that results in USD 151 million surplus for the first two months. This means a decrease of 436 million, comparing with the current account surplus of USD587 million recorded in January-February period of the last year.

Turkey performs an export score of USD3.5 billion (FOB) and its total import amounts to USD5.7 billion (CIF) for the first two months of 1996. Comparing with the last year figures, there is an increase of only 10% in exports while imports increase by 34.5%; this trade deficit doubles and arrived at USD2.2 billion. On the other hand, revenues from travel & tourism, net interest revenues, migrants' transfers and workers' remittances increased, and this makes an off-set effect on the current balance deficit.

In the first two months of 1996, a capital inflow of USD1 billion 650 million is recorded; out of which USD14 million is as direct foreign investments, USD783 million as portfolio investments. Turkey benefits from USD 375 million medium and long term loans, as well as an inflow of USD 230 million due to "Dresdner" (FX deposits with L/C). During the same period a capital outflow of USD866 millions as medium and long term debt (principal) repayment and USD506 million as short term capital outflow occur.

The total permitted investment amount of foreign firms for the first nine months (Jan.-Sept.) of this year is realized as USD1 billion 108.6 million, which means 32% of decrease regarding the same period of last year. The largest sectoral proportion out of total foreign investments belongs to the services sector (49.4%); it is followed by manufacturing industry (46.6%). If the country composition is considered,

Table 3: **BALANCE OF PAYMENTS OF TURKEY** in MILLIONS OF USD

	JANUARY-FEBRUARY			ANNUAL			
	Change 1996-1995	1996	1995	1995	1994	1993	1992
CURRENT ACCOUNT							
Exports (FOB)	9.8%	3.465	3.155	21.975	18.390	15.611	14.891
Merchandise Exports	9.9%	3.407	3.101	21.636	18.106	15.345	14.715
Transit Trade	7.4%	58	54	339	284	266	176
Imports (FOB)	34.5%	-5.667	-4.213	-35.187	-22.606	-29.771	-23.081
Merchandise Imports (CIF)	32.7%	-5.814	-4.380	-35.709	-23.270	-29.428	-22.871
Imports of Non-monetary Gold	210.4%	-149	-48	-1.322	-480	-1.881	-1.430
Transit Trade	12.8%	-53	-47	-301	-251	-229	-151
Freight and Insurance on Imports	33.2%	349	262	2.145	1.395	1.767	1.371
Foreign Trade	**108.1%**	**-2.202**	**-1.058**	**-13.212**	**-4.216**	**-14.160**	**-8.190**
Total Goods, Services and Income (Net)	154.8%	1.447	568	6.377	3.755	3.959	3.189
Other Goods, Services and Income (credit)	64.0%	2.978	1.816	16.094	11.691	11.788	10.451
Other Goods, Services and Income (debit)	22.7%	-1.531	-1.248	-9.717	-7.936	-7.829	-7.262
Private Unrequited Transfers (credit)	39.9%	726	519	3.425	2.709	3.035	3.147
Official Unrequited	-67.7%	180	558	1.071	383	733	912
Current Account Balance	**-74.3%**	**151**	**587**	**-2.339**	**2.631**	**-6.433**	**-942**
CAPITAL ACCOUNT							
Direct Investment	-80.8%	14	73	772	559	622	779
Portfolio Investment	39.050,0%	783	2	1.724	1.158	3.917	2.411
Other Long-Term Capital	174.7%	-261	-95	-79	-784	1.370	-938
Short-Term Capital	-45.8%	1.114	2.054	2.305	-5.127	3.054	1.396
Capital Account Balance	**-18.9%**	**1.650**	**2.034**	**4.722**	**-4.194**	**8.963**	**3.648**
Net Errors and Omissions	-51.8%	381	791	2.275	1.769	-2.222	-1.222
Total: Overall Balance	-36.0%	2.182	3.412	4.658	206	308	1.484
Total Change in Reserves	-36.0%	-2.182	-3.412	-4.658	-206	-308	-1.484

EU countries have a share of 69.2%, Islamic countries 8%, and South Eastern Asia countries 4.2%.

Although not officially confirmed, according to the Turkish Exporters unions and "Exporters Council"; the total export figure is estimated as USD14.9 billion for the first eight months (January-August) of 1996. This means an increase of 6% comparing with the same period of the last year. On the other hand, value added taxes (VAT) collection due to the import, was USD1.8 billion for the first eights months (January-August) of 1995, and total import in the same period amounted USD 21.5 billion out of which this tax was collected. For the same period of 1996, VAT due to import is calculated as USD2.5 billion, which means, as regards as last years records, that import figure of the first eight months of this year should not be less than USD29.6 billion. In the light of these estimations, one can conclude that the foreign trade deficit for the eight months period of 1996 should be expected to be about USD 15 billion.

When the monthly distribution of foreign trade iis examined, it is seen that both imports and exports accelerate towards the end of the year: more than 30% of total foreign trade is generally realized within the last quarter, while the first quarter's proportion is remaining about 19 to 22%. Regarding monthly distribution of foreign trade, it is seen that on the average only 60% of the yearly total imports and exports are generally recorded in January-August period. So a deficit figure may be expected as high as USD25 billion at the end of 1996.

When one considers the commodity composition of imports, it is remarked that the import demand focuses significantly on industrial intermediate goods. The weight of industrial goods -agricultural processed goods excluded- accounts nearly 80% of total imports. Mining products are in the second rank, due to the crude petroleum and natural gas imports that make up 10% of the country's import bill. The proportion of agriculture and processed agricultural goods is below 10%. Investment goods amount to approximately 30% and consumption goods only 13% on the average out of total imports. (Table 4)

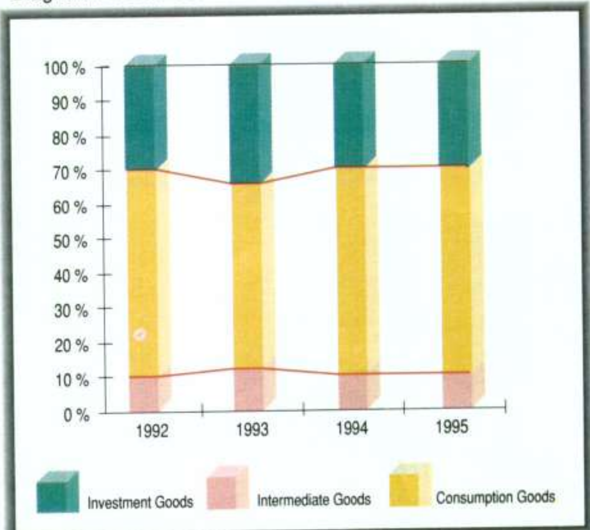
The commodity composition of exports is a very

Table 4: COMMODITY COMPOSITION OF IMPORTS

(in million s of USD)
(International Standard Industrial Classification)

	1992	%	1993	%	1994	%	1995	%
Agriculture and Livestock	635.2	2.8	1073.0	3.6	589.5	2.5	1446.4	4.1
Mining and Quarry Products	3345.8	14.6	3358.5	11.4	3311.3	14.2	3961.4	11.1
Crude Petroleum and Natural Gas	2938.9	12.9	2900.7	9.9	2804.3	12.1	3439.6	9.6
Other	406.9	1.8	457.8	1.6	507.0	2.2	521.8	1.5
Manufacturing Industry	18889.7	82.6	24996.9	84.9	19369.2	83.2	30301.2	84.9
Processed Agricultural Products	1397.6	6.1	1538.8	5.2	1375.4	5.9	2281.9	6.4
Other Industries	17492.1	76.5	23458.1	79.7	17993.8	77.3	28019.3	78.5
TOTAL	22870.7	100.0	29428.4	100.0	23270.0	100.0	35709.0	100.0

Diagram:3 COMPOSITION OF IMPORTS in %

	1992	1993	1994	1995
Consumption Goods	12.9%	14.0%	11.9%	12.4%
Intermediate Goods	57.2%	53.5%	58.4%	58.3%
Investment Goods	29.8%	32.5%	29.6%	29.4%
Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

appropriate indicator of the structural change realized in the Turkish economy during the 1980's. In 1970 agricultural goods amounted to 75% of the country's exports. The proportion of industrial goods, however, was only 17% and the mining's was equal to 8% out of total exports. In 1980, the relative weight of agricultural goods decreased by almost 20 points but got still the first rank as being 57%. Industrial goods' share doubled itself during that period and reached in 1980 the level of 36%. Nevertheless, the change in the composition of exports during the ten years period of 1980's was more substantial: in 1990, the most important item was no lonnnger agriculture whose share decreased to 18%. The industrial goods was amounted to almost 80% out of total exports. According to the last year's figures, agricultural exports constitute only 4.4% of total imports and mining products are less than 2%. The weight of manufacturing industry, however, is about 94%.

The country diversification of Turkish foreign trade is very low; almost 50% of total foreign trade is realized with EU countries. This figure means that

Table 5: COMMODITY COMPOSITION OF EXPORTS (in million . of USD) International Standard Industrial Classification)

	1992	%	1993	%	1994	%	1995	%
Agriculture and Livestock	1.184,7	8,1	1.044,3	6,8	1.065,6	5,9	947,0	4,4
Mining and Quarry Products	266,3	1,8	233,0	1,5	263,4	1,4	390,8	1,8
Manufacturing Industry	13.263,6	90,1	14.067,8	91,7	16.775,8	92,7	20.298,1	93,8
Processed Agricultural Products	2.293,0	15,6	2.643,3	17,2	3.033,6	16,8	3.406,6	15,7
Textile other than Wearing Apparel	3.841,3	26,1	3.892,9	25,4	4.569,6	25,2	5.728,4	26,5
Wearing Apparel	1.761,3	12,0	1.869,2	12,2	2.001,7	11,1	2.675,4	12,4
Iron & Steel	1.387,9	9,4	1.830,2	11,9	2.171,9	12,0	1.995,4	9,2
Other Industries	3.980,1	27,0	3.832,2	25,0	4.999,0	27,6	6.492,3	30,0
TOTAL	14.714,7	100,0	15.345,1	100,0	18.105,9	100,0	21.635,9	100,0

Table 6: COMPOSITION OF IMPORT BY COUNTRIES (Percentage Share %)

	1993		1994		1995	
OECD COUNTRIES	68.0		65.9		66.1	
1. EU Members	47.1		46.9		47.2	
Germany		*15.4*		*15.7*		*15.5*
Italy		*8.7*		*8.6*		*8.9*
France		*6.6*		*6.3*		*5.6*
UK		*5.3*		*5.5*		*5.6*
Benelux Countries	*5.3*		*5.5*		*5.6*	
2. EFTA members	2.5		2.4		2.5	
Switzerland		*2.2*		*2.0*		*2.3*
Other		*0.3*		*0.4*		*0.2*
3. NAFTA members	12.0		11.1		11.5	
USA		*11.4*		*10.4*		*10.4*
Others		*0.6*		*0.7*		*1.1*
4. Other OECD	6.4		5.4		4.9	
Japan		*5.5*		*4.2*		*3.9*
OTHER EUROPEAN COUNTRIES (Romania, Poland, Hungary, Bulgaria, Albania, Czech Republic, etc.)	3.7		3.3		3.4	
ISLAMIC COUNTRIES	12.0		14.5		12.1	
Saudi Arabia		*5.1*		*5.3*		*3.9*
Iran		*2.3*		*3.0*		*1.9*
Libya		*0.4*		*1.4*		*1.1*
Algeria		*0.1*		*0.4*		*1.3*
Egypt		*0.4*		*0.5*		*0.6*
COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES	7.7		7.8		9.3	
Russian Feder.		*5.2*		*4.5*		*5.8*
Ukraine		*1.6*		*2.3*		*2.4*
Turkish Repub.		*0.7*		*0.8*		*0.8*
OTHER COUNTRIES (Korea Rep., P. Rep. of China, India, Hong-Kong, etc.)	8.7		8.5		9.1	

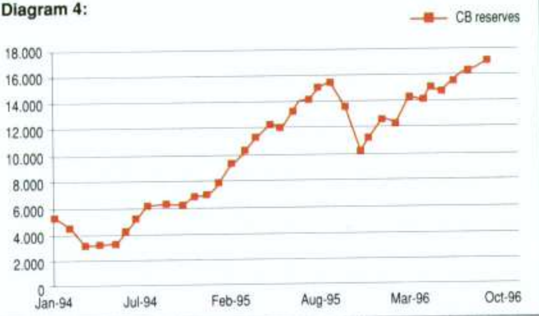
Table: 7 COMPOSITION OF IMPORT BY COUNTRIES (Percentage Share %)

	1993		1994		1995	
OECD COUNTRIES	59.1		59.4		61.1	
1. EU Members	49.5		47.7		51.1	
Germany		*23.8*		*21.7*		*23.3*
Italy		*4.9*		*5.7*		*6.7*
France		*4.9*		*5.7*		*4.8*
UK		*5.4*		*4.9*		*5.2*
Benelux Countries		*5.3*		*5.4*		*5.5*
2. EFTA members	1.6		1.5		1.4	
Switzerland		*1.4*		*1.3*		*1.1*
Other		*0.2*		*0.2*		*0.3*
3. NAFTA members	6.8		8.9		7.5	
USA		*6.4*		*8.4*		*7.0*
Others		*0.4*		*0.5*		*0.5*
4. Other OECD	1.2		1.3		1.1	
Japan		*1.0*		*1.0*		*0.8*
OTHER EUROPEAN COUNTRIES (Romania, Poland, Hungary, Bulgaria, Albania, Czech Republic, etc.)	5.0		4.9		6.0	
ISLAMIC COUNTRIES	18.3		16.9		15.2	
Saudi Arabia		*4.3*		*3.4*		*2.2*
Iran		*1.9*		*1.4*		*1.2*
Libya		*1.6*		*1.0*		*1.1*
Algeria		*0.5*		*1.3*		*1.2*
Egypt		*1.2*		*1.1*		*1.1*
COMMONWEALTH OF INDEPENDENT STATES	6.7		7.8		9.5	
Russian Feder.		*3.3*		*4.5*		*5.7*
Turkish Repub.		*3.0*		*2.5*		*2.5*
Others		*0.5*		*0.8*		*1.3*
OTHER COUNTRIES (Korea Rep., P. Rep. of China, India, Hong-Kong, etc.)	10.9		11.0		8.3	

Turkey has already been a member of the Custom Union de facto, even before January, 1996. Germany is the most important country for Turkish foreign trade; not only more than 15% of total foreign goods are imported from Germany, but also more than 20% of total exports are made to this country.

The second important goup of countries is the Islamic countries league, although their share in Turkish foreign trade decreased after the "Gulf War" because of the economic sanctions of UN against Iraq (10% of total imports and 5% of total exports of Turkey had been realized with Iraq). The share of Islamic countries was about 20-25% out of Turkey's imports and 25-30% out of Turkey's exports before 1991. However this ratio declined to 13-15% and 18-20% respectively for the last five year average.

The foreign trade of Turkey with the Commonwealth of Independent States and especially Central Asian Turkish Republics is increasingly developing. Eastern Asia and Pacific countries are not yet constituting a significant part of Turkish foreign trade, despite their emergence in world economy. However, Turkey is recently seeking to increase its economic relation ships with these countries as well.

Money and Banking

Reserve money was equal to USD7.1 billion at the end of 1992; it increased up to USD7.3 billion in 1993, sharply declined to USD5.0 billion in 1994, due to both the sudden increase of FX and compulsory decrease in CB credits and it increased to USD6.1 billion at the end of 1995 again. The proportion $M1^c$/GNP was 6.1% as of December, 1994, and it decreased to 5.2% at the end of 1995. If the wider definition of money supply is taken into consideration, this time the proportions $M2^d$/GDP was 16.5% for 1994 and 16.6% for 1995.

As regards the end of September, 1996; total bank deposits in local currency amounted to 2.051.741 billions of TL. (USD22.8 billion), and residents foreign exchange deposits amounted to 2.159.436 billions of TL. (USD24 billion). Total net banking credit stock is equal to TL2.465.955 billions (USD27.4 billion). The real change in these indicators during the last nine months period, namely January to September 1996, is as follows: TL. deposits 14.1%, FX deposits -(0.7)%, credit stock (-2)%.

The USD18 billion of the central Bank international reserves is seen as the very confidential guarantee against a foreign exchange crisis -similar to one of 1994, and yet FX reserves of the CB of Turkey have continuously increased since last December (see diagram 4).

[c] currency in circulation, demand saving and commercial deposits, and CB deposits.

[d] M1 + time deposits and certificates of deposits.

1996 Yılında Sanayileşmiş Ülkelere Genel Bir Bakış

Lokman GÜNDÜZ

İçinde bulunduğumuz yılda da genel olarak OECD ülkelerinde üretimin arttığı gözlenmektedir. OECD'ye göre 1996'nın ilk yarısında milli gelir toplamında ortalama yüzde 2 civarında bir artış gerçekleşmiştir. Yılın ikinci yarısında da bu trendin süreceği ve artış hızının yüzde 2.5'lara ulaşacağı tahmin edilmektedir (OECD Economic Outlook, June 1996). Buna mukabil, istihdamla ilgili sorunların çözümünde pek bir başarı kazanılmamıştır. 1995 yılında yüzde 7.6 olarak gerçekleşen işsizlik rakamı, bu yıl nispeten artmış ve OECD toplamında yüzde 7.7'ye kadar yükselmiştir. Enflasyonda ise genel anlamda bir başarı sözkonusudur. 1995 yılında OECD ülkelerinin toplam ortalaması yüzde 4,5 iken,

1996'nın ilk döneminde bu rakam yüzde 3,7'lere inmiştir. Meksika ve Türkiye hariç tutulduğunda OECD ülkelerinde ortalama enflasyon rakamının yüzde 2.2'den yüzde 1,9'a düştüğü görülmektedir.

1995'in son çeyreğinde durgunlaşan Amerikan ekonomisi, 1996'nın başlarında artan özel tüketim ve yatırım harcamaları sayesinde ivme kazanarak büyümeye devam etmiştir. 1995'in son üç ayında bir önceki döneme oranla yüzde 0,1 büyüyen Amerikan ekonomisi, 1996'nın ilk çeyreğinde yüzde 0.5 oranında büyümüştür. Eldeki mevcut verilerin ışığı altında bu yılın ikinci çeyreğinde büyümenin daha da hızlandığı ve yüzde 4.7'lere ulaştığı görülmektedir. Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında otomobil sektöründeki canlanışın parelelinde sanayi üretimi de artmıştır. İmalat sektöründeki canlanışın yanısıra tüketim harcamaları da yüksek trendini muhafaza etmektedir. Bununla birlikte enflasyondaki düşük seviye korunmuş, işsizlik oranında da yaklaşık yüzde 5.5'lik seviye sürdürülmüş ve ücretlerde de kısmi bir toparlanma yaşanmıştır.

Japonya'da ise 1995'in sonlarına doğru artan talebin 1996'da büyük bir ivme kazandığı görülmektedir. Toplam talebin yükselmesinde sabit yatırımların ve tüketimin artmasının payı büyük olmuştur. Özel sektör tasarruflarının artması, kamu yatırımları açısından da iyi bir kaynak oluşturmuştur. 1995'in son çeyreğinde yüzde 1,2 büyüyen Japon ekonomisi 1996'nın ilk çeyreğinde yaklaşık yüzde 3 büyümüştür. Fakat bu denli yüksek büyüme hızının oluşmasındaki temel faktörlerden biri, 1995 sonbaharında uygulamaya konulan mali paketin etkisidir. Öyle ki, milli gelirdeki artışın yüzde 1.1'i kamu harcamalarından kaynaklanmıştır. Yapılan tahminlere göre Japonya'nın büyüme hızı önümüzdeki dönemde yavaşlayacaktır. Öte yandan faiz oranlarının düşük olması ve Yen'in aşırı değerlenişinin kısmen düzelmesi işletmelerin karlılığını artırmıştır. Bu dönemde Japonya'da sanayi üretimi hızlanmış artan talep ithalatın da hızlanmasına neden olmuştur. Fiyatlardaki aşağı düşüş biraz yavaşlarken, işsizlik rakamlarında da düşme eğilimleri gözlenmiştir.

Amerika ve Japonya'nın aksine Avrupa ülkelerinde ekonomik göstergeler pek parlak gözükmemektedir. 1995'in son çeyreğinde milli gelirde tahminlerin altında gerçekleşen düşük performans, 1996'nın başlarında da devam etmiştir. OECD'nin 1995'in Aralık ayında yayınlandığı tahminlerde, 1995'in ikinci yarısında OECD üyesi Avrupa ülkele-

ri için yapılan yüzde 2.4'lük büyüme hızı tahmini yüzde 1.4 olarak gerçekleşirken; 1996'ya ait tahminler de yüzde 2.6'dan yüzde 1.5'e düşürülmüştür.

Benzer şekilde Avrupa Komisyonu da Avrupa Topluluğu'na ilişkin projeksiyonlarında, 1996 yılı tahminlerini bir puan düşürerek yüzde 1.5'e; 1997 yılı tahminlerini de yüzde 0.5 indirerek yüzde 2.4'e kadar düşürmüştür (European Economy, Supplement A Economic trends No 5/6-May/June 1996). Görünen o ki, bir çok Avrupa ülkesi 1994'teki uzun vadeli faiz oranlarındaki artışın ve 1995'teki döviz piyasalarında yaşanan dalgalanmaların gecikmeli olumsuz etkilerine maruz kalmıştır. Böyle bir ortamda bir çok ülkede işsizlik rakamları yükselirken, enflasyon düşmeye devam etmiştir. Komisyonun tahminlerine göre 1996 yılı için tahmin edilen işsizlik oranı yüzde 10.9'dur. 1997'ye ilişkin beklentinin de yüzde 10.8 olduğu düşünülürse, işsizliğin bütçe açığı ile birlikte Avrupa'nın yumuşak karnını oluşturduğu söylenebilir. Ortalama bütçe açığı rakamlarının gayri safi milli hasılanın yüzdesi cinsinden bu yıl için yüzde 4.4, gelecek yıl için de yüzde 3.4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Öte yandan zaten düşük seviyelerde seyreden enflasyon için yapılan tahminler ise 1996 yılı için yüzde 2.6 ve 1997 yılı için ise yüzde 2.4'ler civarında dolaşmaktadır.

Almanya, 1996'ya iyi bir giriş yapamamıştır. 1995'in son çeyreğinde üretimde görülen düşüşün 1996'ya da taşındığı görülmektedir. 1996'nın son üç ayında bir önceki döneme göre milli gelirdeki düşüş yüzde 0,2 iken, 1996'nin ilk üç ayında yüzde 0,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Ocak ayında gelir vergisinde yapılan kesintiler harcanabilir geliri artırmış ve dolayısıyla özel tüketimi de artırmıştır. Sanayi sektörü Nisan ve Mayıs aylarında yükselirken, imalat ve ihracat siparişlerinde de bir artma olmuştur. Bu canlanmanın etkileri kısa zamanda ekonomiye yansımıştır. Bundesbank raporlarına göre yılın ikinci çeyreğinde reel GSMH yüzde 1.5 oranında büyümüştür. Büyüme hızında sergilenen bu performansın temelde iki önemli sebebi bulunmaktadır. Hızla artan dış talep ve imalat sektöründe yaşanan canlanma (Deutsche Bundesbank, Monthly Report, September 1996). Bu yüzden 1996'nın ikinci yarısına ilişkin beklentilerde olumlu bir tablo sergilenmektedir. Bonn hükümeti bu yıla ilişkin yaptığı yeni büyüme tahminini yüzde 0.75'den yüzde 1'e çıkarırken, IMF'nin tahminlerinde de bu rakam yüzde 1.3'e kadar çıkmaktadır.

İstihdamla ilgili problemler ise devam etmektedir. Haziran ayında işsizlik rakamlarında bir iyileşme görülmemiş, yüzde 10.31'lik seviye muhafaza edilmiştir. Dolayısıyla tüketim yüksek işsizlik nedeniyle

ALMANYA	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	-0,3	0,5
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0,5	-1,9
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	1,7
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Mart 1996	-0,9	0,07
İşsizlik Oranı	Mart 1996	9,1	8,1
Faiz Oranı	Haziran 1996	3,39	4,53

A.B.D.	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	0,5	1,7
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0,4	4,3
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	2,9
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Mart 1996	-35,59	-39,05
İşsizlik Oranı	Mart 1996	5,5	5,6
Faiz Oranı	Haziran 1996	5,46	5,9

AVUSTURYA	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 IV. Çeyrek	0,0	0,3
Öncü Gösterge	Nisan 1996	0,1	1,3
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	-0,2	1,5
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Nisan1996	1,2	0,97
İşsizlik Oranı	Mayıs1996	-0,1	-1,7
Faiz Oranı	Mayıs 1996	0,2	2,4

FRANSA	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	1,2	0,9
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	- 0,4	-1,7
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	2,4
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1996 IV. Çeyrek	3,62	2,57
İşsizlik Oranı	Mayıs 1996	12,4	11,7
Faiz Oranı	Haziran 1996	3,97	7,2

HOLLANDA	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1995 IV. Çeyrek	0,2	1,7
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0,9	2,8
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	2
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1995 IV. Çeyrek	3,51	4,29
İşsizlik Oranı	Nisan 1996	6,2	6,5
Faiz Oranı	Haziran 1996	2,9	4,28

İNGİLTERE	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	0,4	1,7
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0,1	-1,4
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	2,2
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1996 IV. Çeyrek	-1,64	0,59
İşsizlik Oranı	Mayıs 1996	8,3	8,8
Faiz Oranı	Mayıs 1996	6,02	6,72

yavaşlayabilecektir. Son yıllarda büyümeye katkısı hayli az olan yatırımların ihracatın artmasıyla hareketlenmesi de zayıf ama ihtimal dahilindedir. Sonuçta Almanya'ya ilişkin beklentiler bu yıl için karamsar başlamakla birlikte kısmen düzelirken, gelecek yılınkiler de iyimserlik korunmaktadır. Örneğin, OECD'nin Almanya için tahmin ettiği reel büyüme hızı 1996 için yüzde 0,5 iken 1997 için yüzde 2.4'tür.

Almanya'ya nazaran Fransa ve İngiltere'nin büyüme hızları 1996'nin ilk üç ayında daha yüksektir. Fransa yüzde 1.2 büyürken, İngiltere yüzde 0,4'lük bir artış sağlamıştır. Fakat Fransa ekonomisi yılın ikinci çeyreğinde çok kötü bir performans sergileyerek yüzde 0.4 oranında küçülmüştür. 1995 yılında özellikle grevlerden olumsuz etkilenen Fransa ekonomisini 1996'da da önemli sorunlar beklemektedir. Artan işsizlik ve kamu finansman sorunlarının tüketim harcamalarını olumsuz etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu yüzden Fransa'dan 1996 yılında OECD'nin beklediği performans yüzde 1 civarlarındadır. İngiltere'nin ise yüzde 2.2 ile geçen seneki büyüme oranına yaklaşacağı tahmin edilmektedir. 1996'ya ilişkin verilerde yurtiçi talep artmakta, işsizlik de önceki seviyesini koruyor gözükmektedir. Diğer bazı Avrupa ülkelerine bakıldığında, İspanya ve İtalya'da 1996'nın ilk üç ayına ait büyüme rakamlarının temelde düşük kaldığı görülmektedir. İtalya'da 1995'in son çeyreğinde yüzde 0.9 oranında küçülen ekonomi, yüzde 0,5 ile 1996'da beklenenin altında bir büyüme göstermiştir. Özellikle Liretin değer kazanması ihracatı ve büyümeyi olumsuz etkilemiştir. İspanya'da ise sanayi üretimi iyi bir performans sergileyememiştir.

Sonuç olarak toplam dünya milli gelirinin yaklaşık yarısını oluşturan Avrupa Birliği, Amerika, Kanada ve Japonya'da 1996'nın ilk çeyreğinde iktisadi büyümenin sinyalleri olumludur. Örneğin, altı büyük batılı ülkenin ekonomisi (A.B.D., Kanada, Japonya, Almanya, Fransa ve İtalya) 1995'in son çeyreğine oranla toplam milli gelirlerini yüzde 1'den fazla artırmışlardır (Bank of England, Quarterly Bulletin, August 1996). Yılın ikinci çeyreğine ait mevcut veriler de OECD ülkelerinde artış trendinin devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte ülkelerin performansları arasında farklılıklar da mevcuttur. Amerika ve Japonya'nın yüksek performansına karşılık, başta Fransa ve İtalya olmak üzere Avrupa ülkelerinde ekonomi çok daha durağan bir yapı arzetmiştir. Çoğu OECD ülkesinde iktisadi sorunlar, genel olarak yapısal bir karakter göstermektedir. Kamu açıklarının fazlalığı ve yüksek işsizlik oranları temel makroekonomik problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu ana kadar bu konularda kayda değer bir ilerleme sağ-

İSPANYA			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	0,8	1,9
Öncü Gösterge	Nisan 1996	1,2	-1,6
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,3	3,8
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Nisan 1996	-0,33	-0,8
İşsizlik Oranı	1996 I. Çeyrek	22,2	22,9
Faiz Oranı	Haziran 1996	7,3	9,63

İSVEÇ			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	0,0	1,5
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	1,1	1,8
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	- 0,1	0,8
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Nisan 1996	0,84	-0,22
İşsizlik Oranı	Ocak 1996	9,2	9,6
Faiz Oranı	Haziran 1996	5,79	9,16

İSVİÇRE			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	0,0	- 0,6
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	- 0,2	2,6
Tüketici Fiyat Endeksi	Haziran 1996	0,2	0,8
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1996 I. Çeyrek	5,83	6,13
İşsizlik Oranı	Mayıs1996	4,5	4,2
Faiz Oranı	Mayıs 1996	2,51	3,07

JAPONYA			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	3,0	5,5
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0,2	3,9
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,2	0,3
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Nisan 1996	5,55	10,13
İşsizlik Oranı	Nisan 1996	3,4	3,1
Faiz Oranı	Mayıs 1996	0,64	1,34

KANADA			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1995 I. Çeyrek	0,3	0,6
Öncü Gösterge	Nisan 1996	0,4	2,6
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,3	1,5
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1995 I. Çeyrek	-3,62	- 4,78
İşsizlik Oranı	Mayyıs 1996	9,3	9,5
Faiz Oranı	Haziran 1996	4,83	6,95

MEKSİKA			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	1,5	1,7
Öncü Gösterge	-	0,1	-1,4
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	1,8	2,2
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1996 I. Çeyrek	-0,46	- 1,16
İşsizlik Oranı	Mayıs 1996	5,3	6,5
Faiz Oranı	Mayıs 1996	31,07	54,71

lanamamakla birlikte, orta ve uzun dönemin en önemli hedefleri arasında yerlerini almışlardır. Öte yandan, 1980'li ve özellikle 1990'lı yıllarda çoğu sanayileşmiş ülkelerin en başarılı oldukları konu enflasyon olmuştur. Bu yüzdendir ki; fiyat istikrarını sağlayan bu ülkelerin gündeminde şimdilerde para politikasının olası fakat tehlikeli yeni hedefleri (iktisadi faaliyetlerin canlanması ve işsizliğin düşürülmesi gibi) tartışılmaktadır.

Kaynak: OECD Main Economic Indicators, July 1996

Global Economy	1995	1996[c]	1997[d]
Real GDP growth (%)			
USA	2.0	2.2	2.1
Japan	0.9	3.9	2.5
EU	2.4	1.5	2.4
OECD averagea	1.9	2.3	2.4
World average	2.4	2.9	3.0
World trade	8.8	7.3	7.4
Prices (%)			
Consumer price inflation			
USA	2.8	2.8	3.0
Japan	-0.1	0.3	1.1
EU	2.8	2.6	2.6
OECD averageb	2.4	2.4	2.5
World average	9.2	6.0	5.4

Açıklama ve notlar

GSMH: Gayri safi milli hasıla; mevsimsel dalgalanmalara karşı düzeltilmiştir.

Öncü Gösterge: İktisadi faaliyetlerle ilgili diğer göstergelere (istihdam, satışlar, gelir vb.) dayalı olarak oluşturulan bu gösterge, özellikle sanayi üretiminin gelecek 6 ila 9 ay arasındaki dalgalanmalarına ilişkin sinyaller verir.

Tüketici Fiyat Endeksi: Belirli mal ve hizmetlerden oluşan sabit bir sepetin ortalama perakende fiyatındaki değişimleri gösterir.

Cari Denge: Milyar dolar; Avusturya, İngiltere ve Amerika dışındakilerde mevsimsel düzeltme yapılmamıştır.

İşsizik Oranı: Toplam işgücüne olan yüzdesi; Türkiye hariç diğerlerinde mevsimsel düzeltme yapılmıştır.

Faiz Oranı: Üç aylık faiz oranları; sadece Yunanistan'ınki 12 aylıktır.

The Economic Fundamentals in Industrial Countries

Lokman GÜNDÜZ

The industrial countries in the Organization for Economic Co-operation and Development have regained low and stable inflation. Inflation among these countries, excluding Turkey -measured broadly by deflator for gross domestic product- fell from an average of 7.7 per cent a year between 1981 and 1985 to 3.3 per cent a year between 1991 and 1995. Yet the rapid growth expected to follow this achievement remains elusive. GDP growth, which averaged 2.5 per cent a year between 1981 and 1985, fell to just 1.6 per cent between 1991 and 1995. None of the big cylinders of the world economic engine is firing rigorously. This is true even of the US, where the economy expanded at an average rate of just 1.9 per cent between 1991

and 1995. Moreover the average economic growth in the European Union was 1.5 per cent and in Japan just 1.3 per cent over the same period.

In 1996, too, the world economy is on the path of growth overall, supported in particular by buoyant in many emerging market countries. The expansion of output and world trade is projected to pick up to average rates of 2.9 per cent and 7.3 per cent, while the rise in prices is still predominantly moderate and favourable.

The US economy is growing quite fast and Japan's economy is recovering. Nevertheless, the EC's economy slowed down towards the end of 1995 and the beginning of 1996, leading to further increases in unemployment in some countries from already high levels. The most pronounced deterioration in cyclical conditions since early 1995 has been in Germany, France, several other countries closely linked to the deutsche mark, and Switzerland.

The timing and strength of the expected pick up in activity in these countries is somewhat uncertain, especially in France and Italy. However, the current slowdown in the European Union is expected to come to an end later this year. A strengthening of activity in these countries is essential to put unemployment securely on a downward path and to f acilitate fiscal consolidation in accordance with the agreed timetable for Economic and Monetary Union. It seems very difficult to meet the Maastricht criteria on general government deficits for France and Germany. According to theEuropean Commision, the average budget deficit in the EU is estimated to decline to 4.4 per cent of GDP this year, and, under the assumption of unchanged fiscal policies, is projected to fall further 3.4 per cent of GDP in 1997.

In the USA, Commerce Department's final GDP estimate for the second quarter of 1996 put real economic growth at 4.7 per cent, substantially above the first quarter's 2.0 per cent rate. On the other hand, it is expected that the economy will expand 2.5 per cent in the third quarter and 2.2 per cent in the final quarter of this year, anticipating a slowdown in personal consumption, residential constuctionand federal government spending.

Industrial production increased 0.5 per cent in August, following on the solid 5.3 per cent average

annual pace it has maintained since January. Production of business equipment and defence and space equipment was especially strong in August, but production of consumer goods and motor vehicles and part fell. The nation's industrial sector operated at 83.5 per cent of measured capacity in August. On the other hand, the inflation indicators slowed substantially through August, after accelerating during the first five months of the year. Inflation for the year to date is comparable to its 1995 pace -3 per cent or so. The September jobs picture, though fuzzy, seems to show little overall change from August. The unemployment rate has, with a small increase (0.1 per cent), risen to 5.2 per cent.

Japan's economy expanded at an annualised rate of over 12 per cent in the first quarter of 1996, spurred on by fast growth in government investment and a pickup in private consumption. Much of the boost to growth was due to the fiscal expansion packages announced last year. While this will be partly offset by a contraction in the second quarter, the forecast for growth in 1996 as a whole is higher than in other industrial countries. According to Economic Intelligence Unit, this amount is about 3.9 per cent. However many commentators believe that the high growth rates of the 1980's will not be repeated. Furthermore Japan still maintains its low level of inflation rate (0.4 per cent).

Japan's current account surplus declined by 27.3 per cent in July compared with the year before, the trend of strong import growth and a rise in the number of Japanese taking foreign holidays. Exports rose by 16 per cent, greatly outstripped by a 35 per cent rise in imports, reflecting a modest recovery in domestic demand from the unusually low level of mid-1995. Japan is undergoing a period of structural adjustment, easing its restrictions on imports and moving manufacturing capacity overseas.

In Canada real domestic product grew at an annual rate of only 1.3 per cent in the second quarter well below forecasters' expectations. Consumer spending was flat and business investment, especially in inventories, fell markedly. The unemployment rate has stuck above 9 per cent for six years in a row. Behind this gloomy picture, there are good reasons to be optimistic. This upbeat assessment was spurred by news of a record merchandise trade surplus in the second quarter and the first current account surplus in 12 years. Canada has also been more successful in putting its fiscal home in order. Government budget deficits as a percentage of GDP have contracted by 4.5 percentage points over the past four years. The overall government deficit declined to C$20.9 bn ($15.3 bn) the second quarter from a C$58.5 bn peak in mid-1993. Morever, Canada's inflation rate in June was 1.2 per cent.

Germany has been experiencing a recovery in the business cycle after gross domestic product stagnated in the second half of last year and contracted in the first quarter of 1996. In the second quarter of 1996 the real domestic product rose by 1.5 per cent against the first quarter, after adjustment for seasonal and workingday variations. In western Germany it went up by 1 per cent and in eastern Germany by 5 per cent. The strong economic growth in the second quarter was bolstered not only by heavier foreign demand but also by the fact that the domestic oders reaching the manufacturing sector, after having decreased for about a year, have started to expand again. Forecasts of economic growth this year have been creeping upwards. Shortly after the Bonn government upgraded its 1996 forecast to 1 per cent from 0.75 per cent in September, the IMF also predicted growth of 1.3 per cent. Expectations for 1997 centre on growth of about 2.5 per cent. Although there are optimistic statements proclaiming an end to Germany's growth pause, there are also pessimistic ones pointing to weakness in the construction sector, sluggish business investment, and unresolved structural problems. On the other hand, the necessary structural adjustment can be facilitated and buttressed by the fact that virtual price stability has been attained in Germany. In August consumer prices were only 1.4 per cent higher than a year before.

But the good news of a 1.5 per cent rise in second-quarter GDP and the continuing growth of industrial production in July and August, has so far had no discernible impact on labour market. Unemployment affects 3.85 m, or just over 10 per cent of the working population, while in eastern Germany the official jobless rate is around 15 per cent and one in four of the workforce has no proper employment.

The French economy contracted more sharply than expected in the second quarter of this year. The last figures showed a 0.4 per cent decline in second-quarter gross domestic product., against an anticipated fall of 0.2-0.3 per cent. The decline in growth is attributed chiefly to lower household consumption and reduced industrial investment. Over the year to the second quarter of 1996 real GDP grew a mere 1.2 per cent. More important, over the six years to the second quarter of 1996 the economy expanded at an average of 1.2 per cent a year. One result has been the rise in unemployment, from 8.8 per cent of the labour force in August 1990 to 12.5 per cent by July 1996.

TÜRKİYE			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1996 I. Çeyrek	6,4	8,1
Öncü Gösterge	-	-	-
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	4,5	82,9
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	1996 IV. Çeyrek	-2,35	0,34
İşsizlik Oranı	1996 IV. Çeyrek	6,6	7,9
Faiz Oranı	Mayıs 1996	85,68	80,94
YUNANİSTAN			
	dönem	önceki döneme göre dönem bazında	% değişim yıl bazında
GSMH	1994	- 0,8	1,5
Öncü Gösterge	Mayıs 1996	0	-3,2
Tüketici Fiyat Endeksi	Mayıs 1996	0,6	9,1
		cari dönem	bir önceki yılın aynı dönemi
Cari Denge	Şubat 1996	-0,69	-0,558
İşsizlik Oranı	-	-	-
Faiz Oranı	Mayıs 1996	13,3	16,0

Another has been the deterioration in the public finances. Back in 1990 France easily met the Maastricht criteria, with a general government deficit of only 1.6 per cent of GDP. That had grown to 5 per cent by 1995. The fiscal deterioration is itself largely caused by the tight monetary policy dictated by *franc fort*.

The Italian economy contracted in this year's second quarter. Gross domestic product declined 0.5 per cent from the first quarter and was only 0.5 per cent above its level in last year's second period. GDP has now fallen in two of the last three quarters. The annual growth rate has slowed sharply over the past year, from 3.2 per cent in July-September 1995 to 2.3 per cent in October-December and 1.5 per cent in January-March this year. The latest figures are attributed to a slowdown in manufacturing investment, although service sector registered a modest increase. The Italian currency's recent strength and apparant stability have also ended the period of rapid expansion and positive impact on GDP.

[a]Excluding Iceland, Luxembourg, Hungary and the Czech Republic. [b]Excluding Iceland, Luxembourg, Turkey, Mexico, Hungary and the Czech Republic, [c]estimated, [d]predicted

Source: EIU Country Forecast, 3rd quarter 1996

As a result, in 1996, the growth and inflation prospcts in industrial countries are good and better than last year. In contrast to US and Japan where the economies are expanding, the growth in the EU is still weak, with output falling in a number of continental European economies including Italy and France in the second quarter of 1996 and in Germany in the first quarter of this year. Regarding industrial countries especially those in Europe, budget deficits and high unemployment rates lie behind many of the macroeconomic and structural policy challenges. A sound fiscal policy is in the common interest of all countries. The employment problems which have remained unsolved for some considerable time reveal even more starkly by the slackening of economic growth. On the other hand, the preconditions for a continuation of the growth process are more favourable in terms of prices in almost all industrial countries. Thus it is not unusual to hear about "the death of inflation" everywhere.

PATOS MUÇOS PEKOS CİPSO Maçips ALADİNO BLUCİPS DabaDuu

Gıda sektörünün yeni yıldızı...

Kar Gıda, sektöründe "ilk"lere imza atmış, 8 yıllık bir deneyimin sembolü.

Son 1.5 yılda, Türk Halkı'na sunduğu 11 cips ve çerez ürünlerinin kalitesiyle, sektörünün yeni yıldızı.

Kısa sürede elde edilen bu başarının temelinde, dağıtım teşkilatının, araç filosunun, konusunda uzman personelin ve sektörde dünyanın en ileri teknolojisiyle donatılmış üretim tesislerinin gücü yatıyor.

Kar Gıda, tüketicisiyle el ele sürdürdüğü faaliyetlerine, bir başka "ilk" ile devam ederek, özel bir telefon hattıyla, herkesin isteklerini ücretsiz olarak iletebileceği, "Garanti Merkezi"ni kurmuştur. Kar Gıda ürünlerinin kolesterolsüz ve TSEK normlarına uygun olarak üretilmesi ise, tüketici sağlığına verdiği önemin, bir diğer göstergesidir.

Kar Gıda, 1997'deki yeni atılımlarıyla, Türkiye'ye ve başta Türki Cumhuriyetler olmak üzere, dünyaya yeni lezzetler sunacak.

Kar Gıda, ürünleriyle gurur duyuyor, geleceğe inançla bakıyor.

Kar Gıda, yeni markalar sunmaya hazır !

KARİNGO PEPE TİMSOLAR PATOS MUÇOS PEKOS CİPSO

Ekonomik hayatta müslümanın tutum ve davranışı

A Muslim Man's Attitude And Behavior of In Economic Life

Prof. Dr. Sabahattin ZAİM*

İslâm'ın ekonomik görüşü, son çeyrek asırda üzerinde çok durulan bir konu olmuştur. Bu çok cepheli ve geniş konu, bu makale içinde sadece insanın eğitilmesi ve yetiştirilmesi yönünden ele alınmış ve bir müslümanın ekonomik hayattaki davranışlarının nasıl olması gerekeceği ana hatlarıyla incelenmiştir.

Gerek kapitalizm, gerek sosyalizm (Komünizm) materyalist, maddeci bir dünya görüşüne sahiptir. Bu dünyayı düzenleme tarzında birbirinden ayrılırlar. Fakat konu olarak ele aldıkları ve düşündükleri insan tipi, özellikle maddî güdülerle davranışlarını düzenliyen bir iktisadî-adam "homo-economicus"tur. Bu sebeple Karl-Marks, teorik malzemesini **Ricardo**'dan alırken, aynı insanın davranışına göre iktisadî teorisini, yani Marksizmi bina etmiştir.

Halbuki İslâm ekonomisinde düşünülen insan, Allah'ın emir ve yasaklarına, kitabı olan Kur'an-ı Kerim'e, Peygamberimizin sünnetine, âlimlerin ortak kanaatleri olan **İcma-ı Ümmet**'e ve büyük âlimlerin içtihatları sonucunda tavsiye ettiklerine ve İslâm devletinin İslâm'a uygun emirlerine göre yaşayışını ve davranışını düzenliyen bir insandır; bu insan **homo-economicus** değildir. Kur'anın emrine göre "Allah'ın ipine sımsıkı sarılıp, ayrılmayan (III: 103:109) **Müslüman-insandır.** Gerçi, bireyin aslında menfaatini seven bir fıtratta yaratıldığı kabul edilmektedir. "Hakikat o mal sevgisinden pek katıdır" (El Adiyat:8). Menfaat ve tamah duygusunun, insanı tamahkârlığa, cimriliğe sevkettiği bilinir. "De ki: Rabbimin rahmet hazinelerine siz malik

* Sababaddin ZAİM, **Ekonomik Hayatta Müslüman İnsanın Tutum ve Davranışları,** *Bu yazı, 5-11 Nisan 1976'da Mekke-i Mükerreme'de Kral Abdülaziz Üniversitesi tarafından düzenlenen* **"İslâm İktisadı Birinci Dünya Kongresi"** *ne tebliğ olarak sunulmuştur.*

The economic view of Islam has been an issue of wide interest in the last quarter of this century. This multifaceted and broad subject has been discussed in this article only from the perspective of educating and training human beings. In addition, how a Muslim person should behave and react in economic life has been analysed in general.

Both capitalism and socialism have a materialistic world view. Although they differ in how this world should be organized, the two ideologies conceive of the same type of human being, namely "homo economicus" who orders his life and behavior out of economic motives. Hence Karl Marx, taking his theoretical grounds from **Ricardo**, built his own economic theory according to the same type of man.

On the other hand, man conceived in Islamic economy is not a "homo-economicus." He organizes his life and behavior according to Allah's decrees and prohibitions, His book the Qur'an, the "sunnah" of our prophet (peace be upon him), the shared views of the scholars **(idjma)**, the advice of the great 'ulema' and Islamic decrees of the Islamic state. According to the Qur'an, he is "someone who holds fast to the rope of Allah" (II:103:109). Still the fact that man has a character which loves worldy goods and has been created so, is admitted "in the love of wealth he is firm" (Al-Adiyat:8). Greed and interest lead people to stinginess. "Say (unto them) if you possessed the treasures

* *This article has been presented in "First World Congress of Islamic economy" in 1976 in Mecra by the university of King Abdulaziz.*

olsaydınız, o zaman harcamaktan (tükenir) korkusuyla muhakkak cimrilik ederdiniz. Çok cimridir (bu) insanlar!.." (XVII:100). "Zaten nefislerinde cimrilik hazırlanmıştır" (IV:128). Bu sebeple insanın iktisadî davranışları, yoğun bir **meta-ekonomik** baskı altında belli mecralara kanalize edilmektedir. İslâm iktisat teorisi **lâ-ahlâki** değil, **ahlâki**dir. İnsanı iktisadî hayatta serbest bırakır. Fakat insanı fıtri, nefsanî duygularıyla ham bir halde iktisadî hayata salmaz. Onu İslâmî prensiplerle, Allah'ın emir, nehiy ve nasihatleriyle eğittikten sonra, iktisadî hayata salar, serbest bırakır. Böylece ideal ve iyi bir İslâm cemiyetinde iktisadî hayatta, fıtraten mevcut olan iktisadi bir adam yerine eğitilmiş bir **Müslüman adam** tipi ortaya çıkarılır. İslâm ekonomisinin prensiplerini uygulayacak olan, bu **Müslüman-adam** tipidir.

Bu sebeple İslâmî cemiyette, çocuğun rüşt çağına kadar, inançlarında serbest bırakılması söz konusu olamaz. Onun islâmî prensiplere göre eğitilip, islâmî cemiyetin unsuru olabilecek bir şekilde yetiştirilmesi, cemiyet hayatına iyi bir Müslüman insan olarak hazırlanması gerekir. İslâm iktisat teorisi, fıtraten mevcut iktisadî kanunlarla, normatif İslâmî ilkelerin birbiriyle kaynaşmasından meydana gelmiştir.

of the mercy of my Lord, you would surely hold them back for fear of spending, for man was ever grudging." (XVII:100) "But greed has been made present in the minds of men" (IV:128). This economic behavior of man has been shaped and led to certain conduct under an intense

meta-economic pressure. The economic theory of Islam is not amoral ; it is by all means ethical. Islam leaves man free in economic life. However, it does not leave him alone with his egoistic motives as an immature being. Only after having educated him with decrees, prohibitions and recommendations of Allah, it lets him free in economic life. In this way, in an ideal Islamic community, in place of existant homo-economicus an educated Muslim-man shows up in economic life. It is this Muslim-man who will implement the principles of Islamic economy.

That is why it is unconceivable to let a child free in his belief until he reaches puberty. He should be brought up according to Islamic principles and educated to be a good Muslim in the Islamic community. The economic theory of Islam is made up of a mixture of existing economic laws and normative Islamic principles.

I. Bir Üretici Olarak Müslüman İnsanın Tutumu

1- Müslüman İnsanın Temel Davranışları

a) İnsan, davranışında dengeli olacaktır. O sadece bir homo-economicus değil, aynı zamanda Allah'ın yeryüzündeki halifesi, **eşrefül mahlûkat**tır. Hayatının düsturu "Doğru yaşama, ahlâklı olma, yeteneklerini iyi kullanmaktır" (VII: 33).

b) İnsan, Allah'ına "Ey Rabbimiz, bize dünyada da iyi bir nasib ver, ahirette de iyi bir nasib ver ve bizi Cehennem azabından koru" (II:201) diyen, Ahiret için hemen ölecekmiş gibi, dünya için hiç ölmeyecekmiş gibi çalışan ve Allah'ın "Namaz bittiğinde yeryüzüne dağılın ve rızkınızı arayın" (LXII:10), emrine uyarak yaşayan insandır.

"Bugünün işini yarına bırakma, aksi halde işleri ve hakları zayi etmiş olursun. Ecel, emelin önündedir. Ecele iş ve amel ile koş. Çünkü ecel geldikten sonra artık iş ve amel yoktur" ***(Kitabül-Harac, Ebu Yusuf, sh.28)***

c) Müslüman beşikten mezara kadar ilim tahsil eden, ilmin kaybolmuş bir malı olduğuna inanan, Çin'de de olsa ilim ve bilgi edinmeye çalışan böylece bilgisini arttırarak, dünyevî sahada geçimini temin için fıtrî ve kazanılmış kabiliyetine en uygun mesleği seçmeğe çalışan insandır. Çünkü Allah'ın şu emrini bilir: "Ey insanlar, biz sizi dişi ve erkek olarak yarattık, uluslara ve kabilelere ayırdık, birbirinizi tanıyıp bilesiniz diye. Allah katında en şerefliniz, işinde en iyi olanınızdır. Allah her şeyin bilicisidir" (XLIV:13). "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt kabul eder, ibret alırlar" (XIL:9).

2- Bir İşçi Olarak Müslüman İnsanın Davranışları

Mesleği işçilik ise, veya kendi başına çalışıyorsa, İslâmî ahlâkın şu prensiplerine uygun biçimde hareket eder:

a) Geçimini temin için fikrî ve bedeni emek sarfetmiş olmasından dolayı gurur duyar. Çünkü Allah'ın şu emrini ve vaadini hatırlar. "Hakikaten insan, kendi sarfettiği emekten başka hiçbir şeye sahip değildir ve muhakkak sarfettiği bu emek yarın (kıyamette) kendisine gösterilecek, sonra ona en değerli mükâfat verilecektir" (LIII:39, 40, 41).

b) Allah'ın ve Peygamberimizin şu sözleri-

I. The Attitude of Muslim - Man as a Producer

1- Fundamental Behavior of Muslim-man:

a) He is balanced in his behavior. He is not just a homo-economicus, but at the same time he is the caliph of Allah in this world, the most honorable creature. The guidelines of his life are "To be righteous, of good conduct and to use his skills" (VII:33)

b) He prays to Allah "Our Lord! give unto us in the world that which is good and in the hereafter that which is good, and guard us from the doom of fire." (II:201). He works for the hereafter as if he will never die and follows the verse "and when the prayer is ended, then disperse in the land and seek of Allah's bounty" (LXII:10).

"Don't leave the work of today for tomorrow; in that case you would lose your rights and works. The death is ahead of your works. Run to death with good deeds and works. Because after death, there is no more work or deed." Kitabul-Harac, Ebu Yusuf pg. 28).

c) Muslim-man is someone who studies knowledge from the cradle to the grave, believes that knowledge is his lost virtve, tries to learn something even if he has to got of farmost places and chooses the most suitalbe profession to his abilities to earn his living in this world. Because he knows this verse: "O Mankind, we have created you male and female, and have made you nations and tribes that you may know one another. The noblest of you in the sight of Allah is the best in conduct" (XLIV:13). "Those who know and those who know not are not the same (XIL:9).

2- The behavior of Muslim-man as a worker:

He implements the following principles of Islamic ethics if he is a worker or an artisan:

a) He is proud to exert cognitive or bodily efforts to make his living. Because he knows this order and promise: "Man has only that for which he makes effort, and that his effort will be seen, and afterward he will be repaid for it with fullest payment" (LIII:29, 40, 41).

b) He works remembering the following words of Allah and His Messenger (peace be upon him):

ni bilerek çalışır:

"Yaptıklarınızdan elbet mesul olacaksınız".

"İşçinin işi yaptığı vakit, güzel yapmasını Allah muhakkak sever".

"En iyi kazanç, işine özen gösteren ve işverene saygı ile bakan işçinin elde ettiği kazançtır."

c) Gelmiş, geçmiş peygamberlerin geçimlerini bir meslek ifa ederek, bedeni-fikrî emek sarfederek kazandıklarını, **Hazreti Davut'**un gömlek dokuduğunu, peygamberimizin çobanlık yaptığını, bilir.

d) Peygamberimizin çalışanlar için verdiği şu müjdeli haberleri de bilir: "Çoluk-çocuğunun geçimini temin için çalışan Allah yolundadır. İhtiyar ana ve babasının geçimini temin için çalışan yine Allah'a yakındır", "Kim helâl aramaktan yorgun gecelerse, affedilmiş olarak geceler."

e) Müslüman adam işinde şu prensiplerle çalışır: Temizdir, görünüşü (kılık-kıyafeti) iyidir, geçimlidir, emir ve talimatları dinler, tezcanlıdır. İşini sever, işini sonuna kadar yapar, işini kontrol eder ve düzeltir, işini tam yapar, süratli çalışır, temiz iş çıkarır, işbirliği yapar, tenkide açıktır, iş başında uygun şekilde hareket eder, düzenli bir iş sırası takip eder, âlet-teçhizat, ham madde ve malzemelere gerektirdiği gibi ihtimam eder, âfet ve motorlu teçhizatı uygun şekilde kullanır, ham madde ve malzemeleri ekonomik şekilde kullanır, verimli çalışma metodlarını uygular sağlık ve emniyet tedbirlerine riayet eder.

f) Bütün bu çalışması sonucunda aldığı ücret (gelir) den dolayı Allaha şükretmesini bilir; başkalarının kazancına göz dikip haset etmez. İşverene kinle bakmaz. "Mihnete sabır ve nimete şükürde Rabbimizin" bize "büyük bir imtihanı" olduğunu bilir (II:155). "Eğer şükrederseniz mutlâka, size nimetlerimi çoğaltırım. Eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz azabım çok şiddetlidir" (XIV:7).

g) Çalışamadığı zaman, iktisadî hayatın çeşitli risklerine marûz kaldığı zaman, devletçe kendisinin ve çoluk-çocuğunun sosyal-güvenliğinin sağlanacağını bilir.

3- Bir İşveren Olarak Müslüman İnsanın Davranışları

a) Eğer bu Müslüman kişi, işveren ise; özel teşebbüs erbabı olup tarım ticaret, hizmet veya sanayi kesiminde çalışıyorsa, mülkiyet hakkının devletçe güvenlik altına alındığını, çalışması so-

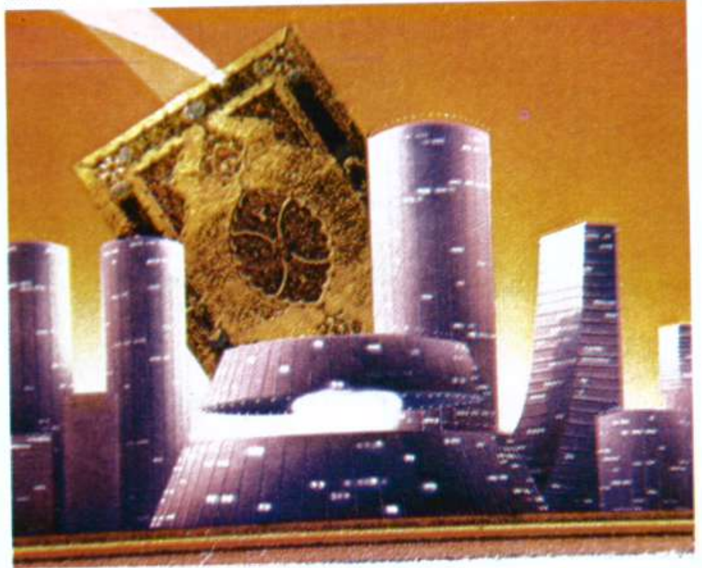
"You will certainly be responsible for what you did"

"Allah loves the worker who does his job best".

" The best earning is the earning of a worker who gains it with care and who respects his employer."

c) He knows that all the prophets in the past made their living by doing a job, that prophet David wove shirts and our prophet was a shepherd.

d) He knows this good news that our prophet told for those who work: "The one who works for his children is in the path of Allah, and the one who works for his old parents is also

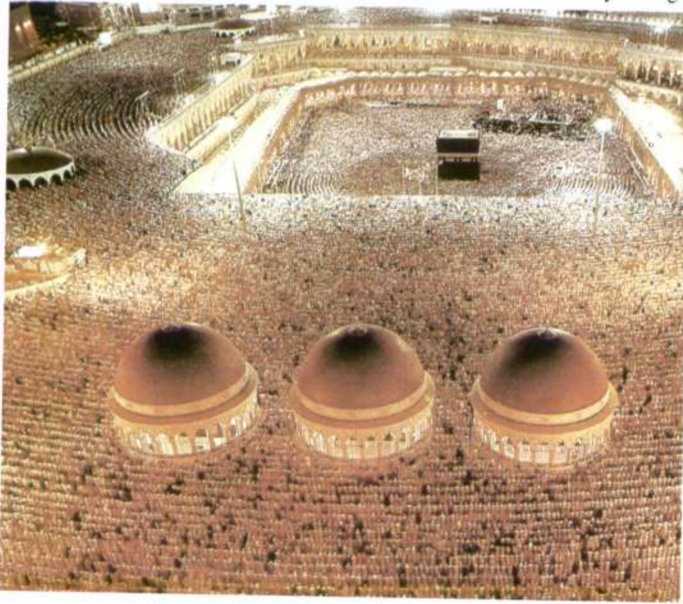
in the path of Allah "He who spends the night tired of looking for halal food, spends the night as someone who is forgiven."

e) Muslim-man works following these principles: he is clean, has a good appearance, is easy to get on with, follows orders and instructions, is quick on his job. He likes his job and pursues it to the end, makes the necessary corrections and checks it, cooperates with his coworkers, is open to criticisin, follows the necessary rules, cares for equipment and raw materials, uses apparatuses and equipment in the right way, uses raw materials economically, implements productive working methods, respects health and security measures.

f) He knows that he should thank Allah for the income he gets for his work; he does not envy others' income. He does not envy his employer. He knows that it is a big examination

nucunda elde ettiği meşru malların çocuklarına miras olarak kalacağından emin olarak devletin iktisadî faaliyetine müdahale etmiyeceği güveni içinde geleceğe emniyetle bakar, geçimini helâl yollarla sağlamanın, şart olduğunu bilir.

b) Fakat elde ettiği bu servet ve gelirin sırf çalışmasının sonucu olmayıp, Allah'ın takdiri ile tahakkuk ettiğine inanır. Zira yine bilir ki: "Eşya da, insan da Allah'a aittir. Mülk mutlâk mânâda sadece onundur" (3:109). "Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin hükümranlığı Allah'ındır" (V:17,18 ve diğerleri). İnsan Allahın izni ve bağışıyla eşyaya sahip olur. Bilir ki "Allah dilediği kimseye rızkı genişletir ve daraltır" (XIII:26). Malında eşyanın, öbür insanların ve toplumun hakkı olduğunu, Allah'ın verdiği mala karşı kendisine bir takım vecibeler yüklediğini bilir (51:19).

Mülkiyet hakkını kullanırken özellikle bu hususlara riayete çalışır:

- Malı âtıl tutmaz, insanlığa faydalı olma amacıyla ve başkalarına zarar vermeden, yararlı alanlarda kullanır,
- Zekâtını verir.
- Malını helâl yollardan kazanır,
- Malın tüketiminde, ne israfa sapar, ne de cimrilik yapar.
- İslâmın miras yasasını eksiksiz uygular.

c) İşçisini gözetir, kalbini hoşnut eder. Ücretini, hakkı ölçüsünde, vaktinde öder. Peygamberimizin şu sözünü hatırlar: "Üç kimse vardır ki, kıyamet gününde ben onların hasmıyım. Bunlardan biri, işçiyi çalıştırdıktan sonra ücretini tam olarak vermeyen kimsedir."

to be steadfast in times of trouble and to thank in times of wealth. (II:155)

"If you give thanks, I will give you more; but if your are thankless, My punishment is dire." (XIV:7)

g) He knows that when he cannot work or is exposed to certain risks of economic life, the state will provide social security for him and his children.

3- The behavior of a Muslim-man as an employer:

a) If he is an employer as a private entrepreneur in agriculture, commerce, service or industry sectors, he knows that his right of possession is guaranteed by the state, and his possessions that he gained through his work will be left as inheritance to his children and he is sure that the state will not interfere with his economic activities and he has to make his living by legal means.

b) He knows that his wealth and income are not the result of just his effort but also Allah's will. Because he knows that "Unto Allah belongs whatsoever is in the heavens and whatsoever is in the earth; and unto Allah all things are returned (3:109) "Allah's is the sovereignty of the heavens and the earth and all that is between them" (V:17, 18 and others) Man possesses goods by Allah's grace and permission. He knows that "Allah enlarges livelihood for whom He will, and narrows it for whom He will. (XIII:26) He knows that other people, the beggar and the outcast have their due share in his wealth and Allah gave him certain obligations (51:19).

While he is using his right of possession, he respects the following points:

- He doesn't keep his goods idle; he uses them to the advantage of humanity without harming others.
- He gives his zekat.
- He gains his wealth by legal means.
- He neither wastes nor is stingy in his consumption.
- He implements the inheritance law of Islam completely.

c) He looks after his worker; he pays him on time and gives his due share. He remembers this hadith of our prophet: "There are three kinds of people of whom I am their adversary; one of

İş yaparken, hileden, spekülâsyondan, vurgunculuktan ve tekelci davranışlardan kaçınır.

d) Faiz almaktan kaçınır.

e) Ayrıca Allah yolunda harcamada bulunur (II:254, 261, 267, 272, 274).

f) Doğru sözlü, dürüst bir tüccarın peygamberlerle, sıddıklarla ve şehitlerle birlikte olduğunu bilir (Tirmizi, 12:4).

II. Müslüman İnsanın Gelir Konusundaki Temel Tutumu

Bir Müslüman adam için üç türlü gelir vardır. Ücret, kâr ve kira. Faiz alamaz. Bu gelirlerin sağlanmasında:

a) Haram ve helâl ölçülerine riayet eder (II:168). Meşru kazanç peşinde koşar, gayrimeşru kazancın yasaklandığını bilir (V:29, 30).

b) Kazancını muhakkak emek ve risk unsurlarına dayandırır.

c) Emek sarfetmeden ve riske katlanmadan sırf parasını kullanarak para kazanmasının (haram) mümkün olmadığını bilir (faiz yasağı).

d) İnsanlar arasında kazanç ve gelirde mutlâk eşitlik olamıyacağını kabul eder. Kendi gelirini meşru yoldan arttırmağa çalışır, fakat başkalarının gelirine göz dikmez.

e) Baht oyunları, kumar vs. gibi zahmetsiz kolay kazanç yollarına gitmez, bunların haram olduğunu bilir.

f) Ticaretin helâl olduğunu, fakat spekülâsyon ve karaborsacılığın haram olduğunu ve kim ihtikâr yapacak olursa onun büyük bir günah işlemiş olduğunu bilir.

g) İsraftan (VI:141), (VII:31), (XVII:27) ve cimrilikten (III:180), (XLVII:38) kaçınır.

h) Servetini toplumun zararına kullanmaz. Zira bu kimseler için Kur'anda Allah şöyle buyurur: "Tutun onu, hemen bağlayın onu, Alevler içine atın onu" (LXIX:30).

III. Müslüman İnsanın Bir Tüketici Olarak Tutumu

Şimdi, İslâmî prensiplere ve İslâmî ahlâka göre hareket eden bu insanın en doğru şekildeki davranışı nasıl olmalıdır?

Önce mevcut ihtimalleri düşünelim, bir insan:

a) Önce ihtiyaçlarını tatmin için tüketime yönelir, tüketim harcamalarında bulunur.

b) Geliri ihtiyacından fazla ise tasarruf eder,

c) Bu tasarrufuyla kıymetli madenler, altın, gümüş alıp saklıyabilir (iddiahar), (kenz),

d) veya başkasına ödünç verebilir.

them is one who does not give his worker his payment completely after having him work."

He avoids speculation, tricks, profiteering and monopoly in his business.

d) He avoids receiving interest.

e) He spends in the way of Allah (II:254, 261, 267, 272, 274).

f) He knows that an honest, outspoken merchant is with prophets, martyrs and saints (Tirmizi, 12 : 4).

II. The fundamental attitude of Muslim-man to income:

There are three types of income for Muslim-man: Wages, profit and rent. He can't receive interest. He follows the principles below.

a) He respects helâl and haram measures (II.168). He tries to earn legal gain and knows that illegal gain is forbidden (IV: 29, 30).

b) He bases his income on absolute risk and labor.

c) He knows that without risk and labor, only by using his money, he can't earn money. (prohibition of interest).

d) He accepts the fact that there can't be equality in income amongst people. He tries to increase his income through legal means. He doesn't covet others' income.

e) He knows that fortune games like gambling are illegal and haram; he doesn't condescend to these means.

f) He knows that trade is helâl but speculation and black marketing are haram and hoarding is a big sin.

g) He avoids prodigality (VI: 141), (VII: 31), (XVII: 27) and stinginess (III: 180), (XLVII: 38).

h) He doesn't use his wealth to the harm of society. Allah orders for these people: "Take him and fetter him and then expose him to hellfire" (LXIX: 30).

III. The conduct of Muslim-man as a consumer:

What should be the best behavior for this man who follows Islamic principles and İslamic ethics?

First let us consider existing alternatives; a human being.

a) First tries to meet his basic needs and

e) veya yeni bir teşebbüse girişerek, bir şirket kurarak, tasarrufunu yeniden üretime tahsis edebilir, yatırım yapar. Acaba Müslüman adam'ın tüketimle ilgili bu iktisadî faaliyetlerini düzenliyecek **meta-ekonomik** İslâmî faktörler nelerdir?

Tüketim Harcamaları

1) Bir Müslüman adam önce, tüketim harcamalarının özellikle, gelirin bir fonksiyonu olmadığı görüşünden hareket eder. İnsan gelirlerinin eşit olmadığını, gelirin tüketimi sınırlayıcı rolü olduğunu bilir, fakat, tüketim harcamalarını tayin eden tek faktörün iktisadi bir unsur olan gelir'den ibaret olmadığını, tüketim alanının, ayrıca **meta-ekonomik** prensiplerle düzenlendiğini bilir.

2) Müslüman adamın tüketimini etkileyen meta-ekonomik prensipler şunlardır:

a) Müslüman adam, tüketim harcamalarında bulunurken gelirini, içkiye, kumara, gayrimeşru kadın ilişkilerine harcamıyacaktır. Harcama sahaları İslâmî meşruiyet çerçevesi ile sınırlandırılmıştır.

b) Tüketim harcamalarında lüks ve gösteriş tüketiminden kaçınacaktır. Çünkü bu tip bir tüketimin yasaklandığını bilir.

Ebu Zer (R.A)'den nakle göre, Peygamberimiz (s.a.v): **"Allah üç sınıf insanla ne konuşacak, ne onların yüzüne bakacak, ne de onların günahlarını bağışlayacaktır. Onlar çok azap çekeceklerdir. Bunlardan birincisi, servetini gösteriş uğruna harcayanlardır"** diye

spends for his needs.

b) Saves if his income is more than his basic needs.

c) He can purchase some precious metals (gold and silver) with this money.

d)He can lend his money to somebody else.

e) Or he undertakes a business, founds a firm and allocates his savings to production; he makes an investment. Now let us examine meta-economic Islamic factors that govern these economic activities related to consumption.

Consumption Expences

1- Muslim-man first of all knows that consumption expenses are not a function of income. People are not equal in income and income has a role to restrict consumption. On the other hand, he knows that the only factor that determines consumption expenses is not just income; consumption is also governed by meta-economic principles.

2- The meta-economic principles that affect Muslim-man are the following:

a) Muslim-man does not spend his income on drinks, gambling and adultery. His expenses are limited within the bounds of Islamic principles.

b) He avoids luxurious and ostentatious consumption, he knows that it is prohibited.

c) Our prophet (peace be upon him) said: "Allah will neither address nor look at the faces nor forgive the sins of three kinds of people. They will suffer very much. The first people of these are those who spend their wealth for ostentation." For this reason, Muslim-man lives according to the life standard of the society to which he belongs and meets his normal needs. He should not make conspicuous consumption in a way that make the poorcovet. That is to say there will not be any demonstration effect in his consumption.

d) In the fields that consumption is legal, he will restrict his consumption according to his needs and he will try to protect his wealth and he will take into account the fact that wasteful expenditure is prohibited. He will not transgress the limits of the society in which he lives. Because Allah warned Muslim-man in the Qur'an "Eat and drink, but be not prodigal; He loves not the prodigals" (VII: 31).

e) As he is not prodigal in his expenditure,

buyurmaktadır. Bu sebeple Müslüman adam normal ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, bulunduğu cemiyetteki hayat seviyesine göre yaşıyacaktır. Fakiri imrendirecek, onun hasedini tahrik edecek şekilde gösteriş tüketimine gitmemesi gerekecektir. Yani Müslüman adamın tüketiminde **"conspicious-consumption** ve **demonstration effect"**, gösteriş-tüketimi olmayacaktır.

c) Tüketimin meşru olduğu sahalarda da, tüketim miktarını ihtiyacına göre sınırlayacak, nimeti tek tanesine kadar korumağa gayret edecek, israfın memnu olduğunu, harcamalarında daima gözönünde bulunduracaktır. Bu sınırın çevre standartlarını çok fazla aşmamasına dikkat edecektir. Çünkü Allah, Kur'an-ı Kerim'de "Yeyin, için, israf etmeyin. Çükü Allah israf edenleri sevmez" diye **Müslüman-adamı** ikaz etmeştir (VII:31).

d) Tüketimde israfa kaçamayacağı gibi, zaruret olmadıkça da borç altına girmeyecektir. Tüketimini gelirine göre ayarlamaya çalışacaktır. İktisada riayet edecektir. Zira peygamberimizin "Allahım günah işlemekten ve borç içine girmekten sana sığınırım" (Hz. Aişe'den rivayet) dediğini bilir. Zaruret olmadıkça borçlanmaz, borcunu sözleşmeye bağlar. Ödeme niyetiyle borçlanır ve borcunu vaktinde öder. Çünkü Peygamberimizin "Kim ki, ödemek niyetiyle borç yaparsa, Allah onun adına onun borcunu ödeyecektir ve kim ki israf etmek niyetiyle borç yaparsa, Allah onu yok edecektir" (Buharî 43:2) ve "Borcun ödenmesini geciktirmek haksızlıktır", (Buharî 43:12), "Ödeme gücü olduğu halde ödemeyi ertelemek o kimsenin cezalandırılmasını haklı kılar" dediklerini hatırlayacaktır.

Böylece varlıklı, yani geliri ihtiyacını aşan Müslüman adamın tüketim harcamaları İslâmî prensiplerle sınırlanmaktadır. İktisat kanunlarına göre, bir ülkenin iktisaden gelişebilmesi için, yatırımların arttırılması, tüketim harcamalarının bu imkânı verecek seviyede ayarlanması gereklidir. Müslüman adamın tüketim harcamalarındaki davranışı hem iktisadî kalkınma hızını arttırıcı yönde tesir edecektir, hem de sosyal dengeyi fakir zengin arasında husumet, kıskançlık ve hasedi tahrik etmeyecek şekilde sağlamağa yardım edecektir. İslâm'ın prensipleri milli sınırları aşar, alem-şümûldür. Milletlerarası ahengin sağlanması yönünden de önemlidir.

IV. Müslüman İnsanın Tasarruf Etme Davranışı

Müslüman adamın geliri, ihtiyacını aşınca

he will not run into debt except in case of necessity. He will adjust his consumption accocding to his income, and cut down his expenses. He knows that our prophet (peace be upon him) said "My Lord I take refuge in Thee from committing sins and running into debt." He doesn't get into debt except in case of necessity and he makes a contract for his debts and he pays back his debts on time. He will remember the following hadiths of our prophet (peace be upon him) "Whoever gets into debt in order to pay it back, Allah will pay his debt on his behalf and whoever gets into debt for prodigality, Allah will destroy him" (Buhari 43: 2) and "It's unfair to delay the debt" (Buhari 43: 12) and "To delay payment of a debt, will justify the punishment of that person".

Thus, consumption expenses of Muslim-man who is quite wealthy and whose income is more than his needs are limited within the bounds of Islamic principles. It is necessary to increase investments and to adjust consumption expenses accordingly for a country to develop economically. The behavior of Muslim-man in consumption will accelerate economic development and form a social balance between the rich and the poor in a way that wouldn't provoke jealousy, animosity and coveting. Islamic principles go beyond the national boundaries; they are international, they are also important in forming international harmony.

IV. The behavior of saving of Muslim-man

Muslim-man will tend to save if his income is more than his needs. If he wants to pile up the saved amount as cash or precious metal, gold or silver, two principles of Islam will arise. The first of these principles is the prohibition of hoarding. Because Allah warns Muslim-man in the Qur'an: "They who hoard up gold and silver and spend it not in the way of Allah, unto them give tidings of a painful doom" (IX: 34).

Muslim-man will have to deal with the obligation of "zekât" which is the other principle of Islam. Because his inert wealth will dwindle away, he has to pay zekat 2,5% of his wealth every year.

In the final analysis, a wise Muslim-man, if he wants to follow Allah's decrees and conserve his wealth will not want to keep his wealth inert.

tasarruf cihetine gidecek, malını ve parasını biriktirmeyi düşünecektir. Tasarruf edilen meblâğı, nakit veya kıymetli maden, altın, gümüş vs. halinde muhafaza etmek isterse, yani gelirini (yığmak) isterse, İslâm'ın iki prensibi önüne dikilecektir. Birincisi Allah'ın iddiharı (yığmayı) önleyici prensibidir. Çünkü Allah Kur'anı Keriminde Müslüman adamı "Altın ve gümüşü biriktirerek saklayıp, onları Allah yolunda harcamayan kimseleri saklı bir azap ile müjdele" diyerek tehdit etmektedir (IX:34).

Müslüman adam ilerde yatırımda bulunmak üzere, belli bir süre, bu yolda gitmek isterse İslâm'ın diğer bir prensibi olan **zekât** vecibesi ile karşılaşacaktır. Çünkü âtıl duran nakdî serveti (1 yılı geçtikten sonra her yıl %2.5 oranında bir kısmını zekât olarak ödemesi gerekeceğinden) durduğu yerde eriyecektir.

Şu halde akıllı bir Müslüman adam, hem Allah'ın emrine uymak, hem de menfaatini savunabilmek için nakdî servetini atıl tutmak istemiyecektir.

Bu davranış tarzı İslâm cemiyetinde tasarrufların âtıl durmasını önleyecek, gelirin yeniden iktisadî hayata dönmesine yardım edecektir. Paranın tedavül süratinin artışı, para miktarındaki artış gibi iktisadî hayatı canlandıracak ve üretimi arttıracaktır.

V- Müslüman İnsanın Kreditör Olarak Davranışı

Müslüman adam, nakdî servetini âtıl tutmayı tercih etmeyince ve edemeyince, geriye iki ihtimal kalmaktadır. Ya, bu gelirini iş yapan kimselere ödünç verebilir, veya kendisi iş yapıp, yatırıma yönelebilir. Şayet nakdî servetini, başka birine borç vermeyi düşünür ve bunu bir sosyal yardım şeklinde değil de iktisadî bir faaliyet olarak ifa etmek isterse, karşısına İslâm'ın en büyük duvarı çıkacaktır. O prensip, emek sarfetmeden ve riske katlanmadan sırf para karşılığında para kazanma yasağıdır. Çünkü Allah Ribayı (faizi) yasaklamıştır (II:275-276). Bu durumda, Müslüman adamın çalışmadan ve işin riskine katlanmadan, oturduğu yerden para kazanması mümkün olmayacaktır. Şu halde parasını şahıslara, şirketlere, bankaya ve hatta devlete borç vererek, tahvil satın alarak (faiz geliri) şeklinde bir gelir sağlaması mümkün olmayacak ve parasını işletemiyecektir.

VI- Müslüman İnsanın Bir Yatırımcı Olarak Davranışı

This type of behavior will prevent the savings from beng inert in the Islamic society and will help the income turn back to economic life again. The increase in the circulation of money will invigorate economic life and increase production.

V. The Behavior Müslim - Man As A Creditor

There are only two alternatives left for Muslim-man when he doesn't and can't prefer to keep his wealth inert. Either he can lend his money to those who do business or he himself undertakes a business and makes an investment. If he intends to lend his cash money to somebody else and wants this not as charity but as an economic activity, then the biggest obstacle of Islam will surface. This principle is the prohibition of earning money without exerting any efforts and taking any risks. Because Allah prohibited riba (interest) (II: 275-276). Then, Muslim-man can't earn money without taking any risks and without working. It is impossible

Bu durumda, Müslüman adamın yapacağı rasyonel davranış nakdî servetini üretime tahsis etmek yani yatırım yapmaktır. Çünkü başkaca yapılacak makûl bir şey yoktur.

Yatırımlarla, Müslüman adamın muhtemelen kârı artacaktır. Başarılı olduğu takdirde yeniden şirketler kuracak, fabrikalar inşa edecek, hisse senetleri satın alacak ve mütemadiyen faaliyeti genişletecektir. Geliri ve serveti artan Müslüman adamın, buna rağmen, tüketimi sınırlı olduğu için, hayat seviyesi çevre şartlarının çok üstünde olamıyacaktır. Bu durumda Müslüman adamın üretim geliri ile tüketim harcamaları arasındaki fonksiyonel bağlantı tamamen kopmuş olur.

Müslüman adamın yatırımlara yönelme zorunluğu, yatırımlar, iktisadî kalkınmanın teşvik unsuru olduğundan, iktisadî kalkınmayı hızlandıracak, Müslüman adamın geliriyle birlikte millî gelir de artacaktır. Bu sayede yeni-yeni iş sahaları açılacak, istihdam imkânları artacaktır.

Müslüman adama gelince, iktisadî başarının doruğuna doğru yükselen Müslüman adam, karşısında İslâm'ın çok çeşitli sosyal prensiplerini bulacaktır. Çünkü, Peygamberimiz (s.a.v) Allah'ın sevmediği ve günahlarını affetmiyeceği ikinci insan tipi "Diğer insanlara karşı yüklü bulunduğu mesuliyetlerden bihaber olanlardır" demektedir. Cenabı Hak, Kur'an-ı Kerim'inde "Namaz kılın, zekât verin, Allah için (diğer) hayır yollarına halisane harcayın" (II:261) diye buyurmaktadır. Peygamberimiz (s.a.v), "Bir kimse kardeşine yardım etmeye uğraşırsa, Allah da ona yardım eder", müjdesini vermekte ve "Doğrulukta ve iyilikte yardımlaşın, fakat kötülükte ve günahta yardımlaşmaktan kaçının" ikazında bulunmaktadır. Yine Peygamberimiz (s.a.v), "Bir kimse komşusu sefalet içinde aç iken ve kendi elinde imkânları var iken, buna bigâne kalırsa, mümin değildir" ve "Bir ülkede bir kimse açlıktan ölürse, bütün ülke onun katili sayılır" sözleriyle varlıklı Müslümanların sosyal mesuliyetini çok ağır bir şekilde hatırlatmaktadır.

İslâm'ın bu prensipleri **Müslüman-adamı** hayır sahasına yöneltir ve Allah'ın verdiği serveti Allah yolunda harcama eğilimini artırır. Çünkü iyi bir Müslüman, kazancının belli bir nispetini zekât olarak devlete veya fakirlere verdikten sonra da her müslüman öbür Müslümanların durumundan sorumlu olduğu bilincine varınca, Kur'an'ın "Allah faiz gelirini eksiltir, sadakaları bereketlendirir" mealindeki müjdesini

for him to lend his money to people, firms, banks or to the state and receive interest.

VI - The Behavior Of Muslim-Man As An Investor

In this case, the most rational thing that a Muslim man would do is to allocate his wealth to production, that is, to invest. There is not any other thing to do.

Muslim-man will increase his profits with his new investments. He will found new firms, factories and buy stocks and will increase his activities. Muslim-man, in spite of the fact that his income and wealth increased, will not consume too much or his life standard will not surpass the limits of his environment, because his needs are limited. Thus, the functional connection between the production income and consumption expenses of Muslim-man has been severed completely.

The necessity of Muslim-man to turn to investments will increase economic development, because investments are the most basic incentives for economic development. Also national income will increase along with new jobs and employment opportunities.

Muslim-man will face many social principles of Islam, when he proves his success in the economic field. Because our prophet (peace be upon him) said "the second type of person whom Allah is not content with is he who is not aware of his responsibilities towards other people." And Allah in the Qur'an says, "Pray and give out your zekat, spend sincerely in the way of Allah" (II: 261). Our prophet (peace be upon him) said, "Whoever tries to help his Muslim brother, Allah will also help him" and warned "Help each other in righteousness and goodness but not in badness and sins." And again our prophet said "Those who are rich and remain indifferent to the poor are not believers" and "if anybody dies of hunger in a country, the whole country can be deemed the killer of that man." These hadiths of our prophet (peace be upon him) recall the social responsibilities of wealthy Muslims.

These principles of Islam incline Muslim man in toward to charity and spending his wealth in the way of Allah. Because a good Muslim, after giving a certain amount of his income to the poor and to the state as "zekat." comes to the view that every Muslim is respon-

hatırlar. Esasen o zengin insan, artık maddî ihtiyaçlarını tatminde doygunluk noktasına da gelmiştir. Bundan böyle, ilâve tüketim harcamalarının azaları fayda kanunu gereğince faydası süratle azalacak, sıfıra inecek, hatta negatife dönüşebilecektir. Bu durum, insanları bunalıma götürür, hayattan zevk almaz hale düşürür ve behîmi arzularının tatmini cihetinde gayri ahlâki yollara saptırır azdırır.

İyi bir Müslüman bu noktaya inmez. Çünkü, tüketimini, doygunluk noktası sıfıra inmeden, ahlâki mülâhazalarla (israf) esasen frenlemiştir. Lükse ve gösteriş tüketimine gitmediği için Müslüman adam, gayrimeşru yollara esasen yönelmemiştir. Buna rağmen, şahsi iktisadî tüketimin marjinal faydası azalmağa başlayınca, sosyal harcamalara (sosyal yardım) yönelirse, bu sahada azalan fayda kanunu işlemez, sosyal harcamalar çoğaldıkça sağladığı manevî tatmin duygusu artar. Zira Allah'ın rızasını sağlama inancı içindedir. Böylece Müslüman adam, İslâmî prensiplere göre hareket ettiğinde rasyonel bir davranış olarak sosyal yardım cihetine yönelir.

Müslüman adam gelirini hayra sarfedince, fakirin nezdinde itibarı artmış olur. Sınıf mücadelesi ve nefreti, yerini insanlararası ahenk ve sevgiye bırakmış olur. Bu arada bu zengin Müslüman, yardıma muhtaç insanlar, dara düşmüş tüccarlar, borç isteyen Müslümanlarla karşılaşır.

VII- Müslüman İnsanın Karz-ı Hasen Vericisi Olarak Davranışı

Müslüman adam, hemcinslerine karşılıksız borç verir. "Borçlu darda ise, eli genişleyinceye kadar" bekler, "gerekiyorsa, borçlunun borcunu bağışlar (II:280) Çünkü Allah ona "Bilirseniz, borçlunun borcunu bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır", diye doğru yolu göstermiştir.

Karz-ı Hasen, menfaat düşünmeden, hayır için borç vermek olduğundan Müslüman adam kime borç verecektir. Tabiatıyle, ihtiyacı olan iyi bir Müslüman adama (Borç verme ve borç almada prensipler). Böylece varlıklı Müslüman adam ihtiyacı olan Müslüman adam'a ödünç verecektir. Müslüman adam cemiyette her yönden prim yapacaktır. Böylece cemiyetin iktisadî yapısı ile sosyal bünyesi arasında irtibat kurulmuş, insanlar iktisadî hayatta dürüst harekete teşvik edilmiş olur. Müslüman adam şahıslara bizzat borç verebileceği gibi, bu yardımı müesseseler kanalıyla da yapabilir. **Müdarebe** yoluyla İslâmî bankalara para yatırıp, bu kanalla ihtiyacı

sible for other Muslims' conditions and remembers "Allah decreases income out of interest and increases the wealth of those who give out charity." In fact, this rich person is on the point of saturating his material needs. After a certain point, the satisfaction he gets from additional consumption expenses will be less and less or even become negative. This situation makes people unhappy and leads them to crisis and immoral ways and corruption.

A good Muslim is not reduced to this. Because he puts brakes on his consumption for moral reasons before his satiation point comes to the threshold. Muslim man essentially has not indulged in illegal ways because he does not consume for ostentation and luxury. However, as the marginal utility of personal economic consumption decreases, if he turns to social expenses (social help), the decreasing utility law does not hold. As social expenses increase, his moral satisfaction increases. Thus, Muslim man, if he follows Islamic principles, he tends to help other people as rational behavior because he believes that he is trying to gain the approval from his Lord.

Muslim-man spending his income on charity is respected by the poor. Class-struggle and hatred leave their places for harmony and love amongst people In the meantime this rich Muslimman is face to face with needy people, indebted merchants and Muslims who want credit.

VII. The Behavior Of Muslim-Man As O Good Creditor

Muslim-man lends his fellow men without expecting anything in return. "If the debtor is in narrow circumstances, then (let there be) postponement to (the time of) ease; and that you remit the debt as almsgiving would be better for you if you did but know" (II: 280).

Karz-ı hasen (good loan) means lending without thinking of interest. Then Muslim-man, naturally will lend his money to a needy and good Muslim. Thus affluent Muslim-man will lend to a needy Muslim-man. Muslim-man will be respected in every aspect in the society. Thus, a connection is formed between the economic structure and social structure of the society and people are encouraged to behave honestly in economic life. Muslim-man can also lend insti-

olan Müslümanlara kredi verilmesini mümkün kılar.

Müdarebe prensibinde emek'le sermaye bir işe ortak olarak girer ve borç verenin hem kâra; hem de zarara ortak olması sağlanır. Emek-sermaye çatışmasını önleyen bu sistemle, sinaî, ticarî ve ziraî teşebbüslerin çeşitli üretim birliklerince **müdarebe** prensiplerine göre işletilmesi mümkün olur (Kâra iştirak sistemi).

VIII- Özet Olarak Müslüman İnsanın Davranışları

İslâm toplumunun iktisadî bünyesi itibariyle dengeli bir yapı arzetmesi, herşeyden evvel bu **Müslüman adam** tipinin yetiştirilmesine bağlıdır. Çünkü ister işçi, ister işveren, ister kendi başına çalışsın; ister özel, ister kamu kesiminde çalışsın, İslâmî cemiyetin yapısını **Müslüman adam** oluşturacaktır.

Eğer ekonomik hayatta **müslüman adam** tipi hâkim olur, bireyler İslâm ahlâkına göre davranışlarını ayarlarsa Müslüman adamın eline geçen imkânları iş hayatında iyi değerlendirmesi, talebi meşru ve faydalı alanlara yöneltmesi, üretimi arttırması, işte verimi çoğaltması, artan tasarrufu faydalı yatırımlara yatırması, veya başka müteşebbislere bedava sermaye olarak ikrazda bulunması, devletin vergisini ve zekâtını tam olarak ödemesi, servetini Allah yolunda sosyal yardımlara harcaması neticesinde, böyle bir cemiyet modelinde sosyal adalet içinde iktisadî gelişme sağlanmış olur.

SONUÇ

Şu halde bugünkü dünyamızın iktisadî yapısını iyi bilirsek, İslâmî prensipleri de iyi incelersek, dünyanın muhtaç olduğu örnek bir senteze varmamız mümkün olabilir. Bu sahada ciddî çalışmalar yapılmaktadır. Bize düşen ödev, bir yandan maddî sahada teknik bilgilerimizi geliştirmek müsbet bilgilerle evlâtlarımızı ve gençlerimizi techiz etmek, öbür yandan bunları faziletli, ahlâklı yetiştirmektir. Elemanlarımızı bu sentezle yetiştirebilirsek, bugün insanlığın içinde bulunduğu buhranlara çok daha iyi çözüm tarzları bulabilen cemiyet tipine doğru gidebiliriz. İslâmiyet bize bu imkânları veriyor. Yapacağımız şey, bu kaynaklarımıza vukuf kesbetmektir. Öbür yandan da dış (maddî) âleme sür'atle uzanıp, teknik bilgilerle, ilmî bakımdan kendimizi bezemektir. İlim, fazilet ve ahlâkla mücehhez **Müslüman adam** hem direksiyonu sağlam, hem de motoru kuvvetli bir otomobile benzer.

tutions as he can lend people. He makes it possible for credit to be given to Muslim people by depositing his money to Islamic banks by way of "mudaraba".

The principle of "mudaraba" requires labor and capital to be shareholders in a business and the creditor shares the profits and losses. This system prevents any labor-capital struggle and allows various production unions to manage many industrial, commercial and agricultural enterprises by "mudaraba" principles. (Profit sharing system)

VII. The Summary Of The Behavior Of Muslim-Man

The balanced economic structure of Islamic society depends, above all, on the education of this Muslim-man. Because Muslim-man will form the structure of Islamic society whether he works in the private or public sector or is a worker, an employer or works on his own.

If Muslim-man dominates in economic life, and individuals behave according to Islamic principles and ethics and use the opportunities and direct the demand into legal and useful fields and if he increases production and efficiency and invests his savings in useful domains or lends it to other entrepreneurs and pays his tax and "zekât" and spends his money in the way of Allah, than economic development has been secured through social justice in such a society model.

CONCLUSION

In sum, if we analyse the current economic structure of the world well and study Islamic principles, we can come to the synthesis that the world is in need of. Serious studies are being done in this field. Our responsibility is to.

Increase our technical knowledge on the one hand and to educate our youth with this knowledge and to inculcate in them virtue and morals on the other. If we can bring up our people with this synthesis, we can move towards the type of society which is able to find better solutions to crises than the humanity that is living at present. Islam gives us this opportunity and possibility. The thing to do is to learn our sources thoroughly and to be equipped with technical knowledge and to be aware of scientific developments. Muslim-man, equipped with science,

Kuvvetli bir motora sahip arabanın direksiyonu bozuk olursa, arabanın kaza yapması ihtimali artar. Direksiyonu sağlam arabanın motoru zayıf olursa, hızlı gitmez. Müslüman adam da direksiyon, İslâm ahlâk ve fazileti, motoru bilgisidir. İkisi birleşince Müslüman adam teşekkül eder ve arzedilen iktisadî davranışlarıyla dengeli bir iktisadî düzenin gelişmesini sağlamış olur.

BİBLİYOGRAFYA

1- Ahmad, Khurshd, **"Principles of Islamic Education"**, Islamic Publications Ltd., Lahore, Dacca, Karachi, 1966.

2- Ahmad, Shaikh Mahmud, **"Economics of Islam: A Comparative Study,** Sh. Muhammad Ashraf, Kashmiri Bazan-Lahore, 1964.

3- Ansari, F.R., "İslam Versus marxism", **Islamic Publications Bureau Series,** No. 5, athlone, Cape Town, South Africa.

4- Brohi, A.K., "Iqbal and the Concept of Islamic Socialism" Al Karimi Press, Karachi.

5- Muslehuddin, Mohammad, Dr. **"Insurance and Islamic Law"** Islamic Publication Ltd., Lahore-Dacca 1969.

6- Sıddiqi, Dr. M. Nejatullah, **"The Economic Enterprise In İslam"** Islamic Publications Ltd., Lahore, Dacca, 1972.

7- "The Muslim Student Association of the U.S. and Canada", **Contemporary Aspects Of Economic and Social Thinking In Islam"**, 1973.

8- "The Association of Muslim Social Scientists" **Proceedings of the Third National Seminar,** Gary, Indiana, May. 1974.

virtue and moral values resembles an automobile with a strong motor and a strong wheel.

The automobile with a strong motor is likely to cause an accident if it has a broken wheel. The automobile with a strong wheel does not go fast if it has a weak motor. The wheel of Muslimman is his Islamic virtue and ethics; his motor is his knowledge. When the two get together, a Muslim-man shows up and a balanced economic structure is formed with his economic behavior as presented above.

kaanlar®

Müslüman İşadamlarının Tarihi Misyonu

Historical Mission of Muslim Businessmen

Cengiz KALLEK
Türkçesi: Kemal KAHRAMAN

Giriş

Medine İslam devletinin yükselişinden itibaren Müslüman işadamları devletle el ele tarihi bir misyon yüklendiler. Bu makalede tarihten bazı örnekler vererek bu gerçeği ortaya koymaya çalışacağız.

İslam Peygamberinin (s.a.v) Medine devleti, her biri dini, siyasi, sosyal, eğitimsel ve ekonomik bir kurumu temsil eden beş ayaklı bir temel üzerinde yükseldi; bunlar sırasıyla Peygamber mescidi, anayasa sayılan Medine Vesikası, Ensar ve Muhacirler arasındaki kardeşlik, Mescide ilave edilen üniversite (Suffe) ve Medine Pazarı'dır.[1] Burada ilgi alanımıza giren madde sonuncusudur.

Medine Pazarının Misyonu

Sosyo-ekonomik bağımsızlığın siyasi hakimiyete götüren en önemli faktörlerden birisi olduğu gerçeğinin bütünüyle bilincinde olan İslam

Introduction

From the advent of the Medinan Islamic state onwards, Muslim businessmen have served an historical mission hand in hand with the state. In this paper we will try to depect this reality taking some sketches from Islamic history.

The Medinan state of the Prophet Muhammad rose over a pentaped foundation, each leg representing an institution, religious, political, social, educational, and economical; the Mosque of the Prophet, the so-called Constitution of Medina, the Fraternity among the Helpers and the Emigrants, the University (*Suffah*) attached to the Mosque, and the Market of Medina respectively, whereof the last one is our concern.

Mission of the Market of Medina

The Prophet Muhammad (peace be upon him), certainly being conscious of the signifi-

1) O zamanın Medine pazarları için bkz. İbn Sabbah, Ebu Zaid Ömer b. Shabbah, *Tarihu'l Medinetü'l Münevvere* (ed. H. Mahmud Ahmed), c.I. Cidde 1399/1979, s. 305, 306.

Peygamberi (s.a.v), elinden geldiği ölçüde güçlü bir devlet kurmaya çalıştı. Bu hedefe ulaşmak için, Hicretten sonra kısa bir zaman içinde, daha sonra Medine Pazarı adıyla meşhur olacak, Müslümanların hakim olduğu ve onların kurallarının uygulandığı kendi içinde bağımsız bir pazar kurmayı başardı. İslami kurallar ortaya konuldukça vakit geçirmeksizin uygulanmak durumundaydı. Fakat bunları uygulamak, İslam'a göre gayrimeşru olan ve Medine pazarlarının hakimleri durumundaki Yahudi ve pagan tüccarlar tarafından yürütülen bir yerde, karşılıklı güvenceye dayalı sosyo-ekonomik bir ortam oluşturmak çok zordu. Ayrıca, gayrimüslimlerle iş yapmak Müslümanların aleyhine olduğundan ve Yahudiler, "Arapların (Müslümanların) mülkünden ne kapabilirsek bize kardır çünkü onlar doğru yolda değildir."[2] inancında olduklarından, yeni doğan şehir devletinde gelecekte bir kriz ortaya çıkması muhtemeldi.

Bu nedenle, Yahudilerin reisi Ka'b b. el-Eşref, yeni rakip pazarın kısa zamanda Yahudilerin ekonomik gücünü sarsacağını sezdiğinden, Hazreti Peygamberin (s.a.v) bu pazarı Yahudi bölgesinin yakınına kurma girişimini engelleyerek statükoyu korumaya çalıştı. Fakat bir sonuç alamadı çünkü Peygamber (s.a.v) onu daha stratejik bir mahalle yerleştirerek Yahudileri hayal kırıklığına uğrattı. Yeni pazar yeri nerdeyse şehir merkezinde Buthan vadisinde, Peygamber Mescidinin yakınında, Medine yollarının kavşak noktasında idi.

Pazarın kurulmasından sonra ikinci adım, halkı o zamana kadar devam ettiği, alışkın olduğu belki daha yakınında yer alan, düzenli satıcı veya müşterisi bulunan pazarları bırakmaya ve yenisini tercih etmeye ikna edecek şartları oluşturmaktı. Bu gerçeğin kuşkusuz farkında olan Peygamber (s.a.v), yeni pazarı daha tercih edilir bir hale getirecek olan iki önemli ve ilgi çekici prensibi yürürlüğe koymakta gecikmedi: 1) Hiçbir vergi yükü getirilmeyecekti. 2) Pazar içinde hiçbir mekan tekelleştirilmeyecekti.[3]

Tecrübeli bir ticaret ehli olan Peygamber (s.a.v), vergisiz bir pazarın üreticilerin çoğunu kendine çekeceği, çünkü kâr motivasyonunun her işin başta gelen teşvik unsuru olduğu ve vergisiz kazancın daha çok kâr getireceği gerçeğinin elbette bilincindeydi. Ayrıca vergisiz alışveriş fiatları düşürecek ve fiatlar ne kadar düşükse o kadar müşteri gelecekti. Yahudilerin kendi pazarlarında vergi uyguladıklarını dikkate alacak olursak[4], rekabet için vergisiz bir pazar kurma-

[2] El Taberi, Ebu Cafer [M]uhammed b. Cerir, *Camiu'l [Be]yan An Te'vibu'l Azhar ve'l [K]ur'an*, c.III, Bulak 1323-29, [s.]226-27; El-Kurtubi, Ebu [A]bdillah Muhammed b. Ahmed, *[C]amiu'l Ahkamu'l Kur'an* (ed. Eb[u İs]hak İbrahim), C.IV., Kahire [1]386-87/1966-67, s.118; İbni [K]esir, Ebu'l Fida İsmail b. Ömer, *[Te]fsiru'l Kur'anu'l Azim* (ed. M. [İb]rahim el-Benna), c.II, Kahire [1]390/1971, s.51.

[3] Düzenli bir pazar sistemi [s]ağlamak için Peygamber tarafın[d]an yapılan diğer düzenlemeler [iç]in bkz. Kallek, Cengiz, "[S]ocio-politico- economic [S]overeignity and the Market of [M]edina", *Journalof Islamic [E]conomics*, vol. IV/1-2, [P]etaling Jaya 1995, s.6.

[4] Mesela bkz. Forstner, Martin, "Aspects of the Administration [a]nd Military Organization of the [E]arly Caliphate", *Arabia in the [A]ge of the Prophet and the [F]our Caliphs*, Riyad 1410/1989, [P]art 1, s.79.

cance of the reality that socio-economic independence is one of the most important factors leading to political sovereignty, worked to construct as strong a state as he possibly could. In order to accomplish this goal, in a short time after his Hegira he managed to establish an autonomous market that later came to be called the "Market of Medina" where Muslims could dominate and their own rules would be in force. As Islamic rules were given, they had soon to be put into effect, but it was very difficult to apply all and create a socio-economic environment of mutual trust in a situation where transactions, illegitimate according to Islam, were carried out by Jewish and pagan merchants who dominated the markets of Medina.[1] In addition, since business with non-Muslims had been to the disadvantage of the Muslims and since the Jews believed that "whatever we grab of the possessions of the Arabs [i.e. Muslims] will remain as profit for us because they are not on a righteous path,"[2] a crisis in the future for the newly born city-state was likely.

Therefore, Ka'b b. al-Ashraf, the chief of Jews, foreseeing that this new competitive market would soon erode the Jews' economic power, tried to keep the status quo by sabotaging the Prophet's attempt to establish it nearby the Jewish domain. But to no vail because the Prophet moved it to a more strategic location that made the Jewish chief badly upset; the new marketplace was almost at the centre of the city, on the valley of Buthân, near the Mosque of the Prophet, at the cross-roads in Medina.

The second step after the establishment of the market was to create the conditions that would convince people to leave their favourite, familiar, and perhaps closer markets where they had regular suppliers or customers and prefer the new one. So the Prophet, who was certainly conscious of this reality, did not delay in setting up two important and attractive principles that would make the new market more preferable: i) no taxes would be imposed on, and ii) no enclosures would be monopolised within the market.[3]

The Prophet, as an experienced merchant, was certainly conscious of the fact that a tax-free market would attract most of the suppliers because profit motive was a primary stimulus for any business and tax-free earnings would yield more profit. Also tax-free transactions would reduce prices and the lower the prices the more customers there would be. When we take

1 For the then markets of Medina see, Ibn Shabbah, Abû Zaid 'Umar b. Shabbah, *Târikh al-Madinah al-munawwarah* (ed. H. Mahmûd Ahmad), vol. I, Jiddah 1399/1979, pp. 305-306.

2 Al-Tabarî, Abû Ja'far Muhammad b. Jarîr, *Jâmi' al-bayân 'an ta'wil al-athar wa-al-Qur'ân*, vol. III, Boulaq 1323-29, pp. 226-27; al-Qurtubî, Abû 'Abdillâh Muhammad b. Ahmad, *al-Jâmi' li-ahkâm al-Qur'ân* (ed. Abû Ishâq Ibrâhîm), vol. IV, Cairo 1386-87/1966-67, p. 118; Ibn Kathîr, Abû al-Fidâ' Ismâ'îl b. 'Umar, *Tafsir al-Qur'ân al-'azîm* (ed. M. Ibrâhîm al-Bannâ et al.), vol. II, Cairo 1390/1971, p. 51.

3 For other arrangements made by the Prophet to ensure an orderly market system, see Kallek, Cengiz, "Socio-politico-economic Sovereignity and the Market of Medina", *Journal of Islamic Economics*, vol. IV/1-2, Petaling Jaya 1995, p. 6.

nın ne kadar akıllıca bir karar olduğunu görürüz.

Elimizde aksini kanıtlayacak bir kayıt bulunmadığı için bazı pazaryerlerinde pazar kirası dışında az bir miktar vergi toplanmış olmakla beraber, vergisiz pazar prensibinin genelde ilk dört halife devrinde uygulamada olduğunu düşünebiliriz.

Bence serbest semt pazarı prensibinin amacı, tüccarların belli mahalleri hayatları boyunca elde tutmalarını ve sonuçta imtiyazlı bir rantiyeci sınıfa dönüşmelerini engelleyerek aralarında adaleti geliştirmektir. Bu pazar aynı zamanda erken kalkanın istediği yerde tezgah kurmasına izin vererek iş faaliyetinin erken başlamasını teşvik etmiş ve ticari hayata öylece yönlendirmiştir.

Bununla beraber erken İslami kaynaklar, Peygamberin (s.a.v) mekan tutma karşıtı kuralına rağmen zaman zaman binalar yapılması ve devamlı çadırlar kurulması yönündeki bazı girişimleri kaydeder. Bu belki pazarın çok ilgi görmesi dolayısıyla tüccarların orada devamlı yer edinmeye çalıştıklarını gösterir ama el-Samhudi'nin *Vefa ül-Vefa* adlı eserinde nakledildiğine göre Peygamber (s.a.v) bir adamın pazarda çadır kurduğunu görünce onun yakılarak tahrib edilmesini emretti.[5] Bu onun, kuralın uygulanmasındaki kararlılık ve ısrarını gösterir. Tüccarların yeni pazarı tercih etmesine ve sonuçta Yahudilerden bile yeterli talebi kendine çekmesine bakılırsa bütün bu önlemlerin yararlı olduğu anlaşılır.[6]

Kayıtlar, daha sonraki dönemlerde aynı kuralı çiğneme yönünde benzeri girişimlerin varolduğunu gösteriyor. Fakat dört halife aynı şekilde tepki gösterdi. Mesela, Hz. Ömer (r.a) Ebu Süfyan b. Harb'e (r.a) evinin önünde alalacele ve kendi elleriyle yaptığı seti yıkmasını emretti.[7] Yine Halife, bir Medineli tarafından pazaryerinde yapılmış olan devamlı tezgah yerini bizzat yıktı.[8] Erken gelenin istediği bir yere günlük tezgah kurması prensibi onun zamanında bütün pazar yerlerinde, özellikle yeni kurulan şehirlerde uygulandı.[9]

Yine dördüncü halife Hz. Ali (r.a), bazı tüccarlar tarafından pazaryerinde kurulan devamlı tezgahları yıktırdı. Onlara daha önce konulmuş olan prensibi zikretti; pazaryerleri, camiler gibi kamu malıydı.[10]

İslam Peygamberi'nin (s.a.v) kendisi bir ticaret ehli olması hasebiyle, halka çok önemli bir sosyo-ekonomik hizmet veren bu mesleğin önemini artırdığı ve şereflendirdiği için İslam toplu-

5) El Samhudi, Nureddin Ebu'l Hasan, *Vefau'l Vefa bi ahbaru' l Mustafa*, c.I, Kahire 1326, s.540.

6) Bazı kaynakların dolaylı ifadelerinden, Yahudilerin bu markete ilgi gösterdiklerini çıkarabiliriz. Mesela bkz. El Tirmizi, *El Camiu's Sahih*, "Ebvabu't Tefsir", bölüm 41.

7) El Ezraki, Muhammed b. Abdillah *Ahbar-ı Mekke ve Maco Fiha Mine'l Athar* (ed. R. El Salih Malhath), c.II, Beyrut 1399/1979, s.236.

8) İbn Ebi Shaibe, Ebubekir Abdullah b. Muhammed b. İbrahim *El Kitabu'l Müsennef fil-Ehadis ve'l Athar*, c.IV. Beyrut 1409/1989, s.488: İbn Zencavai, Humaid b. Mahlad b. Kuteybe, *Kitabu'l Emval* (ed. Sh. Zib Feyyad), c.I, Riyad 1406/1986, s.255; İbn Sabbah, Ebu Zaid Ömer b. Sabbah *Tarihu'l Medinetü'l Münevvere* (ed. H. Mahmud Ahmed), c. II, Cidde 1399/1979, s.750; Muttakiu'l Hindi, Alaeddin Ali b. Husameddin Kenzu'l Ummal fi Sünenu'l Akval ve'l-Ef'al (ed. Bekri Hayyani - Safva el-Saka), c.V, Beyrut 1403/1985, s.815.

9) El Taberi, Ebu'l Cafer Muhammed b. Cerir, Tarihu'l Ümem ve'l Muluk (ed. Muhammed Ebu'l Fazl), c.IV, Kahire 1960-70, s.45-46; İbni Esir, Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed el Şeybani, *el-Kamil fi'l Tarih* (ed. C.J.Tronberg), c.II. Leiden 1851-76, s.529.

10) Bkz. Ebu Ubeyd, el Kasım b. Sallam, Kitabu'l Emval (ed. M. Halil Harras), Kahire 1401/1981, s.87; İbni Ebi Shaibe, IV, s.488; İbni Zencavai, 1, s.254, 255, El Balâzuri, Ebu'l-Abbâs Ahmet b. Yahyâ, *Futühu'l-buldân* (nşr. R. Muhammed Rıdvân), Kahire 1932, s.297; El Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyin, *Es-Sünenü'l kübrâ*, c.I-X, Haydarabad 1344, s.151; Müttaki el-Hindi, c.V, s.816. Bununla beraber onun Küfe pazarına giderken yoğun bir yağmura tutulduğunda bir çadıra sığındığı nakledilir. (İbn Ebi Shaibe, IV, s.515; El Tabarsı, Radıyuddin Ebu Nasr b. Eminuddin, *Mekarimu'l Ahlak* Kahire 1311, s.36). Bu kayıtlardan, pazarda kimi zamanlar bazı taşınabilir çadırların kurulmasına izin verdiği sonucunu çıkarabiliriz.

into account that the Jews were imposing taxes on their markets,[4] we see how sound a judgement it was to establish a tax-free market in order to compete.

Because there is no record which proves the contrary to be the fact, we can presume that the tax-free market principle operated by and large during the period of the first four caliphs, although a few taxes other than the market-dues were collected at some marketplaces.

To me, the enclosure-free market principle aimed at promoting justice among the merchants by preventing them from holding enclosures for the rest of their lives and consequently being transformed into a privileged rentier class. It also stimulated the commercial life by encouraging the early start of business activity each day since the early riser was allowed to set up a daily counter wherever he chose.

Nevertheless, the early Islamic sources report occasional attempts to erect buildings and pitch tents in the marketplace despite the Prophet's anti-enclosure rule. This may imply that the market was so attractive that some merchants tried to root themselves there, but a passage in al-Samhûdî's *Wafâ' al-wafâ'* reveals that the Prophet saw a man who pitched a tent in the market and ordered it to be destroyed by fire.[5] This shows his consistency and insistence on the application of that rule. All these measures must have been useful enough that the merchants preferred the new market and consequently attracted enough demand even from the Jews.[6]

Reports say that there were similar attempts to violate the same market rule in the subsequent periods. But also the four caliphs reacted in exactly the same way. For example, 'Umar got Abû Sufyân b. Harb to destroy the terrace, which he erected in front of his house, promptly and with his own hands.[7] Again the Caliph himself destroyed a stable counter which was built in the marketplace by a Medinan.[8] The principle that the early comer was allowed to set up a daily counter wherever he chose was applied to all the markets of his time, especially to those of the newly founded cities.[9]

Also the fourth caliph 'Ali had the stable counters, which were built by some merchants in the marketplace, ruined. He mentioned to them the aforesaid principle and that the marketplaces were as public domains as the mosques.[10]

Since the Prophet Muhammad had been

4 For example see, Forstner, Mar tin, "Aspects of the Administrati and Military Organization of the Early Caliphate", *Arabia in the A of the Prophet and the Four Caliphs*, Riyad 1410/1989, Part I, p. 79.

5 al-Samhûdî, Nûr al-dîn Abû al-Hasan, *Wafâ' al-wafâ' bi-akhbâr dâr al-Mustafâ*, vol. I, Cairo 132 p. 540.

6 We can deduce from indirect in dications of some reports that the Jews showed interest in that market, for example see al-Tirmidhî, *al-Jâmi' al-sahîh*, "Abwâb al-Tafsir" chapter 41.

7 al-Azraqî, Muhammad b. 'Abdi lâh, *Akhbâr Makkah wa mâ câ'a f hâ min al-âthâr* (ed. R. al-Sâlih Malhath), vol. II, Beirut 1399/1979, p. 236.

8 Ibn Abî Shaibah, Abû Bakr 'Abdullâh b. Muhammad b. Ibrâhîm, *al-Kitâb al-Musannaf fî al-ahâdît wa-al-âthâr*, vol. IV, Beirut 1409/1989, p. 488; Ibn Zanjawaih, Humaid b. Makhlad b. Qutaibah, *Kitâb al-Amwâl* (ed. Sh. Dhîb Fayyâd), vol. I, Riyad 1406/1986, p. 255; Ibn Shabbah, Abû Zaid 'Uma b. Shabbah, *Târîkh al-Madînah al-munawwarah* (ed. H. Mahmûd Ahmad), vol. II, Jiddah 1399/1979, p. 750; Muttaqî al-Hindî, 'Alâ' al-dîn 'Alî b. Husâm al-dîn, *Kanz al-'ummâl fî sunan al-aqwâl wa-al-af'âl* (eds. Bakrî Hayyânî-Safwah al-Saqâ), vol. V, Beirut 1405/1985, p. 815.

9 al-Tabarî, Abû Ja'far Muhammad b. Jarîr, *Târîkh al-umam wa-al-mulûk* (ed. Muhammad Abû al-Fadl), vol. IV, Cairo 1960-70, pp. 45-46; Ibn al-Athîr, Abû al-Hasan 'Ali b. Muhammad al-Shaibânî, *al-Kâmil fî al-târîkh* (ed. C. J. Tornberg), vol. II. Leiden 1851-76, p. 529.

10 See Abû 'Ubaid, al-Qâsim b. Sallâm, *Kitâb al-Amwâl* (ed. M. Khalîl Harrâs), Cairo 1401/1981, p. 87; Ibn Abî Shaibah, IV, p. 488; Ibn Zanjawaih, I, pp. 254, 255; al-Balâdhurî, Abû al-'Abbâs Ahmad b. Yahyâ, *Futûh al-buldân* (ed. R. Muhammad Ridwân), Cairo 1932, p. 297; al-Baihaqî, Abû Bakr Ahmad b. al-Husain, *al-Sunan al-kubrâ*, vol. VI, Hydarabad 1344, p. 151; Muttaqî al-Hindî, V, p. 816. Nevertheless, there is a report that he sheltered in a tent while he was running away from the heavy rain which caught him when he was walking about the Kufan market (Ibn Abî Shaibah, IV, p. 515; al-Tabarsî, Radiyy al-dîn Abû Nasr b. Amîn al-dîn, *Makârim al-akhlâq*, Cairo 1311, p. 36). We may deduce from this report that he permited some portable shelters to be set up in the market probably in some special cases or on condition they would be erected only daily.

munda tüccar saygı ve ilgi görür. Kıyamet gününde dürüst tüccarın şehitlerle aynı derecede muamele göreceği, dürüst tüccarın kıyamet gününde Allahı'n tahtının gölgesinde oturacağı, tüccarların dünyanın elçileri ve Allah'ın güvenilir kulları oldukları şeklindeki bazı Hadisler onlara Müslümanlar arasındaki hiyerarşik düzende saygın bir konum kazandırdı.

İkinci Raşit Halife Hz. Ömer'in (r.a) şöyle dediği nakledilir. "Ölümün beni pazaryerinde, ailem için alışveriş yaparken yakalamasından daha çok memnun olacağım bir yer yoktur".[11] Yine onun, pazarlarda tüccarların çoğunun onların köleleri veya mavalisi (özgür bırakılmış köle) olduğunu gördükten sonra Medine ahalisine şöyle dediği nakledilir. "Allaha yemin olsun ki onları kendi hallerine bırakırsanız sizin adamlarınız ve kadınlarınız onların adamlarına ve kadınlarına muhtaç hale gelecek, **ellerindekileri sizden esirgeyeceklerdir**."[12]

Başka bir rivayette o, üstünlüğün üç unsurundan birisi olarak tarif ettiği ticareti kölelere ve mavaliye bırakmamaları konusunda halkını uyarıyor ve ekonomik gücün önemini vurguluyor.[13] Yine Hz. Peygamber'in (s.a.v) Kureyşi, kazancın yirmide on dokuzunu teşkil eden ticareti kölelere ve mavaliye terketmemeleri konusunda uyardığı rivayet ediliyor.[14]

Müslüman İşadamının Yayılma Misyonu

İslam tarihi boyunca barışçı yayılma süreci genellikle birkaç şekilde yürütüldü. Bunlardan birisi, bugünkü Afrika'daki İslam'ın gelişmesi olayında iş faaliyetleri sürecinde inancı diğerlerine ulaştıran Müslüman tüccarlardır.[15]

Onuncu yüzyılın ilk yılları, Müslüman tüccarların İslam'ı tanıtan öncüler olarak Hindistan'a gelişine şahit oldu. Gerçekten İslam'ın Güney Hindistan'da ilk ilerleyişi sekizinci yüzyıla kadar geriye götürülebilir. O zaman bazı göçmenler Irak'tan gelip buraya yerleşmişti. Hindistan ve Avrupa arasında yüzlerce yıl Arap-

11) El Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed *İhya-i Ulumu'd Din*, c.II, Kahire 1387/1967, s.80.
12) İbn Sabbah, Ebu Zaid Ömer b. Sabbah, *Tarihu'l Medinetü'l Münevvere* (ed. H. Mahmud Ahmed), c.II Cidde 1399/1979, s.746-47, İbn Rüşd, Ebu'l Valid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Kurtubi, *El Beyan ve'l Tahsil* (ed. Muhammed Hucci), c.XVIII, Beyrut 1404/1984-87, s.418; İbnu'l Hacc el Abdari, Ebu Abdillah Muhammed b. Muhammed, *El Medhal*, c.II, Kahire 1401/1981, s.83; El Şarani, Ebu Abdurrahman Abdulvehhab b. Ahmed b. Ali, Keşfu'l Gamme li Camiu'l Ümme, c.I Beyrut 1988, s.7, 17, El Kettani Muhammed Abdulhayy b. Abdulkebir, *El Teralibu'l İdariye Nizamu'l Hükümetü'n Nebeviyye* (ed. Hasan Ca'na), c.II, Beyrut s.253.
13) İbn A. Dünya Ebubekir Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd, *Islahu'l Mal* (ed. M. M. K.), Mansura 1990, s.248; İbnu'l Cevzi, Ebu'l Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Menakıb-ı Emiru'l Müminin Ömeru'l Hattab* (ed. Z. M. el Karut), Beyrut 1407/1987, s.193; Muttakiu'l Hindi, IV, s.128; El Kettani, II, 255.
14) Muttakiu'l Hindi, IV, s.128.
15) Ling, Trever, *A History of Religion East and West: An Introduction and Interpretation*, Hong Kong 1992, s.330.

himself a merchant and thus highly rated and dignified the profession which has rendered a crucial socio-economic service to the public, the merchant enjoys respect and consideration in Muslim society. Several sayings of the Prophet, to the effect that in the Day of Judgement the honest truthful Muslim merchant would take rank with the martyrs of the faith, the truthful merchant would sit under the shadow of the throne of God on the Day of Judgement, the merchants were the couriers of the world and the trusty servants of God upon earth, etc., assigned him an honourable position in the Muslim hierarchy.

The second rightly guided caliph 'Umar is reported to have said, "There is no place where I would be more gladly overtaken by death than in the marketplace, buying and selling for my family."[11] He is also reported to have said to Medinan people when he witnessed that most of the merchants in the markets were either their slaves or *mawâlî* (i.e. freed-slaves), "By God if you leave them to their own devices your men and women will be in need of their men and women, hence they will grudge of you whatever they have in hand."[12]

In another saying he warned his people not to leave trade, which he described as one of the three factors of superiority through the economic power it renders, to the slaves and *mawâlî*.[13] Again it is reported that the Prophet warned the Quraish not to leave trade which is nineteen twentieths of sustenance to the slaves and *mawâlî*.[14]

Expansive Mission of Muslim Businessmen

Throughout Islamic history a peaceful expansive process has usually been carried out in several ways, whereof one is by Muslim traders and merchants who, as in the case of the present growth of African Islam, have conveyed the faith to others in the course of their business acti-

11 al-Ghazzâlî, Abû Hâmid Muhammad b. Muhammad, *İhyâ' 'ulûm al-dîn*, vol. II, Cairo 1387/1967, p. 80.
12 Ibn Shabbah, Abû Zaid 'Umar b. Shabbah, *Târîkh al-Madînah al-munawwarah* (ed. H. Mahmûd Ahmad), vol. II, Jiddah 1399/1979, pp. 746-47; Ibn Rushd, Abû al-Walîd Muhammad b. Ahmad b. Rushd al-Qurtubî, *al-Bayân wa-al-tahsîl* (eds. Muhammad Hujjî et al.), vol. XVIII, Beirut 1404-1407/1984-87, p. 418; Ibn al-Hâjjal-'Abdarî, Abû 'Abdillâh Muhammad b. Muhammad, *al-Madkhal*, vol. II, Cairo 1401/1981, p. 83; al-Sha'rânî, Abû 'Abd al-Rahmân 'Abd al-Wahhâb b. Ahmad b. 'Ali, *Kashf al-ghummah li-jamî' al-a'immah*, vol. I, Beirut 1988, pp. 7, 17; al-Kattânî, Muhammad 'Abd al-Hayy b. 'Abd al-Kabîr, *al-Tarâtib al-idârîyah: Nizâm al-hukûmah al-nabawîyah* (ed. Hasan Ja'nâ), vol. II, Beirut, n. d., p. 253.
13 Ibn Abî al-Dunyâ, Abû Bakr 'Abdullâh b. Muhammad b. 'Ubaid, *Islâh al-mâl* (ed. M. Muflih Kudâh), Mansûrah 1990, p. 248; Ibn al-Jawzî, Abû al-Faraj 'Abd al-Rahmân b. 'Ali b. Muhammad, *Manâqib Amîr al-mu'minîn 'Umar b. al-Khattâb* (ed. Z. Ibrâhîm al-Kârût), Beirut 1407/1987, p. 193; Muttaqî al-Hindî, IV, p. 128; al-Kattânî, II, p. 255.
14 Muttaqî al-Hindî, IV, p. 128.

lar ve İranlılar tarafından yürütülen baharat, fildişi, mücevher vb. ticareti nedeniyle İslam Hindistan'ın güneybatı sahillerini devamlı olarak etkisi altında tuttu. Yabancıların bu devamlı akını sonucu kıyılardaki ticari merkezlerde karışık bir nüfus ortaya çıktı. Bu Müslüman tüccarlar ile İslamlaşmayı önlemek şöyle dursun ticari faaliyeti ve onların varlığına çok şey borçlu olan ülkenin refahını artırmak için İslam'ı koruyan yerli prensler arasında yakın ilişkiler kuruldu. İslam'a girmelerinden önce en alttaki kastlara mensup bile olsalar, yerli mühtediler yabancı tüccarlarla aynı ilgi ve saygıyı gördü.[16] Dokuzuncu yüzyılda, Usayfan'lı bir kral Keşmir, Multan ve Kabil'e yakın bir memlekette Müslüman tüccarların sayesinde İslam'a girdi.[17] Sayısız tüccar grubu kuşkusuz benzeri bir misyonerlik etkisi göstererek İslam'ı kıyıda veya iç bölgelerde olsun Hindistan'ın birçok inançsız şehrine taşıdı, oralarda Müslümanlar kendi camilerini inşa etti ve kendi kanunlarına göre yaşama imtiyazına sahip oldu. O zaman Arap tüccarlar Sind, Hindistan'ın komşu ülkeleri ve dış dünya arasında ticari bağlantılar kurdu. Çin ve Seylan ürünlerini Sind deniz limanlarına getirdi ve oradan İslam'ın mesajıyla beraber Multan yoluyla Türkistan ve Horasan'a taşıdı.[18] Mesela Altınordu Hanlığı'nın (Çin Türkistanında) lideri olan Barak Han (1256 - 1267) tahta çıktıktan sonra bazı kervan tüccarları eliyle Müslüman oldu.[19] İslam Orta Asya'dan Çin'in batı ve kuzeyine kısmen kıyı bölgelerini 13. yüzyılda ziyaret eden tüccarlar tarafından yayıldı.[20] Hindli tüccarların misyoner olduğu Burma'da Müslüman nüfus hızla arttı.[21] Aynı şekilde Kazan'dan giden tüccarlar Sibirya'daki İslam tebliğcileri olarak devamlı faaliyetteydi. [22]

Daha sonra Müslüman etkisi güneye yayıldı ve Hindistan boyunca topluluklar oluşturuldu. Seylan'da İslam yavaş yayıldı fakat Müslüman toplum esas itibariyle Madraslılar tarafından güçlendirildi. İslam Hindistan'dan Malay takımadalarına yayıldı. Önce onikinci yüzyılda Sumatra ve Java'ya ulaştı, daha sonra onbeşinci yüzyıl başlarında Hadramut, Gucurat, Çin, Malaya ve Sumatra'dan tüccarlar Java'ya gelerek her yerde olduğu gibi tebliğ faaliyetiyle meşgul oldu.[23] Java'dan Mekke'ye hacı olarak giden tüccarlar, dağ kabileleri arasında tebliğ çalışması yapmak üzere geri döndü. Sumatra'nın kuzey kıyıları da onüçüncü yüzyılda Müslüman tüccarların sık sık uğradığı bir bölgeydi.[24] Malaya'da en azından ondördüncü yüzyıldan itibaren

16) Arnold, T.W., *The Preoching of Islam*, London 1913, s.263-64.
17) Age., 273.
18) Age. 277.
19) Age., s.227-28.
20) Robson, J., "Islam", *A Dictionary of Comperative Religion* (ed. S.G.F. Branden), London 1970, s.364.
21) Gairdner, W.H.T., *The Reproach of Islam*, London 1911, s.124-25.
22) Arnold, s.367.
23) Augusta de Wit, "The Islamisation of Jawa", *Studia Islamica*, IV (1955), s.111-42; Arnel, s.378.
24) Arnold, s.367.

vities.[15]

The early years of the tenth century witnessed the arrival of the Muslim traders in India as the forerunners to disseminate Islam. Indeed, the first advent of Islam in South India dates as far back as the eighth century, when some refugees from Iraq settled there. The trade in spices, ivory, gems, etc., between India and Europe, which for hundreds of years was conducted by the Arabs and Persians, caused a continual inflow of Islamic influence to the Southwest coast of India. From this constant influx of foreigners a mixed population emerged along the coastal commercial centres. Close relations existed between these Muslim traders and the native princes who, let alone blocking islamisation, protected the former to increase commercial activity and prosperity of the country that owed much to their presence there. The native converts received the same esteem and respect as the foreign merchants even though before their conversion some had belonged to the lowest castes.[16] In the ninth century a king of Usayfân, a country between Kashmir, Multan and Kabul, embraced Islam at the hands of Muslim traders.[17] A similar missionary influence was no doubt exercised by the numerous merchant groups who carried Islam into many infidel cities of India, both on the coast and inland, where the Muslims built their mosques, and received the privilege of living under their own laws. The Arab merchants at that time formed commercial relations between Sind, the neighbouring countries of India, and the outside world. They brought the produce of China and Ceylon to the sea-ports of Sind and from there conveyed them, together with the Islamic message, by way of Multan to Turkistan and Khurâsân.[18] For example, Barak Khan, chief of the Golden Horde (in Chinese Turkistan) from 1256 to 1267, converted after he had ascended to the throne through some caravan merchants.[19] From central Asia Islam spread into the west and north of China partly through traders who visited coastal regions in the thirteenth century.[20] In Burma, where Indian merchants were the missionaries, the Muslim population increased very rapidly[21]. Likewise, merchants from Kazan were continually active as missionaries of Islam in Siberia.[22]

Later Muslim influence spread south and communities were established throughout India. In Ceylon Islam spread slowly, but the Muslim community has been strengthened mainly by

15 Ling, Trevor, *A History of Religion East and West: An Introduction and Interpretation*, Hong Kong 1992, p. 330.
16 Arnold, T. W., *The Preaching of Islam*, London 1913, pp. 263-64.
17 Idem, p. 273.
18 Ibid.
19 Idem, pp. 227-28.
20 Robson, J., "Islam", in *A Dictionary of Comparative Religion* (ed. S.G.F. Brandon), London 1970, p. 364.
21 Gairdner, W. H. T., *The Reproach of Islam*, London 1911, pp. 124-25.
22 Arnold, p. 252.

Müslüman toplumlar vardı. Arap ve Hindistanlı tüccarların onyedinci ve onsekizinci yüzyıllardaki tebliğ faaliyetlerinden sonra daha büyük bir yayılma yaşandı. Yine ondördüncü yüzyılda kısmen Malayalı müslüman tüccarların tebliğ çalışması sonucu İslam Filipinlere ulaştı. Şu halde Sumatra ve Java'dan sonra Doğu Hindistan'ın (Moluk, Baharat Adaları, Celebeş, Borneo, vb.) İslamlaşması onbeşinci yüzyılda başladı ve bu süreç günümüze kadar devam etti.[25] Celebeş adası yerlileri olan Bugiler tebliğ gayretlerini ticari faaliyetleriyle birleştirdiler ve Malay takımadaları yoluyla Yeni Gine kıyısından Singapur'a ulaştılar.[26]

Dinlerini daha iyi tanıtabilmek için bu Müslüman tüccarlar halkın dilini ve birçok geleneğini benimsedi, kadınlarıyla evlendi, kişisel önemlerini artırmak için köleler satın aldı ve en nihayet devlet içindeki en büyük şeflerin yerine geçti.[27]

İslam Ortadoğu'dan Doğu Afrika'ya onuncu yüzyıldan itibaren yayıldı. Müslüman tüccarlar Galla ve Somali halkı arasında başarı kazandı.[28] İslam'ın Nijerya'nın kuzey kısımlarına ve Batı Afrika'nın diğer yerlerine yayılması onbeşinci yüzyıla kadar geriye götürülebilir. Bütün bölgenin Müslüman olduğu Batı Sudan ve Nijer'de bir ölçüye kadar tüccarların payı vardı. Batı Sudan'da Havsa tüccarları mallarını götürdükleri her yere Kur'an ve İslam inançlarını götürdü. Pagan bölgelerinde yol üstünde bir dükkan açılır açılmaz yakınına bir cami inşa ediliyordu.[29] Yine, onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda Batı Afrika'da Mali büyük bir ekonomik ve siyasi gücü elinde tutarken Yukarı Nijer bölgesinden gelen ve Mande dilinde konuşan Müslüman tüccarlar ticaret ağlarını Kuzeybatıdaki Senegal'den Kuzeydoğudaki Air'e kadar genişletti. Hatta ticaret seferleri sürecinde Gabu, Volta Havzası ve Havsa ülkesine nüfuz ederek İslam'ı Gine ve Senegambiya'nın birçok yerine yaydı.[30] Batı Afrika'nın üç imparatorluğundan Yukarı Nijer'in Kuzey ve Kuzeybatısındaki bölgede yer alan Gana imparatorluğunda, Mali imparatorluğu ve Gao'nun Songhay imparatorluğunda ve daha küçük devletlerin bazılarında İslam'ın ilerleyiş modeli hep aynıydı: her yerde ilk müslümanlar tüccarlardı. İslam'ın yayılmasından sonra daha çok tüccar müslüman oldu. Akıllı yöneticiler Müslüman ticaret toplumunun hızla güçlenmesi karşısında daha çok refah ve güç kazanmak için onlarla işbirliği yapması gerektiğini yoksa gücünü kaybedeceğini anlamış olmalıdır.

25) Age., s.388.
26) Age., s.396, 403, 404.
27) Gairdner, s.115-16.
28) Arnold, s.348-49.
29) Gairdner, s. 124-25; Arnold, s.319-20, 339.
30) Arnold, s.333; Clarke, Peter B., *West Africa and Islam*, London 1982, s.34 vd.

Madrasis. From India Islam had spread to Malay Archipelago, first to Sumatra and Java in the twelfth century and later early in the fifteenth century traders from Hadramawt, Ghujarât, China, Malaya, Sumatra came to Java and as usual engaged in missionary work.[23] The merchants, who went to Mecca as pilgrims from Java, returned to do missionary work among the hilltribes. The northern coasts of Sumatra also were frequented by the Saracen merchants in the thirteenth century.[24] In Malaya there were Muslim communities at least by the fourteenth century, with a further expansion there in the seventeenth and eighteenth centuries as a result of the missionary activities of Arab and Indian traders. It reached the Philippines again in the fourteenth century partially by missionary work of Muslim traders from Malaya. So the islamisation of the East Indies after Sumatra and Java, i.e., the Moluccas, the Spice Islands, Celebes, and Borneo began by the fifteenth century, and has been continued on to our own day.[25] The Bugis, the native people of the island of Celebes, have combined proselytising efforts with their commercial activities in the peninsula and through the Malay Archipelago, from the coast of New Guinea to Singapore.[26]

The better to introduce their religion, these Muslim traders adopted the language of the people and many of their customs, intermarried with their women, purchased slaves so as to increase their personal importance, and succeeded finally the foremost chiefs in the state.[27]

Islam expanded from the Middle East into East Africa from the tenth century onwards. Muslim traders achieved a success among the Galla and the Somali.[28] Its spread into the northern part of Nigeria and other parts of West Africa dates back to the fifteenth century. In the Western Sudan (Mali) and the Niger, where whole districts have become Muslim, to some extent the work has been done by merchants. In the Western Sudan the Hausa merchants carried the Koran and the catechism wherever they carried their merchandise. No sooner did they open a wayside shop in some pagan district than the mosque was built nearby.[29] Again when Mali in the thirteenth and fourteenth centuries held great political and economic power in West Africa Mande-speaking Muslim traders from the upper Niger region began to extend their trading network from Senegal in the Northwest to Air in the Northeast, even penetrated Gabu, the Volta

23 Augusta de Wit, "The Islamisation of Jawa", *Studia Islamica*, IV (1955), pp. 111-42; Arnold, p. 378.
24 Arnold, p. 367.
25 idem, , p. 388.
26 idem, pp. 396, 403, 404.
27 Gairdner, pp. 115-16.
28 Arnold, p. 348-49.
29 Gairdner, pp. 124-25; Arnold, pp. 319-20, 339.

Son asırlarda Kuveyt'li, Sudan'lı ve Libya'lı tebliğciler Afrika'da, İranlılar Kafkaslar'da İslam'ın yayılmasında önemli rol oynadılar. Bunlardan ilki dışındaki bütün ülkelerin, Güney Afrika'daki, Ruanda, Burundi ve Zaire'de Anglo-Amerikan kültürünün etkisi, Fransız kültürel hegemonyasına galip gelmeye başladığı bir sırada Amerika'nın terörist devletler listesinde yer alması bana rastlantı gibi gözükmüyor.

Osmanlı Hayriye Tüccarı'nın Misyonu

Ekonomik mücadelede Müslüman tüccarların rolü konusuna Osmanlı *Hayriye Tüccarı*'nın yüklendiği misyon güzel bir örnek teşkil eder. Onsekizinci yüzyıl sonunda hala Müslüman tüccarlar birçok bölgede ticarete hakim durumda olmakla beraber Avrupa ticaretinin geometrik yükselişi ve Doğu ticaretinin ondokuzuncu yüzyıl boyunca göreceli düşüşü yerli ve yabancı tüccarları uluslararası ticaretin kontrolü üzerine rekabete motive etti ki bu ticaret ilkinin sosyal yapısını değiştirdi. Onsekizinci yüzyıl sonu ve ondokuzuncu yüzyıl başlarının, uluslararası ticaretle uğraşan Osmanlı tüccar kesiminin gelişmesi açısından özellikle önem taşımasının nedeni budur.

Gayrimüslim Osmanlı tüccarları yabancı himayesi aramaya başladı, Osmanlı Devleti tarafından kapitülasyonlara bağlı olarak Avrupalı tüccarlara verilen vergi avantajlarını ve imtiyazları kullanmak için komisyon karşılığında bir sertifika (berat) almaya başladı.[32] Onsekizinci yüzyıl sonlarında Avrupa ile ticaret geliştikçe, yabancılarla olan hukuki ilişkilerde tercümanlık yapan tüccarlara verilen sertifikaların sayısında

Basin and Hausaland, and spread Islam in many parts of Guinea and Senegambia in the course of their trading expeditions.[30] In three empires of West Africa, The Ghana empire in the area to the north and Northwest of the upper Niger, the Mali empire, and the Songhay empire of Gao, and in several of the smaller states the pattern of Islamic advance was similar; the first Muslims everywhere were traders. After Islam had spread to the Saharan tribes it became more and more common for traders to be Muslims. The intelligent rulers must have seen that the Muslim trading community was becoming so strong that they had either to co-operate with it for greater wealth and power or lose their power.[31]

During the last decades the Muslim missionaries from Kuwait, Sudan and Libya have been very active in Africa and Iranians in Caucasia in spreading Islam. It does not seem to me that all these countries except the former were included in the American list of terrorist states just casually when the Anglo-American cultural influence began to overpower the French cultural hegemony in Southern Africa, namely in Ruanda, Burundi and Zaire.

Mission of the Ottoman *Hayriye Tüccarı*

As for the role of Muslim merchants on the economic struggle; the mission ascribed to the Ottoman *Hayriye Tüccarı* is exemplary. Even though at the end of the eighteenth century, Muslim merchants still dominated Ottoman trade in many areas, the geometrical increase in the European trade and the relative decline of its eastern counterpart in the course of the nineteenth century motivated competition between na-

31) Watt, W. Montgomery, *Islam and the Integration of Society*, London 1966, s.129-30.

32) Kasaba, Reşat, *The Ottoman Empire and the World Economy; The Nineleenth Century*, New York 1988, s.51; Bağış Ali İhsan, *Osmanlı Ticaretinde Gayrimüslimler, Kapitülasyonlar-Beratlı Tüccarlar, Avrupa ve Hayriye Tüccarları (1730-1839)*, Ankara 1983, s.1.; Çadırcı, Musa, "II. Mahmut Döneminde (1808-1839) Avrupa ve Hayriye Tüccarları", in *Social and Economik History of Turkey, 1071-1920* (ed. O. Okyar-H. İnalcık), Ankara 1980, s.237-241.

30 Arnold, p. 333; Clarke, Peter B., *West Africa and Islam*, London 1982, pp. 34 sqq..

31 Watt, W. Montgomery, *Islam and the Integration of Society*, London 1966, pp. 129-30.

büyük bir artış gözlendi. O zamandan itibaren, Osmanlı ekonomisini tehdit eden yabancı etkisini ortadan kaldırmak, çeşitli bölgelerde etkili olan yerli gayrimüslim tüccarların sadakatini yeniden kazanmak için hükümet tarafından bir dizi önlem paketi hazırlandı. Sultan III. Selim zamanında ve kaynaklara göre 1806'da, bunlara devlete ödenen bir lisans ücreti karşılığında yabancılar ve onların koruması altındaki Osmanlılara tanınan hak ve imtiyazlar verildi ve o zamandan itibaren *Avrupa Tüccarı* olarak adlandırıldı. Sultan, uluslararası ticaret işlerini yürütmek ve yeni imtiyazlı tüccarlarına bir faaliyet merkezi olmak üzere Avrupa merkezlerinde bir dizi konsolosluk (şehbenderlik) kurdu.[33]

Fakat bu defa Müslümanlar, imtiyazlı yabancı tüccarlar ve aynı statüye sahip olan yeni *Avrupa Tüccarı*'yla eşit olmayan bir rekabet ortamında, yabancı pazarlarda faaliyet göstermek

için yabancı himayesine girmek, bunun için bir komisyon ödemek zorunda kaldılar. Bu durumda III. Selim, aynı hak ve imtiyazları Müslüman tüccarlara da vererek dengeyi kurmak ve yabancı olsun olmasın gayrimüslimlerin Osmanlı ekonomisine etkisini ortadan kaldırmak istedi. Fakat bunu gerçekleştirme şerefi, *Hayriye Tüccarı* sınıfını organize eden ve onlara *Avrupa Tüccarı* ile aynı statüyü veren bir sonraki hükümdar II. Mahmut'a ait oldu. *Hayriye Tüccarı* daha az lisans ücreti ödüyordu ve sayıları sınırlıydı. Zaman içinde baskılar karşısında hükümet bu tüccarların sayısını artırdı. Ne var ki bunlar, varlıklarını sürdükdükleri 1810'dan[34] en az 1855'e ka-

33) Kasaba, s.51; Quateart, Donald, "The Age of Reforms; 1812-1914", *An Economic and Social History of the Ottomon Empire*; 1300-1914 (ed. H. İnalcık-D. Quateart), Cambridge 1994, s.837-41; Bağış, s.41; Çadırcı, s.238; Kütükoğlu, Mübahat S. *Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1838)*, Ankara 1974, s.71, 73.

34) Hayriye Tüccarı'nın ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekle beraber, O. Nuri Ergin (Mecelle-i Umur-u Belediye, İstanbul 1337/1918, I. s.680)de kaynaklara dayanarak 1810 tarihini öneriyor.

tive and foreign merchants for control of the international trade transforming the social fabric of the former. That is why the late eighteenth and early nineteenth centuries were particularly important for the outgrowth of the Ottoman merchant community dealing in international trade.

Non-Muslim Ottoman merchants began to seek foreign protection acquiring a certificate (*berat*), in return for commission, to utilise the tax benefits and privileges (*imtiyâzât*) granted to European merchants by the Ottoman state through Capitulations.[32] As trade with Europe developed in the late eighteenth century, certificate grants to merchants serving as interpreters for the foreign legations increased dramatically in number. Hence, to eliminate the foreign influence which threatened the Ottoman economy, to win back the loyalty of the influential non-Muslim native merchants in various localities, a series of initiatives were designed by the government; in return for a licence fee to the state they were granted the same rights and privileges as the foreigners or their Ottoman protégés by Sultan Selim III for the first time apparently in 1806 and hence called *Avrupa Tüccarı* (European merchant). To take international trade over, the sultan had already established a number of consulates (*şehbenderlik*) in Europe to provide his newly privileged traders with foreign bases of operation.[33]

But this time, Muslims were forced to acquire foreign protection in return for a commission to operate in foreign markets and hence complained of unfair competition of the privileged foreign merchants and new *Avrupa Tüccarı* of the same status. For this, Selim III intended to counterbalance and later to eliminate the non-Muslim, foreign or not, influence over the Ottoman economy by granting the same rights and privileges to the Muslim merchants but the honour of its realisation went to his successor, Mahmud II, who organised the *Hayriye Tüccarı* ("merchants of benefaction") category of traders and granted them the same status as *Avrupa Tüccarı* with the differences that the former paid a lesser licence fee and their number was limited. In time, upon pressure, the government increased the number of those merchants. However, during their lifetime apparently from 1810[34] to at least 1855, conscious of their mission and the economic benefits, they could not play let alone a dominant but even a decisive role in foreign trade against

32 Kasaba, Reşat, *The Ottoman Empire and the World Economy: The Nineteenth Century*, New York 1988, p. 51; Bağış, Ali İhsan, *Osmanlı Ticaretinde Gayri Müslimler. Kapitülasyonlar-Beratlı Tüccarlar, Avrupa ve Hayriye Tüccarları (1750-1839)*, Ankara 1983, pp. 1 sqq.; Çadırcı, Musa, "II. Mahmud Döneminde (1808-1839) Avrupa ve Haydiye Tüccarları", in *Social and Economic History of Turkey, 1071-1920*, (eds. O. Okyar-H. İnalcık), Ankara 1980, pp. 237-41.

33 Kasaba, p. 51; Quataert, Donald, "The Age of Reforms: 1812-1914", in *An Economic and Social History of the Ottoman Empire: 1300-1914*, (eds. H. İnalcık-D. Quataert), Cambridge 1994, pp. 837-41; Bağış, pp. 41 sqq.; Çadırcı, p. 238; Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı-İngiliz İktisâdî Münâsebetleri I (1580-1838)*, Ankara 1974, pp. 71, 73.

34 Even though the exact birthday of the *Hayriye Tüccarı* is not known O. Nuri Ergin (*Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Istanbul 1337/1918, I, p. 680) suggests 1810 with reference to a document.

dar olan süre zarfında misyonlarının ve ekonomik faydaların bilincinde olarak, zaman zaman hükümet onları vergi muafiyeti ve ticari kredilerle desteklemekle beraber, dış ticarette her iki rakip tüccar gruba karşı hakim olmak şöyle dursun, etkili bir rol oynayamadılar. En azından Müslüman tüccarlar iç ticaretlerini gayrimüslim Osmanlıların eline geçmekten korumaya çalıştılar.[35] Ne var ki zaman içinde Avrupalı tüccarlar dış ticarete hakim olmakla kalmadı fakat onların malları Osmanlı pazarlarını işgal ederek geleneksel lonca sistemini tahrib etti.[36]

Osmanlı Zanaat ve Ticaret Birliklerinin Misyonu

Özel görevliler ve bir görev hiyerarşisi aracılığıyla sosyo-ekonomik ve idari fonksiyonlar üstlenmiş, mesleki işbirliği ve dayanışma ölçülerine göre yapılanmış zanaat ve ticaret birliğine lonca adı verilir. Ahi hareketinin çırakları (fata, fityan) zanaatkarlar arasında yetiştirildiğinden ve loncalar fütüvvet prensiplerine göre (cömertlik ve fedakarlık gibi) ve kendi aralarındaki bir ahi lider tarafından organize edildiğinden[37], bazen lonca sisteminin başlangıcı yanlış bir şekilde ahi hareketine kadar götürülür ki bu aslında meslek dışı bir harekettir. Öte yandan loncaların salt mesleki organizasyonlar olduğunu söylemek de zordur çünkü manevi bir hayatı ve mesleki bir ahlak dizgesini öngören yapısıyla fütüvvet ruhu yirminci yüzyıla kadar daima canlı kalmıştır.

Ondördüncü yüzyıldan sonra Anadolu Türkiyesinde kuvvetli bir dini motivasyona sahip mesleki organizasyonların varolduğu, bunlara ahi ve fityan dendiği, İbni Batuta'da ayrıntılı olarak tarif edilir, bunların faaliyetleri, fütüvvetin kurumlaşmış törenlerinin ilk görüntüleriydi.[38] Dini-etnik hoşgörü, bir kısmı Müslüman, Hristiyan ve Yahudileri aynı çatı altında toplayan bu organizasyonların temel karakteristliğiydi. Mesleğe kabul edilmenin ve ilerlemenin başta gelen şartı iş ahlakı yoluyla, mesleki faziletlerin kazanılmasıdır.[39]

Hükümet karşısındaki otonomileri, hükümet tarafından organize edilmeyen hatta belki de bilinmeyen andlaşmaları ve nizamnameleri, loncaların devlet tarafından yönlendirilmediklerini gösteriyor.[40] Fakat yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Osmanlı Devleti daha önce gevşek ve kendiliğinden bir yapıya sahip olan lonca organizasyonlarını, hükümet ve kent nüfusu arasında idari bir bağlantı sağlayan, düzen ve istikrarı ko-

35) Quataert, s.837-41.
36) Çadırcı, s.241.
37) İnalcık, The Ottoman Emprie: The Classical Age 1300-1600 London 1973, s.151-52; Raymond, Andre, "Guilds", *The Oxford Enoyclopoedin of the Modern Islamic World*, New York 1995, c.II, s.74-77.
38) Raymond II, s.74-77.
39) Refik, Abdulkerim, "Craft Organisation. Work Ethics and the Strains of Change in Ottoman Syria", *Journal of American Oriental Society*, New Haven 1991, c. CXI/3, s.495-511.
40) İnalcık, s.152.

either of the two competitive merchant groups even though sometimes the government subsidised them by either tax exemptions or commercial credits. At least, the Muslim merchants tried to protect their domestic trade from an Ottoman non-Muslim take-over.[35] Nevertheless, in time not only European merchants dominated the foreign trade but also their merchandise invaded the Ottoman markets destroying the traditional guild system.[36]

Mission of the Ottoman Craft and Trade Associations

An association of craftsmen or traders organised according to professional criteria for cooperation and mutual protection, fulfilling socio-economic and administrative functions by means of specific officers or a hierarchy of functionaries is called a guild. Since the young men (sing. *fatâ*, pl. *fityân*) of the *akhî* (brother) movement were recruited mainly among the craftsmen, and the guilds were organised according to *futuwwah* principles, like generosity and selfsacrifice, under the leadership of an *akhî* from their own ranks,[37] sometimes the beginnings of the guild system is dated wrongly back to that movement which was non-professional *per se*. On the other hand, it is hard to say that the guilds were nothing but purely professional organisations, for the *futuwwah* spirit, which retained an inner life and a professional moral code, pure Islamic or distorted, had always been alive until the twentieth century.

In Anatolian Turkey, professional organisations with strongly religious overtones appeared after the fourteenth century and included *akhî* and *fityân* described in detail by Ibn Battutah; their activities presaged the corporate rituals of the *futuwwah*.[38] Religio-ethnic tolerance was a major characteristic of these organisations of which some included Muslims, Christians and Jews within their ranks. Through work ethics, vocational merit was the primary consideration for admission into, and promotion within, the craft.[39]

Their autonomy vis-a-vis the government, and their agreements and regulations, which were neither organised by nor once perhaps known to the government, demonstrate that the guilds were not originated by the state.[40] But during the seventeenth and eighteenth centuries the Ottoman state casted once loose and spontaneous guild organisations into an all-embracing elabo-

35 Quataert, pp. 837-41.
36 Çadırcı, p. 241.
37 İnalcık, Halil, *The Ottoman Empire : The Classical Age 1300-1600*, London 1973, pp. 151-52; Raymond, Andre, "Guilds", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, New York 1995, vol. II, pp. 74-77.
38 Raymond, II, pp. 74-77.
39 Rafeq, Abdul-Karim, "Craft Organization, Work Ethics, and the Strains of Change in Ottoman Syria", *Journal of American Oriental Society*, New Haven 1991, vol. CXI/3, pp. 495-511.
40 İnalcık, p. 152.

rumak, vergi toplanmasına yardımcı olmak, üyelerin bağlı oldukları liderleri aracılığıyla insangücü desteği vermek gibi sosyo-ekonomik fonksiyonlar yerine getiren geniş kapsamlı düzenli bir sistem haline getirdi.[41] Osmanlı lonca sistemi zaman ve mekanın değişmesiyle değişim gösterdi; sistem, küçük kasabalara göre ve görünüşte ekonomik değil idari ve mali nedenlerle, İstanbul ve Kahire gibi, onyedinci yüzyıl itibariyle kent nüfusundaki meslek erbabının çoğunu kendine çektiği büyük siyasi merkezlerde nisbeten daha karmaşıktı.[42]

Osmanlı lonca sisteminin bazı temel ekonomik fonksiyonları vardı. Birinci, lonca temsilcileri sadece sınırlı miktarlarda bulunabilen hammaddeleri, diğer grupları ve vurguncuları devre dışı bırakarak sabit bir toptan fiyatına alabiliyor ve tümünün istihdamını korumak için ustalara dağıtıyordu. İkincisi, lonca memurları, özellikle yüksek derecede ustalık sahibiyse zor bulunan emeğin dağılımını kontrol ediyordu. Nihayet, bunlar dükkan ve atelyelerin sayısını sınırlı tutarak zaten sınırlı olan pazara serbest girişi engelliyordu. Ayrıca, her lonca, diğer loncalarla bir anlaşmazlığa düşmemek, ekonomik çıkarları ihmal etmeden ahlaki, dini ve geleneksel değerleri korumak amacıyla belli malları üretmek veya satmakla sınırlandırılmıştı.[43] Loncalar çalışan nüfusu mesleklerine göre organize etmek suretiyle kendi ekonomik bölgelerinde kent yönetimine, düzenin ve sosyal dengenin korunmasına kuşkusuz büyük bir katkıda bulundu.[44] En başta üyelerinin eşitliği[45] ve ekonomik bağımsızlığını[46] amaç edinen her lonca açıkça belirlenmiş bir bölgede tekel durumundaysa da bunlar tüketici için zararlı değillerdi çünkü çok iyi belirlenmiş standartları ve devlet tarafından verilen sabit fiatları vardı. Bunlar ustalıklarının ününü korumaya çok önem verirlerdi. Bu nedenle lonca nizamnameleri daha az etkili olan çoğunluğun çıkarlarına hizmet etse de[47] sosyo-ekonomik uyumu koruyor, tekelciliğe götüren vahşi ve haksız rekabetin[48] yıkıcı etkilerinden sakındırıyordu.

Loncaların kendi içinde her düzeyde uzmanlaşması sonucunu getiren işbölümü bu organizasyonların esas özelliği de olsa ölçü (sonuç pazar) ekonomilerinin avantajlarından yoksundu. Yerel geleneksel ekonomileri sembolize eden ve hemen hemen hiç değişikliğe uğramaksızın ondokuzuncu yüzyıla kadar yaşayan bu organizasyonların, endüstrileşmiş Avrupa işgali şokuna direnememesinin nedeni budur.

41) Bear, Gabriel, "Ottoman Guilds; a Reassassment", *Social and Economic History of Turkey (1071-1920)* (ed. O. Okyay, H. İnalcık), Ankara 1980, s.95-102; Age., "Monopolies and Restrictive Practices of Turkish Guilds", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, c.XIII/2, Leiden 1970, s.143; age, "Guilds...) s. 16-18; İnalcık, s.153.
42) Bear, Gabriel, "Guilds in Middel Eastern History", Studies in the Economic History of the Middle East (ed. M.A. Cook), New York 1970, s.16-18.
43) Bear, "Monopolies...", s.150; İnalcık, s.154-57.
44) Raymond II, s.74-77.
45) Eşitsizlik bazı üyelerin malını elinden alacak ve onları ücretli işçi durumuna düşürecekti.
46) Bear, "Monopolies...", s.156-57.
47) Bear, "Ottoman Guilds...", s.99.
48) Bear, "Monopolies...", s.149.

rate system which provided an administrative link between the government and the urban population, and fulfilled various socio-economic functions such as keeping order and stability and securing tax-payment or manpower supply through their leaders to whom the members would be loyal.[41] The Ottoman guild system changed with the change in time and place; by and large, the system was more comprehensive in the big political centres like Istanbul and Cairo, where it encompassed most of the gainfully employed urban population by the seventeenth century, than in small towns, apparently for administrative and fiscal rather than economic reasons.[42]

The Ottoman guild system had some basic economic functions. First, guild representatives bought raw material, available only in limited quantities, at a fixed wholesale price, eliminating other parties or profiteers, and distributed it to the masters to keep them all employed. Secondly, the guild officers controlled the distribution of manpower, scarce especially if highly skilled. Finally, they restricted the free entrance to the already limited market by limiting the number of shops and workshops. To add, each guild was restricted to produce and/or sell specific goods only for preventing clashes with other guilds, for preserving morals, religion and tradition without neglecting economic interests.[43] Guilds assisted in the management of the city in their own economic areas and no doubt in the maintenance of order and social equilibrium by organizing the working population according to professions.[44] Even though each guild was a monopoly within a clearly defined area, which was aimed primarily at ensuring equality[45] and economic independence of its members,[46] they were not harmful for the consumer since they had well-defined standards and fixed prices given by the state. They seem to have been very fond of preserving the reputation of their craft. Thus, even though guild regulations served the interests of the less efficient majority,[47] it saved the socio-economic harmony avoiding the destructive affects of wild and illicit competition[48] which also leads to monopoly.

Even though the division of labour, which brought about specialization on any level among and within the guilds, was one of the main features of these organizations, they lacked the advantage of economies of scale. That is why these organizations, which have survived almost

41 Baer, Gabriel, "Ottoman Guilds: A Reassessment", *Social and Economic History of Turkey (1071-1920)* (eds. O. Okyar-H. İnalcık), Ankara 1980, pp. 95-102; idem, "Monopolies and Restrictive Practices of Turkish Guilds", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, vol. XIII/2, Leiden 1970, p. 143; idem, "Guilds ...", pp. 16-18; İnalcık, p. 153.
42 Baer, Gabriel, "Guilds in Middle Eastern History", in *Studies in the Economic History of the Middle East* (ed. M. A. Cook), New York 1970, pp. 16-18.
43 Baer "Monopolies ...", pp. 150; İnalcık, pp. 154-57.
44 Raymond, II, pp. 74-77.
45 Inequality would have deprived some members of their property and turned them into wage labourers.
46 Baer "Monopolies ...", pp. 156-57.
47 Baer, "Ottoman Guilds ...", p. 99.
48 Baer, "Monopolies ...", p. 149.

1840'dan sonra Avrupa endüstri kapitalizmi karşısında loncalar ekonomik olarak yıkıldı.[49]

Yazık ki bu süreçte lonca organizasyonu ve iş ahlakı büyük zarar gördü.[50] Yabancı bir konsolosluk tarafından kendilerine sağlanan bir berat sayesinde onlar kapitülasyonların imtiyazlarından faydalandı. Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yapısı, endüstrileşmiş Avrupanın etkisi karşısında büyük değişikliklere uğradı. Geleneksel Osmanlı ekonomisini karakterize eden ve çeşitli loncalar tarafından yürütülen işbölümü ve düzenli ticari ilişkiler yerini dünya ekonomisine bağlı karma ekonomiye bıraktı ve sonuçta onun getirdiği değişikliklerden etkilendi.[51]

Sonuç

Son yüzyıl boyunca ekonomik bağımlılık nedeniyle gayrimüslim güçler İslam dünyasını yönetti ve sömürgeleştirdi. Bu yüzden, şimdi Peygamberin (s.a.v) gerçekçi stratejisinden ve buna bağlı tarihi tecrübeden ders alarak bütün İslam dünyasında müslümanların hakim olacakları sözgelimi ticaret birliği, sendikalar, ekonomik topluluklar vs. kurmanın ve mevcut olanları sağlamlaştırmanın tam zamanıdır. Dini duyarlığa sahip Türk işadamlarını bir araya getirmede başarılı olan MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği), belki diğer İslam ülkelerindeki meslektaşlarına orada benzerlerini kurmaları yolunda yardımcı olabilir. Fuarlar, iş dünyasıyla ilgili/ekonomik konferanslar organize edebilir ve ekonomik birlikler arasında buluşturucu bir rol oynayabilir. Osmanlı idari tecrübe ve becerilerinin mirasçısı olarak Avrupa ticaretodalarına alternatif anlamında bir *İslam ticaret ve sanayi odaları* organizasyonu çalışmaları başlatabilir, bu şekilde belki İslam iş dünyasına öncülük edebilir. *İslam Evi*'nin yolunu açacak İslam ekonomik topluluğu rüyası belki bir gerçektir. MÜSİAD aynı zamanda iki konuda çok hassas olmalıdır; birincisi Türkiye için *yeni-kapitülasyonlar* anlamına gelmemesi gereken Avrupa Gümrük Birliği ve diğeri Türkiye Cumhuriyeti'nin duyun-i umumiyesi, haline gelen dış borçlar.

Unutmamalıyız ki Batı liberalizmi her zaman milliyetçi olmuştur, saf liberalizm bana bir mit gibi görünüyor, değilse hala neden milli ya da toplumsal ekonomiler korumuyor? Global anlamda saf bir demokrasi de bir efsane gibi görünüyor; eğer değilse, niçin BM hala Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin pentarşik bir re-

49) İnalcık, s.156.
50) Age., s.158-59.
51) Çadırcı, s.237.

without change into the nineteenth century symbolising local-traditional economies, have not been able to resist the shock of the industrialised Europe's invasion and after 1840, in the face of European industrial capitalism, the guilds were economically destroyed.[49]

Unfortunately, guild organization and work ethics suffered greatly in the process.[50] By virtue of a berat issued to them by a foreign consulate, they profited from the privileges of the Capitulations. The social and economic structure of the Ottoman state underwent deep changes under the impact of industrialized Europe. The division of labour and the orderly commercial relations which had characterized the traditional Ottoman economy, through the various guilds, gave way to a mixed economy, linked to the world economy, and, consequently, affected by its vicissitudes.[51]

Conclusion

Throughout the last century non-Muslim powers have led and exploited the Muslim world due to economic dependence. Thus, taking lessons from the Prophet's realistic strategy and the historical experience to that effect, it is high time to establish, say, chambers of commerce, trade unions, economic communities, etc., all around the Muslim world and to fortify the already existing ones, where the Muslims would be dominant. MÜSİAD (Independent Industrialists and Businessmen Association), thanks to its success in unifying Turkish businessmen with religious sensitivity, may help their colleagues from other Muslim countries establish its counterparts therein. It may organize fairs, business/economic conferences and serve as a matchmaker among economic associations. Inheriting Ottoman administrative experience and skill, it may head the Muslim business world by initiating efforts to organize a **Muslim-chambers**, as an alternative to Eurochambers. The dream of Muslim economic community may be a reality which may help pave the way for **Muslim House**. MUSİAD must also be sensitive to especially two issues; one is the European Customs Union which must not result in **neo-Capitulations** for Turkey, and the other is the foreign debts which already has turned into ***duyûn-i umûmiye*** of the Turkish Republic.

We must not forget that the Western liberalism has always been nationalistic; pure libera-

49 İnalcık, p. 156.
50 Idem, pp. 158-59.
51 Çadırcı, p. 237.

jimine sahip? Kısacası, merkezi kucaklayan adil bir düzen kurmak ve sistemi etkili bir şekilde yürütmek bireyler ve toplumlar açısından yüksek derecede bir idealizm, dini ve ahlaki motivasyon gerektiriyor.

lism seems to be a myth; if not, why are the national or community economies still protected? Pure democracy on a global basis appears to be a myth; if not, why has the UN had, and still have, a **pentarchic** regime of five permanent members of the Security Council? In short, establishing an all-embracing just order and running a system efficiently requires a high degree of idealism and religious and moral motivation on the part of both individuals and societies.

The Identity of Contemporary Technology

Çağdaş teknolojinin kimliği

Prof. Dr. Sadettin ÖKTEN*

** Mimar Sinan Üniv. Mimarlık Fakültesi Yapı Endüstrisi Anabilimdalı Başkanı*

GİRİŞ

Bu yazı, çağdaş teknolojinin ağırlıklı ve baskın unsur olarak etkili olduğu toplumların yaşadığı, çözümleyemediği ve bütün insanlara ve çevreye sirayet ettirdiği sorunları irdeleyen bir denemedir. Ayrıca bu çalışma, çağdaş teknolojiye ve onun getirdiği düzene henüz tüm boyutları ile giremediği için söz konusu sorunlardan korunup teknolojik ağırlıklı toplumlarınkinden farklı bir yaşama biçimi geliştirebilme imkânını elinde tutan toplumların özenti ve çelişkilerle gölgelenen kaderini tahlil eder mahiyettedir. Konuya genel bir giriş niteliğinde olduğundan yazının kapsamında kavramsal bir yaklaşım ile yetinilmiş, olay zaman ve mekan ile ilişkili özel örnekler bilhassa verilmemiş-

tir. Bu çalışma, alacağı umulan eleştiri ve uyarılar doğrultusunda gelecekte daha şumullü bir biçime getirebilirse o durumda zaruri olan örneklemelerle de desteklenecektir. Ancak şu hali ile dahi burada verilen hükümleri ve ulaşılan neticeleri günümüzde veya eskilerde yaşanan örneklerle olumlu ya da olumsuz yönde değerlendirmek okuyucudan hemen göstermesi gerekli çok tabii bir davranış olarak beklenmek-

INTRODUCTION

** Mimar Sinan University Faculty of Architecture Head of Construction Industry Department*

This article is an essay which scrutinizes the problems that the techno- logy-dominated societies experience yet can not solve and rather which contaminate all mankind and the environment. Also, this work contextually analyzes the societies that-thanks to their lack of assimilation by the contemporary technology and the order it brings about-still have the means to protect themselves from such problems and develop a life, style different from those of the technology-dominated societies, yet have their destinies shadowed by inferiority complexes and dilemmas. Since it has a general introductory nature only a conceptual approach is demonstrated in the article and no event, time and placerelated special examples are introduced. Should this work be further expanded under the guidance of the expected criticizms and suggestions, then it would be supported by required examples as well.

However, our readers are expected to assess the judgements and conclusions reached in this article even in its present form. In the first part of the article called "observation," an analysis of the technology-dominated societies is demonstrated, and the system of basic motivation and values that brings about a certain technological phenomenon is exposed. In the second part titled "evaluation," it is explained that the contemporary technological model is not something unique and unchangable; on the contrary, a different and much more humane alternative order could be established based on a different system of values. In the "conclusion," the minimum conditions and behavioral patterns required to achieve such a different technological order are summarized.

tedir. Makalenin "gözlem" adı verilen birinci bölümünde teknolojik olgunun ağırlıklı olarak yaşandığı toplumların bir tahlili yapılmış ve teknoloji olgusunu orada gerçekleşen biçimi ile oluşturan temel motivasyon veya değer yargıları sistemi tanımlanmaya çalışılmıştır. "Değerlendirme" başlığı altında sunulan ikinci bölümde çağdaş teknolojik modelin tek ve değişmez olmadığı, ona alternatif olabilecek çok daha insani ve farklı bir düzenin bir başka değer yargıları sistemine dayanılarak kurulabileceği açıklanmıştır. "Sonuç" bölümünde ise bu farklı teknolojik düzenin gerçekleşebilmesi için gerekli asgari şartlar ve davranış biçimleri kısaca özetlenmiştir.

1. GÖZLEM

Çağımızın insanı alet ve makinalarla çevrili bir dünyada yaşıyor ve hayatını kuşatan bu nesnelerin sayıları, markaları ve cinsleri gün geçtikçe artıyor. Bu cihazlar zamanımız insanının üzerinde gittikçe derinleşen, belki bir süre sonra hiç silinmeyecek ve onu tümü ile kaplayacak izler bırakıyorlar. Bunların herbiri bir ihtiyacımızı karşılıyor, bize hizmet ediyor ve bu görevi, yerine getirirken konfor adını verdiğimiz bir özelliği de birlikte sunuyorlar. Herhangi bir ihtiyacın tatmininin veya bir hizmetin ifasının asgari bir haddi vardır. Bu sınıra erişildiği zaman o ihtiyaç veya hizmet yerine getirilmiş olur. Bu haddin üzerindeki her özellik konfor olarak adlandırılabilir. Bu tür özellikler daha zenginleşip karmaşık hale gelirse bu duruma da lüks adı verilir. Demek oluyor ki, hizmet veya ihtiyaç çizgisinin bir ucunda asgari had vardır ve bu had belli ve sınırlıdır, diğer ucunda da giderek artan bir konfor düzeyi içinde lüks yer almaktadır. Lüksün ise bir sınırı yoktur. İnsanoğlu içgüdüleri doğrultusunda daima daha çoğuna, daha gösterişlisine ve daha güçlüsüne talipdir. Asgari had sınırından lüks bölgesine doğru ilerleyen bir ürün, kullanıcısına giderek artan bir konfor ve güven düzeyi sunar. Diğer bir deyişle o ürün kullanıcıya daha çok bedensel tatmin ve rahatlık ile birlikte o işin aksamayacağına dair daha güçlü bir güven verir. Bu açıdan konfor kavramı bedensel tatmin ve rahatlıkla birlikte hizmetin yapılacağına dair verilen güvence olarak tanımlanabilir. Ancak her bedensel tatmin ve rahatlık ve bir nesneye karşı duyulan güven, insanın iç dünyasında maddi tarafı öne çıkaran bir takım etkilenmelere de yol açar.

Konfor sözkonusu olduğunda, aynı konfor düzeyini daha ucuza sağlamak veya daha fazla ödeyerek daha yüksek bir konfor düzeyi elde etmek gibi seçeneklerle ortaya çıkan ekonomik parametre de gündeme gelmektedir. Yukarıda sözü edilen çok sayıda marka ve cins, farklı konfor düzeyleri ve farklı eko-

1. OBSERVATION

Man of our age lives in a world surrounded by tools and machines as such objects increase day by day in number, brand and kind. These devices remain imprints on the man of our time that deepen more and more to such a level that might never be erased and have total influence on them. It is true that each of these devices meets a certain need of ours, serves us and provides comfort.There is a minimum limit for meeting a certain need or fulfilling a certain service. When this limit's reached, that need is met or that service is fulfilled. Any property over this limit can be named as comfort. In the case that such properties get richer and more complex, we call it luxury. Therefore, there is a certain minimum limit on the line of needs and services on one hand, and luxury is seated on the other end of the line in a gradually increasing comfort level. There is no bound for luxury. Man always demands more, showier and more powerful as directed by his instincts. Any product marching from the minimum need point to the luxury area provides its user with a gradually increasing comfort and safety level. In other words, that product gives the user more physical satisfaction and ease together with a stronger confidence regarding the smooth running of a certain business. From this view point the comfort concept could be described as physical satisfaction and comfort together with a quarantee for fulfilling the services. However, every physical satisfaction and comfort together with the trust toward a certain object may also affect the inner world of man toward highlighting his material side.

When comfort becomes our agenda, several economical choices, such as buying the same comfort cheaper or paying more for a higher comfort level, are considered. Above mentioned brands and kinds are continuously increasing as do the comfort levels and economical dimensions they carry out. There is also another significant factor that makes the product more attractive for the consumers. Among the equal-function products a certain one may prove itself more attractive with its external features; we call it fashion in short. Contemporary man is guided by seasonally or yearly changing fashions, and goods bought only last season or year loses its value in our eyes today although it still looks new and functions well. The reason behind this is that in case we still use the outfashioned goods, we lose our respect in society as defined by the dominant fashion. To save our respect, we change those goods at our first opportunity with the newer models or with the ones providing more com-

nomik boyutları sunarak çeşitlenmektedir. Ayrıca ürünü biçim bakımından insanları etkileyecek ve onlar için cazip hale getirecek önemli bir etken daha vardır. Aynı fonksiyonu belki aynı fiatla sağladığı halde bir ürün dış özellikleri itibarı ile benzerlerinden daha cazip olabilir, buna da kısaca moda diyoruz. Çağımızın insanı kullandığı eşyada mevsimlik veya yıllık periyodlarla değişen modalar ile yönlendirilmekte, alındığından beri bir mevsim veya bir yıl geçmiş olmasına rağmen halen yepyeni duran ve hizmetini güvenle ifa eden bir eşya giderek gözümüzdeki değerini yitirmektedir. Gerçekte ise biz bu eski model eşyayı kullandığımız zaman toplum içinde modanın tanımladığı türden bir saygınlığı yitirmekteyiz. Kendi saygınlığımızı kurtarmak için o eşyayı gözden çıkarıyoruz ve ilk fırsatta yeni modeli veya imkân olursa daha üst düzeyde konfor sağlayan bir başkası ile değiştiriyoruz. Değiştirilen eşya bazı ortamlarda ikinci el etiketi ile daha alt düzeydeki toplum tabakalarında hizmete devam ediyor, bazen de bu tür bir talep olmadığı için hâlâ ekonomik bir kıymet ifade eder iken yok sayılıyor ve atılıyor. Günümüzde bir kısım toplumlar bu realiteyi bütün boyutları ile yaşıyor ve yönetiyorken bir kısmı da bu tarz yaşamaya yeni yeni adapte oluyor, bazıları ise bu biçime girmek için büyük bir istekle adeta sonsuz bir çaba harcıyor.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi çağdaş toplumlarda da alet ve makinaların varlık nedenleri geçmiş zamanlarda olduğu gibi beşeri ihtiyaçları gidermektir. Bu çok masum ve makul sebeb beyan edilmekle birlikte bu konuda gelinen nokta hiç de böyle mütevazi bir sınıra riayet ediyor olarak görünmemektedir. Şimdilerde toplumdaki manzara şudur, bir ihtiyacın temini için kullanılan bir araç olarak algılanması gereken bir ürün, bu çizginin çok ötesine geçmiş bizatihi sahibine saygınlık getiren bir özellik kazanmış ve kendisi bir amaç olmuştur. Şüphesiz ilk insandan beri beşeri ihtiyaçlar bir şekilde çözümlenmiş ve insan nesli bu güne kadar artarak gelmiştir. Ancak çağımızdaki insanı ihtiyaç yönünden eski kuşaklardan ayıran iki önemli fark vardır, bunlardan biri zamanımızda ihtiyaçların giderek çoğaltılması, diğeri de bunların giderilmesinde doğadan elde edilen hammaddelerden çok uzun ve karmaşık işlemler sonucu üretilen ürünlerin kullanılmasıdır. Bu döneme bir başlangıç olarak kabul edilebilecek sanayi devrimi öncesinde, insanların hem bu kadar çok sayıda ihtiyaçları yoktu, hem de bunların giderilmesinde yine doğadan temin edilen hammaddeler az bir miktar işlenerek kullanılıyordu. Bundan başka kullanılan bir eşyanın değiştirilme periyodu çağdaş moda anlayışının öngördüğünden çok daha yavaş idi. Enerji kay-

fort. Changed goods sometimes serve the lower layers of the society, or are simply thrown to the garbage because of no demand, although they still carry an economic value. Today some societies practise and lead this reality with all of its dimensions while some of them have recently adapted themselves; still others zealously struggle to model themselves after this fashion.

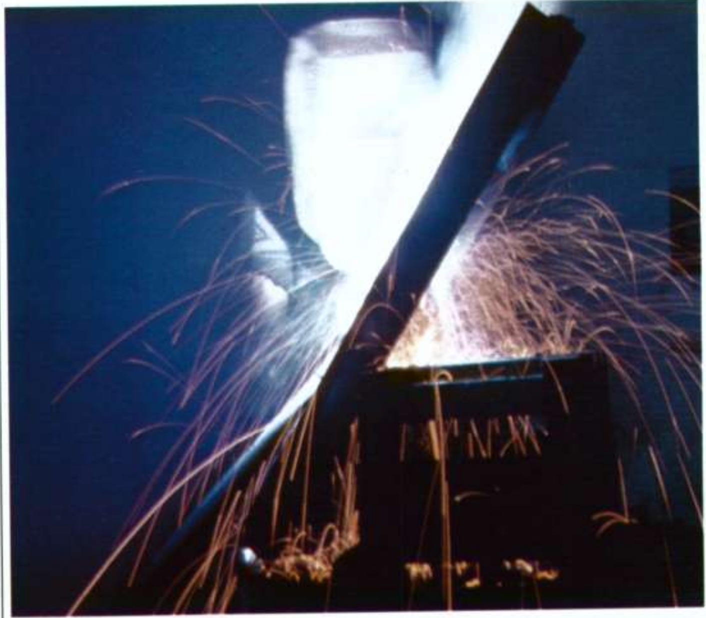
As clarified, reason detre of the tools and machines in the contemporary societies is to meet the human needs as it were before. However, at the point we have reached today, this innocent and reasonable cause has trespassed its humble limit. The current situation is that a product that should be perceived as a tool tomeet a certain need has far trespassed this line, gained respect for its owner, and become the aim by itself. Naturally the human needs have been met in some way since the beginning of history, and the human population increased until today. However, as far as the needs are concerned, the contemporary man differs from the farmer generations in two significant points; one is that the needs in our day are continuously increased, and the other is that we meet our needs with the products made from raw materials through quite long and complex processes. Before the Industrial Revolution both the needs and their production processes were fewer. Also the people were used to using their goods much long periods than they do nowadays. Also the power resources had been used more or less directly from their nature. Actually, when we ask men their needs; They never come to an end. Although the requirements for the maintenance of life and development of intellectual and physical faculties are counted as absolute needs, they are too humble and innocent when compared to man's limitless demands. When we consider that the physical resources are limited and against this the human lust is limitless, it is clear that there will always be some needs that will not be met, and someone will have more to the disadvantage of others.The problem here is whether there is a standard rule other than sheer power or skill to be followed by everyone, and if there is such a rule what would it look like? We face here an ethical problem that has never been faced before with such dimensions. This ethical concern has to do with natural and enviromental preservation principles and might be called "environmental ethics."

The paradigm in which we live in our age surrounds people to such a degree that if an object is introduced by it, they automatically demand that object without giving a smallest thought to whether

nağı olarak da tabiatta hazır olarak bulunan kaynaklar doğrudan doğruya kullanılmakta idi. Gerçekte insana sorduğumuz zaman onun ihtiyaçları bitmez. Hayatın idamesi için gerekenler ile zihinsel ve bedensel gelişme için gerekenler zaruri ihtiyaçlar sayılmakla birlikte bunlar insanın sınır tanımayan istekleri karşısında çok mütevazi ve masum kalır. Fiziksel çevredeki kaynaklar sınırlı, buna karşılık insan iştihası sınırsız olduğuna göre daima tatmin edilemeyen bir ihtyacın kalacağı ve daima birilerinin başka birileri aleyhine daha çoğunu isteyip ona sahip olacakları açıktır. Burada mesele, doğal kaynakları insanlarla paylaşırken gücün veya becerinin ötesinde bir kurala uyup uyulmayacağı, eğer uyulacaksa bunun nasıl bir kural olacağıdır. Burada karşımıza bir ahlak problemi çıkmaktadır ki eski dönemlerde bu boyutları ile yaşanmamıştı. Doğal ve çevresel kaynakların kullanımı ve korunmasına ait kuralları içeren bu ahlaka çevre ahlakı denilebilir.

Çağımızda içinde yaşadığımız model insanı öyle kuşatmıştır ki artık fertler o modelin önerdiği bir nesnenin kendilerinin gerek ihtiyaçları olup olmadığını zerrece düşünmeksizin otomatik olarak o nesneye talip oluyorlar. Zamanımızda birçok şey modaların öngördüğü anda birdenbire değişir, bu değişimi izleyebilen kimseler toplumda üstünlük kazanır, izleyemenlerde ise gizli ya da açık olarak bir eziklik ve eksiklik psikolojisi doğar. Teknolojinin topluma sunduğu ve modanın sık sık değiştirdiği ürünlere sahip olmak ve bu çevrimi sadakatle izlemek "çağdaşlık" kavramının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Halen geçerli olan anlayışa göre, bir fert kendisine sunulan ürünleri hiçbir çekince koymadan benimsiyor ve kullanıyorsa bu davranış önemli ölçüde çağdaşlık olarak nitelendirilir. Çağdaşlığın tamamlanması için ise aşağıda açıklanacak bir düşünce ve belki inanç sistemine sahip olmak gerekir. İster inanç ister yaşama biçimi yönleri ile olsun çağdaşlık, teknolojinin egemen olduğu toplumlarda sanki insanlığın evrensel ve değişmez erdemlerinden biri imiş gibi bir itibar kazanmıştır. Nasıl tarihin her döneminde ve bütün toplumlarda adalet, merhamet, fedakârlık ve diğerleri gibi kavramlar üstün değerler olarak algılanmış ve insanlar bunlara karşı hep saygı ve hayranlık duymuşlarsa zamanımızda da çağdaşlık adeta tüm erdemleri kapsayan sihirli bir muhtevaya kavuşturulmak istenmektedir. Gerçekte teknolojik ağırlıklı bir yaşama biçimini izleme boyutu ile tanımlanan çağdaşlığın ne ölçüde ve nasıl bir erdem olabileceği çok tartışılacak bir konudur. Ama teknolojinin egemen olduğu toplum onun ürünlerini yaygın bir biçimde kullandırmak ve bu kullanımı giderek hızlandırmak için önerdiği yaşama biçimini çağdaşlık olarak nite-

they really need it or not. Many things in our age instantly change as provisioned by the current fashions. Those who can follow such changes gain prestige in the society, and those who can not, feel that something lacks in them, and an inferiority psychology takes root, seen or unseen. To own the products introduced to people by the technology and modified frequently by the current fashions, and to follow this circle with loyalty makes a significant part of "modernity." According to the prevailing understanding, if a person, without any reservations, adoptsand usesevery product introduced to him, his behavior is greatly categorized as modern. To be completely modern one has to share a thought or perhaps a belief system that shall be explained in this article. Whether as a belief or lifestyle, the

modernity has gained a status in the technology dominated societies as if it has been one of the universal and unchangable virtues of humanity. Like the concepts justice, mercy, self-sacrifice, etc. have always been perceived as higher values and respected in every society throughout history, modernity too in our age is attempted to be given a magical content as if it contains all the virtues in its very essence. But in actual fact how the modernity, which is defined as following a technology dominated lifestyle, could and to what degreebecomes a virtue is an issue subject to much debate.

However, to make the technological products widely used and accelerate the consumption, the technology dominated society defined its suggested lifestyle as "modern" and added a virtue and honor dimension to this concept. Therefore those who crit-

lendirmiş ve bu kavrama bir de erdem ve onur boyutu eklemiştir. Dolayısıyla bu biçimi eleştiren veya kullanmayan kimseler biraz gizli biraz açık olarak çağdışı diye adlandırılmış ve toplumdaki saygınlıkları aşınmaya başlamıştır. Diğer yönden toplumdaki sayıca az mizaç itibarı ile farklı kimseler ise yaşama biçimi boyutu ile bu düzene uymasalar bile düşünce ve inanç bazında onu buluşturan felsefeyi görmektedirler. Ancak hem yaşama biçimi hem de düşünce yapısı cihetlerinden bu düzene uymayanlar, kocaman ve ağır bir çağdışıdır damgası vurularak çağdaş engizisyonlar tarafından mahkum edilmektedir. İhtiyaç, teknoloji, çağdaşlık ve erdem arasında teknolojiyi yöneten zeka tarafından kurulan bu ilişki büyük ölçüde gerçek dışıdır. Her ne kadar tarihin bütün devirlerinde, ihtiyaçlar devrin teknolojisi ile sağlanmış ise de o dönemlerdeki teknoloji ile sağlanmış ise de o dönemlerdeki teknoloji insana hizmet eden ve onun emrinde kalan bir teknolojidir, insanı mutlu etmek için kullanılan bir araçtır. Çağımızda ise teknoloji yine insanın hizmetinde ve emrinde deniyor ise de artık o bu çerçeveyi çoktan aşmış, bir yandan devamlı olarak kışkırtıp körüklediği beşer iştihasına dayanan ihtiyaçlar yaratarak semirmiş diğer yandan bunları hiç durmadan yenileri ile değiştirerek ve buna bir erdem kisvesi giydererek insanı kendisine esir etmiştir. Aslında bunu yapan teknoloji değil, teknolojiyi hayatın gayesi olarak gören insandır. Bu insanın elinde, bütün insanlığı kendisine zebun eden, kullandıkça vahşi bir haz veren bu hazzı tattıkça daha çok kullanılan dehşet verici bir tahakküm vasıtası haline gelmiştir. Her ferd veya toplum bu imkana aynı ölçüde sahip olamayacağına göre bu imkanı eline geçiren ister ferd ister toplum olsun diğerleri üzerinde acımasız bir baskı kurmakta ve onları kendi modellerindeki gibi düşünmeye şartlandırarak bu baskılarını derin bir özentiye dönüştürmektedirler. Teknolojinin ve arkasındaki düşüncenin tahlilini yapmak için biraz tarihe dönüyoruz.

Genel çizgileri ile ele alındığında insan denilen varlığın zaafları ve meziyetleri ile tarihin akışı içinde pek değişmediğini gözlemliyoruz. Bunun en büyük delili, klasik olarak adlandırılan metinlerde yaşayan kahramanların tutkuları, zaafları, sadakatları ile benzerlerinin bugün de aramızda bulunmasıdır. Veya en azından o kahramanlarla kendi içimizde bazı noktaların özdeşleştiğini daima hissetmişizdir. Şu halde, insanın tabiatı veya iç dünyası zamanın akışı içinde pek değişmemektedir. Diğer yönden özellikle son yüzyılda etrafımızdaki çevrenin insan eli ile inanılmaz ölçüde değiştirildiğine şahit oluyoruz. Ve bunları gerçekleştiren insanlardaki davranışlar ve düşünceler de öncekilere göre değişmiştir, bunu da fark

icize this form or do not use it, openly or hintedly are nicknamed as non-modern as a result of which their respectful status within the society begins to corrade. On the other hand, those who differ from the existing order by their life style can still observe the underlying philosophy of it on the thought and belief basis. However, those who go against the existing order both on the grounds of life style and thought structure are condemned by modern inquisitions with a highly notorious old- fashion label.

The relation constructed between the need, technology, modernity and virtue by the intelligence which manages the technology is to a great extent unreal. Although in all ages throughout history, needs have been met by employing that age's technology , in those age's technology was subservient to humanity and employed to make men happy; whereas in our age, however it is argued that still technology is subservient to man, it has far trespassed that limit, fattened through creating needs based on human desires provoked by the technology itself, and instead made the men subservient to itself through continuously renewing the needs and disguising such acts under a false virtue. Actually the real actor here is not the technology, but the men who see technology as life's goal. It has become a terrific domination agent in the hands of man in such a way that all humanity remains helpless against it. Its employment gives a wild pleasure, and used more as such pleasure increases. Since every person or society couldn't have such means at the same level, those who can do establish a merciless pressure on others, condition them to think in accordance with their paradigms, and gradually such presssures turn, on the part of the opressed, into a deep complex. To analyze the technology and the thought behind it, we turn shortly to history.

Judged by his general features we observe that in the flow of history man's weaknesses and qualities have not changed much. The most convincing proof of it is that the heroes living in the classical texts with their passions, weaknesses and loyalties are also encountered today among us. Or at least we may always feel some common points between ourselves and those heroes. Therefore we conclude that the nature of man or his inner world has not changed fundamentally with the passage of time. However, we witnessed especially in the last century that our environment has been changed unbelievably by human hands. On the other hand, the thought and behaviors of the people who realized that change have also been observably transformed. When and how did this transformation begin and what are its

ediyoruz. Bu değişim, acaba nasıl ve ne zaman başlamıştır ve ne ölçüde bir değişimdir? Kısaca bunu tahlile çalışalım.

Onüçüncü asırda Batı Avrupa'da değerler sisteminde bir değişim başlamış, bu değişim giderek gelişmiş ve yüzyıllar boyu devam etmiştir. Bu değişim, insanın değer yargıları sistemini Allah-Ahiret öncelik ve üstünlüğünden ve bunların insan ve dünya ile bütünleşmesinden kaydırıp sadece insanın kendi varlığını ve içinde yaşadığı dünyayı öne çıkarması doğrultusunda gerçekleşmiştir. Allah-Ahiret ikilisine dayanan değerler sistemini önce sorgulayan sonra hafife alan insan bu değerleri kendi değerler sisteminde alt kademelere indirmiş ve hatta giderek unutmuştur. Bunların yerine ise kendi varlığını ve tasarruf ettiği dünyayı ikame etmiştir. Şüphesiz bu durumda Allah-Ahiret ikilisine dayanan sistemin insan ve dünya için vaz ettiği kurallar da önemini yitirmiş ve tarihin tozlu sahifelerine kaldırılmıştır. Böylece insan aklının tanımladığı bir özgürlük alanı ve anlayışı doğmuş, bu alan zaman içinde kazanılan deneyimlere göre düzenlenmiş ve düzenlenmektedir. Bu tür bir düzenlemeye ait herhangi bir kuralın Allah-Ahiret ikilisine ait değerlere dayanan bir kuralla uyuşmaması halinde, yukarıda gündelik hayatta teknolojik ağırlıklı yaşama biçiminde sözü edilen çağdaşlık ve çağdışılık kavramları, burada inanç düzleminde karşımıza çıkmaktadır. Salt akıl açısından bakıldığında, temel öncelikleri ve kabulleri farklı olan iki değer yargısı sistemine ait kuralların birbirleri ile uyuşmayacakları çok tabiidir. Allah-Ahiret ikilisine ait kurallar ile İnsan-Dünya ikilisine ait kurallar farklıdır ve birine göre diğeri yanlıştır. Bir sistemin zamanımızda yaygın veya ufak ölçekte yaşanması onun doğru veya yanlış olduğunu göstermez, salt akıl açısından doğruluk ya da yanlışlık, yaşanan biçim ile kabul edilen değerler sistemi arasındaki uyum veya çelişki ile belirir. Ancak teknolojik ağırlıklı toplumca benimsenen İnsan-Dünya ikilisinde ve bunun ürünü olan çağdaşlık kavramında zımnen varmış gibi gösterilen ve ahlaki bir muhtevası olduğu ima edilen doğru, iyi, güzel gibi bir takım erdemler aslında boş bir yakıştırmadan ibarettir, çünkü bu erdemlerin kaynağı teknolojik ağırlıklı toplumu ortaya çıkaran İnsan-Dünya ikilisinin çok ötesine uzanan Allah-Ahiret ikilisine ait değerlerdir. Buna benzer olarak çağdışı kavramındaki bütün aşağılayıcı nitelikler de tamamen asılsız ve anlamsız yakıştırmalardır. Çağdaş ve çağdışı bu zamanda olanı ve olmayanı gösterir kavramlar olarak algılandığında gerçek değerlerini kazanacaklar ve insanlar bunlarla düşündüklerinde yanılgıdan kurtulucaklardır.

İnsan-Dünya ikilisini öne çıkaran değer yargıla-

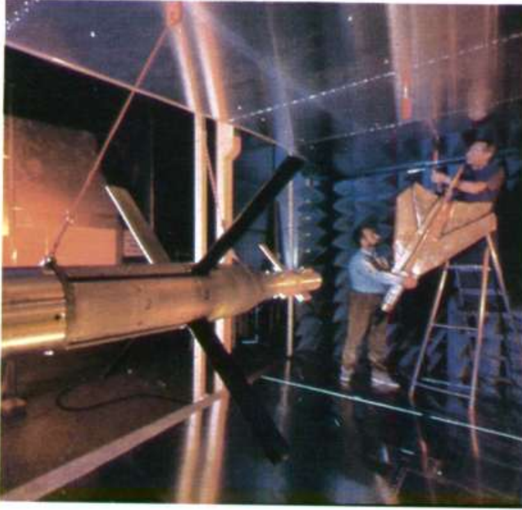
dimensions? Let us analyse it briefly.

A transformation began in the 13th century in the West European value system and it has continued for centuries through gradual development. This transformation moved in such a direction that the human values system derailed from the acceptance of the God-Afterworld priority and loftiness and integration of such with man and the world and highlighted only the human's self and the world he lives in . Man who first questioned the value system based on God and the Afterworld and later treated it as of little importance has placed it on a lower level in his hierarchy of values or even gradually forgot ten it. He substituted his own self and the world for a God-centered ontoloğy . As a result of it the principles preached by the God-Afterworld centered system have lost their relative importance and remained in the dusty pages of history. A human-defined liberalism has been created and it has been arranged through the experiences gainged. In case provision of this arrangement conflicits with the God-Afterworld centered values, modernity and non-modernity concepts which were mentioned above in the context of a technology-centered lifestyle confront us again this time on belief grounds. When judged by mere intelligence , conflict between two value systems having different basic priorities and acceptances is quite natural. Principles of God-Afterworld and Man-World epistemologies are different and one is wrong according to the other. How dominating an epistemology is in our time does not indicate its truth or falsity, judged by mere intelligence; it is defined by harmony or disharmony between lifestyle and the accepted value system. However, although virtues like truth goodness beauty and so on are claimed to be implicit in the Man-World centered ethics and its product of modernity, such virtues are God-Afterworld centered ethics. Similarly all degrading features of the concept non- modern are also baseless and meaningless.

Only it the concepts modern and non- modern are construed as something happening now and something which happened some time ago respectively then they would be employed in their true signification and people could stop thinking erroneously.

Man-World based ethics exalted the humanbeing to the highest rank on one hand and oriented his intellectual power to the external world. As a result of continuous, inquisitive and investigating researches from this orientation, the laws of the physical world were discovered. We call all these

rı sistemi bir yandan insanı en üst rütbeye yüceltirken diğer yandan da beşerin zihinsel gücünü dış dünyaya yöneltmiştir. Bu yönelişin devamlı, mütecessis ve araştırıcı çabaları sonucu fiziksel çevrede geçerli olan kurallar keşfedilmiştir. Bu kuralların ve bunların elde edilmesindeki usullerin tümüne bilim adını veriyoruz. Batı Avrupa'da onyedinci yüzyıl, bilimsel gelişmenin parlak dönemidir, bunu izleyen yüzyılda ise bilimsel bilgi, toplum tarafından özümlenmiş, yorumlanmış ve yaygın hale getirilmiştir. Bilimsel gelişmenin de iyi bir yoğunlukta devam ettiği bu asır, bir sonraki ondokozuncu yüzyıl için bir hazırlık dönemidir. Batı Avrupa'da bilimsel gelenek daima uygulama ile birlikte yürümüş ve uygulamanın sağladığı imkanların vüs'ati ölçüsünde bilimsel teorileri gerçeklemek kabil olmuştur. Bilimsel deney adı verilen bu uygulamalar ayrıca teorilerin yeni istikametler kazanmasında da çok etkili olmuştur. Bilimsel teori

ile deney arasındaki bu ilişki günümüzde de deneyin önem kazanması doğrultusunda gelişerek devam etmektedir. Burada sözü edilen bilim, çevremizdeki dış dünyayı incelediği için çok tabiidir ki bu ortamdaki uygulamalarla gerçekleşecek ve geliştirilecektir. Bu uygulamaların veya diğer bir deyişle bilimsel deneylerin gerçekleştirilebilmesi ise tümüyle deneylerin yapıldığı dönemin teknolojisine bağlıdır. Dolayısı ile bilim ve teknoloji arasında ayrılmaz bir ilişki her zaman mevcuttur. Ancak teknoloji adı verilen olgu, ondokuzuncu yüzyılın başlarında biçim ve mahiyet değiştirmiştir. Daha önceleri bilimin emrinde olan ve ferdlerin kişisel imkanları ile kısıtlı bulunan teknoloji, biçim değiştirmiş, tek tek üretimden seri üretime geçilmiştir, mahiyet değiştirmiştir, o artık bilimin hele insanların emrinde ve kontrolünde değildir. Bilakis bilime kendi doğrultusunu dikte etmekte, insanları ise bilinçsiz bir esarete sürüklemektedir.

laws and procedures employed in their research as science. The 17th century is a shining age of scientific development in Western Europe and in the following century accumulated scientific knowledge was assimilated, commented upon and popularized. Scientific development was also continued extensively in the 18th century and became a preparatory period for the following 19th period. Scientific tradition has always been hand- in -hand with practice in Western Europe and it has become possible to realize scientific theories under the means such practice has brought about. Such applications called scientific experiment have proved quite effective in giving theories new directions. Such a relation between scientific theory and experiment constantly develops in our day as well with emphasis on experimention. Science discussed here examines the outer world and quite naturally it better developes with the applications in that outer world.

On the other hand, realization of such applications or, in other words, scientific experiments is totally dependant on the technology of,the age. Therefore there has always been an inseparable relation between science and technology. Nevertheless the phenomenon named technology has become subject to a change as per its form and nature. Technology which was under science and limited with personal means has changed its form as the mode of production turned from manual into serial, and its nature as it proved itself no longer being under the command and control of man, nor even science. On the contrary, it dictates science its own direction and drives men toward an unconscioas captivity.

The cientific knowledge, developing technology and accumulated capital set the fundamentals of the Industrial Revolution. However, the consciousness which broght them together as a model for the order in which we live today is a value sytem which highlights men-world superiority. Energy production has increased almost limitlessly compared to the past and together with serial manufacturing, which was again a result of it, it has given such a power and richness to the industrialist nations that through it they have acquired means to subjugate and command other nations. Consequently those nations that realized the Industrial Revolution have shared the World and left almost nothing to others. However, such domination and arbitrary power enjoyment have blinded them to the extent that they lost control of this great power based on science and technology. In those societies technology has acquired an irresistably strong ruling will-power

Bilimsel bilgi, gelişen bir teknoloji ve yeterli maddi birikim Sanayi Devrimi'nin temel unsurlarıdır. Ancak bunları bugün içinde yaşadığımız modeli oluşturmak üzere birleştirerek bir düzen inşa eden bilinç, İnsan-Dünya ikilisine ağırlık veren değer yargıları sistemidir. Önceki döneme nazaran sınırsız denebilecek ölçüde artan enerji imkaları, bunun sonucu ortaya çıkan seri üretimle bu işi gerçekleştirebilen toplumlara öyle büyük bir güç ve zenginlik temin etmiştir ki bu sayede onlar için diğer ulusları hakimiyetleri altına alma ve kullanma imkanı doğmuştur. Böylece Sanayi Devrimini yapan ülkeler dünyayı paylaşmışlar ve diğerlerine hemen hemen hiçbir şey bırakmamışlardır. Bu üstünlük ve tahakküm zevki, onları bir nevi sarhoşluğa itmiş ve temelinde bilim ve teknoloji yatan bu büyük gücün kontrolünü ellerinden kaçırmışlardır. O toplumlarda teknoloji artık onları yöneten ve karşı gelinemez bir irade kazanmış, diğer bir deyişle adeta tanrılaşmıştır. Bu öyle bir tanrıdır ki, sadece üretir ve çok hızlı bir biçimde tüketilmesini buyurur. Bu çevrimin dinamizmi ve hızlanması ona güç verir. Bu esnada kirlenen çevre ve harab olan insanlar eğer kendi ülkesinde ise onların dertlerine şöylesine bir deva olmak ister, ama başka ülkelerde ise onlarla hiç ilgilenmez. Çünkü bu türden her ilgi, ona güç kaybettirir, aksine kendi ülkesinin dışındaki kirlilik ve harabiyet onun tasarrufu ile gerçekleşmiştir ve o bunlardan hayat bulmaktadır. Yukarıda unsurları ve bilinci açıklanan güncel teknolojik model kendisini sorgulayan vicdanları rahatlatmak için kendine özgü değer yargıları sistemini de vaz etmiştir. Bu değer yargıları sistemi toplumsal olayları açıklayan bilgilerin temellerine ustaca yerleştirilmiş ve bunların üzerine zeka ürünü fevkalade ilginç değerlendirmeler kurulmuştur. Böylelikle oluşan ve konusu toplumsal olaylar olan bilgi alanında da yine temel kabul, İnsan-Dünya ikilisinin Allah-Ahiret ikilisine göre çok daha ağırlıklı olarak dikkate alınmasıdır. Ayrıca bu sistem, bir bakıma kendi güvenliğini sağlayan önlemleri de almış ve kendisini irdeleyecek veya sorgulayacak kitlesel haraketlerin yollarını tıkamaya çalışmıştır. Propaganda veya reklam aracılığı ile kitleler bu sistemin tek ve doğru model olduğuna şartlandırılmış, bir başka model kurulabileceği fikri daha düşünce safhasında bile olsa engellenmek istenmiştir. Bu konudaki sayıca mahdut girişimler daha başlangıçta küçültücü biçimde eleştirilerek saygınlığını ve etkinliğini yitirmiş ve gözden düşürülmüştür. Kısacası kendisi dışındaki her şeyi eleştiren sistem kendi eleştirisini bir sosyal baskı türü ile yasaklamış ve böylece övünçle ortaya attığı ve güvenle dayandığı bilimsel anlayışa kendi bünyesi içinde ters düşmüştür.

and, in other words, almost become a deity. This is such a deity that only orders production and fast consumption. Dynamism and acceleration of this cycle add to its existing power. If the resulting environment pollution and ruined men are in its home country, it shows interest in their problems, but if they are in other countries it does not care at all. Because such a caring inflicts it a power loss; besides pollution and destruction outside of its home country is its own work and it gets its vitality through such methods. Having these basic factors and spir, it the contemporary technological model has preached a system of values to satisfy the questioning consciences. Such values have been skillfully placed in the foundations of knowledge explaining popular events and upon these extremely intelligent and interesting assessments are built. Of the epistemology thus formed and having its subject matter as popular events, the basic priority is dominance of the Man-World based ontology over the God-Afterworld based ontology. Moreover, the system having such epistemological and ontological premises also takes certain precautions to insure its own security and tries to block the path of popular movements to inquire and analyse its very being. Masses have been conditioned through propaganda and advertising that the dominating system is the sole and true model, and alternative paradigms are not wanted to be allowed to explicate themselves. Only a few such attempts have been degradingly criticized just in the beginning thus uprooting their respect, effectiveness and any possible favorite situation. In short, the dominant system criticizing everything other than itself prohibited any criticism toward it by social pressure, and therefore conflicted with its proudly introduced and securely tusted scientific mentality.

If we summarize, contemporary world-dominating technology-commanded civilization's basic priority is superiority of the Man-World based ontology over that of God-Afterworld. Man who started out with such a motivation has succeeded with his intelligence and zeal to structure the model we live by, and runs and develops it. Notwithstanding its continuously increasing and unbearable shortcomings, this system still dominates. Technology is the most active and striking factor in this model. However, looked at as a single entity, technology has no satisfying significance; its function appears when analyzed together with the system it is incorporatedin. Technology is the chief player of this model or scenario and it shoulders the weight of the play. But the crucial point here not to

Özetlenirse, çağımızda dünya üzerinde egemen olan teknolojik ağırlıklı uygarlık modelindeki temel kabul, İnsan-Dünya ikilisinin Allah-Ahiret ikilisine üstünlüğüdür. Bu motivasyonla yola çıkan insan, zekası ve gayreti ile yaşadığımız modeli kurmuş, çalıştırmış ve geliştirmiştir. Giderek artan ve dayanılmaz hale gelen aksaklıklarına rağmen bu sistem halen hükümranlığını sürdürmektedir. Bu model içinde teknoloji olgusu, aktivitesi en yüksek olan ve en çok görünen unsurdur. Bununla birlikte teknoloji tek başına ele alınırsa tatmin edici bir anlam kazanmamakta, aksine içinde yer aldığı sistemle birlikte tahlil edildiğinde işlevi ortaya çıkmaktadır. Teknoloji, bu modelin veya bu seneryonun baş aktörüdür ve oyunun ağırlığı onun üzerindedir. Fakat şu nokta hiç unutulmamalıdır ki, oyunun yöneticisi asla değildir. Yönetici, yani teknolojiye bu rolü veren ve onu bu tarzda planlayan değer yargıları sisteminin en üst basamağına İnsan-Dünya ikilisini koyan ve buna göre yaşayan insandır.

2. DEĞERLENDİRME

Yukarıdaki satırlarda insanın günümüzde içinde yaşadığı sistem dış görünüşü ve bunun arkasındaki düşünce ve değer yargıları yapısı ile ele alınarak genel hatları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Yine yukarıda belirtildiği gibi bu sistem kendi değer yargılarına dayanan bir savunma mekanizması da geliştirmiştir. Bu özellikleri ile o eksiksiz bir bütün olma iddiasına sahip ise de gerçekte iki tür insanı tatmin edememekte ve onların sorunlarını cevapsız bırakmaktadır. Bunlardan birincisi, teknolojik ağırlıklı yaşama biçiminin ortaya çıkıp geliştiği toplumlarda doğup yetiştikleri halde gönülleri kitleye göre daha diri kalmış insanlardır. İkincisi ise teknolojik ağırlıklı yaşama biçiminin henüz yeni yeni nüfuz ettiği bir kısım toplumların içindeki az sayıda bir grup insandır. Teknolojik ağırlıklı yaşama biçimi ile yeni yeni girift bir ilişki içine girmeye başlayan bir kısım toplumlarda değer yargıları sistemi, Allah-Ahiret ikilisinin önceliği ve üstünlüğüne ve bu değerlerin İnsan-Dünya ikilisi ile ahenkli bir birleşimine dayanmaktadır. Bu toplumlarda kitlenin büyük bir çoğunluğu teknolojik ağırlıklı yaşama biçimine büyük bir özenti ve özlem duymakta ve bunun pek ağır bir bedeli olabileceğini akıllarına bile getirmemektedir. Onlar kendi sahip oldukları değer yargıları sistemi ile birlikte bu teknolojik yaşama biçimini de uygulayabilecekleri kanaatindedirler, daha doğrusu teknolojinin sihirli cazibesine kapılıp bu konuyu hiç hatırlarına getirememişlerdir. Böyle bir toplumda yaşadığı halde kendi değer yargıları sisteminin teknolojik ağırlıklı yaşama biçimi ile uyuşmayacağını, çünkü bu biçimin arkasındaki

forgot is that it is definitely not the director. The director is the man himself who gives technology its role, places the Man-World based ontology on the highest step of the organizing axiology, and lives his life accordingly.

2. EVALUATION

In the first part of the article the system in which the contemporary man lives is handled with its external appearance together with the thought and value judgements structure behind it, and it has been tried to be explained by its general lines. As indicated above this system has developed a defensive mechanism based on its own value judgements. Although it claims with its features to be a flawless whole, in an actual case it can not satisfy two types of man and leaves their questions unanswered. The first group are the ones who although grown up in technology dominated societies their hearts remained more alive compared to their masses. And the second group are the ones who constitute a small number in their newly technologizing societies. In some societies which are newly entering into a complex relation with the technology dominated lifestyle, ontological priority is given to God-Afterworld, and the dominant value judgements requires a harmony between God-Afterworld and Man-World notions. A large percentage of the masses in these societies share a big affectation and aspiration for the technology dominated lifestyle and do not even think of how heavy its cost would be. They think that they could practice technological lifestyle alongside with their own value judgements system, or rather they never assess such a situation because of the magical attraction of technology. There is a small number of people living in the second group of societies who are aware of the incompatibility between their own value judgements system and the technology dominated lifestyle because of the totally opposite nature of the value judgements behind the latter form.

First we analyze the attitude of the people in the first group toward the technology dominated lifestyle and the system behind it having its ontological basis as the man and world. Those people live in a technology dominated order yet enjoy much more alive and deeper compassion and responsibilty in their hearts, and they put these questions toward the order they are introduced with and forced to obey with a hidden compulsion, "What is the real cost of the high comfort introduced to us and the technology behind it? I know that everything has a cost in this order; nothing is free because

değer yargılarının kendisininkiler ile taban tabana zıt olduğunu sezen pek az bir grup insan da yukarıda zikredilen ikinci grubu oluşturmaktadır.

Önce birinci gruptaki insanın teknolojik ağırlıklı yaşama biçimine ve bunun arkasındaki İnsan-Dünya ikilisinin önceliğine dayanan sisteme karşı olan tavrını inceliyoruz. Teknolojik ağırlıklı bir düzende yaşadıkları halde gönüllerindeki merhamet ve mesuliyet hisleri kitleye göre çok daha diri ve derin olan bu kimseler, kendilerine önerilen ve gizli bir mecburiyetle kabul etmeye zorlandıkları düzene karşı şu soruları soruyorlar; "Bize sunulan bu yüksek konforun ve bunu sağlayan teknolojinin gerçek bedeli nedir? Ben biliyorum ki, bu düzende her şey bir bedele bağlıdır, bedava hiçbir şey yoktur, çünkü bu sistem maddi menfaatler üzerine kurulmuştur. Acaba benim ödediğim karşılık bu konforun gerçek ve tam bedeli midir? Ya da kendi toplumunun başka yöresindeki insanlar ve çevre de ödüyor mu acaba?" Bu soruları teknolojinin karartamadığı hassas bir kalp sahibi merhametli ve mes'ul bir kişilik sorabilir ve soruyor. Günümüzün gelişmiş haberleşme ve bilgi aktarımı koşulları altında bu soruların cevapları hiç de iç açıcı değildir. Teknoloji, bir çok ülkede kendi çevresini kirletmiş, insanını harab etmiştir. Son zamanlarda gelişiyor gibi görünen ve sadece maddi çevreyi geri kazanma yolunda sarfedilen çabalar ise bu sonuca sebep olan temel kabul değişmedikçe ne kadar gerçekçi, inandırıcı ve etkili olabilir? İnsan bütün iyi niyeti ile yaşadığı çevrenin tekrar geri kazanılması konusundaki gayretlere inanmak istese bile kitleleri yönlendirmenin bu derece güçlü ve kabul olduğu zamanımızda bunların ne nisbette gerçek ve ne nisbette propaganda olduğunu kestirememektedir. Ve ister istemez büyük bir kuşkuya ve bunun sonucu karamsarlığa düşmektedir. Çünkü sistemin temelinde yer alan ve onu yönetim İnsan-Dünya ikilisinin üstünlüğü fikri değil midir ki? Beşer, iştihasını böyle kamçılamış ve önündeki bütün düzenleyici unsurları kaldırarak ona vahşi bir serbesti tanımıştır. Hangi kuvvet bu iştihayı dengeleyerek ona tekrar bir itidal çizgisine çekecek ve ona bu döneme kadar yaptıklarından farklı bir davranış biçimi kazandıracaktır? Dış görünüş itibarı ile birtakım çok insani ve yumuşak sözler hatta davranış biçimleri görülse bile bunlar sistemin temeline nüfuz etmemekte ve o beşeri iştihayı dengeleyecek iktidardan mahrum bulunmaktadır. Bu gerçeği iyi yakalayan seçkin ve merhametli ruhlar teknolojinin bedelinin yüze gülerek güya fark ettirilmeden kirletilen bir çevre ve harap edilen insanlar olduğunu pek açık bir biçimde görüyorlar. Ellerinden gelen tek şey ise eleştiren ve kınayan bir tavır içinde olmaktan ibarettir. Hele kirletilen çevre ve harab edilen

this system is based on material interests. I wonder if the price I pay is the real and exact price of this comfort? Or are some other extra prices charged in other layers of my society and also in my physical environment? Or is even part of the price of my comfort paid elsewhere in other parts of the world by other people and their environment? These questions can only be posed by people having a sensitive heart that technology failed to darken, and also having a compassionate and responsible personality. However, the answers to these questions under today's advanced communication and information conditions do not set one at ease. Technology polluted its environment in so many countries and ruined its own population. How realistic, credible and effective can recent efforts made only to recover the material environment be unless the priorities that caused the present situation change? One even with his best intentions wants to believe the genuineness of the efforts made for the recovery of his environment, but he can not guess whether they are real works or sheer propaganda or a mixture of both, given the powerful mass communication means easy manipulation of the people and news. Therefore, he greatly doubts and feels pessimism. Because is it not the superiority of the Man-World based ontology, that rules the system? The human being has stimulated his greed and by removing all regulatory factors given it a wild freedom. Which power will balance, such greed, pull it to a moderate level, and give a behavior pattern different from the one so far demonstrated? Although quite humane and soft words and even behavior patterns can be observed at the external level, these can not permeate the foundations of the system and deprive man of the power and balance his greed. Chosen and compassionate souls who are aware of this reality very well see obviously that the price of technology is a polluted environment disguised by a smiling face and a ruined people the only thing they can do is take a criticizing and reproaching attitude toward the dominant system. In the case that the polluted environment and ruined people are not in a technology dominated society and are in a far away place, then technology ethics pay no attention toward that place and rather approve the situation. This is an obvious reality with all of its dimensions despite all camouflaging efforts. This obvious reality also makes those compassionate souls quite sad and they protest the technology with all their existence. Nevertheless their actions can not prove more than being only small hindrances in the path of the technology deity. Since these protesting compas-

insan unsuru teknolojik ağırlıklı toplumun ülkesinde değil de uzak ve yabancı bir ülkede ise o zaman teknoloji ahlakının bu kirlenme ve harabiyete karşı hiç duyarlı olmadığı hatta yapılanları haklı ve mubah gördüğü de artık inkar olunamaz boyutları ile bütün gizleme çabalarına rağmen ortadadır. Bu gerçek de o merhametli insanlara çok keder veriyor ve teknolojiyi bütün varlıkları ile protesto ediyorlar. Bu tür eylemlerin tümünü merhametli ruhların samimi tezahürleri olarak kabul etsek bile bunlar teknoloji tanrısının yolundaki küçük engeller olmaktan öteye gidemiyor. Çünkü sistemi kınayan bu merhametli ruhlar da bir noktada İnsan-Dünya ikilisinin tesir alanından çıkamamakta ve bunun değerlerine itaat ettikleri için etkili olamamaktadırlar. Teknolojik ağırlıklı toplumda yaşayan merhametli insanın öncekilerden önemli diğer bir sorusu ise şudur; Bu düzenin tanımladığı çizginin ötesinde düşünmeksizin ve bir eylemde bulunmaksızın sadece bir sınırın içinde kal, çalış, üret ve tüket modelini yaşamak benim hayatımın gayesi olabilir mi? Bu suretle o insan, hayatının gayesini aramakta ve kendisine dikte edilen sistemle bu gaye arasındaki çelişkiyi net bir biçimde dile getiremese bile ruhunun derinliklerinde sezmektedir. Bu sezgi bir tür tatminsizlik ve ruhi bir boşluk olarak ortaya çıkıyor. Teknolojinin sunduğu nimetlerle mutlu, sarhoş ve bilinçsiz yaşayan kitlenin aksine bazı fertler aynı imkanlara sahip oldukları halde bir türlü aradıklarını bulamayan insanların ruh hali içinde mutsuz ve avare kalıyorlar. Gerçekte onlar ne aradıklarını bilmiyorlar, hayatın gayesi konusunda gerçek bilgi sahibi değiller veya böyle bir bilgi onlara ulaşmış olsa bile o bilginin kaynağı kendilerine göre teknolojik yönden geri bir toplum olduğu için o bilgiye itibar etmiyorlar. Ancak sorgulama, eleştiri ve tatminsizlik, eylemlerinde ve eserlerinde çok açık bir biçimde görülüyor. Onlar soruyu soruyorlar cevabı bulamıyorlar. Kısacası, teknolojik ağırlıklı toplumun içinden gelen merhametli ve mes'uliyetli kimseler teknolojinin bedelinin çok ağır olduğunu ve hayat adı verilen bu çok güzel ve telafisi mümkün olmayan zamanın onun esareti altına girdiğini görüp isyan duyguları ile onu kınıyor, eleştiriyor ve en çok toplumu terk ediyorlar. Teknolojik ağırlıklı toplum tedavi edecek güç kendilerinde mevcut değil, çünkü yukarıda da değinildiği gibi onlar da bir biçimde İnsan-Dünya ikilisinin önceliğinden kurtulmuş değiller.

Allah-Ahiret ikilisine öncelik ve üstünlük tanıyan ve bu değerlerin İnsan-Dünya ikilisi ile imtizacına önem veren sistem, teknolojik ağırlıklı toplumu farklı bir biçimde algılamakta ve açıklamaktadır. Ancak bu sistemi yaşayan insanlarda da teknolojik ağırlıklı toplumda zuhur eden problemleri çözecek sosionate souls cannot pull themselves out from the influence zone of the Man-World based ontology and because they obey its values, they cannot be effective.

A more significant question posed by the compassionate soul living in a technology dominated society is, could remaining, working, producing and consuming within the limits defined by this order without developing thoughts outside of its boundaries and without any action be my life's goal? Therefore he searches for his life's goal, and perceives in the depths of his essence the conflict between that goal and the system dictated to him even if he can not voice it loudly. This perception shows itself in a form of dissatisfaction and a spiritual emptiness. Contrary to the masses living as blinded, unconscious and happy as a result of the technological favors, some persons, although having the same means, remain unhappy and spiritually drifting about. Actually they do not know what to look for, have no real knowledge about their life's goal or even if such a knowledge reached them they do not pay attention to it because the source of that knowledge is a technologically underdeveloped society. Nevertheless inquiry, critique and dissatisfaction are obviously observed in their works and actions. They pose the questions, however they get no answers. In summary, the compassionate and responsible ones from the technology dominated society comprehend the heavy price of technology and how it subjugates the extremely beautiful and irrevocably passing time called life, then reproach and criticize it in a rebellious mood, and at most leave that society. They have no power to heal the technology dominated society, because as indicated above, they themselves cannot free themselves from the authority of the Man-World based ontological realm.

The system that recognizesthe priority and superiority of the God-Afterworld based ontology, together with its harmony with man and the world, perceives and explains technologic society in a different form. However, the people under this system have yet to possess objective suggestions to solve the problems arising in a technological society. The system having a God-Afterworld based ontological structure starts its explanations with the human being and reads as follows: Every human being has a faculty called self and is fed by a system of instincts. Man inclines toward and reaches his desires which originate from instincts and recognize no boundary, through this self. Self, in a sense, serves the instincts system and secures the realiza-

mut öneriler henüz mevcut değildir. Allah-Ahiret ikilisine dayanan sistem, açıklamalarına insan ile başlıyor ve şunları söylüyor. Her insanda nefs adı verilen bir güç vardır ki içgüdüler sistemi ile beslenir. İnsan içgüdülerinden kaynaklanan ve sınır tanımayan isteklerine bu nefs vasıtası ile meyleder ve erişir. Nefs bir bakıma içgüdüler sisteminin hizmetindedir ve onun arzularının gerçekleşmesini sağlar. Ayrıca insanda akıl adı verilen bir güç daha vardır ki insan bu gücünü kullanarak plan, program ve hesap yapar ve böylece hayatta karşısına çıkan problemleri çözer. Eğer bir insanın hayatının rotası nefs adı verilen içgüdüler mekanizmasının emrinde ve tasarrufunda ise o kişinin aklı da bu yolda çalışır. O kimse problemlerini aklını kullanarak nefsin veya diğer bir deyişle içgüdülerinin gösterdiği istikamette çözümler. Yani onun davranışlarındaki ilinç veya motivasyon içgüdülerdir, akıl içgüdüsel yani nefsi isteklere varmak için kullanılan güçlü bir vasıtadır. İç dünyası bu şekilde yapılanmış bir insanın değerler sisteminde kendi varlığı ve tasarruf ettiği dünya yani İnsan-Dünya ikilisi ön plandadır. İnsanda nefs ve akıldan başka üçüncü bir güç daha vardır. Gönül adı verilen bu güç insana sevgiyi tanıtır ve tattırır. Nefs menfaatler ve zaaflar peşinde koşerken gönül fedakârlığı ve meziyetleri talep eder. İnsanda gönül gücünü uyandıran, ona gizli hayatiyetini fark ettiren ve onu geliştiren kuvvet ise yalnız ilahi haberdir. Bu yüzden gönül gücü sadece ve sadece ilahi habere istinad eden vahiy medeniyetinin insanında vardır. Diğer bir deyişle gerçek sevgiyi ancak vahiymedeniyyetinde eğitilmiş insan bilebilir ve diğer insanlara sunabilir. Diğerlerinin sevgi diye bahsettikleri şey içgüdülerin yönlendirdiği bedensel haz ile karışmış aldatıcı bir duygudur. Gönül gücü ile ilahi haberi alan ve onunla ilişkisini sürdüren insanda akıl yine problemleri çözmek hizmetini yüklenmiştir. Ama bu dea çözümler gönlün meyilleri istikametinde yani ilahi haberin çizdiği doğrultularda gerçekleşir. Bu durumda içgüdüler, yani nefs kontrol altına alınmıştır. O, hayatın ve meşru faaliyetlerin idamesi yolunda kendine tahsis edilen sınırlar içinde kalır. Böyle bir iç yapılanmaya sahip olan insan da dünyaya tasarruf eder, ancak bu tasarrufundaki temel bilinç ilahi emirler ve motivasyon da gerçek sevgidir. Bu tür insanın değer yargıları sistemi Allah-Ahiret önceliklidir ve bu değerler İnsan-Dünya ikilisi ile bütünleşmiştir.

Çağımızda görülen teknolojik ağırlıklı toplum modelini kuran ve yaşatan insan, değerler sistemi itibarı ile İnsan-Dünya ikilisini öne çıkarmıştır. Bu yüzden onun toplumunda konfor ve refah çok üst düzeylere çıksa bile gerçek mutluluk elde edilememektedir. Çünkü mutluluğa erişmenin tek

tion of its desires. There is also another faculty in the human being called intelligence and through this faculty man makes planning, schedules, calculates and thus solves the problems he faces in life. If the life route of a man is designed by the instincts mechanism called self, then his intelligence too operates under the same guidance.

That person solves his problems through employing his reason but under the gudance of the self or, in other words, his instincts. The conscious motivation in his behavior is his instincts, and his intelligence here is employed as a strong instrument to reach the goals set by his self or instincts. In the valve sytem of a human being having an inner world thus structured, his own being and the world are at his disposal, i.e. the Man-World based ontology is highlighted. Nonetheless there is a third faculty in the human being other than the self and intelligence. The third faculty is called heart and it introduces love to man and lets him taste it. While self follows interests and weaknesses, the heart demands self-sacrificing and virtues. And the only thing that awakens the human being's heart faculty, lets it realize its intrinsic vitality, and develops it is the divine

message. For this reason the mentioned heart faculty is only in the possession of the man who is a member of acivilization which has a revcaled divine message. In other words, real love can only be perceived by a man who has been educated in such a civilization and again only he can introduce it to others. Love talked about by others is a misleading sentiment led by instincts and mixed with bodily pleasure. In the man who receives the divine message through his faculty of heart and has a relation with it, intelligence again undertakes the job of solving problems. However this time solutions are reached as led by the heart, i.e. according to the designs of the Divine Message. Instincts, i.e. self is under control. It stays within the limits assigned to it for maintenance of life and legitimate activities.

yolu sevgi ve fedakârlıktır, menfaat ve sömürü değildir. Gönlü ilahi haberi alamadığı için gerçek mut-

luluğu veya daha doğru tabiri ile itminanı tanımayan teknolojik ağırlıklı toplumun insanı, bedensel rahatlık ve hazzı mutluluk sanmakta, zaman zaman da bu yanılgısını ruhunun derinliklerinde hissetmektedir. Hayatını yönlendiren değerler sisteminde köklü bir değişim yapmadan, kısacası İnsan-Dünya ikilisinin önceliği yerine Allah-Ahiret ikilisinin önceliğini ikame etmeden tüm çevreye ve tüm insanlara dostça muamele etmesi, bedbahtlıktan sıyrılarak gerçek mutluluğu yakalaması mümkün değildir.

İnsan-Dünya ikilisinin önceliğine dayanan sistemin ürünü olan teknolojik ağırlıklı toplumun tüm beşeriyeti tehdit eden maddi ve manevi problemleri her ne kadar zahiren teknolojiden kaynaklanıyor gibi görünüyorsa da bu sorunları doğuran ana sebep, ona bu yolu gösteren ve açan dünya görüşüdür. Allah-Ahiret ikilisinin önceliğine ve bu değerlerin İnsan-Dünya ikilisi ile imtizacına dayalı değerler sisteminin üreteceği teknolojik model çok başka ve insani olacaktır. Ancak halen yürürlükte olan sistem, insanları öylesine şartlandırmış ve yönlendirmiştir ki, pek az kimse müstesna, kitleler bu sistemi tek ve alternatifsiz olarak algılıyorlar. Şu halde yapılacak ilk iş mevcut sistemi tarihi ve kültürel köklerine giderek derinlemesine sorgulamakla başlamaktadır.

3. SONUÇ

Teknolojik ağırlıklı toplumun içine girdiği çıkmazdan kurtulması veya böyle bir noktaya henüz gelinmemişse gelecek zamanlarda da bu tür problemlerle karşılaşılmaması için çağın yaşama biçimini Allah-Ahiret öncelikli sistemin değer hükümlerine göre sorgulamak ve değerlendirmek gerekir. Bu çabalar sonucunda yeni ve sözü edilen değer yargılarına uygun bir yaşama biçimi geliştirilebilir. Bu biçimde şüphesiz teknoloji de yerini alacaktır, ama

Man who has such an inner structure rules the world but the basic consciousness in this rule is the divine commandments, and the motivation is the real love. A value judgement system of this type of man has a God-Afterworld priority and such values are in harmony with the human being and the world.

Man who set up and maintains the contemporary technology-dominated society model has highlighted a Man-World based ontological paradigm as the source of his value system. For this reason real happiness can not be reached in his society, even if comfort and welfare increase to quite higher levels. Because the only way to reach happiness is love and sacrifice, not interests and exploitation. Man of the technology-dominated society who does not know real happiness or, better named, peace of mind confuses bodily comfort and pleasure with happiness, yet sometimes feels the falsity of his belief in the depth of his spiritual being. It is not possible for him to deal as a friend with the whole environment and all the people, and to reach real happiness unless he establishes the priority of the God-Afterworld based ontology over that of Man-World. Although all humanity-threatening material and spiritual dilemmas of technologydominated society, which is a product of the Man-World based ontology, appear on their face to be a result of technology, the main factor causing such dilemmas is its guiding and leading worldview. The technological model constructed upon acceptance of the God-Afterworld based ontology together with a sound placement of the man and the world in that ontological hierarchy will be much different and much more humane. However, the dominating system has conditioned the masses to such a degree that, except a small group of people, they perceive it as something unique and without an alternative. Therefore the first undertaking now should be to start an in-depth inquiry pertaining to the historical and cultural roots of the currently dominating system.

3. CONCLUSION

To get rid of the crisis that technology-dominated society experiences currently, or not to face such a crisis in the future in cases where such crises have not been experienced yet, we need to constantly inquire and evaluate the comtemporary lifestyle according to the God-Afterworld based ontology. Technology will take its place in this form without doubt, however it will be perceived, evaluated, and produced by society in a different mode. As a beginning, the notions of need and comfort should be redefined on the personal and communal level

toplum tarafından bir başka biçimde algılanarak, değerlendirilerek ve üretilerek yer alacaktır. Başlangıç olarak ferd ve cemiyet ölçeğinde ihtiyaç ve konfor tanımı, Allah-Ahiret öncelikli sisteme göre yeniden yapılmalıdır. Sonra üretim, tüketim ve moda çevrimi ve peryotları özgün bir biçimde ve aynı değerlere göre yeniden değerlendirilmelidir. Bu çalışmalar günlük hayata yansır ve bir yaşama biçimi olarak uygulanırsa bir anlam ve kıymet kazanır, aksine günlük hayata yansımaz ve uygulanmazsa ağırlığını ve önemini kaybeder ve dayandığı Allah-Ahiret ikilisinin de önceliğini aşındırmaya başlar. Çünkü insan, inandığının yaşanmamasına uzun bir süre dayanamaz, tedrici bir biçimde ya inancını değiştirmek zorunda kalır ya da yaşama biçimi değişir. Kısacası, Allah-Ahiret ikilisinin üstünlüğünü kabul ettiği halde teknolojik yönden İnsan-Dünya ikilisinin önceliğine uyanlar gibi bir biçimde yaşayanlar ve bunu çağdaş imkanlardan yararlanma gibi çok makul görülen bir gerekçe ile açıklayanlar gerçekte büyük bir çelişki içinde kendi bindikleri dalı kesmektedirler. Hedef, şu anda uygulaması olmadığı için imkansız gibi görülen, lakin ihlasla yola çıkıldığında sanıldığı kadar zor olmadığı hemen anlaşılacak bir atılımda bulunmaktır. Bu atılım Allah-Ahiret öncelikli sisteme göre teknolojinin yeni bir biçimde kullanıldığı bir yaşama biçimini gerçekleştirmek yolunda olacaktır. Bu biçim hemen elde edilecek bir olgu değil, bir süreçtir, zamanla islah edilerek gelişecek, böylece Allah-Ahiret değerlerinin üstünlüğüne inanan insan medeniyyetinin yüzyıllar öncesinde kalan muhteşem tezahürlerine yeniden şahit olacaktır. Bu aynı zamanda ona ilahi takdirin yüklediği bir vecibedir.

according tho the God-Afterworld based ontological system. Then production, consumption and fashion circles and periods should be reevaluated authentically and according to the same values as above. Should such works be reflected in daily life and applied as a lifestyle, then, they could get a significance and value, otherwise they are bound to lose their importance and even may start eroding the basis of the God-Afterworld based ontology. Because man can not resist for long times to see his beliefs unpractised, gradwally either he changes his beliefs or his lifestyle changes. To summarize, those who believe in the superiority of the God-Afterworld based ontology, however with respect to technology they live their lives, the same as those who accept the Man-World based technology do and explain it as exploiting contemporary means, an explanation that appears on its face quite reasonable, in fact cut the ground from under their feet in self-contradiction. The goal is set in an undertaking that presently looks impossible because of non-application yet actually not that difficult to realize when we set out on the road with sincerity and devotion. Such an undertaking shall be toward realizing a new lifestyle in which technology is exploited in a new form according to the God-Afterworld based ontolgical premises. This form is not an instant made phenomenon but a process that shall develop with the passage of time and re-witness the past magnificent manifestations of a human civilization that believes in the superiority of God and the afterworld based values. This is also a duty assigned to it by the divine dispensation.

Türkiye'de uygulandığı şekliyle İslam Bankacılığı

Islamic banking as practised in Turkey

Nazif GÜRDOĞAN

A. FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİNİN EKONOMİK VE SOSYAL KALKINMADAKİ ROLÜ

Her türlü organizasyonun karşılaştığı mühim problemlerden birisi kaynakların en etkili şekilde nasıl kullanılacağıdır. Bir ülkede brüt milli hasılanın yükselmesi ya da bir şirketin üretimini arttırması, yatırımların hacmine ve kaynakların tahsisine bağlıdır. Elbette "yatırımlar" kendi içlerinde bir son değildir, tersine ülkenin kişi başına düşen gelirinin artmasıyla beraber hayat standartlarının yükselmesine vesile olur.

Ekonomide, uzun ve kısa vadeli yatırımlar, özel şirketler ve kamu kuruluşları tarafından yürütülürler. Yatırım kararında ana faktör kâr oranıdır. İdareciler, bir karar alırken, yatırımdan bekledikleri "kârlılık" ile, sektördeki cari kâr oranlarını ya da faiz oranlarını karşılaştırırlar.

A. THE ROLE OF INTEREST-FREE FINANCING IN ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT

One of the important problems facing all types of organizations is how to use resources in the most efficient way. Raising the gross national product in a country or increasing the production of a company depends on the volume of investments and allocation of resources. Of course "investments" are not an end in themselves, but they are means to raise the living standards,as well as the "per capita income" of the country.

In an economy long-term and shortterm investments are carried out by private and public companies. The key factor in investment decision is the profitability ratio. While taking a decision, managers compare the "profitability" they would expect from the investment with current profitability ratios in the sector or interest rate. When they can secure a higher profitability in investment they decide on investment.

Investment is a vital part of economic development. If interest rates in an economy are high, the total value of investments decreases. The volume of investments increases in proportion to the reduction in current interest rates. Because of this, every factor which brings current interest rates down in an economy will lead to a rise in the overall volume of investments. Thus it will affect the economy positively.

Islamic financial institutions: comprise a main factor in pressing interest rates downwards in the economy; in an "İslamic society" the interest rate would necessarily be zero percent.

On the other hand, the greatest problem in

Yatırım ile daha yüksek bir kârı garanti ederlerse yatırıma karar verirler.

Yatırım, ekonomik kalkınmanın hayati bir parçasıdır. Eğer bir ekonomideki faiz oranları yüksek ise yatırımların toplam değeri düşer. Yatırım hacimleri, carî faiz oranlarının düşürülmesiyle orantılı olarak artar. Bu yüzden bir ekonomide carî faiz oranlarını aşağıya çeken her faktör, toplam yatırım hacminde bir artışa sebep olur. Bu da ekonomiyi olumlu olarak etkiler.

Ekonomide İslami finans kurumu, faiz oranlarını aşağıya iten belirgin bir faktörü ihtiva eder. Bir "İslam toplumu"nda faiz oranı %0 olmak zorundadır.

Öte yandan, ekonomik kalkınmada en büyük problem, titizlikle araştırılıp, hayata geçirilmeye değer bulunan yatırımlar için kaynak oluşturmaktır. Çoğu zaman önemli projeler uygun finansman bulunamadığı için ya ilerleyemez ya da yetersiz kaynakla başlatılır. Eğer yatırımcının bakış açısından, yatırım yeterince makul olursa, çok sayıda kaynak ve çeşitli finansman türleri sağlamak mümkün olur. Tabiidir ki, yatırımlar "getirdikleri kâr oranı" istenen seviyede ise kaynakları cezbederler.

B. FAİZSİZ BANKALARIN GELİŞİMİ

Son 30 yıl içerisinde, finans dünyasındaki enteresan gelişmelerden birisi, 1970'lerin başlarında kurulan İslami finans kurumlarının büyümesidir.[1] Günümüzde İslami prensiplere dayalı finans kurumları, Malezya'dan Türkiye'ye hemen her Müslüman ülkede ve hatta bazı Avrupa ülkelerinde, mevcuttur ya da kurulması planlanmaktadır.

İslami Bankaların temel hedefleri her tür bankacılık işlemini ve hizmetini faizsiz bir zeminde yürütüp, mali ve ticari işleri bu zeminde icra etmektir. Faizin "ödünç para vermenin maliyeti" artarak kabulünün uzun bir geçmişi vardır. Faizin etiği ve ekonomisi flozoflar, dinadamları, devlet adamları ve ekonomistler için çağlar boyunca bir tartışma konusu olmuştur.[2] İslam'da açıkça ticaret teşvik edilmiş, faiz yasaklanmıştır.[3] Müslümanlar "Para"ya mal olarak muamele edemezler. Konvensiyonel bankalar paraya mal imişcesine muamele ederler ve gerçekte hepsi de para tüccarıdır. İslamî bankalarla, konvensiyonel bankalar arasındaki farklılık budur.

Konvensiyonel bankacılık, kökleri ortaçağın ticarî ihtiyaç ve uygulamalarına uzanan, batılı bir gelişmedir. İlk Avrupa bankaları Türkiye

1. Roger Cooper, "A Calculator on One Hand and the Qur'an in the Other", Euromoney Kasım, 1983.
2. H. G. Thusen, W.J. Fabrycky ve G.J. Thusen, Engineering and Economy, Prentice Hall, 1971 s.51.
3. "Allah ticareti helal, faizi haram kılmıştır." Kur'an 2/275.
4. Bkz. Donald C. Blaisdel, European Financial Control in the Ottoman Empire, Colombia Üniversitesi Yayınları, 1940.
5. Bkz. M. Fahim Khan, "Islamic Banking as Practiced Now in the World", Money and Banking in Islam. Z. Ahmet tarafından basıma hazırlandı. Institute of Policy Studies, 1983.

economic development is to accumulate funds for investments which have been soundly investigated and found worthy of implementation. Often important projects fail to go ahead due to lack of suitable financing, or they may get started with insufficient funds. Many sources and types of financing would be available if investment was sound enough from the point of the investor. Naturally, investments will attract funds only if their "rate of return" is at the desired level.

B. THE DEVELOPMENT OF INTEREST-FREE BANKS

In the last three decades one of the interesting developments in the financial world has been the growth of Islamic financial institutions established in the early 1970's[1]. Now financial institutions based on Islamic principles exist or are planned to be established by almost every Muslim country, from Malaysia to Turkey, and even some European countries.

The main objectives of Islamic banks are to conduct all banking operations and services and to carry out financial and commercial business on an interestfree basis. The consideration of interest as "a cost for the lending money " has a long history. The ethics and economics of interest have been a subject of discussion for philosophers, theologians, statesmen and economists throught out the ages. [2] In Islam it is clear that trade is encouraged; interest is forbidden. [3] For Muslims "money" cannot be treated as a commodity. Conventional banks treat money as a commodity, and all of them actually are traders of money. That's the main difference between conventional and Islamic banks.

Conventional banking is a western development with its early roots in the commercial needs and practice of the Middle Ages. The first European banks were established in Turkey, Egypt and Iranlate in the 19th century. Many historians claim that the decline of the Ottomans was due to the growing rate of inflation and the huge amount of interest on the loans borrowed from some European countries. [4]

Islamic banking spread in the Muslim countries from the 1970's; a number of Islamic financial institutions have been established and started operating. Interesfree financial institutions were founded for the purpose of conducting a diversified financial business in the modern world in accordance with Islamic laws, princi-

1)Roger Cooper,"A Calculator in One Hand and the Quaron in the other", Euromoney, November, 198
2)H.G.Thusen,W.J.Fabrycky and G.J.Thusen,Engineering Economy,Prentice Hall,1971,p.51.
3)"Allah has permitted trade and forbidden interest"Quran 2/275.
4)See;Donald C.Blaisdel,European Financial Control in the Ottoman Empire, Columbia University Press,1940.
5)See:M.Fahim Khan,"Islamic Banking as Practised Now in the World",Money and Banking in Islam,Edited by Z.Ahmed and others,Institute of Policy Studies,1983.

Mısır ve İran'da 19.yy.'ın sonlarında kurulmuştur. Birçok tarihçi Osmanlıların gerilemesini bazı Avrupa ülkelerinden alınan borçların muazzam boyutlardaki faizlerine ve büyüyen enflasyon oranlarına bağlar.[4]

İslamî Bankacılık Müslüman ülkelerde 1970'lerden sonra yayıldı. Bir dizi finans müessesesi kuruldu ve işletmeye açıldı. Faizsiz finans kuruluşları, modern dünyada çeşitlenmiş olan malî işleri, İslamî kanun, prensip ve geleneklere uygun olarak yürütebilmek amacıyla kurulmuşlardı. Faaliyetleri, Batı Afrika, Avrupa, Türkiye, Pakistan, Nijerya ve diğer ülkelerde İslami yatırımlar, dayanışma ve faizsiz bankacılık işlemleri ve diğer ticari ve alışverişe dayalı muamelelerden oluşmaktadır.

C. TÜRKİYE'DE UYGULANDIĞI ŞEKLİYLE FAİZSİZ BANKACILIK

Türkiye 60 milyonu aşan nüfusuyla zengin tarımsal ve madensel kaynaklara sahip bir ülkedir. Türkiye; OIC, IDB, ECO ve diğer Doğulu ve İslami organizasyonlara üye olduğu kadar NATO, OECD ve AB gibi birliktelikler vasıtasıyla hem Avrupa ve hem de Orta Doğu'yla yakından bağlantılıdır. Bu yüzden Türkiye doğu ile batı arasında bir "köprü" vazifesi görebilir.

Türk ekonomisinde 1980'den bu yana görülen özelleştirme politikaları ve uluslararası pazara yöneliş, hem Avrupalı ülkelerde, hem de Müslüman ülkelerde Türkiye'nin güvenilirliğini arttırmaya başlamıştır. Uluslararası sermayenin sadece Avrupa ülkelerinden değil, aynı zamanda Doğu ülkelerinden de Türkiye'ye akışı 1990'larda büyük ölçüde artmıştır. Yabancı banka ve finans kurumları, Türk finans piyasasına son bir kaç yıllık süre içerisinde girmişlerdir.

Konvensiyonel bankaların mali faaliyetlerine alternatif bir yaklaşım sağlayan İslami bankalara Türkiye'de 1983'ten itibaren izin verildi. Günümüzde Türkiye'de 6 kuruluş işlemekte. Bunlardan 3 tanesinin hisse sahiplerinin çoğu Ortadoğu kökenli.

Mevcut faizsiz bankaların ana hedeflerinden birisi de daha uygun ve esnek şartlarda mali hizmetler sağlayabilmektir. Aynı zamanda, bankacılık, finans ve ilgili diğer ticari faaliyetlere İslamî prensiplerin uygulanmasını teşvik etmek istemektedirler. Bu durumda İslami Bankalar, konvensiyonel bankaların Türkiye'deki faizsiz vasıta ve usullerini benimsemişlerdir.

ples and traditions. Their activities consist of Islamic investment, solidarity and interestfree banking operations and other trading and commercial transactions in West Africa, Europe, Turkey, Pakistan, Nigeria and other countries.

C. INTEREST- FREE BANKING AS PRACTISED IN TURKEY

Turkey, with its population of 6.5 million is a country of rich natural resources in agriculture and mining. Turkey is closely linked to Europe and the Middle East through membership of NATO , OECD and its association to the EU, as well as membership of the OIC, IDB, ECO and other Eastern and Islamic organizations. Therefore Turkey can play a "bridge" role between East and West.

The liberalization policy and international market orientation introduced in the Turkish economy since 1980 have begun to enhance Turkey's credibility both in European and Muslim countries. Inflow of international capital increased substantially in the 1990 's not only from the West, but also from the East. Foreign banks and financial institutions have entered the Turkish financial market in the last couple of decades.

Islamic banks, which provide an alternative approach to the financial activities of conventional banks, have been allowed in Turkey since 1983. Today 6 institutions are operating in Turkey. The main sharholders of 3 institutions are of Middle East origin.

One of the main objectives of the existing interestfree banks is to provide financial facilities with more suitable and softer terms. They also want to promote the application of Islamic principles to the transactions of financial, banking and related business activities. There fore, Islamic banks have adopted the convendional banking interestfree tools and procedures in Turkey.

D. COLLECTION OF FUNDS

Resources of interest-free finance institutions consist of paid-capital and deposits. Current accounts are demand deposits which may be withdrawn in whole or in part, whenever desired. They may be opened either in local or foreign currency. With drawals are made in the currency with which the account was opened.

A current account may be opened in the

D. FONLARIN TOPLANMASI

Faizsiz finans kurumlarının kaynakları ödenmiş sermaye ve mevduatlardan oluşur. Cari hesaplar istenildiğinde kısmen ya da tamamen geri çekilebilen hesaplardır. Yerli ya da yabancı kur üzerinden açılabilirler. Para çekme işlemi, hesabın açıldığı para kuru ile gerçekleştirilir.

Bir cari hesap, yatıranın adına ya da hamiline açılabilir. Bu hesaplar, taleb üzere kapatılabilirler. Belirli bir ödeme tarihi veya vade yoktur. Böyle bir hesaba sahip olanlara, hiç bir şekilde kâr ödemesi yapılmaz.

Kâr ve zararın paylaşımı ya da katılma hesapları, iki tarafça açılır; bir taraf hesap sahibidir, diğer taraf ise finans kurumu. Bu iki taraf bir "kârın ve zararın müşterek olması için kontrat" imzalar. Bu nedenle hesap açtıran kişi önceden belirlenmiş bir gelir ya da kâr elde edemez, bir "mudaraba" anlaşması imzalayarak kârın ve zararın paylaşımına ortaklık eder.

Müşterek hesap parayı yatıran adına veya hamili adına açılabilir. Müşterek hesaplar, ya da yatırım hesapları 90 günlük, 360 günlük veya daha uzun vadeli olabilir. Finans kurumunun elde ettiği kâr, hesap sahipleri ve kurum arasında bölüşülür. Finans Kurumunun hakkı kârın %20'sidir. Bakiye, hesap sahiplerine ödenir. Para, müşterek hesaptan, vadesi dolmadan çekilebilir. Ancak bu durumun 30 gün önceden bildirilmesi gerekir. Böyle durumlarda hesap sahipleri yatırdıkları esas miktarı tam olarak çekebilirler, fakat hiç bir kâr alamazlar.

E. FONLARDAN YARARLANMA VE FİNANS TÜRLERİ

Finans kuruluşları borç para vererek faiz elde edemezler. Bu yüzden sadece kendi kuruluşları için değil, aynı zamanda yatırım hesabına para koyanlar için de, kendi fonlarıyla yatırım yaparak "kâr" oluşturmaları gerekir. Gerçekte finans kuruluşlarının çifte sorumlulukları vardır.

a)İslami kurallarca kabul edilen yöntemlerle, kârlı olmak hedefi güderek işletmek,

b) İşlemlerinin İslamca kabul edilmiş ahlaki ve sosyal prensiblere uygun olması.

1. KÂR-ZARAR ORTAKLIĞI (MUDARABA)

Mudaraba'da finans kurumu tüm finansmanı üstlenir. Ortak ise sadece idari çabasını veya emeğini ortaya koyar. Fonu sağlayan hesap sahipleriyle, bu fonları idare ederek işletmecilik becerisini ortaya koyan finans kurumları arasın-

name of the depositor or it may be a bearer account. These accounts may be closed on demand. There is no due date or maturity. The holders of such an account are paid no profits in any form whatsoever. Current accounts are underwritten by the finance houses.

Profit and loss sharing or participation accounts are opened by two parties, one being the account holder, the other the finance institution, who sign a " contract for participation in profits and losses." Therefore the account holder doesn't receive any prefixed income or profit. Signing a "modaraba" agreement, he participates in the share of profits and losses.

The participation account may be opened in the name of the deposit for , or the bearer. Participation or investment accounts may be for 90 days, 360 days or longer terms. The profit gained by the finance house is divided between account holders and the house. The finance institution's share is 20 % of the profit ; the balance is paid to the account holders.

Money may be withdrawn from participation accounts before maturity provided 30 days notice is given. In such cases, account holders cannot receive any profit, but can withdraw their principally deposited amount in full.

E. FUND UTILIZATION AND MODES OF FINANCING

Finance institutions cannot get interest by lending the money. For this reason, they have to invest their funds to generate "profit", not only for the institution but also for the depositors in the investment accounts. In fact, finance institutions have dual responsibility: (a) Operating with Islamically acceptable financing tools [5] with the target of profitability; (b) Their transactions must suit the ethical and social principles acceptable to Islam.

1.TRUST - FINANCING (MODARABA)

In the modaraba, the finance house contributes all the financing and the partner contributes only his managerial efforts or labour. All the participation accounts are modaraba agreement between account holders who provide funds and finance houses which provide administrative ability to manage these funds. Depositors do the financing; finance houses do the investing job. At the end of the term, the account holder gets 20s % of the profit realized,

daki tüm müşterek hesaplar mudaraba anlaşmasıdır. Parayı yatıran finansmanı yapar, finans kurumu ise yatırım işini. Dönem sonunda hesap sahibi gerçekleşen kârın %20'sini alır, ki geri kalan kâr finans kurumuna gider.

Mudaraba antlaşmasında, çabasını ortaya koyan taraf, normal iş şartlarından kaynaklanan mali kayıplar olması halinde emeği hariç hiç bir şey kaybetmez. Finans kurumu sermayeyi finanse ederken tüm mali riskleri yüklenmiş olur. Mali risk, kurumun kârdan pay (%20) istemesini makul kılar.

Müşteri sermaye kaybı için, sadece ihmalkârlığı sözkonusu ise sorumlu tutulur. Finans kurumu bu riske karşı tedbir olarak müşteriden senet taleb edebilir.

2. MALİYET ARTI KAR (MURABAHA)

Murabaha finansmanı işletmeleri için, ham veya yarı işlenmiş mamuller, makine ve ekipman almak için başvuran şirket ya da kişilere sağlanır. Maliyet artı finans, üçüncü şahısdan peşin olarak nakitle satın alınan malın, başka bir şahsa veresiye olarak, malın maliyetine kâr marjı eklenerek tekrar satılması şeklinde gerçekleşir.

Murabaha, değişik zamanlarda etkili olarak vadenin dolmasına bakılmadan kullanılabilir.

3. KAR VE SERMAYE ORTAKLIĞI (MUŞARAKE)

Bu tip finansmanda kurum ve müşterisi, sorumluluğun ortak olması için ("joint venture" gibi) geçici bir ortaklık oluştururlar. Bunun sebebi, kararlaştırılmış bir zaman dilimi içerisinde bir işi sonuca vardırmak arzusudur. İki taraf da işin sermayesine (makinalar, hammaddeler vs) değişen oranlarda katılır ve net kârı önceden kararlaştırılan oranlara bölerler. Kesin ve net bir formülün bulunmadığı bu kâr paylaşımında her anlaşma kendi şartlarına bağlıdır. Kâr ve zararlar tarafların oluşturulan sermayeye olan katkılarıyla orantılıdır.

İşbirliğinin vadesi aylardan yıllara kadar değişebilir. Finans kurumu her tür ticari ve endüstriyel faaliyete, daimi müşterekliğe yönelebilir.

4. LEASING (İJARA)

"Leasing"de finans kurumu bir makina veya üretim tesisatını satın alır ve müşterilerine

whereas the rest of the profit goes to the finance houses.

In the modaraba agreement, the partner offering his effort will lose nothing but his labour in case of financial loss resulting from normal business conditions. When the finance houses have financed the capital they bear all the finance risks. This finance risk; justifies the institution to claim his share (20 %) in the profit.

The client can be held responsible for the loss of capital only due to his negligence, if any. As a security against this risk the finance institution may ask for proimissory notes from the customer.

2. COST- PLUS FINANCING (MORABAHA)

Morabaha financing is provided to persons or companies applying to buy raw and semifinished materials, machinery and equipment for their operations. Cost- plus financing is implemented in the form of purchasing, cashinadvance the merchandise from the third party and reselling on credit to another party, by adding a mutually agreed upon margin of profit on the cost of goods.

Morabaha may be used effectively over different periods of time, regardless of their maturity.

3. EQUITY PARTICIPATION (MOSHARAKA)

In this type of financing, the institution and its client agree to; oin in a temporary participation which is similar to the "joint venture" in order to effect a certain business within an agreed perod of time. Both parties contribute to the capital of the business (such as machines, raw materials, etc.) in varying degrees and agree to divide the net profit in proportions agreed upon in advance. There is no clear- cut formula for profitsharing and each is dealt with on its own conditions. Profit and losses are shared in proportion to their contributions to the paid up capital.

Maturity term of collaboration can vary from months to years. The finance institution may also permanently participate in any trading and industrial activities.

4. LEASING (IJARA)

In leasing, the finance institution purchases

kiralar. Bu işlem, alıcının, malın değerinin taksitlerini ödeyip, mala sahip olmasıyla seçenekli bir kiralamaya dönüşebilir.

F. SONUÇ

Batı ülkelerinde "kârlı olmak" kavramının fonksiyonu yön değiştirmiştir. Şirketlerin hedefi kârı değil mali kazançlarını arttırmaktır. Her ticari veya endüstriyel organizasyon üretim hacmini arttırmaktan ziyade ilgili işin mâli gücünü maximize etmeye çalışmaktadır. Bu sebepten dolayı bütün organizasyonlar kâr için üretiminde bir araya gelecek yerde parayla ticaret yapmaya başlamıştır. Ekonominin temel ilkelerinde bilindiği gibi sermaye üretim için gereken bir unsur olarak kabul edilir. Hedef mal ya da hizmet üretmektir. Günümüzde ise üretimin sermayenin bir unsuru haline gelmiştir. İktisâdî politika, maliyeti sunî olarak arttırmaktadır. İslam'da faizin yasak oluşu üretim ve hizmet maliyetinin suni olarak yükselmesini engeller. Böylece özellikle yeni endütrileşmekte olan ülkelerde fiyatlar düşük bir seviyede olabilir. Paranın bir mal imişcesine satışını engelleyerek, bir toplum tarafından taleb edilen malların üretimi teşvik edilmiş olur, böylece malların fiyatları düşer. Bu yüzden İngiliz ekonomist J.M. Keynes "ideal toplumda faiz sıfıra düşerek, tamamen ortadan kalkacaktır" sonucuna varmıştır.

a machine or production facilities and rents them to its client. This procedure can be converted into an optional renting whereby the customer, by paying the installments of the value of the facility, owns the property.

F. CONCLUSION

In the western countries, the function of "profitability" has changed its direction. The objective of the companies is to increase "financial gains" but not the profit. Each commercial or industrial organization tries to maximise the "financial power" of the business concern, rather than increasing the volume of "production". For that reason, all organizations have started trading in money, instead of engaging in production for the profit. As known in the principal laws of economy, "capital" is; regarded as a factor of production. The objective is to produce goods or services. Today, production has become a factor of capital. This economic policy is artificially increasing the costs. The prohibition of interest in Islam prevents artificial increase of cost of products and services. Thus the prices can be kept at a moderate level especially in the newly industrializing countries. By preventing the sale of money as if it is a commodity., the production of the goods required by a society is encouraged and thus their prices are reduced. This is why the English economist J.M. Keynes concluded that "in the ideal society interest will disappear fally, to reach a zero rate."

sSC 50

STRÜKTÜREL SİLİKON CEPHE

Küçüker Tekstil - Denizli

CEPHEDE YÜKSEK TEKNOLOJİ

Strüktürel Silikon Cephe Referanslarımız

1- Doğuş Turizm Yüksek Okulu	İstanbul	520 m2	15- Erşen Nakliyat	İkitelli	950 m2
2- Doğuş Tekstil İşletmeleri A.Ş.	İstanbul	200 m2	16- Bank Ekspres	İstinye	820 m2
3- Doğuş Otomotiv	Maslak	600 m2	17- Beykoz Otomotiv	Kavacık	2520 m2
4- Çarşı İş Merkezi	Bursa	500 m2	18- Üçem Plaza	Maslak	1870 m2
5- Fabtekstil San. ve Tic. A.Ş.	İstanbul	800 m2	19- Küçüker Tekstil	Denizli	1150 m2
6- Yeni Asır	İzmir	2200 m2	20- Koneka	Güneşli	450 m2
7- Polifen Kimya A.Ş.	Gebze	350 m2	21- Poloteks	Çorlu	185 m2
8- Eşrefoğlu İşmerkezi	Bursa	440 m2	22- Korteks	Bursa	680 m2
9- Yaman Otomotiv	Beykoz	750 m2	23- Olkusan	Çorlu	185 m2
10- Medya Plaza	İkitelli	3430 m2	24- Önder Menkul Kıymetler	İstinye	250 m2
11- Mercedes Showroom	Özbekistan	210 m2	25- Evkur	Avcılar	350 m2
12- Yurtbank	Caddebostan	400 m2	26- Tahsin Alpar	İstanbul	580 m2
13- Emini Deri	Zeytinburnu	215 m2	27- Prestige İnşaat	İstanbul	115 m2
14- Oflular Derneği	Aksaray	230 m2	29- Kombassan	Konya	9000 m2
15- Erşen Nakliyat	İkitelli	950 m2	30- TURİNG binası	İstanbul	250 m2

Metal ve Yapı Sistemleri Ticaret A.Ş.

Tel.: 0.212. 776 40 50 (8 hat) Fax: 0.212. 776 40 58 - 59

Ekonomik İşbirliği Teşkilatına (ECO) Üye Devletler Arasında İlişkilerin Geliştirilmesi

Development In The Relations Among The Members Of Economic Cooperation Organization

Prof. Dr. Haşmet BAŞAR*

* *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi*

İslam ülkeleri arasında iktisadi işbirliğinin geliştirilebilmesi için öne sürülen en önemli girişimlerden biri bölgesel teşkilatların kurulması ve geliştirilmesidir. Bu yöndeki girişimler II. Dünya Savaşı sonrası yıllarda benimsenmiş ve çok sayıda kuruluş ortaya çıkmıştır.

Bölgesel teşkilatları çeşitli yönlerden ele almak olasıdır. Bunlar sanayileşmiş, yarı sanayileşmiş ve az gelişmiş ülkelere göre guruplandırılabileceği gibi kıtalara göre de Asya, Afrika, Amerika, Avrupa ve Okyanusya şeklinde de analiz edilebilir. Bazı araştırmalar ise yapılan girişimleri kuzey ve güney olmak üzere iki geniş alanda değerlendirmektedir.

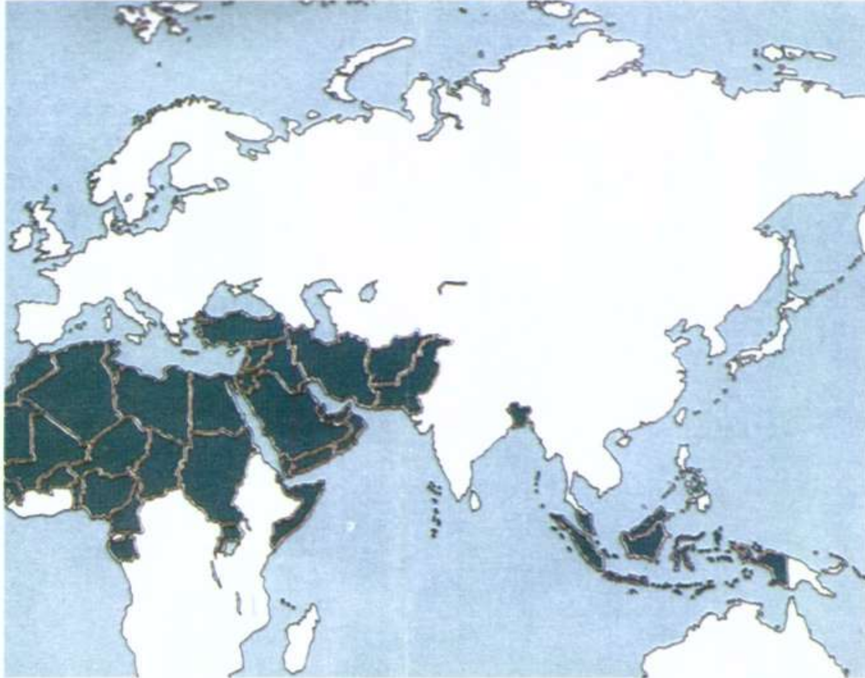
Konunun İslam ülkeleri açısından değerlendirilmesi halinde genelde 3 ayrı yönden analiz edilebilir.

1. Tüm İslam ülkelerini kapsayan İslam Konferansı Teşkilatı (İKT-OIC), İslam Kalkınma Bankası

One of the main initatives made to achieve the improvement of economic cooperation among Islamic countries is the establishment and development of regional organizations. The initatives during the years after the Second World War were looked upon favorable, therefore a large number of institutions were founded.

It is possible to consider regional associatons from several different aspects. They can be grouped according to the industrialized, partially industrialized and less developed countries as well as Asia, Africa, America, Europe and Oceania as continents. Some researchers group these initiatives in a wider range, as North and South.

Considering Islamic countries, these initatives can be analyzed from three different points of view.

(İKB-ODB) gibi İslam aleminin tamamını kapsayan teşkilatlar.

2. Belirli ülkeleri ya da ülke gruplarını bünyesinde toplayan teşkilatlar. Bunları da kendi aralarında tasniflere ayırmak olasıdır;

Örneğin, Arap Dünyasında Özgün kuruluşlar gerek az gelişmiş ülkeler kapsamında gerekse İslam aleminde ilkler arasında yer almışlardır. Bunlardan Arap Birliği 20'yi aşkın ülkeyi bünyesinde toplarken dar kapsamlı kuruluşlar genelde komşu ülkeler ya da belirli bir coğrafi alanı içermektedir. Örneğin Arap Ortak Pazarı (Arap Common Market) Arap İşbirliği Konseyi (Arap Cooperation Conual ACC, 1989 kuruluşunda Mısır liderlik fonksiyonunu görürken, Körfez Ülkeleri İşbirliği Teşkilatı (Gulf Cooperation Council G.C.C.) 1981 çalışmalarında en etkin rolü Suudi Arabistan oynamıştır. Kuzey Afrika ülkeleri arasındaki işbirliği projesinin (Arab Magrib Union AMU, 1989) geliştirilmesinde ise liderlik konumunu Fas üstlenmiştir.

Arap Dünyası dışında kalan müslüman devletlerin de komşuları ile iktisadi işbirliğini geliştirebilmek amacıyla teşkilatlar kurdukları, bunları geliştirmek için zaman zaman atılım yaptıkları unutulmamalıdır. Bunlardan en çok sözü edilenler Uzak Doğu'da Malezya ve Endenozya'nın önderliğindeki Güney Doğu Asya Ülkeleri Topluluğu (Assocation of South East Asean Nations - ASEAN), 1967, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (Economic Cooperation Organization of West African States - ECOWAS) 1975 ve Batı Asya'da İran, Pakistan ve Türkiye'nin ortak girişimi sayılan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (Economic Cooperation Organisation - ECO), 1985 gelmektedir.

Bölgesel kalkınmayı amaçlayan bir çok kuruluşun arkasında siyasî ve askerî amaçların yattığı gözlenmektedir. Örneğin ECO'nun ortaya çıkışında Orta Doğu'daki siyasî çekişmelerin, Amerika'nın önderliğindeki Batılı güçlere, Dünyanın etkin olduğu Sovyet Bloku arasındaki sürtüşmelerden, soğuk harbin petrol ve diğer doğal kaynakların paylaşılmasına yönelik planların büyük rol oynadığı unutulmamalıdır.

Durumu ülkemiz yönünden analiz edersek 1950'li yılların başında Rus tehdidi ile karşılaşan Türkiye'nin Batıya daha fazla yaklaşarak NATO'ya üye olmaya zorlandığı, başta Amerika olmak üzere diğer batılı ülkelerin gittikçe artan oranda etkisi altına girdiği izlenmektedir. Böylece askerî yönden kendini emniyete almak isteyen Türkiye Amerikan planı doğrultusunda 24 Şubat 1955'te Irak ile birlikte Bağdat Paktı'nı kurmuştur. Aynı yıl İngiltere, Pakistan ve İran'ın doğrudan, ABD'nin gözlemci olarak katılımı

1. Organizations covering the whole Islamic world like the Organization of Islamic Conference (OIC) and the Islamic Development Bank

2. Organizations consisting of some certain countries or country groups. It is possible to classify these organizations as well.

For example, different institutions in the Arab world have been leaders in both less developed countries and in the Islamic world. While the Arab Union, as one of these institutions, consists of more than 20 countries in its constitution, small institutions cover either countries in their neighbourhood or a certain geographic area. Egypt was the leader in the establishment of the Arab Common Market and Arab Cooperation Council (1989). Saudi Arabia also played the most important role in the research by the Gulf Cooperation Council (1981). It was Morocco who shouldered the responsibility as leader in the development of the Arab Magrib Union Project.

It should not be forgetten that Muslim countries other then the Arab world have also founded organizations in order to improve economic cooperation with their neighbours and that they have taken steps to improve it from time to time. The most well-known of these countries of are Malaysia in the Far East, and the Association of the South East (ASEAN) under the leadership of Endonesia, the Economic Cooperation Organization of West African States (ECOWAS, 1975) and the Economic Cooperation Organization (ECO, 1985) which is considered as a common enterprise by Iran, Pakistan and Turkey in West Asia.

It can be observed that some political and military purposes lie behind the foundation many instiitutions whose aim is regional development. It should not be forgetten that the role of political arguments in the Middie East, the irritation between the Soviet Union and Western powers under the leadership of the USA, and the cold war plans to share the petrol and other natural resources resulted in the construction of the ECO.

When we analyse the situation from our countrys point of view, it is clear that Turkey, under Russian threat at the beginning of the 1950's, was forced to have close relations with the West and to become a NATO member. It can be seen that Turkey become increasinly under the influence of other Western countries especially America. So, Turkey, aiming to secure itself militarily, made the Baghdat Pact on May 24, 1955 according to the plan made by the USA. In the same year the Baghdat Pact widened its operation area with the direct participation of

ile operasyon alanı genişletilmeye çalışılarak Bağdat Paktı, 1959 Süveyş Savaşında Arap karşıtı tutum takınması ve 1958'de Irak'taki rejim değişikliği sonucu dağılmış, 24 Nisan 1959'da Central Treaty Organisation CENTO haline dönüşmüştür.

Sadece askeri kuruluşlarla hedeflerine varamayacaklarını anlayan bölge devletleri 1964'de merkezi Tahran'da bulunan Bölgesel Kalkınma İşbirliği Teşkilatı'nı (Regional Cooperation For Development [RCD]) kurmuşlardır. Ancak bürokratik mekanizma içinde boğulan bu teşkilatın 1964 - 1977 arasında önemli bir varlık gösterememesi karşısında devlet başkanları düzeyinde toplantı yapılması ve yeniden örgütlenmesi kararlaştırılmıştır. 1977 baharında İzmir'de toplanan zirve özellikle ortak yatırım projesine öncelik tanıyan bir strateji benimsemişse de her üç ülkedeki siyasi çalkantılar, askeri darbeler, rejim değişiklikleri sözü edilen amaçlara ulaşmasını büyük ölçüde engellemiştir. Sonuçta 1985'te R.C.D'nin de lağvedilerek yerine yeniliklere açık finans ve ekonomi alanında deneyimli uzmanları çalıştırabilecek Ekonomi İşbirliği Teşkilatı'nı (Economic Cooperation Organization EIT-EIO)'nun kurulması kararlaştırılmıştır.

Son beş yılda yeniden yapısal değişiklikler gösteren ECO, 1990 sonrası dönemde dağılan Sovyetler Birliği'ndeki Orta Asya Cumhuriyetleri'nin kendi bünyesi içinde toplanınca özel bir gayret göstermiştir. Böylece 1992'de Afganistan'ın yanısıra Azebaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ı da kendine üye yapan ECO yönetimi coğrafi alan yönünden dünyanın en geniş işbirliği teşkilatlarından birini kurma çabasını göstermeye başlamıştır. Ekonomik ve sosyal hedefleri yeniden belirlemek için iki ünlü konferans düzenlenmiş ve ortak belgeler imzalanmıştır. Bunlardan 1992 Quetta Deklarasyonu özellikle alt yapı sorununa eğilirken 1993 İstanbul Protokolü mali ve ticari konulara ağırlık vermiş ve ECO Bankası'nın kurulması için girişimlerin başlatılması öngörülmüştür. Mayıs 1996'da üye ülkeleri birbirine bağlayan demiryolu ağının tamamlanması nedeniyle toplanan ECO zirvesi ticaretin önemini belirten bir bildiri daha yayınlamıştır.

ECO'nun üç kurucu üyesi gerek sahip oldukları topraklar gerekse ekilebilir alanlar yönünden İslam Ülkeleri arasında özel bir ağırlığa sahiptir. Sözü edilen avantaj Orta Asya'daki 7 üye devletin katılımı ile daha da artmıştır. Böylece 1995 yılı itibarı ile 2646 Milyon hektara yayılan İslam Ülkeleri'ndeki toprakların %32'si; ekilebilir alanların %50'si 10 ECO üyesi ülkeye ait hale gelmiştir.

Eldeki istatistikler bölgedeki tarımsal gelişme-

England, Pakistan and Iran and also with US participation as an observer. However, the pact fell appart as a result of its anti-Arab attitude in the Suez War in 1959 and the change in the Iraqi government in 1958, and it became the Central Treaty Organization (CENTO) on April 24, 1959. The governments understooding that they couldn't reach their goals only by means military institutions, founded the Regional Cooperation For Development (RCD) centered in Tahran in 1964. However, as this organization because of bureaucratic procedures was not efficient enough between 1964 - 1977, it was agreed that a meeting would be held by the presidents for a reorganization. Although the strategy of the summit meeting in İzmir in the springs of 1977, was to give priority to a common investment project, political confusion, coup d'etats, and changes in the regimes in the three countries prevented the goals from being met. Finally in 1985, it was decided that RCD would be abolished and that the Economic Cooperation Organization (EIT - EIO), which enables experienced experts in finance and economy to work in its own body, would be established.

ECO, which has been showing a structural change for five years, made a special effort after 1990 to incorporate middle Eastern Republic after the Soviet Union dissolved. In this way, in 1992 ECO made Azarbaijan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan and Ozbekistan along with Afganistan its members and succeeded in forming one of the biggest cooperation organizations in the world in terms of geographical area. Then, two important conferences were held in order ro reidentify the social and academic goals and some agreements were signed. While the 1992 Qetta Declaration, which is one of those agreements, was interested in infrastructural problems, the 1993 Istanbul Protocol considered financial and commercial subjects and gave priority to initiatives to establishment of the ECO Bank. The ECO summit held in May, 1996, due to the completion of the railway net between member countries, made another declaration on the importance of commerce.

The three founding members of ECO have a special significance among Islamic countries, considering the areas they cover and the cultivated lands under their possession. This advantage has become more important with the membership of 7 more Middle Asia governments. By 1995 32% of Islamic lands, which are 2646 milllion hektars in total, and 50% of cultivated lands belong to the 10 ECO members.

nin karşılaşılan tüm finansal, ekonomik ve sosyal sıkıntılara mekanizasyon ve girdi kullanımındaki elverişsiz şartlara karşın beklenenden daha fazla olduğunu göstermektedir. Örneğin 1979-1981 arası ortalama üretim 100 alınırsa bu indeks 1990'da Türkiye'de 126, İran'da 136 ve Pakistan'da 154'e çıkmıştır. Bunun da ötesinde özellikle Türkiye'nin tarım teknolojisi alanında kaydettiği ilerlemeler (Tüm İslam ülkelerindeki 1.5 Milyon traktörün yarısına sahip olması) artan girdi kullanımı ve uygulamaya giren GAP projesi ile İslam Ülkeleri bir örnek bir ülke hacmine geldiği ileri sürülebilir. Kuşkusuz sözü edilen atılımlar değişen dünya koşulları, artan nüfus ve diğer sosyo-ekonomik sorunlar karşısında yetersiz kalmaktadır. Özellikle ECO ülkeleri bünyesinde nüfusun %60'ından fazlasının kırsal kesimde yaşaması, bölgede gizli işsizliği arttırdığı gibi verimliliği de düşürmektedir. Ayrıca sözü edilen kesimlerde eğitim düzeyinin geri olması, devlet yatırımlarının gereken düzeyin çok altında olması da sonucu etkilemektedir.

Milli Gelir artışı açısından da son 10 yılda anımsanmayacak ilerlemeler kaydeden ECO'nun kurucu üyelerinin atılımlarını sürdürecekleri anlaşılmaktadır. Nitekim 1992'de Fert Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasıla Pakistan'da 2850 $, İran'da 5450 $, Türkiye'de 5900 $ iken 21. yüzyılın başında bu rakamlar sırasıyla 6000, 10.000 ve 12.000 $'ı bulacağı tahmin edilmektedir.

Milli Gelirin artışında olumlu ilerlemeler sağlanması her üç ülkedeki tarım sektörününün katkısı %25'in altına inerken sanayi sektörünün ağırlığı hızla artmıştır. Benzer gelişmeler ihracatta da kendini

Statistics show that agricultural development in the region has been more than expected in spite of all the financial, economic and social problems and unsuitable conditions regarding mechanization and income. If the approximate production in the years between 1979 and 1981 is considered as 100, this index rose to 126 in Turkey, 136 in Iran and 154 in Pakistan in 1990. Moreover, it can be claimed that Turkey has become a model for other Islamic countries as a result of its development in agricultural technology (Turkey's having half of the 1.5 million tractors in the whole Islamic world), increase in the use of inputs and the GAP Project. There is no doubt that the initiatives made are insufficient inview of the changing world conditions, increasing population and other socio - economic problems. 60 % of the ECO populations living especially in the countryside , increases unrecorded unemployment and decreases productivitiy in this area.The fact that people in these areas mentioned are not very well-educated and investments of the governments are less than needed are other factors affecting this result.

It appears that founding members of ECO, which have made considerable improvement in the increase of national income in the last ten years, will continue their initiatives. While the gross national product (GNP) per person in 1992 was $ 2850 in Pakistan, $ 5450 in Iran, and $ 5900 in Turkey, it has been estimated that these numbers will be $ 6000, $ 10.000 and $ 12.000 respectively by the 21'st century.

göstermiştir. 1970-75 ve 1990-95 dönemlerinin ortalamalarını değerlendiren araştırmalar ilginç sonuçlar vermektedir. Belirtilen dönem içinde Pakistan'ın tarım ürünleri ihracatı %41'den %20'ye gerilerken sanayi malları satışı %57'den %78'e çıkmıştır. Durum Türkiye yönünden daha da başarılı sonuçlanmış, tarımsal ürünlerin oranı %83'ten %24'e gerilerken sanayi malları %10'dan %71'e yükselmiştir. İran'ın ihracat kalemlerinde ise önemli bir değişiklik meydana gelmemiş, her iki dönemde de dış gelirlerin %90'ı petrole bağımlı kalmıştır.

Her üç ülkenin de dış ticaretinde sanayileşmiş ülkelerin etkinliği keskin bir trend halinde devam etmiş, gerek ihracatta gerekse ithalatta %70 civarında seyretmiştir. Böylece artan ihracat ve ithalat değerlerinden genelde batılı ülkelerin yararlandıkları ileri sürülebilir. Örneğin son çeyrek yüzyılda (1970-1994) İran'ın ihracatı 7, Pakistan'ın 10, Türkiye'nin 25 katı artış göstermiştir. İthalatta da aynı dönemde hızlı artışlar kaydedilmiş ülkeler sırasıyla 18, 5 ve 28 kat satınalımlarda bulunmuşlardır. Her üç ülkenin dış ticaretinde yer değiştirmeler gözardı edilirse, Avrupa Birliği, ABD ve Japonya %65 gerçekleştirmekte, yarı sanayileşmiş ülkelerin oranı %15'i bulmaktadır. Diğer az gelişmiş ülkelerle ilişkiler %12 - %15 arasında değişirken İslam Ülkeleri ile olan ticari bağlar genelde %10'u bulmamaktadır. ECO üyesi ülkeler arasındaki ilişkiler İran-Irak savaşı sırasında İran'ın ihtiyaç duyduğu malları karşılaması ve "Counter Trade" yolu ile petrol alımları ile 1980-1985 arasında %15'lere kadar çıkarmışlarsa da savaşın sona ermesinden sonra üye ülkeler arasındaki ticari ilişkiler hızla azalmıştır. 1990-1994 döneminde genelde toplamın %3'ünü aşmamıştır.

ECO bünyesinde hazırlanan projelere ve en üst düzeyde onaylanan anlaşmalara karşın ekonomik ilişkilerin bu denli zayıf olmasının nedenlerinden biri İran ve Pakistan'ın özellikle Türk sanayi mallarının yerine Batılı ülkelerin üretimlerini tercih etmeleri, Türkiye'nin de sözü edilen ülkelerden avantajlı mal alma seçeneğinin sınırlı olmasıdır denebilir. Ayrıca bölgeye özgü Kalkınma ve Ticaret Bankalarının kurulamaması ve ortaya çıkan taleplerin tümünün İslam Kalkınma Bankası tarafından karşılanamaması da ayrı bir faktör olarak ileri sürülebilir. Belki de en önemli sonuçlardan biri ECO genel merkezinin oluşumunda ve çalışma tarzında yatmaktadır. Çalıştırılan uzman sayısının 15'i aşmaması, personelin çoğunun maaşlarını vatandaşları olduğu ülkelerden alması ve bürokratik bir mekanizma içinde çalışmaya devam etmeleri Teşkilatın yeni ve olumlu adımlar atmasını engellemekte ve statükocu bir dünyanın sürmesine imkan vermektedir.

Improvements have been made in the gross national product due to the fact that industry has become more important while the contribution of agriculture has decreased to less than 25% in the three countries. Similar improvements have been realized in exportation as well. Researche on the averages of 1970/75 and 1990/95 show interesting results. In the years mentioned, exportation of agricultural products in Pakistan decreased from 41% to 21% while the sale of industrial products increased to 78% from 57%. Even more success was made in Turkey as the rate of agricultural products decreased to 24% from 83% while industrial products increased to 71% from 10%. However, no remarkable change could be seen in the number of exparitems in Iran. To both periods 90% of the external income was tied to petrol.

70% of the foreign trading in Iran, Pakistan and Turkey has been affected by industrialized countries. Therefore, it can be claimed that western countries profited from the increasing export and import percentages generally. For example in the last decade, exportation in Iran has increased 7, in Pakistan 10 and Turkey 25 times over. During the same period there was also an increase in importation and the countries made purchases 18,5 and 28 times more, respectively. Iran, Pakistan and Turkey realized 65% of their external trading with the European Community, America and Japan, and 15% with partially industrialized countries. The Percentage of commercial relations with other less developed countries changed between 12 and 15%, while this percentage is usually less than 10% for Islamic countries. Although the percentage of commercial relations among ECO members rose to 15% between 1980 and 1985 as a result of fulfilling Iran's needs during the İran-İraq war and the petrol purchase by 'Counter Trade,' the relation between the countries weakened rapidly after the war ended. It was generally not more than 3% between 1990 and 1994.

Economic relations have been very low in spite of all the projects prepared and the agreements signed by ECO members. One of the main reasons is that Iran and Pakistan prefer western industrial products instead of Turkish ones and that Turkey doesn't have a wide range of adramtageous purchases from the said countries. Additionally, not founding development and trading banks for this region and the incapability of the Islamic Development Bank in meeting all demands may be other factors.May be one of the most important lies in the centralized structure and working procedure of ECO. The number of employees working in ECO not exceeding 15,

ECO'nun temelini oluşturan İzmir anlaşmasının 2. Maddesinde üye ülkelerin temel amaçlarından birinin aralarındaki ticaret hacmini arttırarak toplumun refah düzeyini yükseltebilmek, gelişmekte olan ülkelerin hakkını da tanıyarak dünya ticaretine katkıda bulunabilmek için uluslararası ticaretteki gayri adil uygulamalara karşı çıkılması bu yöndeki uygulamalara son verilmesi gereği vurgulanmaktadır.

İzmir anlaşmasının 4. Maddesi üye ülkelerin ticaret ve sanayide başarılı sonuçlar alabilmesi için üretim ve satışta ortak strateji izlemeleri gerektiği vurgulanmış, 20. Maddesinde de sözü edilen yönde olumlu sonuç alabilmek için işbirliği yapılacak alanların Kalkınma Planlarında da belirtilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 29. Maddede ise ECO Genel Sekreterliğinin üye ülkeler de kendi alanlarında uzmanlaşmış (örneğin iktisadi, ticari, mali) kuruluşlarla işbirliğine gitmesi gerektiği belirtilmiştir.

ECO'ya ticari alanda yeni bir bakış açısı ve dinamizm sağlayan 07.02.1993 tarihli Quetta Aksiyon Planının 14. Maddesinde ECO İktisadi ve Ticari İşler Komitesi'nin tercihli sistemler üzerinde durmasını, ithalat ve ihracatı engelleyen olumsuz faktörlerin giderilmesine önem verilmesini, 15. Maddede üye ülkelerdeki işadamları ve sanayicilerin daha aktif bir hale getirilmesi, 17. Maddede ECO Ticaret Odası kurulması ve 18. Maddede Ticaret ve Kalkınma Bankasının biran evvel devreye girmesi hususunda gerekli girişimlerin başlatılmasını öngörmektedir.

Başka bir deyimle ECO'nun yasal statüsü üye ülkelerin ürün bazında birlik oluşturmalarını teşvik etmekte Genel Sekreteryanın bu yönde girişimlerde bulunmasını öngörmektedir.

Hızla değişen dünya düzeni, globalleşme - gruplaşma hareketi içinde büyüyen ve genişleyen ECO'nun etkili olabilmesi için bizce öncelikle yeniden yapılanmaya gidilmesi zorunludur denebilir. Yeni bir dinamizm ve görüş açısı getirecek sistemin oluşturulmasında mümkün olduğunca devlet etkisinden ve bürokrasiden kaçınma, personel seçiminde özel sektör elemanlarından yararlanma kısa sürede yararlı sonuçlar verebilecektir. Ayrıca Devlet Başkanlarının çizilen hedefleri ve elde edilen sonuçları dikkatle takip etmeleri, ortaya çıkan sonuçları sık sık değerlendirerek gereken önlemleri almaları gerekmektedir.

and their being paid by their home countries and they workinng in a bureaucratic system prevent positive steps bein taken and open the way to maintaining the statusquo.

In the second article of the agreement signed in İzmir, which ECO was based on, it is mentioned that some of the main goals of the member countries is to insave the welfare of their societies by increasing trade among themselves, and to conside the rights of developing countries in order for them to contribute to world trade and object to unfair procedures and eliminate them as soon as possible.

In the fourth article of the same agreement, it is emphasized that member countries need to have the same strategy in production and sales so that they can be successful in trade and industry. The twentieth article says that what is required in order to have a positive result is to indicate the points to be cooperatedion, in the Development Plans. İn the zath article it is also mentioned that the ECO General Secretary needs to cooperate with institutions specialized in their own fields (such as economy, commerce and finance) within the member countries. The Quetta Action Plan dated 07.02.1993, provided a new and dynamic commercial point of view for ECO. Giving priority to preventing the negative factors hindering importation and exportation and the importance of considering preferential repproaches for, ECO Committee of Economy and Commerce are mentioned in the 14th article of this plan. The 15th aticle asks businessmen and industrialists in the member countries to be more active. The necessity of establishing a Chamber of Commerce in ECO and of taking necessary action to start the functioning of the Development and Commerce Bank is explained in the 17th and 18th articles respectively.

In other words, ECO encourages the member countries of leggal status to come together regarding products and requires the General Secretary to take initiaiteve in this direction.

It can be said that reorganization is needed in order to enable, ECO to keep up with the rapidly changing world order and globalisation. İn the development of a system which will bring dynammiism and a new perspective, the avoidance of government influence and bureaucracy and the utilization of personel from the public sector for a short period of time should give positive results. In addition, heads of government should carefully follow designated goals and their results and, byy frequently analysing such results, they should take any necessary precautions.

Ahiliğin sosyo-ekonomik fonksiyonları ve bugünkü kurumlar

Socio-ekonomic functions of Akhis and the present assocation

Fahri SOLAK *
İngilizceye çeviren: Ebru ERKAÇAN

* *Marmara Üniversitesi İktisat Bölümü*

Toplumsal bir varlık olan insanların tarih boyunca çeşitli amaçlarla birliktelikler oluşturdukları gözlenir. Toplumsal müesseselerin oluşumunda, milletlerin sahip oldukları din, kültür, gelenekler, tarihi tecrübe gibi faktörler belirleyici rol oynamaktadır.

Hiçbir toplumsal müessese birdenbire ortaya çıkmadığı gibi, bu müesseselerin oluşumu diğer toplumsal dinamiklerden bağımsız değildir. Dolayısıyla bugünkü toplumsal müesseselerin incelenmesinde, bunları geçmişleriyle birlikte ele almak, tesir ve devamlılık prensibinin bir gereğidir. Geçmişteki müesseseler daha sonraki dönemlerde fiilen varlıklarını veya yeni kurumların oluşmasında etkilerini sürdürürler.

İslam Dünyasında oluşan, çok çeşitli fonksiyon ve etkileri olan müesseselerden biri de Ahilik'tir. Arapça'daki kardeşim manasına gelen "Ahi" kelimesinden ya da Türkçe'deki "Akı" kelimesinden gelen ve Ahilik olarak yaygınlaşan bu kelimenin ortaya çıkışı ve bilinçli bir şekilde kullanılmaya başlanması 13. yy'ın ikinci yarısına rastlar. Bu kelime daha ziyade 14. yy'ın başlarında kaleme alınan İbn Batuta Seyahatnamesi'nde yer almakta olup, ondan önceki kaynaklarda daha çok fütüvvet olarak kullanılmaktadır.[1] Fütüvvet ve Ahi kelimeleri zamanla aynı anlamda da kullanılmışlardır.

H. III. / M. IX. yüzyılda fütüvvet teşkilatları içerisinde Esnaf birlikleri oluşmaya başlamış ve esnaf grupları fütüvvetin esasları etrafında birleşmişlerdir. Ahi Birlikleri hakkındaki sözler, gelenekler ve esaslar "fütüvvetname" adı verilen yazma eserlerle tesbit edilmiştir. Bilinen en eski fütüvvetname H. IV/M. X . yy'a ait olan, Sülemi'nin "Kitab-el Fütuvva" sıdır.[2] Bundan sonra Ensari'nin Fütüvvetnamesi gelir. Türkçe fütüvvetnamelerin en eskisi ise Burgazi'nin fü-

1 -Soykut, Refik, **Ortayol Ahilik**, Ankara, 1971, s. 66.
2 - Ateş, Süleyman (Sülemi'den), **Tasavvufta Fütüvvet**, Ankara, 1977.

It is a fact that human beings, as social entities, have formed some associations with several purposes throughout history. The religion, culture, traditions and history of nations have had a major role in forming these associations.

As none of these social associations has appeared suddenly, it is not possible to consider other social dynamics separate from these associations. Therefore, it is a necessity for the sake of the principles of effect and continuation to take the past of the associations into consideration while examining them. Previous associations continue either to exist or to have influence in the forming of following associations.

One of the associations formed in the Islamic world, which has several different functions and effects, is the Association of Akhis. The appearence and the conscious use of the world 'Akhis', derived from the word 'akı'in Turkish or from 'Ahi' (brother) in Arabian, was in the second half of the 13th century. It was mainly the first time when this word was used in 'İbn Batuta Seyahatnamesi' (Ibn Batuta's book of travels) at the beginning of the 14th century.[1] The word 'fütüvvet' in stead of 'Akhis' had been seen in the previous sources. These two different words have come to be used with the same meaning as time passes.

In H. 3rd/A.D. 10th century, the Guilds appeared in the Akhi Organization and they gathered around the Akhi principles. Sayings, traditions and principles of the Akhi Organization have been determined in the written manuscripts named 'fütüvvetname'. The oldest manuscript ever known is Sülemi's 'Kitab-el Fütüvva' dated of H4./A.D.10.[2] The second oldest manuscript belongs to Ensari. The

1 -Soykut, Refik, **Ortayol Ahilik**, Ankara, 1971, p. 66.
2 - Ateş, Süleyman (from Sülemi), **Tasavvufta Fütüvvet**, Ankara, 1977.

tüvvetname'sidir.[3] Bütün fütüvvetnamelerde fütüvvetin esasları, kabul şartları, fütüvvet birliklerine kimlerin giremeyeceği, hangi durumlarda fütüvvetden düşüleceği, fütüvvetin kısımları ve fütüvvetin silsileleri gibi hususlar düzenlenmiştir. Samimiyet, cömertlik, Allah'tan başkasına kul olmama, sürekli gelişme ve yenilenme, alçak gönüllülük, misafirperverlik, merhamet,dürüstlük gibi özellikler fütüvvetin ilkeleri olarak sayılmıştır. "Elini, Dilini, Belini korumak" şeklinde özetlenen fütüvvet ilkeleri tümüyle İslami bir hayat modeli çizmektedir.

Anadolu Ahi teşkilatının kurucusunun Şeyh Nasuriddin el-Hoyi adında, Ahi Evran olarak tanınan bir mutasavvıf olduğu; İran'ın Hoy şehrinde M. 1175/H. 567'de doğup, M. 1262/H. 660 tarihinde Kırşehir'de öldüğü kabul edilmektedir.[4]

Bu kısa yazıda, Ahiliğin tarihçesi üzerinde durulmayacak, bu çok yönlü teşkilatlanmanın gördüğü fonksiyonlar ele alınarak, kaldırılmasından sonra benzer fonksiyonları karşılamak üzere oluşturulan kurumlara işaret edilecektir.

1.İş Hayatı İle İlgili Fonksiyonlar

Ahiliğe bir meslek, sanat ya da ticaretle ilişkisi olmayanlar katılamazlardı. Ahi örgütünde sanatkarlara iş yerinde yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi ile mesleğin incelikleri ve sırları öğretilirdi. Akşamları ise toplanarak ahlak eğitimi, haftanın belli günlerinde de silah talimleri ve ata binme eğitimi yaptırılırdı. Yine esnaf çıraklarının okuyup yazmalarına itina gösterilirdi. Fatih tarafından yaptırılan cami yakınındaki üs-

oldest Turkish manuscript was written by Burgazi.[3] All manuscripts include the information about principles of Akhis, conditions to be an Akhi, characteristics of the people to be accepted into the Akhi unions, parts of the Akhi Organization and continuoity of the Organization. Sincerity, generosity, the pure belief in God, constant selfimprovement, modesty, hospitality, mercy and honesty are the main principles of Akhi Orngazation. These principles present a totally Islamic way of the life.

It is believed that Şeyh Nasruddin el-Hoyi,a sufi known as Ahi Evran, founded the Akhi Organization in Anatolia and that he was born in the city of Hoy in Iran, in A.D. 1175/H 567 and died in Kırşehir in A.D. 1262/H660.[4]

In this short article, the functions of this effective Organiztion andthe institutions founded to provide similar functions after the Akhi Organization, are going to be pointed out without considering the history of the Organization.

1. Functions of Akhi organization in business life

People who were not interested in any professions, art or trade couldn't become a member of the Akhi Organization. The secrets and the details of the profession were taught to the artisans in a hierarchy, as being assistant, apprentice, experienced apprentice and master workman respectively. Also, in the evenings they were taught ethics in groups and how to ride and shoot on certain days of the week. It was important that apprentices to the tradesmen

3 - Gölpınarlı, Abdülbaki, "İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları", İstanbul :**İÜİFM**, C. XI-Sayı:1-4, 1952, s.11-12.
4 - Bayram, Mikail, "Ahi Evran", **İslami Bilgiler Ansiklopedisi I**, s 93.

3 - Gölpınarlı, Abdülbaki, "İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları", İstanbul : **İÜİFM**, C. XI-No:1-4, 1952, pp.11-12.
4 - Bayram, Mikail, "Ahi Evran", **İslami Bilgiler Ansiklopedisi I**, p 93.

tü açık havuzun saraçhane yapılması, saraç çıraklarınının sabahları Fatih Medreselerinde okutulan derslere devam edebilmeleri içindi. Esnaf çıkarlarının asgari bir tahsil devresinden geçirilmelerine uzun süre dikkat edilmiştir.[5]

Ahi birlikleri özellikle büyük şehirlerde teşkilatlanmışlardı. Her birliğin eğitim ve eğlence imkanlarına da sahip bir sosyal tesis özelliği taşıyan zaviyesi vardı. Bu esnaf birlikleri o mesleğe ait tüm işleri öğretir, mensupları arasındaki ihtilafları halleder, esnafla devlet arasındaki ilişkileri düzenlerdi. Bu birlikler mamüllerin kalitesi, ücretler, fiyatlar, çalışma şartları konularında düzenleme yapardı.

Ahi Birlikleri bir yandan esnaf arasında işbirliği ve dayanışma esaslarının yerleştirilmesini, haksız rekabetin, tekelciliğin önlenmesini amaçlarken, diğer yandan da tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemeler yapıyordu. Esnafın çalışma alanları hem haksız rekabetin, hem de işsizliğin önlenmesi amacıyla belirleniyordu. Yine esnafın işleyeceği hammaddeyi temin etmesi "**tahsis siyaseti**" ile gerçekleştiriliyordu. Bununla hem ustaların hammadde sıkıntısı çekmemesi sağlanıyor, hem de tekelcilik ve ihtikar yolu önlenmiş oluyordu.

Her esnaf grubu toplu olarak belirli bir çarşıda bulunurdu. Böylece hem alıcı istediği malı kolaylıkla seçebiliyor hem de esnaf birbirini kontrol ediyordu. Bir arada çalışma, kalite kontrolü bakımından da hayli önem taşıyordu. Çünkü esnaf ürün kalitesinin belli bir standardın altına düşürülmesine karşı idi. Standartların altında mal üreten kişiler ikazlara aldırmayıp bu fiilerine devam ederlerse dükkanları kethüdalar tarafından kapatılabildiği gibi, daha ileri gittikleri takdirde esnaflıktan ihraçlarına da karar alınabiliyordu.[6]

Ahi birliklerinde üretim ve tüketim sınırlandırılmıştı. Böylece rekabet, ihtiras önlenmiş oluyordu. Esnaf ve dükkan sayısı, iş aletleri ve tezgah adedi sınırlandırılmıştı. "**Gedik Usulü**" olarak adlandırılan bu sistemle "ihtiyaca göre üretim" fikri fiilen gerçekleştirilmeye çalışılmıştı. Esnaf ve tüccarın işsiz kalmaması ve aşırı üretimin doğurabileceği bunalımların önlenmesi temel düşünceyi oluşturuyordu.

Ahi Teşkilatında zaruret olmadıkça iş ve meslek değiştirmemek esastı. Herhangi bir sebeple gediğini terkedip giden usta geri döndüğünde, eski yeri başkasının eline geçtiği için, bir süre kalfa gibi çalışmaya mecbur tutulabilirdi. Böylece çağımız işletmeciliğinde önemli bir ye-

5 - Tabakoğlu, Ahmet, **Türk İktisat Tarihi**, 2.b. , İstanbul, 1994, s. 296.

6 - Kütükoğlu, Mübahat, "Osmanlı Esnafında Oto - Kontrol Müessesesi" , **Ahilik ve Esnaf**, İstanbul 1986, s. 60.

knew how to read and write. The open-air pool near the mosque built by Fatih Sultan Mehmet, was turned into a saddlery in order to enable the people who were working in the saddlery to attend the courses in the Fatih Medresseh in the mornings. The artisans were careful that their apprentices received at least a minimum education for a long time.[5]

Akhi Unions were especially organized in big cities. Each Union had an Akhi lodge as a social associaton, which provided education and entertainment. Those guild unions taught every single thing relted to the profession, solved conflicts among their members, and organized the relations between the tradesmen and the government. Working conditions and quality and the prices of the products were also arrenged by these unions.

Ahi Unions made arrangements to protect the consumers on the one hand, while they aimed at establishing principles of support and cooperation, and prevented unfair competition and monopoly, among the guilds. Working areas of the guilds were determined in order not to cause unfair competition and unemployment. Also, the raw material that guilds needed was provided by 'Allocation Policy', which prevented shortage in the raw materials and monopoly and profiteering.

Each guild was grouped in a certain bazaar. So, the consumers could reach the product they wanted easily and the tradesmen could keep each other under control. This system provide quality control. Because guilds wanted the quality of products to be at a certain standart. When the tradesmen selling low quality products, didn't heed the warnings and continued to sell them, it might be decided to close down their shops or even to expel them from the guild.[6]

The limitation in production and consumption in Akhi Unions prevented competition and ambition. The number of guilds, shops, machines were also limited. This system was called the **"Gedik System"** The idea of production according to needs was practiced. The main reason was not to leave the guilds unemployed and to prevent the possible depressions caused by over production.

It was the main principle in the Akhi Organization not to change profession and job without absolute necessity. If a master workman came back after leaving his job, it was possible

5 - Tabakoğlu, Ahmet, **Türk İktisat Tarihi**, Second print. , İstanbul, 1994, p. 296.

6 - Kütükoğlu, Mübahat, "Osmanlı Esnafında Oto - Kontrol Müessesesi" , **Ahilik ve Esnaf**, İstanbul 1986, p. 60.

ri olan "İşçi Devri" problemi halledilmiş oluyordu.

2. Ahlaki Fonksiyonlar

Ahilikte meslek ahlakı herşeyin üstünde tutulmakta, oto-kontrol sistemi en tesirli ve mükemmel şekli ile işlemekteydi. Çırak, kalfa ve usta arasında baba-evlat saygı ve sevgi bağı kurulmuş, ilişkiler ahlaki ve mesleki temellere oturtulmuştur. Her ahi bir "üstad"a bağlanmak, sanatın geleneksel pirleri hakkında bilgi edinmek ve davranışlarında onları örnek almak durumunda idi. Sanatların geleneksel pirleri, herşeyden önce birer ahlak kahramanlarıdır. Bu kahramanlar ahilere davranış biçimleriyle örnek gösterilmekte ve herbirinin ayrı ayrı bu ahlakı yaşamış ve aşmış oldukları kabul edilmektedir. Yaşanmış örneklere dayanan bir ahlak, teorik planda kalan bir ahlaktan çok daha etkili olmaktadır. Bu insanların, pirlerine gönülden ve ma'nen bağlanmaları, işlerinde gösterecekleri en küçük bir ihmal ve kusur ile pirin sevgi ve himmetinden mahrum kalınacağı anlayışını yerleştirmişti. Böylece Ahi, işinde ihmal olmaması için bütün dikkat ve hassasiyetini ortaya koyup , maharetini iş üzerinde göstermeye gayret ediyordu.[7]

Ahilerin yeteneklerine uygun olarak sadece bir sanat dalıyla meşgul olmaları ve bu yolda sabırla olgunlaşmaya çalışmaları, her Ahinin sanatında zirveye ulaşmayı ahlaki bir görev telakki etmesi ürün kalitesi bakımından son derece olumlu neticeler doğurmuş, ortaya çıkan eserler birer sanat şaheseri niteliği kazanabilmişlerdir.

3. Eğitim ve Dayanışma Fonksiyonu

Ahi zaviyeleri, gelip giden konukların ağırlandığı, büyük şölenlerin düzenlendiği, eğlence törenlerinin yapıldığı yerler olarak özellikle halk açısından birer ahlaki eğitim merkezi fonksiyonu görüyorlardı. Birlik üyelerinin tüm yaşantısını belirleyen bu ahlaki ilkeler, belli bir iş ve sanata bağlılığı da kuvvetlendiriyordu. Bu ahlakın yöneldiği temel erdem "Dayanışma" idi. XIV. yüzyılın ortalarında Sultan Orhan Gazi zamanında Ortadoğu'yu dolaşan Kuzey Afrika'lı gezgin İbn Batuta, Ahilerin Anadolu Türkmen beldelerinin hepsinde, her şehir ve köyde bulundukların, yabancıları misafir ettiklerini, ihtiyaçlarını giderdiklerini, zorbaları ve şerirleri engel-

7- Gündüz,İrfan,**Osmanlılarda Tekke-Devlet Münasebetleri,** İstanbul,1983,s.102-104.

that he would work as an assistant as someone else might have already filled his previous positio. So, this system provided a solution for the problem of "worker turn-over" as well.

2. Ethical Functions

Professional ethics were considered very important in the Akhi Organization and the auto-control system was practised in the most efficient and perfect way. Assistants, apprentices and master workers were very close and the relations within the Guild were based on the rules of ethics and the profession. Each member of the Akhi Organization had to be responsible to an adept to leam about the traditional masters of the art and to consider them as models for himself. These traditional masters of the art were ethical heros, first of all. It is believed that they lived according to ethical principles. Therefore, they had been models to the Akhis with their manners. Ethics based on experience has more effect than therotical ethics. Akhis' dedication to their masters with all their hearts allowed the idea of being deprived of the masters' love and support in case of a small negligence and imperfection to take root in their hearts. Therefore, Akhis did their best to fulfill their professions perfectly.[7]

The fact that Akhis were interested in only one branch of arts according to their talents, and showed great effort to improve their work ptiently and that each Akhi considered it an ethical purpose to be a master in his own branch, provided high quality production. It was possible to call each product a masterpiece.

3. Function of education and support

Akhi lodges were ethical education centers especially for the public, where they entertained their guests and themselves and held great feasts. These ethical rules that determined the Guild members' whole life also strengthened interest in a particular profession and art. The main virtue in this ethic was 'Solidarity'. In the middle of the 15th century, Ibn Batuta, who travelled in the Middle East during the reign of Orhan Gazi, mentioned that Akhis were almost every Turcoman area in Anatolia, and that they entertained their guests and handled the outlaws, and also he mentioned their hospitality, by giving examples.[8] The importance of the

7- Gündüz,İrfan,**Osmanlılarda Tekke-Devlet Münasebetleri,** İstanbul,1983,pp.102-104.
8- İslami Bilgiler Ansiklopedisi I.p.91

lediklerini ve Ahilerin yolcuları misafir etmeye olan düşkünlüklerini canlı örneklerle anlatmaktadır.[8] Yolların güvensiz, taşıma araçlarının yavaş olduğu bir devirde Ahi Zaviyelerinin bu fonksiyonlarının hayati öneme haiz olduğu açıktır.

Kasabalarda ve köylerde, her yaş grubundan kişilerin muntazaman devam ettikleri ve Ahi zaviyelerinin, konuk ağırlamaktan başka gençleri eğitme görevlerini de üzerine almış küçük örnekleri olan "**Yaran Odaları**" vardı. Bu yaran odaları, eğlendirici, dinlendirici ve eğitici fonksiyonları yanında, bölgesel sorunların çözümlendiği,ortak çarelerin bulunduğu bir mekan görevi de ifa ediyordu.

Yaran Birlikleri düğün yapanlara yardım eder, bütün hizmetlerini yaran görürdü. Yine yaranın ve kimsesizlerin her işlerinde yardıma koşulurdu. Yaranlar harman sonu yıllık eğlenceler tertip ederler, "üç günler" geleneğine uygun eğlenceler düzenlerlerdi.[9]

Memleketin her yerindeki esnaf ve sanatkarların, yılın belli bir gününde düzenlenen eğlencelere katılması bir töre idi. İstanbul'da bu eğlenceler daha kalabalık ve parlak törenlerle yapılırdı. Bu eğlencelerde hiçbir mesleki konu ele alınmaz, yalnız kahya ve kahyabaşı bütün esnafa öğütte bulunurdu.

Her zümrenin bir sancağı bir de alemdarı vardı. Bu sancakta alış-verişi ve iş hayatını öven ayet ve hadislerin yanında, o zümrenin alameti de bulunurdu. Genel eğlencelerde bu bayraklar da merasim yerine götürülür ve her zümre toplu olarak giderdi.

Bazı durumlarda olağanüstü toplantılar da yapılabilirdi. Resmi makamlarca halkın tahammülünün üstünde bir vergi konduğu veya kahyalar kurulunun kesinlik kazanan kararlarının uygulanmasına engel olunduğu zaman ya da esnaf arasında olağan yöntemlere aykırı bir işlem yapıldığında kahyalar kurulu toplanıp, her esnafın üstadlarından üçer kişi davet ederek durumu incelerdi. Fikir birliği sağlanırsa Kahyabaşı ile öteki iki kahya ve iki üstad şer'iye hakimine ve en büyük hükümet yetkilisine yollanırdı. Hükümetle anlaşma olursa toplantıya son verilir, uyuşulamazsa ertesi gün "memleket toplantısı " yapılırdı.

Memleket Toplantısına kahyalar ve bütün üstadlar, memleketin ileri gelenleri, ilim adamları, zenginleri ilan yoluyla çağırılır; hakim ve müftiye davetçi giderdi. Kahyalar Kurulu Başkanı, toplantı nedenini, esnaf toplantısının kara-

8- İslami Bilgiler Ansiklopedisi I,s.91
9- Çağatay,Neşet,**Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik**,2.b.Konya,1981.,s.159

Akhi lodges in a period when roads were unsafe and transportation was slow is clear.

In the villages and towns, there were **'Friendship Rooms'** which were small samples of Akhi lodges. People at different ages attending to these rooms which fulfilled the duty of the Akhi lodges, entertaining the guests and educating the young. Besides, these were the rooms where regional problems were discussed and solved by finding common solutions.

The friendship unions also helped people get married and served them and the people who had no relatives or friends. The friends had entertainments at the end of the harvest time according to the 'three-day' tradition.[9]

It was a tradition that all the tradesmen and artisans in the country joinedthe entertainments on a particular day in a year. There were greater ceremonies and a greater crowd in Istanbul. No subjects related to the professions were mentioned in these entertainments but only the head of the trade guild gave some advice to the tradesmen.

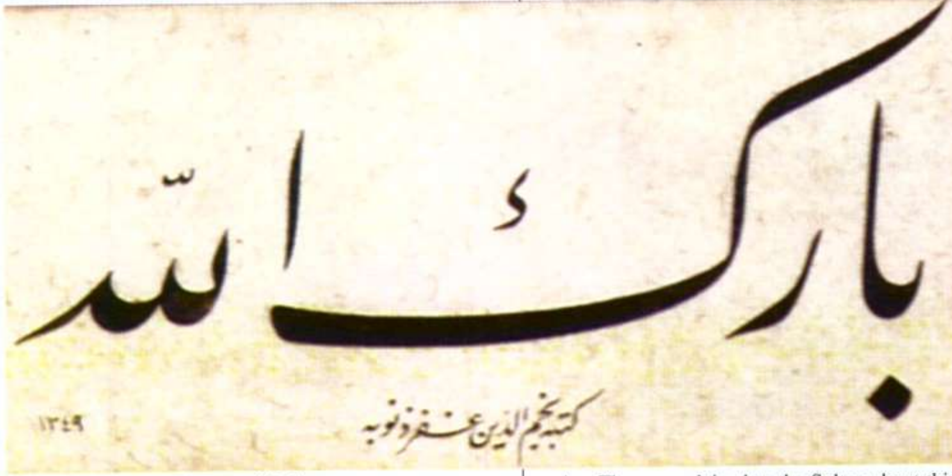
Each class had a flag and a leader. On the flag, there were hadiths and verses of Kuran praising business and working, and also the symbol of that particular class. During the common entertainments, these flags were taken to the ceremonies and the classes went there in groups.

They sometimes held extraordinary meetings. When the government put too heavy a tax , or when the decisions made by the committee of the heads of the trade guild weren't able to be implemented, or when something unusual was done considering the usual procedures, The Committee of the heads of the trade guild held a meeting inviting three masters from the guilds in order to examine the case. If everyone agreed on the same point, they all went to the authorized person in the government. A 'National Meeting' was held unless an agreement was made with the government.

The heads of the trade guild, all masters, important people in the country, scientists and the rich were invited to the National meeting with written announcement, and a messenger was sent to the judge and muftu with the invitation. The head of the trade guild explained the reason of the meeting, the decision of the guild meeting and the attitude of the government and hold a referendum. If the

9- Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik**, Second print. Konya,1981.,p.159

rını, hükümetin tavrını açıklar ve halkoyuna başvururdu. Eğer oylamada Kahyalar Kurulunun kararı benimsenirse, "reisü'l ulema" kürsüye çıkarak padişaha itaat ve sadakatin gereğini vurguladıktan sonra yöredeki hükümet temsilcisinin zulmüne karşı susmanın şeriate uygun olmadığını bildirir, eğer durumunu düzeltmezse

Padişaha şikayet edilirdi.[10]

4. Sosyal Güvenlik ve Arabuluculuk Fonksiyonu

Ahi Birlikleri, yönetici ve askeri sınıfın örgütlenmeleri dışında halk kitlelerinin önderi durumunda idiler. Dolayısıyla siyasal otoriteyle aralarında bazı sürtüşmeler de olabiliyordu. Osmanlı saltanatının son günlerine kadar hemen her eserin başına konması bir usul haline gelen methiyelerden en küçüğüne, sıradan fütüvvetnamelerde bile rastlanmaz. Ahiler, zamanın sultanına mümkün olduğunca ilgisiz yaşamışlar, meselelerini kendi ellerinde halletmeye çalışmışlar, birçok olayda başarılı da olmuşlardır. Kayıtlara geçerek bize ulaşan olaylar, çözümünü başaramayıp resmi makamlara başvurdukları durumlardır. Yiğitbaşı, esnaf arasındaki ihtilafı halleder, gerekirse hakemlik yapar, mahkemeye başvurmalarına engel olurdu.[11] Devlet de bunlara hukuki bir kuruluş olarak tanımış, kendilerine bazı imtiyazlar vermişti.

Ahi Birlikleri içinde, mensupların iş hayatı dışındaki sıkıntılarıyla da ilgilenilmiş, sıkıntıların aşılmasına elbirliği ile çalışılmıştır. Her esnafın bir **yardım sandığı** vardı. Buna "Esnaf Vakfı", "Esnaf Sandığı" veya "Esnaf Kesesi" denirdi. Kethüda, yiğitbaşı ile ihtiyarların gözetim ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığın sermayesi, esnafın bağışları ile çıraklıktan kal-

10 Çağatay,age,s.147
11 Kütükoğlu,agm.,s.75-76

decision of the trade guild commitee was approved in the end of the referendum, the leader of the scientists madea speech indicating the necessity of obedience and faithfullness to the government. However, he also announced that showing no reaction to the government representative was not acceptable to the Islamic rules. They complained to the Sultan about this representative.[10]

4. Social and mediation function

Akhi Guilds were the leaders of the public with the exception of the administrative and military classes. Therefore, they sometimes had some problems with the political authority. Akhis were indifferent to their Sultan and tried to solve their problems by themselves and succeeded mostly. The cases which have survived so far by having been recorded officially are the ones they couldn't solve and asked for the help of the authorized person. 'Yiğitbaşı' dealt with the conflicts in the guild, became a judge if necessary, and prevented them from going to the court.[11] The government also recognized them as legal organizations and some concessions were given to them by the govvernment.

Akhi Unions helped their members to solve not only the problems related to their professions but also the ones related to their personel lives. Each guild had a fund to be used when necessary, which was called as **'Guild Fund'**, 'Foundation Fund' or 'Guilds' Pocket'. The source of the capital for this Fund under the responsibility of chief steward, 'yiğitbaşı' and the elders, was the guilds' donation and the amount of money kept to be paid to the people who got promotion and became apprentices and

10- Çağatay, ibid, p.147
11- Kütükoğlu, ibid., pp.75-76

falığa ve kalfalıktan ustalığa yükselenler için verilen paralardan ve haftada ya da ayda bir, esnaftan mali gücüne göre toplanan paylardan oluşurdu. Buradan ihtiyacı olan esnafa, hastalara, bir felakete uğrayanlara, ölenlerin yakınlarına yardımda bulunulur, isteyenlere borç para da verilirdi. Esnafın elinde önemli miktarda demirbaş eşya ve genel eğlenceler için yemek ve sair hususlarda kullanılmak üzere bakır kaplar bulunurdu. Bunlar halktan isteyenlere kira ile verilmekte, saray düğünleri için de kullanılmaktaydı.

5. Gençlikle İlgili Fonksiyonlar

Ahilik genç ve enerjik kişileri,kendi bünyesine alıp, bir meslekte maharet edinmelerini, topluma kazandırılıp, başıboş bırakılmamalarını sağlamış; gençlerin enerjilerini manevi önderler elinde toplumsal hayatın düzeni ve devamı için kanalize etmiştir. Gençlerin bir araya gelme, birlik oluşturma eğilimleri böylece toplum menfaatleri yönünde, ahlaki esaslar çerçevesinde tatmin edilmiştir. Genç, intisap ettiği sanat veya mesleğin sırrını öğreninceye kadar ustasına hizmete mecburdur. Bir yol atası ve yol kardeşi edinerek fütüvvete intisab etmiş ve fütüvvet şartlarına uyacağına söz vermiş olan genç, hayatı boyunca yol atasıyla yol kardeşine hürmet ve yardım edeceği gibi, onların da sevgisine ve yardımına mazhar olacaktır. Böylece mesleğe ve sanata, yola ve ihvana ihanet etmedikçe hayatı garanti altına alınmıştır.[12] Bu birliklerde gençler ahlaki yönden eğitilmiş, kötü alışkanlıklardan korunmuştur. Kötü alışkanlıkları olanlar buralara kabul edilmemiştir.

İslam ilkelerine uymamayı alışkanlık haline getirenler ve esnafın genel menfaatine aykırı hareket edenler "yolsuzluk" veya "erkan" denen ve gayet tesirli olan cezaya çarptırılıyorlardı. İtaatsizlik, saygısızlık, bir başkasına zarar getiren bütün hareketlerde önce nasihat verilir, fayda vermezse cezaya başvurulurdu. Cezalar, sessizlik ablukasından dayağa, birşey ısmarlatmaktan geçici veya sürekli olarak meslekten men'e kadar çeşitliydi.[13]

Ahi zümreleri varlığını devam ettirmek için şekle büyük önem vermiştir. Merasime en basit işlerde bile mutlaka uyulurdu. Fütüvvet ehli, böylece, teşkilatındaki dereceleri muhafaza edebilmiş, sanat sırlarını kişiden kişiye aktarmış, dayanışma ve yardımlaşmayı gerçekleştirmiş, içine karışan ehliyetsiz unsurları temizlemesi mümkün olmuştur.[14]

12- Gölpınarlı,Abdülbaki," İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı veKaynakları", İstanbul : **İÜİFM**.C.XI, Sayı:1-4,1952, s.90.
13- Tabakoğlu,age, s.293-294.
14- Gölpınarlı,agm., s.89

master workmen, or the shares collected from the guilds once a week or a month, according to their financial positions. With the money in the fund, they helped the people who were ill and had problems and the relatives of the dead.

It was also possible to borrow some money from the Fund. Guilds had permanent and heavy fixtures and equipment and copper dishes to be used in the entertainments open to the public. These were hired to the people who wished and also used in the wedding ceremonies in the palace.

5. Functions related to the youth

As Akhis accepted energetic and young people into the Akhi Organization, the young were given a chance to have a profession, and also their energy was orientated towards social norms for the continuation and the order of the society. The tendency towards being in groups and in unions by the young was kept onder control by the rules of ethics. A young person had to serve his master until he learnt the secret of the profession or the art of which he became a member. That person who became a member of the Akhi Organization, having two confreres one as a brother and one as a leader, promised to respect and help them for the rest of his life. He would be blessed with their care and help. So, his life was guaranteed unless he was unfaithful to the profected from bad habits.[12] The ones who had bad habits were were not accepted into the Guilds.

People who failed to obey the Islamic rules and who acted against the guilds' benefit were punished by the penalty named "impropriety', Firstly, they were given some advice as a result of their disobedience, irrespect and behaviors harming other people. If that didn't help, they were punished then. There was a wide range of punishments like silence, beating forbidding them to order, anything or expelling them from the profession.[13]

Form was very important to the Akhi Organizations to survive. The rules were obeyed even in very simple points. So, the important people in the Organization were able to protect the ranks in the Unions, to convey the secrets of the art from person to person, to provide solidarism and to leave unqualified people out of the Unions.[14]

12 - Gölpınarlı,Abdülbaki," İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı veKaynakları", İstanbul : **İÜİFM**.C.XI, No:1-4,1952, pp.90.
13- Tabakoğlu, ibid.pp.293-294.
14- Gölpınarlı, ibid.,p.89

6. Siyasi ve Askeri Fonksiyonlar

XIII. Yüzyılın ikinci yarısından XIV. yüzyıla kadar Anadolu'da birtakım büyük devlet adamlarının, kadıların, müderrislerin, çeşitli tarikat şeyhlerinin, büyük tüccarların bu birliklere dahil olduklarını görüyoruz.

Anadolu Selçuklu hükümdarlarına Bağdat'taki Abbasi Halifeleri tarafından saltanat veya hükümdarlık "menşûru", yani hükümetlerini tasdik eden ferman ile beraber hil'at, asa vb. gönderilmesi gelenek idi. I. İzzuddin Keykavus hükümdar olduğu zaman (M. 1211) Abbasi Halifesi Saltanat menşuru göndermişti. Yine aynı hükümdar Sinob'u fethettikten sonra bu fethi halifeye bildirmiş ve birçok da hediye göndererek Ahilik alametlerinden olan fütüvvet şalvarı istemişti. Halife de Selçuk Hükümdarı'nın arzusunu yerine getirmişti.[15]

Osmanlı Devletinin kuruluşu döneminde de büyük katkıları olan Ahilik Müessesesi, yeni yöneticilerin seçiminde ve meşruluk kazanmasında da etkili olabiliyordu. Nitekim Osman Bey'in ölümü üzerine yeni yöneticinin belirlenmesinde Ahilerin de onaylamasıyla Orhan Gazi seçilmişti. Yine II. Murat da Ahiliğe mensup Osmanlı Sultanlarındandı ve Ahilerin kararı ile devletin başına geçmişti.

Ahi Birlikleri Selçuklu Devleti'nin yıkılış ve Moğol istilası döneminde Anadolunun savunmasında ve sosyal düzenin devamında büyük rol oynamışlardır. Ahiler, devlet idaresinin zayıfladığı, otoritesizliğin baş gösterdiği geçiş dönemlerinde şehirlerin idaresini ellerine alıyorlar ve eski idareden yeni idareye geçişin toplum için büyük bir sarsıntıya meydan vermemesine çalışıyorlardı. Ahi teşkilatı yalnız şehirlerde değil, köylerde ve uclarda da vardı. Hatta alpler teşkilatı ile de ilişkiye girilmiş, böylece hem Ahi, hem Alp sıfatları taşıyan, her iki zümreye de mensup olan kimselere rastlanır olmuştur.[16]

Herhangi bir siyasi veya dini-siyasi amaçla ortaya çıkan mücadele grupları olarak bazı birlikler, Ahiliğin özel bir grubunu oluşturmakta ve kendilerini cihad'a, fisebilillah mücadeleye vakfetmekte idiler. Bunlar zaman zaman askeri ve siyasi kuvvetlerini gösteriyorlar, güvenliği sağlıyorlar ve yer yer devlet vazifesini yerine getiriyorlardı. Mesela Bursa'yı Düzme Mustafa'nın hücumundan bunlar kurtarmışlardı.[17]

Osmanlı ordusunun içinde, düşmanla çarpışan yardımcı birlikler arasında, zaviyelerde güç-

15- Uzunçarşılı, İ. Hakkı **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal**, Ankara, 1984, s. 67.
16- Köprülü, Fuat, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Ankara, 1988, s. 91.
17- Taeschner, F. "**İslam Ortaçağında Fütüvvet Tekilatı**", İÜİFM, C.XV, sayı: 1-4, s.8

6. Political and military functions

It can be seen that some of the statesmen, kadis, professors, leaders of Muslim religious groups andimportant merchants in Anatolia became themembers of the Akhi Organization during the period between the second half of the 13th century andthe 14th century.

It was a tradition to send the document of the constitution along with a caftan, staff, etc. to the rulers of the Seljuks in Anatolia by the Abbasi chaliphs of Baghdat. When Izzuddin Keykavus I ascendedthe throne (A.D. 1211), Abbasi chaliph sent him the document of the constitution. The same ruler informed the Chaliph of his having conquered Sinop and asked for an Akhi shalwar which was a symbol of being a member of the Akhi Organization. He also sent a lot of gifts to the Chalip. The ruler of the Seljuks didn't resist his request.[15]

The Akhi Organization, which made a considerable contribution to the settlement of the Ottoman Empire, had a role in the choice and the approval of the new Sultans. After Osman Bey had died, Osman Gazi became the Sultan with the Akhis' approval. Also Murat II was one of the Ottoman Sultans who were Akhi members and the Akhis decided that he would be Sultan.

Akhi Unions had a great role in the defence of Anatolia and the continuation of the social system during the end of the Seljuks and the Mongolian conquest. Akhis shouldered the administrative responsibilities of the cities when

15- Uzunçarşılı, İ. Hakkı **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal**, Ankara, 1984, p. 67.

lü bir manevi eğitimle yetiştirilmiş Ahi Birlikleri de (Gaziyan-ı Rum, Ahiyan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum) sayılmaktadır.

Sefer zamanlarında bir kısım esnaf da (kasap, ekmekçi, nalbant, bakkal, berber, saraç, demirci, aşçı, arabacı, vb.) seferlere katılırdı. Bunlara "**Orducu Esnaf**" denirdi. Orducu esnaf ordugahta dükkan açıp askerlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılarlardı. Bu esnafın ordudaki faaliyetleri için gerekli olan işletme kredisi, mensup oldukları esnaf birliği tarafından sağlanıyor ve buna "ordu akçesi" deniyordu.[18]

Tüm bunlar, bir yandan Ahiliğin ulaştığı toplumsal ve siyasal etkinliği gösterirken, diğer yandan da yönetim-halk bütünleşmesinin en ileri düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir. Yine devlet organı olmayan sivil bir kurumun, karşılaşılan problemlerin çözümünde gösterebileceği yararlılığın da en güzel örneğini bu müessesede görebilmekteyiz. Bugün de bu tür sivil kurumların varlığı ve etkinliği arzulanan bir durum oluşturmaktadır.

Ahiliğin kaldırılması ve bugünkü kurumlar

1. Ahiliğin Kaldırılması

19. Yüzyılla birlikte Batı'da meydana gelen köklü değişmeler ve Avrupa sanayi ürünlerinin Osmanlı pazarına girmesi ile birlikte, Osmanlı üretim ilişkileri bozulmuş, buna bağlı olarak da Ahilik Teşkilatı fonksiyonlarını kaybetmiştir. Nihayet 1913'de kadro tahdidi demek olan Gedik Usulü kaldırılmış, 1924'de de Esnaf Teşkilatı resmen tarihe karışmıştır.

Ancak Fütüvvet ve Ahilikten kalma bazı adet ve sözler toplumsal hayatta varlığını sürdürmüştür. Herşeyden önce "esnaf" kelimesi o dönemden kalma bir terimdir. Osmanlı Padişahlarının kılıç kuşanma töreni ile Ahilikteki Şedd kuşanma arasında büyük bir benzerlik vardır. Yine bazı yörelerde görülen, evlenen kızın beline ailenin büyüğü tarafından bir kuşak bağlanması ve aile kurumunun kudsiyetine dair sözler söylenmesi de fütüvvet ehlinden kalma bir adettir. Dükkanı devreden kiracıya verilen ve günümüzde "hava parası" denen para da "peştemallık" olarak anılan ve peştemal kuşatma merasiminde verilen paradan kalma bir adettir. Yine esnafın belli bir ahlaki seviyeye sahip olması gerektiğini vurgulayan sözler varlığını bugün hala sürdürmektedir.

18 - Tabakoğlu, age, s.295.

there was lack of authority in the government and tried to have the public orientate to the new administration system with less confusion. Akhi Unions were not only in the cities, but also in the villages and towns. Evenmore, they had contact with the Alp Unions so that some people became the member of the two Unions, as Akhis and Alps.[16]

Having a political or both political and a religious goal, some unions formed different groups in the Akhis and devoted themselves completely to the holy war, 'cihat'. They sometimes proved their poitical and social power, provided security and sometimes acted as the government. For example, it was they who saved Bursa from 'Düzme Mustafa's' attack.[17]

Some Akhi Units (Gaziyan-ı Rum, Ahiyan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum) which were traied with important moral rules in the Akhi Lodges, were considered to be supporting attack units in the Ottoman Army.

Some tradesmen (butchers, bakers, blacksmiths, grocers, barbers, saddlers, ironworkers, cooks, drivers, etc.) went to war during military expedition. They were called a **'Military trade Guild'**. Having shops in the military camp, they met the soldiers' demands. Working capital for them was provided by the guilds of which they were members, and it was called a 'Military Fund'.[18]

All these things mentioned so far show how effective Akhis were both politically and socially, and prove that the government and the public were very close. It is a good example of a civilian organization which was not a part of the government, helping find in the solutions to the problems. Today, there is a need of this sort of civilian organizations, as well.

The end of Akhi organization and the present organizations

1. The end of the Akhi organization

The fundamental changes in the West and the European products in the Ottoman market negatively, affected relations related to the Ottoman production , by the 19th century. Therefore, the Akhi organization didn't have the same functions as it had before. Finally, 'Gap System' which was a system of restricting employees, was ended in 1923, and the Trade Guild became just a part of history in 1924.

16- Köprülü, Fuat, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Ankara 1988, p. 91.
17- Taeschner, F. "**İslam Ortaçağında Fütüvvet Tekila**
İÜİFM, C.XV, No: 1-4, p.8
18 - Tabakoğlu, ibid., p.295.

Ahilik teşkilatının kaldırılması ile birlikte, Ahiliğin yerini dolduracak bir kuruluş geliştirilmemiştir. Ahilik müessesesi sadece bir esnaf teşkilatından ibaret değildir. Bünyesinde Alpler, Alperenlere de yer veren Ahi teşkilatı, bir yandan fetih ve gaza hamlelerini kolaylaştıran; diğer yandan da şehir ve köylerde, hatta uclarda sanat erbabını ve çalışanları himayesine alarak bu kuruluşların işleyiş, eleman yetiştirme ve kontrolünü sağlayan bir esnaf kuruluşudur.

Bugün Ahiliğin fonksiyonları bir ölçüde çeşitli kuruluşlar arasında dağıtılmaya çalışılmıştır. Ancak o günkü toplum ile bugünkü toplum arasında yapısal farklılıkların ve zihniyet değişikliğinin bulunması, Ahiliğin fonksiyonlarının bugün tam olarak ifa edilmemesi sonucunu doğurmuştur.

2. Bugünkü Kurumlar

Esnafın teşkilatlanması amacıyla Ticaret ve Sanayi Odalarının kurulması çalışmaları XIX. yüzyıla kadar gitmektedir. Bugün iş hayatının düzenlenmesi, esnafın örgütlenmesi, sosyal güvenliğin sağlanması, işçi-işveren ilişkilerinin düzenlenmesi, sosyal ve meslek dayanışmanın temini gibi amaçlara yönelik müesseseler bulunmaktadır. Bunlardan konuyla ilgili olan belli başlı müesseselere ve kuruluşlara göz atılırsa, bunların fonksiyonları ile Ahilik arasında bir mukayese yapma imkanı bulunabilir.

a) Ticaret ve Sanayi Odaları

Osmanlı Devleti zamanında Ticaret ve Sanayi Odaları'nın kurulması yönündeki çalışmalar 1879 yılında başlatılmıştır. Cumhuriyet döneminde çıkartılan 5590 sayılı kanunun 5. Maddesinde Odaların görevleri belirlenmektedir. Buna göre, Ticaret ve Sanayi Odalarının başlıca görevleri, mesleki ahlakı ve dayanışmayı korumak, ticaret ve sanayinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesine çalışmaktır. Bunu gerçekleştirmek için, ticaret ve sanayii ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip etmek, bölgeleri içindeki ticari örf, adet ve teamülleri tesbit etmek, ticaret ve sanayi erbabınca uyulması zorunlu mesleki kararlar almak, ilgililerin talebi halinde ticari ve sınai ihtiylaflarda hakem olka, eğitim çalışmaları yapmak gibi hizmetleri yerine getirirler.

Görüldüğü gibi, kanunda öngörülen fonksiyonlar ile Ahiliğin ifa ettiği fonksiyonlar büyük

However, some sayings and traditions of the Akhi Organization survived in society. First of all the word 'esnaf' (tradesman) has been usedsince then. 'Kılıç kuşanma' which was a ceremony for Sultans to come to the throne, is very similar to 'Şedd Kuşanma' which was also a ceremony for an apprentice to become a master workman in the Akhi Organization. It is another tradition from the Akhis to tie a red belt around the bride before the wedding ceremony and to make a speach about the importance of family and family values. The deposit 'hava parası', is the money which was given to the people who finished the apprenticeship and became a master workman with a ceremony, in the Akhi traditions. Also, Akhi sayings indicating the importance of tradesmen having certain ethical rules are still very common in today's life.

The Akhi Organization couldn't be replaced after it had ended. It was a trade institution, having Alps and Alperens in its own body, which made the military attacks easier and which took the art masters in cities, towns and villages under its protection and had the control of the employment and training in these unions and of the union, itself.

Today, funtions of the Akhi Organization are trying to be realized by different institutions to a certain extent. However, it is not so easy to be successful in the realization of these functions due to the structural and mental differences between the societies of the past and the present.

2. Today's Institutions

It was the 19th century when some efforts were made forthe first time to found the Chamber of Commerce and Industry in order to unite the tradesmen.

Today there are some organizations, the aim of which are organizing businesslife, and uniting the tradesmen, provding social security, arranging the relations between employers and employees and providing social and professional support. When certain related institutions are analyized, it is possible to compare Akhis' and their functions with them.

a) Chamber of Commerce and Industry

The efforts to found a Chamber of Commerce and Industry during the Ottoman Empire started in 1879. The duties of the

ölçüde birbirine benzemektedir. Ancak bu fonksiyonların etkin bir şekilde yerine getirilmesi hususuna bakıldığında, Ticaret ve Sanayi Odaları'nın hiçbir zaman Ahiliğin kuşatıcılığına ulaşamadıkları açıktır.

b) Sendikalar

Sendikalar, sanayi kapitalizminin olumsuz etkilerinin büyük toplumsal sorunlar ve sarsıntılar oluşturması üzerine, işçi haklarının savunulması, çalışma şartlarının ve ücretlerinin düzeltilmesi temel amacıyla oluşmuş; zamanla daha da genişleyen fonksiyonlar yüklenmişlerdir. Sendikalar ekonomik amaçları ağırlıklı müesseseler olmakla birlikte sosyal fonksiyonları da bulunmaktadır.

Sendikaların fonksiyonları içinde özellikle sosyal siyasetle ilgili fonksiyonlar, yani çalışmanın insanileştirilmesi, sosyal güvenlik, sosyal yardım gibi fonksiyonlar, yardımlaşma sandıkları, adil gelir dağılımının gerçekleştirilmesi Ahiliğin sosyal fonksiyonları ile benzeşmektedir.

c) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma hayatını, işçi-işveren ilişkilerini düzenlemek, denetlemek ve sosyal güvenlik imkanını sağlamak, bu imkanı yaygınlaştırmak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş bir bakanlıktır. Görevleri arasında çalışma barışını sağlayıcı önlemler almak, istihdamı ve tam çalışmayı sağlayacak, çalışanların yaşam düzeyini yükseltecek, işçi sağlığını ve iş güvenliğini temin edecek, sosyal adalet ve sosyal refahın gerçekleşmesini sağlayıcı çalışmalar yapmak, sosyal güvenlik imkanı sağlamak ve yaygınlaştırmak gibi hususlar sayılabilir.

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için Bakanlığa bağlı olarak İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü (Bağ-Kur) oluşturulmuştur.

d) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, küçük sanayi ve el sanatları ile ilgili her türlü araştırma, geliştirme ve eşgüdüm hizmetlerini yürütmek, organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin kurulması ile ilgili bütün faaliyetlerin eşgüdümünü sağlamak, sanayi ürünlerinin standartlarını hazırlamak, kalite denetimi yapmak, gerekti-

chambers were mentioned in the 5th article of the law, number 5590, made under the Turkish Republic. According to this law, the main duties of them are to maintain the professional ethics and support, and to enable trade and industry to develop considering benefits for all. The chambers inform the authorities of news and information about industry and trade and find out market prices for some products. They identify the traditions and established customs in their regions, make decisions to be practised compulsively by the industry and trade masters, sometimes become a judge in the conflict. In industry and trade if the authorities request, and provide education and training in order to carry out its duties.

It is clear that the functions determined by the law very similar to the ones realied by the Akhi Organization. However, it is also obvious that the Chambers of Commerce and Industry have never been able to realize these functions as effectively as the Akhis did, is also obvious.

b) Trade Unions

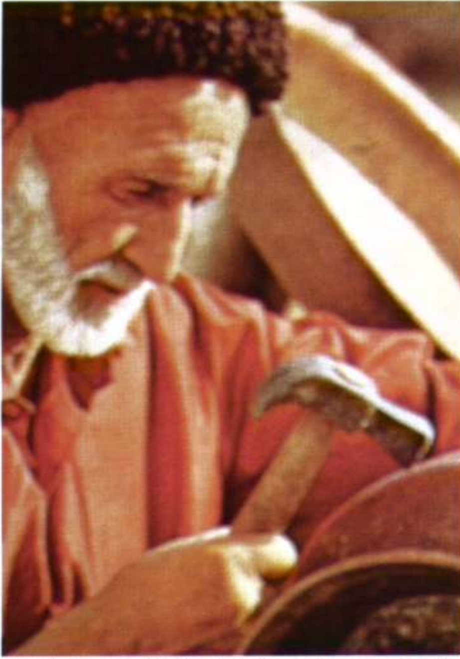
As negative effects of the Industrial capitalism caused some social problems, trade unions were foundedin order to defend labors' rights, providean improvement in working conditions and payments. They had more functions later on. Although trade unions are organizations mainly with economic aims, they also have some social functions.

Especially functions of trade unions related to social politics, such as having humane working conditions, social security, social aids, funds and providing fair income distribution, and the social functions of the Akhi Organization are alike.

c) Ministry of Labor

This ministry has been found in order to arrange and control the relation between employees and employers, to provide social security rights and to improve and make them common to anyone. To take precautions to maintain the peace in work life, to work in order to provide employment, improvement in the laborer's life standard, labors' health and work security and also social justice and prosperity are among its duties.

The Associaton of Unemployment the Association of Social Security and the 'Bağkur' (a branch of the Association of Social Security,

ğinde sanayi ürünlerinin fiyatlarını saptamak, iç piyasadaki başlıca gıda ve ihtiyaç maddelerinin fiyat hareketlerini izlemek ve iç piyasayı denetlemek gibi fonksiyonları yürütmekle görevlidir. Ve bu yönüyle Ahilik müessesini çağrıştırmaktadır.

e) Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği(TOBB)

TOBB, özel yasayla kurulmuş, tüzel kişiliği olan kamu kurumu niteliğinde mesleki bir üst kuruluştur. Odalar ve Borsalar arasındaki birlik ve dayanışma ile mesleğin genel çıkarlara uygun olan gelişmesini sağlamak, oda ve borsa üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, bunların birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak amacıyla kurulmuştur. Bu amaçlardan, özellikle ilişkilerde güvenin ve dürüstlüğün sağlanması ideali Ahilik tarafından en güzel şekilde gerçekleştirilmişti.

f) Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Konfederasyonu

Mesleki bir kuruluş olan bu konfederasyon, bağlı örgütler arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, Birlik üyelerinin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için girişimlerde bulunmak, kuruluş üyelerinni sosyal haklarını güvence altına alıcı düzenlemeler yapmak, üyelerin

for tradesmen and for other people working in the private sector) have been founded to realize these duties.

d) Ministry of Industry and Commerce

The duties of the Ministry of Industry and Commerce are to make research and development on small industry and handicrafts and provide coordination and to coordinate all the activities related to building organized industrial areas and small industrial sites. The Ministry of Industry and Commerce also prepares standards for industrial products, makes quality control, determines prices of the industrial products when necessary, and observes the changes in the prices of the foodstuffs and necessity goods in the home market and controls the home market. In this sense it resembles The Akhi Organization.

e) Chamber of Commerce and Industry, Marine Chambers of Commerce and Commerce Stock Exchange (TOBB)

TOBB is a professional institution with the characteristics of a legal civil organization, founded in accordance with a special law. It was founded in order to help the profession improve due to the cooperation between the chambers and the stock exchange, to facilitate the professional activities of the chamber and stock exchange members, and to maintain professional ethics and disciplinary to make them have honest and trustable relations with each other and with the society. The idea of honest and turist was realized by the Akhi Organization in the best way.

f) Confederation of Small Business and Businessmen in Turkey

This professional confederation aims to provide cooperation and support among its members, to make efforts to meet its members' financial and social needs, to make arrangements, to protect its members' social rights, to help them receive raw material and credits, to train new businessmen and to use high technology in business. This confederation includes the Associaton of Small Business and Businessmen, The Union of the Association of Small Business and Businessmen and their confederation.

Another professional institution is the Association of Turkish Industrialists and

hammadde ve kredi ihtiyaçlarının sağlanmasına yardımcı olmak, esnaf ve sanatkarların yetiştirilmesi, ileri teknik düzeye çıkarılması imkanlarını araştırmak gibi çalışmalar yapmaktadır. Bu konfederasyon bünyesinde Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birlikleri ile Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu bulunmaktadır.

Bunlardan başka mesleki kuruluşlardan biri de Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD)'dir. Kamuya yararlı dernek statüsünde olan TÜSİAD, üyelerinin mesleki dayanışması, yardımlaşması ve olaylara ortak tavır alınması yanında, uygulanacak iktisat politikaları ve ekonomik uygulamalar konusunda da görüş bildirmek ve etkilemek amacı taşımaktadır. TÜSİAD'ın siyasi alandaki etkileri Ahilik müessesesinin siyasi fonksiyonlarını hatırlatmaktadır.

Yine son yıllarda sayıları hızla artan,ulusal ve yerel bazda kurulmuş işadamları dernekleri (SİAD'lar) da benzer fonksiyonlar ifa etmektedirler.

g) Vakıflar

Vakıf, İslam Hukukundan kaynaklanan ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan bir müessedir. İslam Dini'nin esasları arasında önemli bir yer tutan yardımlaşma duygusu asırlarca devam edecek bir müessese olan Vakıf'ların doğmasına neden olmuştur. Vakıflar İslam Tarihi boyunca önemli toplumsal fonksiyonlar görmüşlerdir. Osmanlı'da bugün devletin yerine getirdiği birçok kamu hizmeti , vakıflar eliyle yürütülüyordu. Sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri ile belediye hizmetlerinin yürütülmesinde vakıfların büyük yeri vardı.

Günümüzde ise, vakıflar Osmanlı dönemindeki etkin konumlarını büyük ölçüde kaybetmiş olmakla birlikte, yine de varlıklarını sürdürmekte ve birtakım fonksiyonlar ifa etmektedirler.

Bugün vakıflar özel ya da tüzel kişiler tarafından kurulmakta, yoksullara yardım, öğrencilere eğitim desteği, üyeleri arasında ortak kimlik oluşturma, kültürel ve eğitici çalışmalar yapma, nüfuz sağlama gibi faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Vakıflar bu fonksiyonları yanında, insanların bir araya gelme, toplanma, topluma yararlı iş yapma eğilimlerinin tatmini yönünde de rol oynamaktadırlar.

Businessmen (TUSIAD). Working for the benefit of the society, TUSIAD has the function of providing cooperation and support among its members and showing an attitude to situations agreed on by all the members. The aim of this association is also to be efficient enough to express their ideas about the economic policy and practises to be used and their construction. The political functions of TUSIAD is similar to the ones of the Akhi Organization.

The regional or national Associations of Businessmen founded in the previous years have similar functions as well.

g) Foundations

Foundations are institutions based on the Islamic legal system and the idea of helping one another which has an important place in Islam. Foundations had important social functions throughout Islamic history. Many civil services provided by the government today were the responsibilities of the foundations in the

Ottoman Empire. The foundations had a great role in providing health, education, social security and social aid, and municipal services.

Foundations have been able to survive and realize some functions so far, although they have lost their efficiency they had during the Ottoman Empire to a great extent.

Foundations are established either by the government or by the private sector, and provide

Genel değerlendirme

Fütüvvet ve Ahilik ülküsü toplumsal hayatın çeşitli sahalarında etkili olan bir "ruh hali"ni ifade eder. Bunun tek bir kelime ile ve kurumsal bir yapı ile ifadesi mümkün değildir. Fütüvvet ahlakının temeli "başkalarını nefsinden yüksek tutmak" tır.

Ahilik müessesi, toplum çıkarını kendi kişisel çıkarının üstünde tutan bir insan tipolojisi yetiştirmiş, böylece toplumda birbirini rakip gören fertler değil, birbiri ile dayanışma içinde uyumlu ve huzurlu bir toplum oluşturan fertler varolagelmiştir. Bunun neticesi olarak uzun yüzyıllar, büyük çalkantılar görülmeden yaşayabilen bir toplumsal yapı kurulabilmiştir.

Bugün Ahiliğin fonksiyonlarını bütünüyle ifa edecek müesseseler bulunmamakta, bu fonksiyonlar büyük ölçüde ifa edilememektedir.

Özellikle gençleri topluma kazandırıcı, onların bir araya gelme, topluluk oluşturma eğilimlerini tatmin edici, enerjilerini toplum çıkarı yönünde kanalize edici manevi önderler ve müesseseler bulunmamaktadır. Dolayısıyla gençler yarınlarından endişeli, kimlik bunalımı içinde yaşamaktadırlar.

Ekonomik zihniyetin değişmesi, insanlarda mal ve eşya açlığının ortaya çıkması da dayanışma ruhunu öldüren gelişmelerden biridir.

Günümüzde eksikliği duyulan bir husus da, tüketicinin korunmasına yönelik kuruluşların yokluğudur. Ahiliğin gördüğü bu fonksiyon bugün büyük ölçüde yerine getirilememekte, tüketimin kamçılanmasına dayanan ekonomik sistem içinde, tüketici bireyler basın-yayın araçlarıyla daima tüketime teşvik edilmekte ve reklamların yanılsaması ile yönlendirilmektedir.

Bir diğer husus da, çıraklık ve mesleki eğitim konusudur. Son olarak 1986 yılında 3308 sayılı yasa ile düzenlenen bu konuda da henüz etkili bir çalışma yapılabilmiş değildir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, Ahilik ve Fütüvvet ülküsü, herşeyden önce bu ülküyü benimsemiş ve hayat yolu olarak seçmiş fartlere bağlı bulunmaktadır. Ekonomik ve toplumsal sorumluluğun manasını kavramış, hayatını kazanma duygusuna sahip, meselelere derinliğine vakıf fertlerin yetiştirilmesi ve sosyo-ekonomik alanda barışın sağlanmasında bu ülkü hala bize yol gösterici olabilecektir.

help to the poor and educational support to students. They also organize cultural and educational activities and unite their members.

Foundations also serve human beings so that they can realize their tendency to form groups, have meetings and to work for the society.

Fınal evaluation

The idea of Akhi represents a social concept which has influence over different areas in social life. It is not possible to describe it with a single word or an institutional structure. The base of the Akhi ethics is to consider other people more important than himself. As a result of this ethic, the individuals in society always provided support to each other and lived in peace instead of being rivals to each other. So, it succeded in forming, a social structure without unnecessary conflict for centuries.

There are not any institutions with the same functions of the Akhi Organizations today. Therefore, it is not possible to realize these functions mentioned.

Today's youth are worried and they have no self satisfaction as there are no moral leaders and institutions to have them socialise and form groups and to make them work forthe society.

The change in the moral values and economic mentality is the reason why the spirit of cooperation has disappeared.

Another point is the absence of the institutions to protect consumers and their rights. This function of the Akhi Organization cannot be realized in an economic system where consumers are provoked. So, the consumers are encouraged to consume and directed by commercials.

There has been no development in education of professions and apprenticeship which was arranged in accordance with the law, number 3308, in 1986.

Briefly, the idea of Akhism is related to the individuals who believe in this idea and consider it as their life style. This idea can still lead us in raising up individuals who realize the meaning of economic and social responsibility, who are eager to earn their livings and who are aware life's profoundity help establish peace in the socio-economic field.

Fuarların doğuşu ve Türk fuarcılık tarihine genel bir bakış

Panayırlardan dünya ticaret merkezlerine

The birth of fairs and general view ofthe history of Turkish fairs

From local fairs to world trade centers

Coşkun ÇAKIR*

İngilizceye Çeviren: Ayşe Aslı SANCAR

** İ. Ü. İktisat Fakültesi İktisat Tarihi Ana Bilimdalı*

**University of Istanbul Faculty of Economics History of Economics Dept.*

1- TANIM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Fransızca bir isim olan fuar (Foire), belli zamanlarda ve belli yerlerde ticaret mallarının tanıtılması ve pazarlanması maksadıyla açılan sergiler, satış merkezleri ve büyük pazarlara verilen addır.[1] Fuarlar kuruluş süreleri itibariyle uzun aralıklı olarak kurulduklarından pazar ve panayırlardan farklılık göstermekle beraber, tarihte çoğu kez bu kavramlar aynı manaya tekabül edecek şekilde kullanılmıştır.[2]

Foire kelimesi Latince sevinç anlamına gelen **feria**'dan türetilmiştir. Bunun kaynağında Ortaçağda pazarların yaygınlaşmasının senyörlerin iktidarını zayıflatması ve birtakım yasaklamaları kaldırması neticesinde tüccar sınıfı için bir bayram havasının esmiş olması yatmaktadır. Bu bakımdan fuarların bilinen bayram günlerin-

1-DEFINITION AND CONCEPTUAL FRAMEWORK

Fair, a French word (*foire*), is the name given to large markets, sales centers and displays opened for the purpose of advertising and marketing commercial goods at specific times and in particular places. [1]

Although fairs are different from markets in that they continue for longer durations, these concepts have frequently been used interchangeably throughout history.[2]

The word *foire* is derived from the Latin *feria* meaning pleasure. The source of this meaning lies in the fact that during the Middle Ages the fairs, which became more widespread as a result of the power of the noblemen decreasing and as a number of restrictions were lifted, were days of celebration for the tradesmen class. Care was taken to make the fairs coincide with

1 - Hasan Eren (Haz.), **Büyük Larousse - Sözlük ve Ansiklopedi-** c.9, s.4318, İstanbul 1986;Türkçe Sözlük, c.I, s.516, Ankara 1988.
2 - Görsel **Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi,** c.6, s.3370, İstanbul 1984.

1 Hasan Eren, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi**, vol. 9, p. 4318, Istanbul, 1986; **Türkçe Sözlük**, vol. 1, p. 516, Ankara, 1988.
2 **Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, vol. 6, p. 3370, Istanbul, 1984.

den birine rastgetirilmesine dikkat edilmiştir. **Aziz Qiriacus** günü, **Büyük Perhiz, Azizler Yortusu, İsa'nın Orucu** ve **Noel** gibi kilisenin belirlediği kutsal günler aynı zamanda birer panayır günüdürler.[3] Panayır, yani fuar ve pazar, Almanca'da eşanlamlıdır. Eski panayırlar manastırların nezaretinde kurulmuştur. Mesela, en ünlülerinden **Lendit** panayırı **Aziz Denis, Novgorod** panayırı ise **Aziz Makarius Manastırı**'na bağlı keşişler tarafından kurulmuştur. Yine aynı şey **Frankfurt, Lavigny** ve **Wisby** panayırları için de geçerlidir. Bu kutsallık fuarların açılışında yapılan duada kendini göstermektedir: **"Tanrı, tüccarı sıkıntı ve ölümden, düşmanlardan ve kötü kimselerden korusun!"**. Zaten **Henri Pirenne** de tüccar ile kutsallık arasındaki ilişkiyi veciz bir şekilde tasvir etmemiş miydi: **"İlk tüccar kutsal yer ziyaretlerinin birinde mum satan adamdır."**.[4]

2- FUARCILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ: CHAMPAGNE'DEN ULUSLARARASI FUARLAR BİRLİĞİNE

Tarihte ilk fuarların M.Ö. 2000'li yıllarda kurulduğu görülmektedir. Daha çok Orta-Doğu (**Mezopotamya - Suriye**) ve **Mısır**'da kurulan bu fuarlar belli kentlerde ticaret kervanlarının biraraya gelmesiyle oluşan büyük pazarlar şeklindedir. Benzer fuarlar **Eski Yunan** ve **Roma**'da da görülmektedir. Romalılar işgal ettikleri yerlerde ticareti geliştirmek maksadıyla fuarlar kurmuşlardır. Eski Yunan'da halkın ürettiği malların tanıtılıp sergilenmesiyle fuar geleneği başlamıştır. Fakat bugünkü anlamda fuar diyebileceğimiz ve hakkında çok şey bildiğimiz Avrupa fuarları XI.yüzyıldan itibaren kurulmuş ve yaygınlaşmıştır. Bu bir anlamda, şehirlerin gelişmesine parelel olarak seyretmiştir.[5] **Sedilliot** meşhur kitabında müstakil bir başlık açmış ve buna **"Büyük Panayırlar Çağı (1000-1450)"** adını vermiş, bu yoğunlaşmanın hangi yüzyıllara tekabül ettiğinin üzerinde durmuştur.[6]

Uluslararası nitelik taşıyan belli başlı Avrupa fuarları **Champagne, Leipzig, Frankfurt, Flandr, Lyon, Medina Del Campo** gibi fuarlardır.[7]

Sedilliot'un bu fuarların en meşhuru olan Champagne (Şampanya) Fuarı ile ilgili olarak yaptığı tasvir oldukça aydınlatıcıdır: "Aziz Quiriacus Pazarı, Mayıs'ın ortasından Temmuz'un ortasına kadar, 46 gün sürüyordu. Açık havada kurulan bir pazar için en güzel zamandı bu. Tel-

3 - Rene Sedilliot, **Tarih Boyunca Tacirlerin ve Ticaretin Öyküsü - Dünya Ticaret Tarihi- Değiştokuştan Süpermerkete**, s.173, İstanbul 1982.
4 -Henri Pirenne, **Ortaçağ Kentleri -Kökenleri ve Ticaretin Canlanması-**, s.53 vd., İstanbul 1990; Sedilliot, age., s.174.
5 - Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, c.I, s.255-257, İstanbul 1989; E. Tokgöz, "**Fuar**", Büyük Ekonomi Ansiklopedisi, s.221, İstanbul 19??.
6 - Sedilliot, age., s. 164-220.
7 - Braudel, age., s.256; Sedilliot, age., s.164 vd.; Erol Zeytinoğlu, **İktisat Tarihi**, s.73, İstanbul 1976.

already known holidays. Holy days determined by the Church such as Saint Quiriacus' Day, Easter, All Saints' Day, Lent and Christmas were also fair days.[3] Fair and market have the same meaning in German. Early fairs were set up within the monasteries' view. For example, among the most famous ones the Lent fair and the Novgorod fair were established by monks belonging to the Saint Denis and Saint Makarius monasteries, respectively. The same thing holds true for the Frankfurt, Lavigny and Wisby fairs. The sacredness of the fair days can be seen in the prayer made at the opening of the fairs: *"May God protect traders from trouble, death, the enemy and evil persons."* Didn't Henri Pirenne point out clearly the relationship between tradesmen and sacredness when he said, *"The first businessman was a guy who sold candles in the sacred pilgrimages"*?[4]

2-THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF FAIRS: FROM CHAMPAGNE TO THE INTERNATIONAL FAIRS UNION

In history it is seen that the first fairs were set up in the 2000 B.C. years. These fairs, which were basically established in the Middle East (Mesopotamia - Syria) and Egypt, were in the form of big markets being set up in particular places as a result of a number of caravans coming together. Similar fairs can be seen in ancient Greece and Rome. The Romans set up fairs in the lands they conquered for the purpose of developing trade. The ancient Greek people's displaying the goods they produced began the fair tradition. But fairs as we know them today and about which we have a lot of knowledge are the European fairs which began to be established and spread during the 11th century. In one sense this followed as a parallel to the development of towns.[5] In his famous book, Sedilliot made a separate topic entitled *"The Age of the Great Fairs,"* and he dwelt on the subject of which years this development took place in.[6]

European fairs such as the Champagne, Leipzig, Frankfurt, Flanders, Lyon and Medina Del Campo had an international character.[7] Sedilliot's description of Champagne, the most famous fair, is quite enlightening: "The Saint Quiriacus Fair lasted 46 days from the middle of May to the middle of July. This is the best time for an outdoor fair. After the town-crier's whi-

3 - Rene Sedilliot, **Tarih Boyunca Tacirlerin ve Ticaretin Öyküsü -Dünya Ticaret Tarihi- Değiştokuştan Süpermerkete**, s.173, İstanbul 1982.
4 Henri Pirenne, **Orta~a%& Kentleri - Kökenleri ve Ticaretin Canlanmas&**, p. 53, Istanbul, 1990; Sedilliot, ibid., p. 174.
5 Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyas&**, vol. 1, pp. 255-257, Istanbul, 1989; E. Tokgöz, "Fuar," **Büyük Ekonomi Ansiklopedisi**, p. 221, Istanbul, 19??.
6 Sedilliot, ibid., pp. 164-220.
7 Braudel, ibid., p. 164; Erol Zeytinoğlu, **İktisat Tarihi**, p. 73, Istanbul, 1976.

lalın yakarma haykırışından sonra, gösterişli bir dinsel geçit alayı yapılır, bu geçit töreniyle de büyük pazar açılmış olurdu. Tacirlerin yerleşmesi, çadırların kurulması, barakaların yapılması, malların açılması ve satış yerlerinin hazırlanması ilk sekiz günü dolduruyordu. Pazar görevlisinin '**Haro**!' diye bağırması kapanışı bildiriyordu. Temmuza taşan son onbir gün ya da diğer adıyla ödeme haftası hesaplaşmağa ayrılıyordu. Sonra denkler tekrar bağlanıyor, arabalara, yük hayvanlarına yükleniyor ve tacirler kalabalığı sırtlarını **Provins**'e dönüyordu... Provins'ten **Troyes**'e yaz panayırına gidilir. 24 Temmuz **Johannis** gününden sonraki üçüncü salı günü başlar ve '**Sıcak Pazar**' diye nam salmıştır. Yedi hafta sürer, aşağı yukarı Meryem'in doğum gününe kadar... Bu şekilde Champagne pazarları çemberi kapanır. Hepsi altı tanedir, her biri de altı hafta sürer ve birbirini izleyerek bütün bir yılı doldururlar, öyle ki Champagne Avrupa'nın kesiksiz devam eden pazar yeri olur. Gerçekten

de burada bütün Batı dünyası temsil edilmektedir. Kuzeyde **Artois**'den **Flander**'den, **İngiltere**'den, **Almanya**'dan, **İskandinav ülkeleri'**nden, güneyde de **Provence**'den, **İtalya**'dan, **İspanya**'dan, **Yakındoğu**'dan tacirler buraya gelirler.".[8]

Fuarların yararları ve etkisi üzerinde **Braudel** gibi iktisat tarihçileri etraflıca durmuşlardır. Bunlardan biri de meşhur iktisatçı **Turgot'**-tur. Yayımına 1745'de başlanıp ancak 1780'de tamamlanabilen ünlü Ansiklopedi (**Encyclopedie**)'de yer alan 'Fuar' maddesini Turgot yazmıştır. Bu maddede Turgot, fuarların toplam ti-

8 - Sedilliot, age., s.b164-165.

ning shout, an ostentatious religious parade passed and thus the fair had begun. The first eight days were filled with activities such as the settling in of the tradesmen, the setting up of the tents, the making of the barricades, the opening of the goods and the preparation of the sales areas. A fair official's shouting *"Huro!"* designated the fair's closing. The last eleven days which fell in July or, in other words, accounting week was set aside for settling of accounts. Then the bales of merchandise would be tied again, the carts and packing animals would be loaded up and the crowd of merchants would turn their backs on Province. From Province they would travel on to the summer fair in Troy. It would begin on July 24th or the third Tuesday after Saint John's Day and was known as the '*Hot Market.*' It would last seven weeks approximately until Saint Mary's birthday. Thus the ring of Champagne fairs would close. They were six in total; each would last six weeks and following one another they would fill up a whole year. As such Champagne was Europe's continuous fairground. Actually all of the Western world was represented here. Traders gathered together here from Artois, Flanders, England, Germany and the Scandinavian countries in the North, from Province, Italy and Spain from the South and from the Near East."[8]

Economic historians like Braudel have broadly dwelt upon the benefits and impact of the fairs. One of these is the famous economist Turgot. He wrote the "Fair" section of the famous Encyclopedia which was begun to be published in 1745 and only completed in 1780. In this section Turgot, who claimed that fairs were beneficial because they increased the volume of overall trade, added, "A state needed an income, so to meet this necessity it would have to place a tax on goods. This was only made feasible by lowering the price of commodities as much as possible. Also it was necessary to offer merchandise to foreign states, and this was likewise only possible by lowering the prices as much as possible. These two goals were reconciled by means of bringing together times and places accustomed to business. The low price of goods attracted foreigners and allowed for an extraordinary consumption of goods. On the other hand, the continuous and necessary consumption demand met the public income needs. Both the buyers' and sellers' desire to benefit from this advantageous situation further enhanced the attraction of the magnificence of these great fairs and paved the way for their feeling excite-

8 Sedilliot, ibid., pp. 164-165.

caret hacmini arttırması sebebiyle yararlı olduğunu iddia eden tezi şöyle nakleder: "Devletin gelirleri olması gerekir, dolayısıyla, gereksinimlerini karşılaması için de emtia üzerine vergi koyması zorunludur; ne var ki; ürünlerimizin özellikle yabancı ülkelere yönelecek şekilde sürümünün sağlanması da gereklidir; bu da ancak, ürünlerin fiyatını mümkün olduğu ölçüde alçaltmakla sağlanabilir. İşte bu iki hedef, ticari bağışıklıkların tanındığı yerlerin ve zamanların birleştirilmesi yoluyla birbirleriyle uzlaştırılır ve bu yerlerde ve zamanlarda, emtianın düşük fiyatı, yabancıları çeker ve olağanüstü bir tüketimin gerçekleşmesini sağlar; öte yandan her zamanki ve zorunlu tüketim de kamu gelirlerini yeterince karşılar. Bu avantajlı durumdan yararlanma isteği, alıcıların ve satıcıların, büyük fuarların görkeminin yarattığı bir tür çekiciliğin daha da arttırdığı bir heyecan duymalarına ve acele etmelerine yolaçar."[9]

Fuarların önemi ticaret kentlerinin kurulmasıyla beraber kırıldı. Onların yerini sürekli pazarlar aldı. Fakat yine de eski etkinliğinde olmamakla beraber milli ve milletlerarası fuarlar 18. yüzyılın sonlarına kadar sürdü. 19. yüzyılda fuara tekabül edecek şekilde sergi binaları açıldı. **1851 Londra Dünya Fuarı, 1889 Paris Dünya Fuarı**'nı bunlara misal vermek mümkündür. 1851'de "**Crystal Palace**" adıyla anılan Kristal Sarayında açılan Londra Sergisi modern ve milletlerarası fuarcılığı başlattı. 20.yüzyılda fuarların sayısı arttı ve içeriği zenginleşti. Milletlerarası fuarların düzenlenmesi belli bir hukuka bağlandı. Bu amaçla 1925 yılında Milano'da, merkezi Paris olmak üzere 51 ülkenin katılımıyla **Uluslararası Fuarlar Birliği (Union des Foires Internationales = UFI)** kuruldu.[10]

Bugün dünyada, inşaat, makine, işletme, taşımacılık, turizm, tüketim, yan sanayi, donatım, yatırım malları, mücevher, otomotiv, tıp, ecza, seramik, cam, hediyelik eşya, besin, film, fotoğraf, dekorasyon, sanayi, madencilik, ev eşyaları, büro eşyaları, eğitim, uçak, enerji, silah, güvenlik, çevre sağlığı basın-yayın, ambalaj vb. konularda milli ya da milletlerarası fuarlar düzenlenmektedir. 1958'de açılan **Brüksel Fuarı**'na 51 ülke katılmış ve bu fuarı 45 milyon insan gezmiştir. 1967 **Montreal Fuarı**'nı 50 milyon insan gezmiş ve 70 ülke fuara iştirak etmiştir. 75 ülkenin katıldığı **Japonya - Osaka Farı**'nı ise 64 milyon kişi gezmiştir. Böyle büyük fuarların sayısı oldukça fazladır.[11] En önemli dünya fuarlarını şöyle tablolaştırmak mümkündür: [12]

ment and eagerness."[9]

The importance of the fairs was broken with the founding of trade towns. Markets continuously took their place. But still, although they did not have their former impact, national and international fairs continued until the end of the 18th century. In the 19th century showplace buildings which correspond to fairs were opened. The 1851 London World Fair and the 1889 Paris World Fair can be given as examples. A London Exhibition which opened in 1851 in the Crystal Palace initiated modern international fair-making. The number of fairs increased in the 20th century and their contents became richer. The organization of international fairs is restricted by law. The Union of International Fairs was founded in Milan in 1925 for this purpose with its headquarters in Paris.[10]

Today national and international fairs are organized on such subjects as construction, machines, administration, moving goods, tourism, consumption, side industries, equipment, capital goods, jewels, automobiles, medicine,

pharmacy, ceramics, glass, gifts, food, films, photography, decoration, industry, mining, furniture, office furniture, education, airplanes, energy, weapons, safety, environment, media and packaging. Fifty-one countries participated in the Brussels Fair which opened in 1958 and 45 million people visited the fair. Fifty million people attended the 1967 Montreal Fair and 70 nations participated. The Osaka Fair in Japan was visited by 64 million persons and 75 countries took part. There are many large fairs like these.[11] It is possible to make a table of the most important big fairs as follows:[12]

9 - Denis Diderot-Jean de Rond d'Alembert, **Ansiklopedi ya da Bilimler, Sanatlar ve Zanaatlar Açıklamalı Sözlüğü**, s.198-199, , İstanbul 1996.
10 - Kadri, "**Tarih-i Sergi-yi Ber-Vech-i Ummi"**, Mecmua-i Fünun, s.386-392, İstanbul 1279; Görsel..., s.3370.
11 - Görsel..., s.3371.
12 - Görsel...,s.3371-3372.

9 Denis Diderot -Jean de Rond L'Ambert, **Ansiklopedi ya da Bilimler, Sanatlar ve Zanaatlar A~&kmal& Sözlüğü**, pp. 198-199, Istanbul, 1996.
10 Kadri, "Tarih-i Sergi-yi Ber-Vech-i Umumi," **Mecmua-i Fünun**, pp. 386-392, Istanbul, 1279 (H.); Görsel, p. 3370.
11 Görsel, p. 3371.
12 Görsel, pp. 3371-3372.

ÖNEMLİ DÜNYA FUARLARI

YER	YIL	YER	YIL
Lonra	1851	Liege	1905
Paris	1855	Milano	1906
Lonra	1862	Lonra	1908
İstanbul	1863	Brüksel	1910
Paris	1867	Ghent	1913
Viyana	1873	Amsterdam	1919
Philadelphia	1876	Riga	1921
Paris	1878	Lonra	1924
Sidney	1879	Paris	1925
Brüksel	1880	Philadelphia	1926
Amsterdam	1883	Barselona	1929
Antwers	1885	Paris	1937
Barselona	1888	New York	1939
Paris	1889	Brüksel	1958
Chicago	1893	New York	1964
Ansvers	1894	Montreal	1967
Brüksel	1897	Osaka	1970
Paris	1900	Knoxville	1982
Glasgov	1901	Tokyo	1985
St. Louis	1904		

Artık son yıllarda fuarlar birçok ülkede "Dünya Ticaret Merkezi" adıyla yapılan alanlarda ve yıl boyu sürecek şekilde düzenlenmektedir.

3- SELÇUKLULARDA FUARCILIK: MİLLETLERARASI BİR FUAR OLARAK YABANLU PAZARI

Selçuklu Devleti yöneticileri ticaretin önemini iyi biliyorlardı. Bunda biraz da Selçuklular'ın dünya ticaret yollarının, **Baharat Yolu** ve **İpek Yolu** üzerinde yeralıyor olmasının payı vardı. Selçuklular esas itibariyle transit ticaret politikasını benimsemişlerdi. Yani, ülke üzerinden başka ülkelere giden yabancı tüccar kervanlarından vergi alıyorlardı. Bu amaçla komşu devletlerle ticaret antlaşmaları (ahidname) imzalıyor, transit ticaretin gelişmesi için yabancı tüccarların işlerini kolaylaştırıcı önlemler alıyorlardı. Böylece hem vergi gelirleri artırılarak maliyenin güçlenmesini sağlıyorlar, hem de ülkede mal bolluğu olmasına imkan veriyorlardı.[13]

Selçuklular'da milletlerarası ticaret hacminin artması büyük pazarların, milletlerarası fu-

- Osman Turan, **...çuklular Tarihi ve Türk-...am Medeniyeti**, s.359-366, ...nbul 1993; Ahmet Tabakoğlu, **...rk İktisat Tarihi**, s.140-158, ...nbul 1986

IMPORTANT WORLD FAIRS

PLACE	YEAR	PLACE	YEAR
London	1851	Liege	1905
Paris	1855	Milan	1906
London	1862	London	1908
Istanbul	1863	Brussels	1910
Paris	1867	Ghent	1913
Vienna	1873	Amsterdam	1919
Philadelphia	1876	Riga	1921
Paris	1878	London	1924
Sydney	1879	Paris	1925
Brussels	1880	Philadelphia	1926
Amsterdam	1883	Barcelona	1929
Antwerp	1885	Paris	1937
Barcelona	1888	New York	1939
Paris	1889	Brussels	1958
Chicago	1893	New York	1964
Antwerp	1894	Montreal	1967
Brussels	1897	Osaka	1970
Paris	1900	Knoxville	1982
Glasgow	1901	Tokyo	1985
St. Louis	1904		

In recent years in many countries fairs are held at world trade centers and continue all year long.

3- FAIRS UNDER THE SELJUKS: THE YABANLU MARKET AS AN INTERNATIONAL FAIR

The Seljuki state administrators knew well the importance of trade. This was due in part to the Seljuki state being located on the world trade routes, the Spice Route and the Silk Route. The Seljuks took seriously the principles of transit trade policies. That is, they took customs from foreign trade caravans who passed through their state on their way to other lands. For this reason they signed trade agreements with neighboring states and took steps to facilitate the work of foreign traders. Thus they strengthened their financial condition by increasing their income from customs and at the same time they made possible an abundance of goods in their country.[13]

The increase in the Seljuki international trade volume led to the establishment of large markets and international fairs. The most famous of

13 Osman Turan, **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti**, pp. 359-366, Istanbul, 1993; Ahmet Tabakoğlu, **Türk İktisat Tarihi**, pp. 140-158, Istanbul, 1986.

arların, teşekkül etmesine sebep oldu. Bunlardan **Yabanlu Pazarı** en meşhur olanıydı. Bunun dışında Mardin'in güneyinde Kızıltepe, Kırşehir-Kayseri yolu üzerinde **Ziyaret**, **Ilgın**, Amasya-Tokat yolu üzerinde **Azine** pazarları bunların en meşhur olanlarıydı. Bir de güneydoğuda Türkmenlerin yoğun olduğu yerlerde kurulan **Türkmen Pazarları** vardı ki, bunlar arasında Halep, Musul ve Kırşehir'i saymak mümkündür.[14]

Faruk Sümer'in Yabanlu Pazarı ile ilgili araştırmasına kadar, bu pazarla alakalı olarak verilen malumatın oldukça sığ olduğu görülmektedir. Hatta Osman Turan'ın da bu konuya etraflıca değinmediği bilinmektedir. Yabanlu Pazarı, Selçuklular döneminde her yıl Anadolu'da kurulan milletlerarası büyük bir fuarın adıdır. Sümer'e göre bu fuar, devrinde, sadece İslam aleminin değil, dünyanın en büyük fuarıdır.[15] Türk ve İslam dünyasının büyük mutasavvıfı **Mevlana Celaleddin Rûmî** Mesnevî'sinde yer alan bir beyitinde şöyle demektedir:

"Çun Yabanlu der miyan-i şehr ha
Ez nevahi ayed anca behr ha".

Bu beyiti Sümer şöyle çevirmektedir: "Yabanlu şehirler arasında bulunduğu için oraya bölgelerden (ülkelerden) emtia gelir".[16]

Yabanlu Pazarı'ndan kasıt yabancıların iştirak ettikleri pazar anlamıdır. Mesela Yabanlu Pazarı'nın kurulduğu yeri 1277 yılında gören tarihçi **Muhyiddin İbn Abd'uz-Zahir** pazarı şöyle anlatmaktadır: "Bu pazarda dünyanın her bölgesinden gelmiş insanların teşkil ettiği bir kalabalık toplanır. Bu sebeple Yabanlu'da her ülkeden getirilmiş mal bulunur".[17] Fakat yine de Yabanlu Pazarı ile ilgili en detaylı bilgiyi **el-Kazvini** vermektedir. Zekeriya b. Muhammed el-Kazvini **"Asaru'l-bilad ve ahbaru'l-ibad"** isimli kitabında Yabanlu pazarını şöyle tasvir etmektedir: "Anadolu'da (bi-r Rum) her yıl baharın başında kırk gün süren bir pazar kurulur. Bu pazara Yabanlu denilir. Bu pazara uzak yerlerden, doğu, batı, güney ve kuzeyden insanlar gelir. Tacirler bu pazara katılmak için pek büyük bir gayret sarfederler. Doğu tacirlerinin emtiasını Batılı tacirler alırlar. Batılılarınkini de Doğulu tacirler alırlar. Kuzeyden gelenlerin mallarını Güneyli tüccar ve Güneylilerinkini de Kuzeyliler satın alırlar. Bu pazarda Türk ve Rum köleleri (el-memalik) ve karavaşları (**el-cevari** = cariyeler) bulunur. Güzel atlar ve katırlar da satılır. Yine orada atlas ve sakallat kumaşlarından yapılmış elbiseler, kunduz, deniz köpeği kürkleri

14- Turan, age., s.367-368.
15 - Faruk Sümer, **Yabanlu Pazarı - Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar-**, s.vı, , İstanbl 1985.
16 - Sümer, age., s.11.
17 - Sümer, age., s.16.

these was the Yabanlu Bazaar. Other famous ones were the Ziyaret and Ilgın markets on the Kızıltepe, Kırşehir-Kayseri road to the south of Mardin and the Azine market on the Amasya-Tokat road. Also in the southeast there were Türkmen markets where the Türkmen population was dense; the Halep, Musul and Kırşehir markets were among these.[14]

Until Faruk Sümer's research on the Yabanlu Bazaar, information concerning this fair was rather shallow. In fact, it is known that even Osman Turan did not cover this subject in detail. Yabanlu Bazaar is the name given to a great international fair that was held every year in Anatolia during the Seljuk period. According to Sümer, this fair was the largest one not only in the Islamic realm, but in the whole world during that time.[15] Mevlana Celaleddin Rumi, a great Sufi in the Turkish and Islamic world, wrote the following verse in his *Mesnevi*:

Çun Yabanlu der miyan-i şehr ha
Ez nevahi ayed behr ha.

Sümer translated this verse as follows: "Because Yabanlu is located in between towns, goods come there from different countries."[16]

The name Yabanlu Bazaar means a market attended by foreigners. For example, historian Muhyiddin Ibn Abd'uz-Zahir, who saw the fair grounds in 1277, described the fair in this way: "A crowd of people coming from all regions of the world gather in this market. For this reason merchandise brought from every country can be found here.[17] But the most detailed information about the Yabanlu Bazaar is given by el-Kazvini. In his book, *Asaru'l-bilad ve ahbaru'l-ibad*, Zekeriya b. Muhammed el-Kazvini described the Yabanlu Bazaar as follows: "In Anatolia every year at the beginning of spring a market is set up which lasts forty days. This market is called the Yabanlu Bazaar. People come to this bazaar from far away - from the north, south, east and west. Traders make great efforts to participate in it. Western traders take the Eastern traders' goods. Eastern traders take the Westerners' merchandise. Goods coming from the North are bought by Southern traders and vice-versa. Turkish and Greek male and female slaves are found in this bazaar. Beautiful horses and mules are sold here. Garments made from satin and *sakallat* material, beaver and *deniz köpeği* furs and Burtas furs are bought and sold here. In the Yabanlu Bazaar flaws in merchandise are covered up in amazing ways. One of the

14 Turan, ibid., pp. 367-368.
15 Faruk Sümer, **Yabanlu Pazarı Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar**, p. VI, Istanbul, 1985.
16 Sümer, ibid., p. 11.
17 Sümer, ibid., p. 17.

ve Burtas kürkleri de satılıp alınır. Yabanlu'da kusurlu malların kusurları hayret verici bir şekilde gizlenerek satışa arzedilir. Bu pazarın geleneklerinden biri de şudur; satın alınan bir mal asla geri verilemez. Anlatıldığına göre tacirlerden biri yüksek bir fiyatla yakışıklı bir **memlük** (delikanlı ve çocuk yaşta köle) satın almış. Tacir, satıcı uzaklaştıktan sonra kölenin güzel bir kız olduğnu görmüş".[18]

Kesin olmamakla beraber Yabanlu Pazarı'nın faaliyetinin sona erişini 13.yüzyılın sonları veya 14.yüzyılın başları olarak tahmin edebiliriz.[19] Fakat yeri ile ilgili olarak daha kesin bilgi vermemiz mümkündür. Pazarın yeri Kayseri-Pınarbaşı yolu üzerinde bulunan **Pazarören** kasabasıdır. Kasabanın 8 km. kuzeydoğusunda yeralan **Zamantı Kalesi** (Kuş Kalesi) ise fuarın güvenliğini sağlamak amacıyla yapılmıştır.[20]

Selçuklular'ın dış ticaretine konu olan malları sıralayacak olursak, muhtemelen, bu pazarda da nelerin alınıp satıldığı konusunda fikir sahibi oluruz. Selçuklular şap, gümüş,bakır, demir, lacivert taşı, tuzla, boraks, zırnık, sakız, reçine, deri, halı, yün, tiftik, kereste, meyve, tahıl, at, koyun, balık, köle gibi malları ihraç etmekte ve buna mukabil ipekli ve işlemeli elbiseler, yünlü dokumalar, kumaşlar, kürk, sabun, ıtriyat, eczacılık maddeleri, madeni eşya, kağıt, züccaciye gibi malları da ithal etmekteydiler.[21]

4- OSMANLILARDA FUARCILIK

Osmanlı Devleti'nde fuar faaliyetlerini iki kısımda değerlendirmek gerekmektedir. Klasik dönemde, daha çok ticarete bağlı olarak kurulan panayırlar sözkonusu iken, Tanzimat'tan sonra bunun yanında bir de kalkınmanın öncüsü olarak sanayi fuarları diyebileceğimiz ve sayıları mahdut sergiler vardır.

4.1- PANAYIRLAR

Osmanlı Devleti'nde de, Selçuklular'da olduğu gibi, ticareti iç ve dış ticaret diye ikiye ayırmak mümkündür. Ticaretin devlet tarafından düzenlenmesi, bu amaçla alınan kararlar ve bu kararların uyglanması ticaret politikasını oluşturur. Osmanlı Devleti'nin dahili ticaret politikasına bakıldığında, ticari faaliyetlerde tekelci eğilimlerin oluşmamasına, üretici ve tüketiciyi zarara uğratacak hususların bertaraf edilmesine özen gösterilmiş ve genel olarak ticaret serbestisi benimsenmiştir. Yine bulunmuş olduğu coğrafya itibariyle, yani ipek ve baharat yollarıyla olan ilişkisi nedeniyle, dış ticareti desteklemiş

18 - Sümer, age., s.14-15.
19 - Sümer, age., s.19-20.
20 - Sümer, age., s.22-23.
21 - Turan, age., s.363-366; Sümer, age., s.5-10; Tabakoğlu, age., s.153-158.

customs of this market is that once merchandise has been sold, it absolutely cannot be returned. It is said that a trader bought a handsome young *memluk* (male youth or boy slave) for a high price. After the seller had gone, the buyer discovered the slave was a pretty young girl.[18]

It is not exactly certain, but we can estimate that the Yabanlu Bazaar's activities came to an end around the end of the 13th century or the beginning of the 14th century.[19] But it is possible to give more precise information about the location of the bazaar grounds. They were located at Pazarören which was situated on the Kayseri-Pınarbaşı road. The Zamantı Kalesi (Bird Fortress) was built eight kilometers to the northeast of the town to provide security for the fair. [20]

If we list the Seljuks' external trade goods, it is probable that we will have a good idea of what was bought and sold at the bazaar. The Seljuks exported such commodities as alum, silver, copper, iron, azure, salt, borax, orpiment, gum, resin, leather, carpets, wool, mohair, lumber, fruit, produce, horses, sheep, fish and slaves. They imported goods like silk and embroidered clothing, woven wool fabric, textiles, furs, soap, perfume, pharmaceutical materials, metal goods, paper and glassware.[21]

4- FAIRS UNDER THE OTTOMANS

It is necessary to evaluate fair activities in the Ottoman State in two groups. During the classical period the fairs were basically related to trade, but after the reform period there were also industrial fairs pertaining to economic recovery and a limited number of exhibitions.

4.1- FAIRS

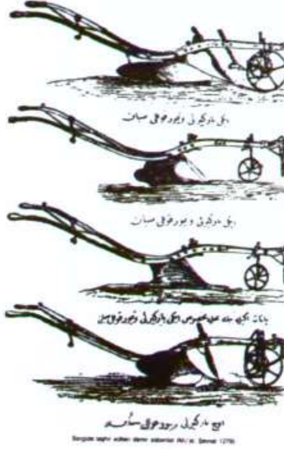
As with the Seljuks, it is possible to divide trade in the Ottoman state into internal and foreign trade categories. The organization of trade by the state, decisions made for this purpose and the implementation of these decisions form trade policies. When the Ottoman's internal trade policy is examined, it can be seen that they were careful not to allow the formation of monopolies, that they eliminated matters that would be harmful to the producer and consumer and that they generally approved of free trade. Because of the Ottoman's geographical position and their proximity to the spice and silk routes, they supported foreign trade and transit trade policies in particular.[22]

18 Sümer, ibid., pp. 14-15.
19 Sümer, ibid., pp. 19-20.
20 Sümer, ibid., pp. 19-20.
21 Turan, ibid., pp. 363-366; Sümer, ibid., pp. 5-10; Tabakoğlu, ibid., pp. 153-158.
22 Lütfi Güner, "XVI-XVIII Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Ticaret Politikası," **Türk İktisat Tarihi Yıllığı** 1, pp. 3-4, Istanbul, 1987; Tabakoğlu, ibid., p. 365.

ve özellikle **transit ticaret politikasını** benimsemiştir. [22]

Osmanlı Devleti'nde dahili ticaretin faaliyet alanı olarak üç yapı sözkonusudur. Bunlar; hafta pazarları, panayırlar ve büyük ticaret şehirleridir. Hafta pazarları adından da anlaşılacağı gibi, büyük köylerde ve küçük şehirlerde kurulan, iştirak edenlerin bir günde ulaşabilecekleri mahallerdi.[23] Ticaret şehirlerinde ise organize olmuş bir esnafın faaliyetlerini görmek mümkündür. Esnaf ürettiklerini emtia pazarlarında, bedestenlerde ve ticaret hanlarında pazarlamaktaydı.[24]

Panayırlara gelince; hafta pazarlarından farklı olarak senede bir veya birkaç kez ve belli yerlerde kurulan, süresi genel olarak bir hafta ile bir buçuk ay arasında değişen ve oldukça geniş bir bölgenin mallarının biraraya geldiği büyük pazarlardır. Osmanlı Devleti panayırların güvenliğini sağlamak, tüccarlara garanti vermek ve onların ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla derbentler tesis etmek gibi koruyucu tedbirler almıştır.[25]

Osmanlı panayırlarını organizasyon açısından ekonomik (ticari) ve sosyal panayırlar olmak üzere iki kısımda incelememiz mümkündür. Çoğunluğu ekonomik ağırlıklı organizasyonlar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Sınırlı da olsa, bazı cemaatlerin biraraya geldiği ve fuar formunda şekillenen süreli ve geniş katılımlı toplantılar sözkonsudur. Bunun dışında panayırları bir de hacmi itibariyle değerlendirebiliriz ki, o zaman bunları bölgesel ve milletlerearası panayırlar olarak tasnif etmemiz gerekecektir. [26]

Hem Anadolu'da ve hem de Rumeli'de bir çok panayır kurulmuştur. Ancak bunların büyük çoğunluğunun ve hele milletlerarası çapta olanlarının Balkanlarda kurulduğu gözlenmektedir. Rumeli'de; **Uzuncaabad-ı Hasköy, İslimye, Petriç, Şarköy, Siroz, Selanik-Lika, Nevrekop, Piriştine, Vidine, Şumnu, Marova, Dolyan, Alasonya, Filibe, Serfiçe, Silivri** ve **Tekirdağ** panayırları kurulmuştur. Bunlardan Uzuncaabad-ı Hasköy, İslimye, Silivri, Petriç ve Siroz panayırları yerli ve yabancı tücarın katıldığı milletlerarası fuarlar olarak gerçekleşmiştir.[27] Anadolu'da kurulan belli başlı panayırlar

The Ottoman state's internal trade activity space consisted of three types. They were the weekly bazaars, fairs and large trade cities. As can be understood by the name, the weekly bazaars were markets set up in large villages or small towns which could be reached by a day's journey.[23] On the other hand, it was possible to see organized trade activity in the trade cities. The business class marketed their goods in bazaars, covered markets and trade buildings.[24]

Regarding the fairs, unlike the weekly bazaars they were large markets held once or several times a year. They usually lasted between a week and one and a half months, and a large region's merchandise was normally brought together there. The Ottomans took precautions like constructing fortresses or guard-houses to provide security for the fairs, to give guaranty to the traders and to facilitate their traveling.[25]

From the perspective of organization, it is possible to examine the Ottoman fairs in two categories, economic (trade) and social. It is seen that generally they were organized as economic activities. Although limited, some groups got together for meeting in the form of fairs with limited duration and broad participation. Besides this we can look at the fairs according to their volume, in which case we need to classify them as regional and international.[26]

Many fairs were held in both Anatolia and Rumelia. However, it can be seen that most of them, especially those of international scope, were held in the Balkans. In Rumelia fairs were held in Uzuncaabad-ı Hasköy, İslimye, Petriç, Şarköy, Siroz, Selanik-Lka, Nevrekop, Piriştine, Vdina, Şmn, Marova, Dolyan, Alasonya, Filibe, Serfiçe, Silivri and Tekirdağ. The fairs at Uzuncaabad-ı Hasköy, İslimye, Silivri, Petriç and Siroz took place as international fairs with local and foreign traders participating.[27] The following are significant fairs held in Anatolia: Yapraklı-Ankara, Zile, Amasya, Ruca-İzmir, Balıkesir, Çan and Gönen fairs. The largest and most important among these was the Balıkesir fair. Thus it is possible to say that the fairs in Rumelia were international and those in Anato-

22 - Lütfi Güçer, **"XVI-XVIII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunun Ticaret Politikası"**, Türk İktisat Tarihi Yıllığı, Sayı:1, s.3-4, İstanbul 1987; Tabakoğlu, age., s.365.
23 - Güçer, age., s.41-43.
24 - Güçer, age., s.47-53.
25 - Güçer, age., s.44-47.
26 - Ömer Şen, **Osmanlı Panayırları (18. -19. Yüzyıl)**, s.9-11, İstanbul 1996.
27 - Güçer, age.,45-46; Şen, age., s.11

23 Güçer, ibid., pp. 41-43.
24 Güçer, ibid., pp. 47-53.
25 Güçer, ibid., pp. 44-47.
26 Ömer Şen, **Osmanlı Panayırları (18. - 19. Yüzyıl)**, pp. 9-11, Istanbul, 1996.
27 Güçer, ibid., pp. 45-46; Şen, ibid., p. 11.

ise şunlardır: **Yapraklı-Ankara, Zile, Amasya, Buca-İzmir, Balıkesir, Çan** ve **Gönen** panayırları. Balıkesir panayırı bunlar arasında en büyük ve önemlisidir. Dolayısıyla Rumelideki panayırların milletlerarası, Anadolu'dakilerin ise milli panayırlar olduklarını söylemek mümkündür.[28]

Panayırlarla ilgili olarak kayda değer hususların başında, katılan tüccar ve esnafın malını koyacağı ve pazarlayacağı dükkan teminin güçlüğü gelmekteydi. Şayet dükkan temini güç olursa bu problem malların geçici yerlerde pazarlanmasıyla aşılmaktaydı. Gerçekten de 1860'larda Uzuncaabad-ı Hasköy panayırına 100 bin insanın iştirak etmesi ve 5-6 bin civarında dükkan ve serginin blunması bu yoğunluğa işaret etmektedir.[29]

Panayırlarda sergilenen ve alım-satımı yapılan mallar arasında kürk çeşitleri, pamuklu ve yünlü dokumalar, demir, tütün gibi tarım ve sanayi ürünleri ile bazı maden türleri yeralmaktadır.[30]

Osmanlı panayırlarında alınan vergilerin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Bunlar arasında; serçin, yular ve damga rüsumu, duhan hasılatı, çalgıcı ve oyuncu ruhsatiye tezkereleri rüsumu, bac resmi, at pazarı rüsumu, sergi rüsumu gibi vergiler ve harçlar yeralmaktadır. **"Panayır Resmi"** adı altında tahsil edilen bir vergi vardı ki, bu vergi panayıra giren ve panayırdan çıkan mallardan yük başına ve guruş olarak alınmaktaydı. [31]

Panayırların en önemli güçlüklerinin başında güvenliğin sağlanması gelmektedir. Devlet, esnaf ve tüccarın olduğu gibi halkın da can ve mal güvenliğini sağlamayı üstlenmiştir. Eşkıya saldırılarının bertaraf edilmesi, ulaşım kolaylığının sağlanması ve bu amaçla derbentlerin tesis edilmesi bu tür hizmetler arasında yeralmaktadır.[32]

Osmanlı Devleti'nde panayırlarla ilgili olarak verdiğimiz bilgilerden sonra şöyle genel bir yargıya ulaşmamız mümkündür: Kurulan bu panayırlar, özellikle milletlerarası karakter taşıyanlar, ticaret yapılan mahallerin en büyüğü olarak gerçekleşmiştir. Devlet bu organizasyonların devamı için gerekli tedbirleri almıştır. Dolayısıyla bu panayırları hacimlerine göre küçük ve büyük ölçekli fuar alanları olarak telakki etmek mümkündür.

4.2- SANAYİ SERGİLERİ

Sergi kavramı da pazar, panayır gibi fuarın

28 - Şen, age., s.11-12.
29 - Şen, age., s.12-13.
30 - Şen, age., s.13-14.
31 - Şen, age., s.87-89.
32 - Şen, age., s.100-102.

lia were national.[28]

One of the most important points worth mentioning about fairs is the difficulty of providing shops and stands for use in displaying and selling the traders' merchandise. If it became a big problem, it was resolved by selling goods on temporary stands. The dimensions of this problem can be understood by looking at the figures of the Uzuncaabad-ı Hasköy fair where there were 100,000 fair-goers and approximately 5000-6000 shops and displays.[29]

Goods which were displayed, bought and sold at the fairs included a variety of furs, cotton and wool fabric, iron, such agricultural products as tobacco and some metal goods.[30]

It is seen that there were a variety of taxes collected on goods at Ottoman fairs. Among these were taxes per head, charges for stamps, tobacco tax, charges for permission for instruments and dancers, market taxes, horse market customs and display taxes. Taxes were collected under the name of "Official Fair."[31]

One of the biggest difficulties of the fairs was providing security. The people as well as the state, business class, and traders took responsibility for the security of life and property. Their services included dispersing attacks of outlaws, facilitating easy travel and building guardhouses for this purpose.[32]

After giving this information about Ottoman fairs, it is possible to make this general assessment. The fairs which were held, especially those of international character, were the biggest event in the business sector. The state took the necessary precautions for their continuation. It is possible to consider the fairs as large or small according to the size of their grounds.

4.2- INDUSTRIAL EXHIBITIONS

The concept of exhibition is closely related to the meaning of market or fair. It is an event at a particular time and place where agricultural, industrial or cultural products are displayed for the purpose of advertising. It is necessary to evaluate them in two categories as regional and international.

The first international exhibition that the Ottoman state participated in was the First London International Exhibition opened in 1851. England, the powerful industrial nation of the 19th century, hosted the exhibition. The U.S.A., France, Spain, Portugal, Prussia, Russia, India and the Netherlands participated. The Exhibiti-

28 Şen, ibid., pp. 11-12.
29 Şen, ibid., pp. 12-13.
30 Şen, ibid., pp. 13-14.
31 Şen, ibid., pp. 87-89.
32 Şen, ibid., pp. 100-102.

kardeş anlamları içinde yeralmaktadır. Belli zaman ve belli yerlerde bir ülkede üretilen tarımsal, sınai ve kültürel ürünlerin tanıtılması maksadıyla sergilenmesi hadisesidir. Bunları da bölgesel ve milletlerarası olarak iki kısımda değerlendirmek gerekir.

Osmanlı Devleti'nin iştirak ettiği ilk milletlerarası sergi 1851 yılında açılan **Londra 1. Milletlerarası Sergisi**dir. Sergiye 19. yüzyılın güçlü sanayi ülkesi olan İngiltere ev sahipliği yapmış, **Amarika Birleşik Devletleri, Fransa, İspanya, Portekiz, Prusya, Rusya, Hindistan** ve **Felemenk** ülkeleri katılmıştır. Altı ay kadar açık kalan Londra Sergisi 11 Ekim 1851'de kapanmıştır. Sergi sonunda ilgili komisyonlar tarafından devlet ve firmalara 3088 madalya dağıtılmıştır.[33]

Londra sergisinden sonra açılan ikinci milletlerarası sergi **Newyork Sergisi'**dir. Osmanlı Devleti bu sergiye, mesafenin uzaklığı gerekçesiyle katılmadı. Bu tarihten iki yıl sonra, 1855 yılında açılan **Paris Uslararası Sergisi**ne katıldı. Bu sergiye, Kırım harbine rağmen, 2 bin kalem ürün gönderildi. Açılışta **III. Napolyon'**un hazır bulunduğu sergide Osmanlı Devleti'ni **Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey** temsil etti.[34] Londra'da II. Uluslararası Sergi 1862 yılında açıldı. Farklı sektörlerden sergiye katılmak üzere 787 üretici müracaat etti.[35]

Osmanlı Devleti'nin, iştirak ettiği bu uluslararası sergilere götürdüğü mallar arasında genel olarak şu kalemler yeralmıştır; maden ve taş ürünleri, gıda maddeleri, imalatta kullanılan bitkisel ve hayvansal mamüller, makine, lokomotif, ziraat alet ve makineleri, silahlar, müzik aletleri, pamuk, keten ve kenevir, ipek ve kadife, yünlü kumaşlar, halılar, işlemeli dantel ve örgüler, kürk, deri, meşin ve koşum takımları, giyim eşyaları, kağıt, kitap ve büro malzemeleri, mobilya, hırdavat, altın ve mücevher, toprak işleri vs...[36]

Tanzimat bürokratları sanayiyi geliştirmek ve esnafın durumunu iyileştirmek amacıyla bazı tedbirler aldı. Bu tedbirler arasında esnafın şirketler halinde birleştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve hükümete tavsiyelerde bulunmak üzere **Islah-ı Sanayi Komisyonunun** kurulması, kalifiye eleman tedariki için **Sanayi Mektepleri** açılması ve bir de memlekette üretilen ürünlerin kalite, çeşit ve fiyatlarını görmek ve üreticilerin sorunlarını belirlemek maksadıyla sergi açılması yeraldı. İşte bu noktadan hareketle; ilk büyük ve milletlerarası Osmanlı sergisi, **"Sergi-yi Umumi-i Osmani"**, batıdaki ben-

33 - Rıfat Önsoy, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**, s.59-62, Ankara 1988; **Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış**, s.146-147, İstanbul 1938.
34 - Adnan Giz, **"Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri"**, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı: 18, s.11-12, İstanbul 1967; Önsoy, age., s.63-64.
35 - Önsoy, age., s.67.
36 - Önsoy, age., s.60-69.

on, which was open for six months, closed on October 11, 1851. At the end of the exhibition related commissions gave out 3088 medals to states and companies.[33]

The second international exhibition opened after the London Exhibition was the New York Exhibition. Due to the great distance, the Ottoman state did not participate. Two years later it joined the Paris International Exhibition in 1955. Despite the Crimea War, two thousand sorts of products were sent. Foreign protocol officer Kamil Bey represented the Ottoman government at the opening ceremonies where Napoleon III was also present.[34] The Second London International Exhibition opened in 1862. Seven hundred and eighty-seven producers from different sectors applied to participate in the exhibition.[35]

Generally these items were among the goods the Ottomans took to the international exhibitions they participated in: mineral and rock products, food, plant and animal products used in production, machines, locomotives, agricultural tools and machines, guns, musical instruments, cotton, linen, hemp, silk and velvet, woolen fabrics, carpets, embroidered lace and knitted material, fur, leather, harnesses and leather sets, clothing, paper, books and office materials, furniture, gold and precious stones, ceramics, etc.[36]

Reform bureaucrats took some precautions in order to develop industry and better the conditions of the tradesmen. The following were among the steps taken: establishing the *Islah-ı Sanayi Komisyonu (Industrial Reform Commission)* to make studies on the possibility of uniting the tradesmen in large companies and making recommendations to the government; opening *Sanayi Mektepleri* (Industrial Schools) to supply qualified workers; and opening exhibitions to show the quality, variety and prices of goods produced in this country and to determine the responsibilities of the producers. Acting on this point, the first large international Ottoman exhibition, the *Sergi-yi Umumi-i Osmani*, was opened on February 28, 1863, in a special building made for this purpose in Sultanahmet. The model for this exhibition was taken from similar ones in the West. A regulation dated December 22, 1862, setting up the principles for the organization of this exhibition was published. A committee was set up headed by Mustafa Fazıl Pasha. Sultan Abdülaziz, Vezir Yusuf Kamil

33 Rıfat Önsoy, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**, pp. 59-62, Ankara, 1988; **Türk Ziraat Tahrhine Bir Bakış**, pp. 146-147, Istanbul, 1988.
34 Adnan Giz, "Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri," **Istanbul Sanayi Odası Dergisi** 18, pp. 11-12, Istanbul, 1967; Önsoy, ibid., pp. 63-64.
35 Önsoy, ibid., p. 67.
36 Önsoy, ibid., pp. 60-69.

zerleri örnek alınarak 28 Şubat 1863 tarihinde, hususi olarak yapılan Sultanahmet'teki binasında açıldı. Bu serginin kuruluş ve çalışma ilkelerini düzenleyen 22 Aralık 1862 tarihli bir nizamname yayınlandı. Bir sergi komitesi oluşturularak başına **Mustafa Fazıl Paşa** getirildi. Açılışta padişah **Sultan Abdülaziz, Sadrazam Yusuf Kamil Paşa, Hariciye Nazırı Ali Paşa** ve **Serasker Fuad Paşa** hazır bulundu. [37] Yaklaşık olarak beş ay kadar açık kalan sergi Temmuz ayının sonunda kapandı. Sergiyi bu süre zarfında 150 bin kişi ziyaret etti. 450 bin kuruşluk bir hasılat sağlanmasına rağmen bu rakam masrafların ancak beşte birine tekabül edebildiğinden aradaki fark padişah tarafından kapatıldı. Sergideki malların büyük bir kısmı satıldı, satılamayanlar da devlet tarafından satın alındı.[38]

Sergide mallar 13 ayrı bölümde teşhir edildi: "Tarım ve orman ürünleri; un, şeker ve şeker mamülleri, sirke ve meşrubat, ham ve işlenmiş maden, madencilikle ilgili alet ve makine, mermer, alçı taşları, inşaat malzemeleri, odun ve maden kömürü; sanayi ve el sanatları ile ilgili alet ve makine, saat, anahtar, ateşli silah ve kesici aletler; altın ve gümüş mamülleri, süs eşyaları; koza, ham ve işlenmiş ipek, pamuk, yün ve tiftik; ipek, pamuk, yün ve tiftik mamülleri; toprak ve cam mamülleri, ıtriyat, tesbih, çamsakızı, boya ve mum; işlenmiş deri ve deri mamülleri; elbise, türlü giyim eşyaları, el işleri, havlu ve sofra takımları; sandalye, masa, kütüphane gibi ağaç işleri, müzik aletleri, keçe, halı, kilim ve hasır; inşaat model ve resimleri, karakalem ve boyalı resimler, düz ve kabartma haritalar; matbaacılıkla ilgili harf ve makinalar ile ilgili cilt işleri".[39] En geniş yeri tarım ürünleri alırken başta gelen ürünler çavdar, buğday, mısır, pirinç, tütün, pamuk, keten ve kenevir gibileri olmuştur. Madenler arasında demir, bakır, kurşun, gümüş, mermer, altın ve tuz önde gelmiştir.[40]

Osmanlı Devleti'nde esnafı kalkındırmak ve sanayiyi geliştirmek amacıyla düzenlenen sanayi sergileri önemli ölçüde amacına uaşmıştır. Bu sergilerde yerli ve yabancı ürünler tanıtılmış, Avrupa ile kıyas yapma imkanı bulunmuştur. Batılılar basın yoluyla Osmanlı'ya dikkat çekmişler, çok sayıda ziyaretçi ve işadamı sergi dolayısıyla İstanbul'a gelmiştir. Bir taraftan yerli malların yabancı devletlerde pazar şansı doğmuş, diğer taraftan Avrupa menşeli makinaların Osmanlı'da çalıştırılabileceği anlaşılmıştır. Sergilenen ürünlerden memleketin ürün haritası çı-

37 - Kadri, **"Zamime-i Sergi-yi Osmani"**, Mecmua-i Fünun, s.488-413, İstanbul 1279; Adnan Giz, **"1863 İstanbul Sergisi"**, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı: 28, s.23-24,İstanbul 1969; Türk Ziraat Tarihi..., s.s.147 vd.; Önsoy, age., s.71-73.
38 - Kadri, **"Sergi-yi Ummi-i Osmani"**, Mecmua-i Fünun, s.430- 434, İstanbul 1279; Önsoy, age., s.93-94.
39 - Giz, agm., s.25; Önsoy, age., s.73.
40 - Türk Ziraat Tarihi..., s.149-185; Önsoy, age., s.74-83.

Pasha, Minister of Foreign Affairs Ali Pasha and Minister of War Fuad Pasha attended the opening ceremonies.[37] The exhibition, which lasted approximately five months, closed at the end of July. During this period 150,000 people visited the exhibition. Although it produced a revenue of 450,000 *kuruş*, this amount covered only one-fifth of the expenses. The difference was settled by the Sultan. Most of the goods were sold during the exhibition; the remaining merchandise was bought by the government. [38] Goods were displayed in 13 different sections: "Agricultural and forestry products; flour, sugar and sugar products, vinegar and soft drinks, unworked and worked metals, mining-related tools and machines, marble, rocks of plaster, building materials, wood and coal; tools and machines related to industry and handicrafts, clocks, keys, guns and cutting items, gold and silver products, decorative items; silk cocoons, raw and finished silk, cotton, wool and mohair; silk, cotton, wool and mohair products; clay and glass products, perfumes, prayer beads, gum, paint and candles; worked leather and leather products; dresses, clothing, hand-work, towel and tablecloth sets; wooden products like tables, chairs and bookcases, musical instruments, felt, carpets, rugs and rush mats; construction models and pictures, pencil sketches and painted pictures, flat and relief maps; letters related to printing and binding machine related works."[39]

Agricultural products had the broadest list including such commodities as rye, wheat, corn, rice, tobacco, cotton, linen and hemp. Among metal and mineral products were iron, copper, lead, silver, marble, gold and salt.[40]

The industrial exhibitions which were organized by the Ottoman government to aid the tradesmen and to develop industry reached their goal to an important extent. At these exhibitions local and foreign goods were introduced and they provided an opportunity for comparison with Europe. Westerners drew attention to the Ottomans by means of the press and many visitors and businessmen came to Istanbul for the exhibitions. On the one hand the chance for marketing local products to foreign governments arose, and on the other hand it became understood that Ottomans could operate European manufactured machines. A map was made for exhibited products. When a scarcity of goods existed in one part of the country, the map helped to pinpoint where they could be obtained. Local participants found the opportunity to get acqu-

37 Kadri, "Zamime-i Sergi-yi Osmani," **Mecmua-i Fünun**, pp. 430-434, Istanbul, 1279 (H.); Önsoy, ibid., pp. 93-94.
38 Kadri, "Sergi-yi Umumi-i Osmani," **Mecmua-i Fünun**, pp. 430-434, Istanbul, 1279 (H.); Önsoy, ibid., pp. 93-94.
39 Giz, ibid., p. 25; Önsoy, ibid., p. 73.
40 Türk Ziraat Tarihi..., pp. 149-185; Önsoy, ibid., pp. 74-83.

karılmış, bir yerde olmayan bir malın memleketin neresinden temin edileceği noktasında katkı sağlanmıştır. Yerli iştirakçiler birbirleriyle tanışma fırsatı bulmuştur. Neticede İstanbul beş ay kadar yoğun bir ticari ve turistik faaliyete sahne olmuştur.

5- CUMHURİYET DÖNEMİNDE FUARLAR

Türkiye Cumhuriyetinde fuarcılık faaliyetleri devam etmiş ve önemli fuarlar açılmıştır. Bunların başında İzmir Milletlerarası Fuarı en önemlisidir. Ayrıca Samsun (1964), Bursa (1964), Balıkesir (1965), Kayseri (1967), Trabzon (1967), Erzurum (1969), Tatvan (1969), Konya (1970), Kocaeli (1971), Gaziantep (1972), Kütahya (1974), Afyon (1976), Mersin (1977) ve Kahramanmaraş (1978) fuarları belli başlı fuarlardandır. Bunların yanında Ticaret Bakanlığı izni ve belediyelerin öncülüğünde açılan satış ve tanıtım sergilerine de fuar denmektedir ki, bunların örnekleri oldukça fazladır; Ucuz Giyim Fuarı, Mobilya Fuarı, Kitap Fuarı vb.[41]

41 - Görsel..., s.3371.

ainted. As a result, Istanbul became a stage for a five-month long intense trade and tourism activity.

5-FAIRS DURING THE REPUBLICAN PERIOD

Fair activities continued during the Republican period and important fairs were opened. The most important of these was the Izmir International Fair. Also of significance were the fairs held in Samsun (1964), Bursa (1964), Balıkesir (1965), Kayseri (1967), Trabzon (1967), Erzurum (1969), Tatvan (1969), Konya (1970), Kocaeli (1971), Gaziantep (1972), Kütahya (1974), Afyon (1976), Mersin (1977) and Kahramanmaraş (1978). Also with the permission of the Trade Ministry and the initiation of the local governments, many sales and display exhibitions have been opened under the name of fairs. There are many examples such as the Low-price Clothing Fair, the Furniture Fair, Book Fair, etc.[41]

41 Görsel..., p. 3371.

KAYNAKLAR

ANONİM; **Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış,** Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayınları, İstanbul 1938.

BRAUDEL Fernand; **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası,** C.I, Eren Yayıncılık, İstanbul 1989.

DİDEROT Dennis-Jean de Rond L'Ambert; **Ansiklopedi Ya Da Bilimler, Sanatlar ve Zanaatlar Açıklamalı Sözlüğü,** (Çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

EREN Hasan (Haz.); **Büyük Larousse (Sözlük ve Ansiklopedi),** C.9, İstanbul 1986.

GİZ Adnan; **"Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri",** İstanbul Sanayi Odası Dergisi (İSOD), Sayı:18, İstanbul 1967.

____; **"1863 İstanbul Sergisi"**· İSOD., Sayı:28, İstanbul 1969.

GÖRSEL **Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**· C.6, Görsel Yayınlar, İstanbul 1984.

GÜÇER Lütfi; **"XVI-XVIII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Ticaret Politikası"**· Türk İktisat Tarihi Yıllığı, Sayı:1, İstanbul 1987.

KADRİ; **"Tarih-i Sergi-yi Ber-Vech-i Umumi",** Mecmua-i Fünun (MF.), İstanbul 1279.

____; **"Zamime-i Sergi-yi Osmani"**· MF., İstanbul 1279.

____; **"Sergi-yi Umumi-i Osmani"**· MF., İstanbul 1279.

ÖNSOY Rıfat; **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1988.

PİRENNE Henri; **Ortaçağ Kentleri (Kökenleri ve Ticaretin Canlanması)**· (Çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, İstanbul 1990.

SEDİLLİOT Rene; **Dünya Ticaret Tarihi (Tarih Boyunca Tacirlerin ve Ticaretin Öyküsü- Değiştokuştan Süpermarkete),** Cep Kitapları, İstanbul 1982.

SÜMER Faruk; **Yabanlu Pazarı (Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar),** Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1985.

ŞEN Ömer; **Osmanlı Panayırları (18.-19. Yüzyıllar),** Eren Yayıncılık, İstanbul 1996.

TABAKOĞLU Ahmet; **Türk İktisat Tarihi,** Dergah Yayınları, İstanbul 1986.

TURAN Osman; **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti** (4.Baskı), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.

TÜRKÇE Sözlük; Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara, 1988.

ZEYTİNOĞLU Erol; **İktisat Tarihi**· İstanbul 1976.

REFERENCES

Anonim. **Türk Ziraat Tahihine Bir Bakış**. Birinci Köy ve Zıraat Kalkınma Kongresi Yayınları. Istanbul, 1938.

Braudel, Fernand. **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası.** Vol. 1. Eren Yayıncılık. Istanbul, 1989.

Büyük Ekonomi Ansiklopedisi. S.v. "Fuar," by E. Tokgöz. Istanbul, 19??.

Büyük Larousse (Sözlük ve Ansiklopedi). Vol. 9. Prepared by Hasan Eren. Istanbul, 1986.

Diderot, Denis - Jean de Rond L'Ambert. **Ansiklopedi ya da Bilimler, Sanatlar ve Zanaatlar Açıkmalı Sözlüğü.** Istanbul, 1996.

Giz, Adnan. "Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri." **İstanbul Sanayi Odası Dergisi** 18. (İSOD) Istanbul, 1967.

————————. "1963 İstanbul Sergisi." İSOD 28. Istanbul, 1969.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi. Vol. 6. Görsel Yayınlar. Istanbul, 1984.

Güçer, Lütfi. "XVI-XVIII Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Ticaret Politikası." **Türk İktisat Tarihi Yıllığı** 1. Istanbul, 1987.

Kadri. "Tarih-i Sergi-yi Ber-Vech-i Umumi." **Mecmua-i Fünun**. Istanbul, 1279(H).

————. "Zamime-i Sergi-yi Osmani." **Mecmua-i Fünun**. Istanbul, 1279(H).

————. "Sergi-yi Umumi-i Osmani." **Mecmua-i Fünun**. Istanbul, 1279(H).

Önsoy, Rıfat. **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara, 1988.

Pırenne, Henri. **Ortaçağ Kentleri - Kökenleri ve Ticaretin Canlanması**. Translated by Şadan Karadeniz. İletişim Yayınları. Istanbul, 1990.

Sedilliot, Rene. **Dünya Ticaret Tarihi (Tarih Boyunca Tacirlerin ve Ticaretin Öyküsü - Değiştokuştan Süpermarkete)**. Istanbul, 1982.

Sümer, Faruk. **Yabanlu Pazarı - Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar**. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları. Istanbul, 1985.

Şen, Ömer. **Osmanlı Panayırları (18. - 19. Yüzyıl)**. Eren Yayıncılık. Istanbul, 1996.

Tabakoğlu, Ahmet. **Türk İktisat Tarihi**. Dergah Yayınları. Istanbul, 1986.

Turan, Osman. **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti**. 4th Ed. Boğaziçi Yayınları. Istanbul, 1993.

Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara, 1988.

Zeytinoğlu, Erol. **İktisat Tarihi**. Istanbul, 1976.

Galata'da "Efrenciler" arasında ticaret

Trade amongst "Efrencis" in Galata in the early 17th. Century

Dr. Fethi GEDİKLİ*

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Araştırma Görevlisi.

University of Marmara, F... Law, Istanbul

Aşağıdaki belgelerin tamamı Galata Kadılığı'na ait 40 numaralı defterden devşirilmiştir. 75 yapraklı olan bu defterde 1024 Zilkadesi ilâ 1025 Rebiülahiri (1615-1616) tarihlerini kapsayan hüccetler ve bazı fermanlar yer almaktadır.

Bu defa sunacağımız belgeler Efrencîler arası alışverişlere dair olacak. Osmanlı vesikalarında Efrenc veya Efrencî tabirleri genel olarak Avrupalıları, özel olarak ise Fransızları ifade etmek için kullanılırdı[1]. Sunulan hüccetlerde Fransızlara herhangi bir ima olmadığına bakılırsa, burada bu tabirin umumi anlamda yani Avrupalı tacirleri ifade için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

İlk belgede (v. 13a-5) iki Efrencî arasında mikdarı, cinsi ve özelliği açıkça zikredilmeyen bir kumaş ticaretinden doğan 120.000 akçalık bir alacak talep edilmişti. Satıcı, alacağının önemli bir kısmını asıl borçlu olan Fırangula yanısıra, belki onun "ortakları" olan üç yahudiden almıştı. Geri kalan 27.000 akça ise borçlu tarafından satıcının kapalı bir anlatımla anılan "bazı masraflarına" sarfedilmişti. Bu niteliği ile bu ilişki sıradan bir alışverişten öte bir anlam ifade etmektedir. Muhtemelen alıcı ile satıcı arasında bir ortaklık veya uzun bir süreye yayılan ticari münasebetler vardı.

İkinci belgede (v. 13b-1) de Nikola adlı bir Efrencî, bir yahudiye aralarında rengi ve cinsi şer'i bilgi ile belli 384 zirâ' (arşın)[2] hâreyi[3], arşını 80 akçadan 30.720 akçaya satıp teslim etmişti. Satıcı kısmen tahsil ettiği satış bedelinin şimdi kalanını istemekteydi.

Üçüncü belgede (v. 34a-3) ise Petro adında bir Efrencî Süleyman b. Musaya deyn-i şer'iden (hukuka uygun olarak doğan bir borç ilişkisinden) 300 filori borcu olduğunu ikrar etmişti. Bu borç üç eşit dilime bölü-

1 Bkz. Fethi Gedikli, "Gaata Şer'iyye Sicillerinde Yabancıların Osmanlı Ülkesindeki Ticari Faaliyetleri", *Çerçeve*, Kasım-Aralık 1994, s. 56-57

2 "Zirâ" insanın dirseğinden orta parmağı ucuna dek olan uzunluk ölçüsü başka bir deyişle arşın, demektir. Mimari arşın ve a'şari arşın diye çeşitleri vardır, bkz. Ş. Sami, *Kamus-ı Türkî*, s. 648.

3 Farsçada merer anlamına gelen hâre kelimesi lisanımızda mermer gibi dalgalı kumaş ve kağıtlara, diğer bir ifadeyle, menevişli kumaşlara denilirdi. Bkz. Ş. Sami, s. 566; F. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 392.

In the first early of the 17th century in the Galata quarter of Istanbul there were significant commercial dealings between the traders from Galata and the European counterparts. This trade mainly based on different types of clothes, such as *atlas* (saten), *hâre* (watermarked silk) and so on. Another fact to note here is that most merchants were Christians and Jews both from the Ottoman Empire as well as Europe (who were called as *'Efrencis'* in the Ottoman documents).

Here I would like to present documents from the Galata judicial records book (*Galata Şer'iyye Sicili*), no. 40 which is preserved, with the others, in the *Şer'iyye Sicİleri* Archive in Istanbul *Müftülüğü* located in Süleymaniye. This sicil contains 75 folios and dates from 1024 *Zi'l-ka'de* to 1025 *Rebi'u'ahire* of Hegira (1615-1616 A.D.). It has a lot of judicial documents (*hüccets*) and also some imperial orders (firmans).

In the Ottoman documents Efrenc or Efrenci terms are commonly used for the Europeans or sometimes for the French people[1]. However, there is no hint for the French in these documents, so here the word Efrenci means European. I collected four documents, all related to the subject. And now I give a brief summary of them[2].

In the first document mentioned here (f. 13a-5), the seller, Pertuma son of Yerşe (?), claimed a sum of 120.000 akçe from the buyer, Frangula son of Dimitri. The debt was originated from the cloth trade but there is nothing about the measure, kind and quality of cloth which was subject to trade. The seller, Pertuma, received some of the total amount from the buyer Frangula, and some of it from the three Jews named Halife, Abrâm Elfaz(?) and Rozâl. So Pertuma got 93.000 akçe of the total amount (120.000 akçe). The remaining amount was 27.000 akçe and the buyer told Pertuma that he had spent it 'for some expences of the seller

1 See Fethi Gedikli, "Galata Şer'iyye Sicillerinde Yabancıların Osmanlı Ülkesindeki Ticari Faaliyetleri", *Çerçeve*, Kasım-Aralık 1994, pp. 56-57.

2 In Turkish text of my essay, I presented Latinized and, with one exception, modern Turkish versions of all the documents

nerek her bir dilimine üç zimmi yani gayrimüslim Osmanlı uyruğu kefil olmuştu:

"Budur ki Petro v. Cevân nâm Efrencî meclis-i şer'-i şerifde râfi'ü'l-kitâb Süleyman b. Musa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mezbûr Süleymana zimmetimde lâzımu'l-edâ deyn-i şer'iden el'an üçyüz filori deynim vardır didikde mukırr-ı mezbûrı ikrâr-ı [bu kelime mükerrerdir] *meşrûhında elmukarrun lehu'l-mezbûr bi'l-muvâcehe tasdîk itdikden sonra mahrûse-i İstanbul'da Balat'da sâkin Mastor Cevân v. Francesko mahrûse-i Galata'da Sultan Bâyezid Han mahallesinde sâkin Bâlirsâ v. Bâryân ve Besitân v. Mâlyorkin nâm zimmiler meclis-i şer'e hâzırûn olub mezbûr Mastor Cevân v. Fıranceska meblağ-ı mezbûrdan yüz filoriye ben kefil oldum ve mezbûr Bâlirsâ v. Bâryân meblağ-ı mezbûrdan yüz filoriye ben kefil oldum didiklerinde mezbûrûn mestûr Cevân ve Bâlirsâ ve Besitân zimmiler vech-i muharrer üzre meclis-i şer'ide emr ü kabûli hâviye kefâlet ile kefâletleri bi't-taleb ketb olındı hurrire fi evâili Saferi'l-Hayr li-sene hamşe ve 'ışrîn ve elf".* (1025(1616) senesi Safer ayı başları).

Dördüncü belgede (v. 37b-2) tüccar taifesinden bir yahudi Efrencî başka bir yahudiden deyn-i şer'iden 25.200 akça olan alacağını talep etmiş, borçlu ise deyn-i şer'iden sadece 16.000 akça, atlas bedelinden de 8.000 akça olmak üzere toplam olarak 24.000 akça borcu olduğunu ileri sürmüştü. Davacı fazlaya dair olan iddiasını ispat edemediği için borçluya ikrar ettiği mikdarı ödemesi emredilmişti.

Bu belgelere bakılarak -kayd-ı ihtiyatla- 17. yüzyılın ilk çeyreğinde Galatalı tacirler ile Avrupalı meslektaşları arasında ticari münasebetlerin gelişmiş ve alışverişe konu olan eşyanın da daha çok kumaş olduğu, ileri sürülebilir. Öte yandan, hıristiyanların ve yahudilerin bu alışverişte temayüz ettikleri, müslümanların ise sadece bir kişiyle temsil edildikleri dikkati çekmektedir.

Pertuma' (*ba'zı masârifine*). It seems that there was a long trade relationship between the seller Pertuma and the buyer Frangula. It is possible that earlier Frangula served as agent for Pertuma. Because of this, Frangula might have done some other things for the seller and there fore it cost him 'some expences' as he claimed.

In the second document (f. 13b-1), an Efrencî called Nikola son of Luka had sold and handed over 384 *zirâ'hâre*, a kind of cloth, to a Jewish merchant, Hayım son of Smail. A zirâ' of hâre valued 80 akçe at that time. At the kadı court (*meclis-i şer'*), Nikola acknowledged that he received some part of the total price which amounted to 30.720 akçe. At the moment he claimed the remnant.

In the third one (f. 34a-3), an Efrencî named Petro son of Cevan, in the presence of the kadı court acknowledged his debt to Süleyman son of Musa, a Muslim merchant, from the *'deyn-i şer'î* 300 filori. The latter accepted this statement and confirmed it. Then three zimmis came to the court and they became guarantors (*kefil*) for debtor, Petro, if he didn't pay his debt to Süleyman. One of the three is Mastor Cevan son of Françesko, who lived in Balat, a quarter of Istanbul, the other are Balirsa son of Baryan and Besitan son of Malyorkin, who lived in the Sultan Bayezid mahalle, a quarter of Galata. Each of them separately promised to pay 100 filori. And their guarantorship of debt was registered in thes judicial records book in the beginnings (*evâili*) of Saferi'l-Hayr in 1025 of Hegira (1616).

The last document presented here is about a Jew from the merchant community (tüccâr tâifesinden), He, Simon son of Toz(?), claimed 25.200 akçe from the deyn-i şer'i. The debtor, who was another Jew, Otâviye v. Bozen, accepted this claim partially and acknowledged that he owed to Simon only 16.000 akçe from deyn-i şer'i and an additional sum of 8000 akçe which was the price of saten. The claimant, Simon, was not able to prove the extra amount. The judge (kadı) decided that the debtor, Otaviye has to pay the amount that he acknowledged as his debt.

As we have seen from these documents I presented here, there was an active trade relationship between the Galata and European merchants. Also, these documents showed that the names involved here are mostly Christian and Jewish. There is only one Muslim merchant. Therefore, based on this fact, I can say that this trade was dominated by the Christian and Jewish merchants.

Notes:
Hâre: The word hâre originally is Persian and means 'very hard rock or stone' but in Ottoman Turkish it means 'watermarking (of silk, etc.) or a kind of watered silk'. See [Sir James Redhouse], *New Redhouse Turkish-English Dictionary*, Istanbul, 1968; and also Ş. Sami, *Kamus-ı Türkî*, s.566 and F. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s.392.
Akçe: silver coin of small value.
Zirâ': A kind of measure of length.
Deyn-i şer'i: a debt which originated from a transaction according to religious law of Islam.
Flori: gold coin, according to the two firmans of 1609 and 1618, one flori equals 118 akçe. See Ronald C. Jennings, "Loans and Credit in Early 17th Century Ottoman Judicial Records", Journal of the Economic and Social History of the Orient, vol. 16, II-III, p. 169.
Zimmi: Christian subjects of the Ottoman Empire.

Galata, 40 sayılı sicil v. 13a-5

Pertuma v. Yerşe(?) nâm Efrencî meclis-i şer'-i şerîfde Fırangula v. Dimitri nâm Efrencî mahzarında ikrâr ve takrir-i kelâm idüb mezbûr Fırangula zimmetinde beynimizde kadri ve cinsi ve vasfi ilm-i şer'-i ile ma'lûm ekmişe bahâsından yüz yigirmi bin nakd râic fi'l-vakt akça hakkım var idi meblağ-ı mezbûrın yigirmi beş bin akçasını mezbûr Fırangula yedinden ve otuz dört bin akçasını Halife nâm yahudi ve yigirmi beş bin akçasını Abrâm Elfâz(?) nâm yahudi ve tokuz bin akçasını Rozâl nâm yahudi yedlerinden alub cem'an doksan üç bin akçası makbuzım olub bâki zimmetinde yigirmi yedi bin akça kalmış idi mezbûr Fırangula meblağ-ı mezbûr yigirmi yedi bin akça dahi benim ba'zı masârifime sarf idüb benim dahi makbulim olmışdır vech-i muharrer üzre meblağ-ı mârü'z-zikr yüz yigirmi bin akçadan mezbûr Fırangula zimmetinde bir akça ve bir habbe hakkım kalmadı didikde mukırr-ı mezbûrın ikrâr-ı meşrûhın el-mukarrun lehu'l mezbûr bi'l-muvâcehe tasdik ve tahkik itdikde mâ vaka'a ketb olındı

fî evâhiri Zi'l-hicce li-sene erba'a
ve 'ışrîn ve elf.

Şuh[ûdu'l-Hâl]
Mustafa Çavuş b. Hasan
Ramazân b. Abdullah
Yusuf b. Murâd
(?) b. Nasrullah
Pîrî b. Abdünnebi
Receb [b.] Aydın
Mehmed b. Abdi ve gayruhum.

Sadeleştirilmiş metin

Galata, 40 sayılı sicil v. 13a-5

Pertuma v. Yerşe(?) adlı Efrencî kutlu şeriat mahkemesinde Fırangula v. Dimitri nâm Efrencî karşısında söz alıp ikrârda bulunarak "Fırangula'da, aramızda mikdarı, cinsi ve vasfi ilm-i şer'-i ile belli kumaş bedelinden râiç akçayla 120.000 nakit akça hakkım vardı. Bu paranın 25.000 akçasını Fıranguladan; 34.000 akçasını Halife, 25.000 akçasını Abrâm Elfâz(?) ve 9.000 akçasını Rozâl adlı yahudilerden aldım. (Böylece) toplam olarak 93.000 akçasını almış oldum. Bâki üzerinde 27.000 akça kalmıştı. Fırangula bu 27.000 akçayı da benim bazı giderlerime sarf etmiş; ben de bunu uygun buldum. Yazıldığı gibi zikri geçen 120.000 akçadan mezbûr Fırangula zimmetinde bir akça ve bir zerre hakkım kalmadı" demesi üzerine ikrarcının bu ayrıntılı açıklaması, lehine yapılmış kimse (Fırangula) tarafından da yüzüne karşı onanıp doğrulandığı, vaki olduğu gibi, yazılmıştır. 1024 (1615) senesi Zilhicce ayının sonlarında kaleme alındı.

Şuh[ûdu'l-Hâl]
Hasan oğlu Mustafa Çavuş
Abdullah oğlu Ramazân
Murad oğlu Yusuf
Nasrullah oğlu (?)
Abdünnebi oğlu Pîrî
Aydın [oğlu] Receb
Abdi oğlu Mehmed ve başkaları.

Galata, 40 sayılı sicil v. 13b-1

İşbu rafi'ü'l-kitâb Nikola v. Luka nâm Efrencî meclis-i şer'-i şerîfde Hayım v. Simâil nâm yahudi mahzarında üzerine takrîr-i da'va idüb mezbûr Hayıma beynimizde levni ve cinsi ilm-i şer'-i ile ma'lûm üç yüz seksen dört zirâ' hâremi beher zirâ'ı seksen akça olmak üzre cem'an otuz bin yedi yüz yigirmi akçaya bey' ve teslim idüb mezbûr yahudi iştirâ ve tesellüm itdikden sonra semeni olan meblağ-ı mezbûr otuz bin yedi yüz yigirmi akçadan on tokuz bin dört yüz akçasını mezbûr yahudi yedinden ahz ü kabz idüb bâki zimmetinde el'an on bir bin üç yüz yigirmi akça hakkım kalmışdır hâlen taleb iderim didikde gıbbe's-sual mezbûr Hayım cevâbında fi'l-vâki' müdde'i-i mezbûr Nikolaya vech-i muharrer üzre el'an bâki zimmetimde on bir bin üç yüz yigirmi akça deynim vardır deyü ikrâr ü i'tirâf itmeğin ikrârı mucebince edâsına tenbih birle mâ vaka'a ketb olındı [hurrire]

fî 28 Zi'l-hicce sene 1024.

Şuh[ûdu'l-Hâl]
Pîrî b. Abdünnebi
Kara Mehmed b. Abdullah
Ahmed Efendi b. Muharrem
Yusuf b. Murâd
Mustafa [b.] Abdullah ve gayruhum.

Sadeleştirilmiş metin

Galata, 40 sayılı sicil v. 13b-1

İşbu belgenin sahibi Nikola v. Luka nâm Efrencî kutlu şeri'at mahkemesinde Hayım v. Simâil nâm yahudi karşısında takrîr-i da'va edip "Hayım'a, aramızda rengi ve cinsi ilm-i şer'-i ile belli, 384 zirâ' hâreyi beher zirâ'ı 80 akça olmak üzere toplam 30.720 akçaya satıp teslim edip adı geçen yahudi de satın ve teslim aldıktan sonra semeni olan 30.720 akçadan 19.400 akçasını aldım. Bâki zimmetinde 11.320 akça hakkım kaldı. Hâlen talep iderim," dedi. Hayım'dan sorulduğunda, cevâbında "hakikaten davacı Nikolaya yazılı olduğu biçimde bâki üzerimde 11.320 akça borcum vardır," diye ikrâr ve itirâf etmekle ikrârı gereğince ödemesi emredildiği, vaki olduğu gibi, yazıldı. 1024 (1615) senesi Zilhiccesinin 28'inde [yazıldı].

Şuh[ûdu'l-Hâl]
Abdünnebi oğlu Pîrî
Abdullah oğlu Kara Mehmed
Muharrem oğlu Ahmed Efendi
Murad oğlu Yusuf
Abdullah [oğlu] Mustafa ve başkaları.

Galata, 40 sayılı sicil *v. 37b-2*

Tüccâr tâifesinden Simon v. Toz nâm Efrencî meclis-i şer'-i şerîfde Otâviye v. Bozen nâm yahudiyi ihzâr ve üzerine takrîr-i da'va idüb mezbûr yahudi zimmetinde deyn-i şer'iden yigirmi beş bin iki yüz fiddı akça hakkım olub hâlen taleb iderim didikde gıbbe's-sual mezbûr Otâviye cevâbında mezbûr Simona zimmetimde ancak on altı bin akça deyn-i şer'iden vesekiz bin akça dahi vasfî ve cinsi ve mikdârı ma'lûm atlas bahasından deynim vardır deyüb ziyâdeyi münkir olıcak müdde'i-i mezbûr Simondan ziyâdesine beyyine iderim deyüb mezbûr yahudi mukırr olduğı yigirmi dört bin akçayı müdde'i-i mezbûra edâya ilzâm birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olındı tahrîren

fî evâhiri şehri Muharremi'l-Harâm li-sene hamse ve 'ışrîn ve elf.

Ş[uhûdu'l-Hâl]
Pîrî b. Abdünnebî
Receb b. Aydın
Abdi b. İlyâs (?)
Mehmed b. Abdi
Şa'bân b. Hamza
Musa b. Sinân
** Doğrusu "ityân-ı beyyine idemem" yani "kanıt getiremem" olmalıdır.*

Sadeleştirilmiş metin

Galata, 40 sayılı sicil v. 37b-2

Tüccâr tâifesinden Simon v. Toz nâm Efrencî kutlu şeri'at mahkemesinde Otâviye v. Bozen adlı yahudiyi çağırtıp dava edip "mezbûr yahudi zimmetinde şer'i alacaktan 25.200 gümüş akça hakkım olup hâlen taleb iderim," dediğinde, sualden sonra, Otâviye yanıtında "Simona ancak 16.000 akça şer'i borçtan ve 8.000 akça da vasfi, cinsi ve mikdârı belli atlas pahasından vereceğim vardır," deyip fazlasını inkar etmiş davacı Simondan delil istendiğinde "delil getiremem" deyince (borçlu) yahudi ikrar ettiği 24.000 akçayı davacıya ödemeye emredildiği, vaki olduğu gibi, yazıldı. 1025 (1616) senesi Muharremi'l-Harâm ayının sonlarında tahrir edildi.

Ş[uhûdu'l-Hâl]
Abdünnebi oğlu Pîrî
Aydın oğlu Receb
İlyâs (?) oğlu Abdi
Abdi oğlu Mehmed
Hamza oğlu Şa'bân
Sinân oğlu Musa

MÜSİAD

YÜKSEK AHLAK
YÜKSEK TEKNOLOJİ

Seçkinin sınırsızlığına biz de inanıyoruz...